

UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI
FACULTATEA DE LIMBĂ ȘI LITERATURĂ ROMÂNĂ

Asistent NARCISA FORĂSCU

ANALIZA STRUCTURALĂ A VOCABULARULUI LIMBII ROMÂNE CONTEMPORANE

SINONIMIA ADJECTIVALĂ

BUCUREȘTI
— 1978 —

BIBLIOTECA FACULTĂȚII
de
Limba și literatura română

Cota *11 24 983 / 81*

Inventar *24425*

I 24983 (S)

UNIVERSITATEA DIN BUCURESTI
FACULTATEA DE LIMBA SI LITERATURA ROMANA

As. Narcisa Forăscu

ANALIZA STRUCTURALA A VOCABULARULUI
LIMBII ROMANE CONTEMPORANE
SINONIMIA ADJECTIVALA

- 1978 -

Lucrarea de față reprezintă un material auxiliar la Cursul de limba română contemporană. Ea se adresează atât studenților de la Facultatea de limbă și literatură română care urmează cursul de Lexicologie, celor care urmează cursul special de Semantică, cât și studenților de la Facultatea de limbi străine care au ca a doua specialitate limba română.

Textul a fost analizat în colectivul de catedră care s-a declarat de acord cu tipărirea sa în actuala redactare.

P L A N U L L U C R A R I I

I INTRODUCERE

- 1.1 Precizări preliminare
- 1.2 Stadiul actual al cercetărilor privind sinonimia

II MATERIAL SI METODA

- 2.1 Principii de alcătuire a inventarului
- 2.2 Metoda
  - 2.2.1 Etapele analizei
  - 2.2.2 Stabilirea terminologiei
  - 2.2.3 Interpretarea definiției de dicționar

III ANALIZA

- 3.1 Analiza la nivelul microsistemului. Dezambiguizarea lexemelor adjectivale
  - 3.1.1 Principiile dezambiguizării
  - 3.1.2 Lexiconul alfabetic
  - 3.1.3 Degajarea trăsăturilor semantice
- 3.2 Analiza la nivelul macrosistemului. Descrierea structurală a relațiilor semantice dintre sinonime
  - 3.2.1 Adjective care exprimă aprecierea însușirii în plus sau în minus față de un punct de referință
  - 3.2.2 Adjective care exprimă o însușire raportare la un antonim
  - 3.2.3 Adjective care exprimă o însușire în mod absolut
- 3.3 Tipuri de relații semantice între sinonime
- 3.4 Asupra distanței contextuale dintre sinonime

IV ALTI FACTORI CARE CONDITIONEAZA SINONIMIA

V CONCLUZII

ANEXA

REFERINTE BIBLIOGRAFICE

1. Alinei, M.(1974) - La struttura del lessico, Edizione il Mulino 1974.
2. Apresjan, J.(1966)- Analyse distributionnelle des significations et champs sémantiques structurés, Langages 1, 1966.
3. Avram, Andrei (1962) - Omonimia și sinonimia în fonologie în Studii și cercetări lingvistice, XIII, 1962, 1.
4. Avram, Andrei (1967) - Neutralizarea opozițiilor lingvistice Elemente de lingvistică structurală, Buc., 1967.
5. Baldinger, K.(1968)-La synonymie - problèmes sémantiques et stylistiques în Probleme der Semantik ed. W.Th. Elwert, Wiesbaden, 1968, pp.41-61.
6. Barthes, R.(1967) - Système de la mode, Edition du Seuil, 1967
7. Bendix, E.H.(1970)- Analyse componentielle du vocabulaire général, Langages, 20, dec., 1970, Paris, reluarea articolului Componential Analysis of General Vocabulary, Indiana Univeristy Press, Mouton, 1966
8. Bidu-Vrănceanu, A.- Esquisse du système lexico-sémantique: les noms de couleurs dans la langue roumaine contemporaine, I, II, Revue roumaine de linguistique, XV, 2, 3, 1970.
9. Bidu-Vrănceanu, A - Une modalité de description paradigmaticque au niveau du lexique, Revue roumaine de linguistique, XV, 6, 1970.

10. Bidu-Vrănceanu, A.- v. Coteanu, I. (1975)
(1975)
11. Bidu-Vrănceanu, A.- Systématique des noms de couleurs, Ed. Acad.
(1976) R.S.R., București, 1976
12. Bolinger, Dwight - The Atomisation of Meaning. Language
(1965) vol.41, 1965, nr.4, pp.555-573.
13. Bogza, Rodica (1960) - Cîteva observații asupra sinonimiei
Analele Universității București, 18, 1960
pp. 335-343
14. Brekle, Heibert (1975) - La Semantica, Edizione italiana a cura
di Romeo Galassi, Bologna, Società Editrice il
Mulino, 1975.
15. Brodda, B.
Karlgrén, H. (1969) - Synonyms and synonyms of synonyms in
Statistical Methods in Linguistics, 5
1969, pp. 3-17.
16. Bucă, M. (1956) - Cu privire la sinonime, Limba Română, 1, 1956
17. Bulgăr, Gh. (1959) - Sinonimele în viitorul dicționar general al
limbii române, Limba Română, 2, 1959
18. Budagov, R.A. - Introducere în știința limbii, Buc. 1961
(1961)
19. x x x (1966) - Cahiers de lexicologie, 1, 8, 1966
20. Cantineau, J. (1952) - Les oppositions significatives, Cahiers
Ferdinand de Saussure, vol. 10, 1952
21. Charron, Ch,
Germain, Cl. (1975) - Vers une sémantique structurale - communica-
tion - XII-ème Colloque Internationale de
linguistique Fonctionnelle, 22-25 Juillet,
1975, Université de Clermont Ferrand.
22. Chițoran, D. (1965) - Colocatie și sens. O contribuție la studiul
sensurilor lexicale, Studii și cercetări
lingvistice, 5, 1965, pp. 655-669.

23. Coseriu, E. (1964-a) - Pour une sémantique diachronique structurale, Travaux de Linguistique et de littérature, Strassbourg, 1964, II, 1
24. Coseriu, E. (1964-b) - Structure lexicale et enseignement du vocabulaire Rapport, Actes du premier Colloque International de Linguistique appliquée, Nancy 1964
25. Coseriu, E. (1967) - Zur Vorgeschichte der Strukturellen Semantik Heyse Analyse des Wortfelds "Schall", To honor Roman Jakobson, Mouton, The Hague, Paris, 1967.
26. Coseriu, E. (1968) - Les structures lexématiques, Zeitschrift für Französische Sprache und Literatur, neue Folge Heft, I, 1968, pp. 3-16.
27. Coseriu, E. (1969-a) - La struttura del lessico in La grammatica, la lessicologia, Atti del I-a del II Convegno di studi Mario Bulzoni Editore, Roma, 1969.
28. Coseriu, E. (1969-b) - Leksiceskie solidarnosti în Voprosi ucebnoi leksikografii, Izdatelstvo Moskovskogo Universiteta, 1969, reluarea articolului Lexikalische Solidaritäten în Poetica, Zeitschrift für Sprachwissenschaft, Karl Naurer, I. Band, 3 Juli, 1967, 293-303
29. Coseriu, E. Geckeler, H. (1974) - Linguistics and Semantics in Current Trends in Linguistics, Edited by Th. Sebeok, vol. 12 - Linguistics and Adjacent Arts and Sciences, 1974, Mouton, The Hague, Paris.
30. Coteanu, I. (1959) - Contribuții la o semasiologie sistematică în Probleme de lingvistică generală, I Ed. Academiei R.S.R., București, 1959
31. Coteanu, I. (1960-a) - În legătură cu sistemul vocabularului în Probleme de lingvistică generală, II, Ed. Academiei R.S.R., București, 1960.

32. Coteanu, I. - Stilurile limbii române literare în Limba Română
(1960-b) 2, 1960.
33. Coteanu, I. (1970) - Idiostilul în Sistemele limbii, București,
Ed. Academiei R.S.R. 1970, pp. 35-50.
34. Coteanu, I. (1973) - Stilistica funcțională a limbii române.
Stil, stilistică, limbaj, Ed. Academiei R.S.R. Buc. 1973
35. Coteanu, I. - Limba română contemporană, II, Ed. didactică și
Bidu-Vrănceanu, A. pedagogică, Buc. 1975.
(1975)
36. x x x (1974) - Current Trends in Linguistics, edited by
Th. Sebeok, vol. 12 - Linguistics and Adjacent Arts
and Sciences, 1974, Mouton, The Hague, Paris.
37. Diaconescu, P. (1959) - Omonimia și polisemia, în Probleme de
lingvistică generală, I, Ed. Academiei R.S.R., Buc.
1959, pp. 133-155.
38. Diaconescu, P. (1969) - Sémantique et stylistique (Méthode
d'investigation d'un texte), Philologica Pragensia,
4, 1969, Academia Praga, pp. 238-254.
39. Diaconescu, P. (1970) - Structură și evoluție în morfologia substan-
tivului românesc, Ed. Academiei R.S.R. București 1970
40. x x x (1975) - Dictionarul explicativ al limbii române, Ed.
Academiei R.S.R. București, 1975.
41. x x x (1958) - Dictionarul limbii române moderne, Ed. Academiei
R.S.R. București, 1958.
42. x x x (1972) - Dictionar de sinonime. Ed. Albatros Buc. 1972.
43. Dincoă, Al. (1973) - Distanțe contextuale în lingvistica algebrică,
Studii și cercetări matematice, 25, 2, 1973.
44. Dinu, Mihai (1974) - Modèle ensembliste de la synonymie lexicale,
Revue roumaine de linguistique, XIX, 3, 1974,

Ed.Acad. R.S.R.,Bucureşti,pp.219-229.

45. Dubois, Jean(1964)- Distribution, ensemble et marque dans le lexique, Cahiers de lexicologie, 4, 1964, p. 5-16.
46. Dubois, J. et Gl.- Introduction à la lexicographie: le dictionnaire
(1971) "Langue et langage", Larousse, 1971.
47. Dubois, J. et - Principes et méthode de l'analyse distribution-
Dubois-Charlier, nelle, Langages, 20, dec. 1970, Paris.
48. Ducháček, Otto - Le champ conceptuel de la beauté en français
(1960) moderne, Praga, 1960.
49. Ducháček, Otto - Les relations sémantiques entre les mots,
(1962) Kwartalnik neofilologiczny, IX, 1962, pp. 27-34
50. Ducháček, Otto - Contributions à l'étude de la sémantique les
(1964-a) synonymes, Orbis, XIII, 1, 1964, pp. 35-49.
51. Ducháček, Otto - Différentes types de synonymes Orbis XIII, 1964
(1964-b) 1, pp. 35-49
52. Ducháček, Otto - La structure du lexique et quelques problèmes
(1965) semantico-lexicaux, Revue roumaine de lin-
guistique, 6, 1965.
53. Ducrot, O.
Todorov, T. (1972)- Dictionnaire encyclopédique des sciences du
langage, Edition du Seuil, Paris 1972
54. Ebeling, Carl
Schogt, H.G. (1957)- A propos de la neutralisation sémantique,
Travaux de l'Institut de Linguistique de Paris,
vol. II, 1957, pp. 37-41.
55. Evseev, Ivan (1974)- Semantica verbului, Ed. Pacla, Timişoara, 1974
56. Forăscu, N. (1974)- Description structurale des relations de
synonymie, I, II, Revue roumaine de linguistique
XIX, 6, pp. 551-562. şi XX, 1, pp. 16-25.

57. Gauger, H.M. - Zum Probleme der Synonyme, Tübingen, 1972
(1972)
58. Greimas, A.J. - Sémantique structurale, Recherche de la méthode,
(1966) Larousse, Paris, 1966.
59. Greimas, A.J. - Du sens, Larousse, Paris, 1970.
(1970)
60. Graur, Al. (1957) - Fondul principal al limbii române, București
Ed. științifică, 1957, 121 p.
61. Harris, Z. (1963) - Structural linguistics (sixth impression, The
University of Chicago Press, 1963).
62. Harris, Z. (1970) - La structure distributionnelle, Langages 20,
décembre, Paris, pp. 14-34.
63. Hjelmslev, L. (1955) - Prolegomena to a theory of language, Indiana
University Publications in Anthropology and
Linguistics, 1955.
64. Hjelmslev, L. (1957) - Pour une sémantique structurale, Travaux
du Cercle Linguistique de Copenhague, XII, p. 97.
s.u.
65. Imbs, Paul (1968) - Lexicographie et sémantique, Centre National de
Recherche Scientifique, Juillet, 1968.
66. Iosifescu, I. (1975) - Distanțe semantice contextuale, Studii și
cercetări matematice XXVII, 5, 1975, pp. 545-557.
67. Kahlmann, A. (1975) - Traitement automatique d'un dictionnaire de
synonymes, Stockholm, 1975, 128 p.
68. Kalmar, L. (1967) - Meaning, Synonymy and Translation in Computati-
onal linguistics, VI, 1967, pp. 27-39.
69. Kamenskaia (1965) - Nekotore problemî opisaniia leksikosemanti-
cheskoi sistemy iazyka, Moscova, 1965.

70. Karcevski, S. (1956) - Du dualisme asymétrique du signe linguistique, Cahiers Ferdinand de Saussure, 14, 1956
71. Katz, J. - Postal, P. - An Integrated Theory of Linguistic Description (1964) Cambridge, Massachusets, 1964.
72. x x x (1972) - Langages (Sémantique générative), 1972
73. x x x (1970) - Langages 19, 1970
74. x x x (1969) - Langue française 1969
75. Lavorel, P.M. (1975) - Éléments pour un calcul du sens. Documents de linguistique quantitative, nr. 27, Service de l'Université Pierre et Marie Curie, 1975
76. Lounsbury, G.F. - Analyse structurale des termes de parenté (1966) Langages, 1. 1966.
77. Lyons, J. (1970) - Linguistique générale. Introduction à la linguistique théorique, Larousse, Paris, 1970.
78. Marcus, S. (1965) - Analyse contextuelle, Zeitschrift fur Phonetik 3, 1965.
79. Marcus, S. (1966) - Lingvistica matematică, Ed. didactică și pedagogică, București, 1966.
80. Marcus, S. (1970-a) - Poetica matematică, Ed. Academiei R.S.R. București, 1970.
81. Marcus, S. (1970-b) - Définitions logiques et définitions lexicographiques, Langages, sept. 19, 1970, pp. 87-91.
82. Miclău, Paul - Nivelele cuvîntului în Omagiu Al. Rosetti, (1965) București, Ed. Academiei, RSR, 1965, nr. 559 ș.u.
83. Miclău, Paul - Sistemul limbajului în Sistemele limbii Ed. Academiei RSR, București, 1970, pp. 7-26. (1970)
84. Mignot, Xavier (1972) - Les notions d'homonymie, de synonymie

et de polysémie dans l'analyse ensembliste du signe,
Bulletin de la Société de Linguistique de Paris,
 LXVII, 1972, fasc.1, pp. 1-22.

85. Mihăilă, R.- Analiza semantică distribuțională a adjectivului
 (1969) românesc "ușor", Studii și cercetări lingvistice, 6, 1969.
86. Mounin, G.- Les problèmes théoriques de la traduction, Paris, 1963.
 (1963)
87. Mounin, G.- Essais sur la structuration du lexique de l'habitation
 (1965-a) Cahiers de lexicologie, VI, 1965, 1, p. 9, ș.u.
88. Mounin, G.- Un champ sémantique: la dénomination des animaux
 (1965-b) domestiques, La linguistique, PUF, 1965, 1, p. 1 ș.u.
89. Mounin, G.- Clefs pour la sémantique, Edition Seghers, Paris, 1972.
 (1972)
90. Nicolescu, Miron - Problemes du dictionnaire axiomatique, Cahiers
 (1968) de linguistique theorique et appliquée București
 Edit. Academiei R.S.R., 1968, V.
91. Pottier, B.- Recherche sur l'analyse sémantique en linguistique
 (1963) et en traduction mécanique, Publication Linguistiques
de la Faculté de Lettres et Sciences Humaines de
l'Université de Nancy.
92. Pottier, B. Vers une sémantique moderne, Travaux de linguistique
 (1964) et de littérature Strassbourg, 1964, II, I, pp. 107-137.
93. Pottier, B.- La définition sémantique dans les dictionnaires,
 (1965) Travaux de linguistique et de littérature, III, 1, 1965
 Strassbourg.
94. Pottier, B.- Sémantique et syntaxe, Travaux de linguistique et de
 (1966) littérature, 1966, IV, 1, p. 399 ș.u.
95. Raischi, V.- O distanță definită între limbajele semantice, Studii
 (1974) și cercetări matematice, 1974, 2, XVI, pp. 265-279.
96. Rey, Alain - Les dictionnaires. Forme et contenu în Cahiers de
 (1965)

lexicologie, VII, 1965, 2, p. 90 ș.u.

97. Rey, Alain - Aspecte ale structurii dictionarelor analogice (cu referire la Le Petit Robert) în Limba Română, 2, 1968.
98. Rey, Alain - Les bases théoriques de la description lexicographique du français: tendances actuelles, Travaux de linguistique et de littérature, VI, 1, 1968, Strassbourg.
99. Rey, Alain - Remarques sémantiques, Langue française 4, 1969, Paris pp. 5-27.
100. Rey, Alain - La lexicologie, Ed. Klincksieck, Paris. (1970)
101. Rey-Debove, J. - La définition lexicographique, Recherche sur l'équation sémique, Cahiers de lexicologie, 1, 1966, p. 71-94.
102. Rey-Debove, J. - La définition lexicographique: bases d'une typologie formelle, Travaux de linguistique et de littérature V, 1, 1967, pp. 141-159.
103. Russel, B. - Human Knowledge, Its Scope and Limits p. 63 ș.u. Simon and Schuster, New York, 1964.
104. Schogt, H.G. - Synonymie et signe linguistique, La linguistique, vol. 8, fasc. 2, pp. 4-37 PUF. (1972)
105. Sirbu, R. - Analiza semantică a unor antonime care denumesc sentimente în limba română, Studii și cercetări lingvistice 3, 1974.
106. Todorov, T. - Recherches sémantiques, Langages, mars, 1, 1966, p. 5, ș.u. (1966-a)
107. Todorov, T. - Les anomalies sémantiques, Langages mars, 1, 1966. (1966-b)
108. Todorov, T. - Littérature et signification, Langue et langage, Paris, 1967. (1967)
109. Tooby, K. - Structure immanente de la langue française, Copenhagen, 1951 (2, éd. Paris, 1965). (1951)

110. x x x (1972) - Travaux de linguistique et de littérature X,1,
1972, Strassbourg.
111. Troubetzkoy, N.- Principes de phonologie, trad.fr.1949.
(1949)
112. Ullmann, S. - Précis de sémantique française, Berne, 1952.
(1952)
113. Vachek, J. - (avec la collaboration de J. Dubsky 1959) Dicti-
onnaire de linguistique de l'Ecole de Prague, 1959
114. Vasiliu, Em. - Golopenția-Brețescu - Sintaxa transformatională a
limbii române, București, 1969
(1969)
115. Wartburg, W. - Problèmes et méthodes de la linguistique, PUF
(1963) Paris, 1963.

I. INTRODUCERE

1.1 Precizări preliminare

1.1.0 Lucrarea de față își propune să analizeze unele dintre principalele aspecte ale relațiilor semantice dintre sinonime și posibilitățile definirii și delimitării rigurose științifice a sinonimiei ca fenomen lexico-semantic, pe baza rezultatelor obținute de semantica¹ structurală în studiul vocabularului². Deși scopul propus presupune rezolvarea unor probleme metodologice și de analiză concretă, ne-ar interesa, în același timp, să relevăm perspectivele unui asemenea studiu pentru descrierea structurală a lexicului.

1.1.1 Lucrările de semantică structurală, teoretice sau practice³, subliniază în repetate rânduri și din diferite puncte de vedere dificultățile pe care le întâmpină investigarea unui domeniu atât de vast și de complex cum este vocabularul⁴.

- 1 Vezi Brekle(1975) p.13-14: "Astăzi dacă se vorbește de semantică în cadrul lingvisticii, în mod normal termenul se referă fie 1) la problemele elaborării unei teorii semantice a limbajelor naturale (sub aspectul formal și/sau substanțial), deci de probleme ale semanticii universale, 2) fie de aserțiuni relative la semnificatul semnelor lingvistice (parole) și de combinarea lor".
- 2 Cităm dintre acestea: Pottier(1964) și (1966), Coseriu(1964-a), (1965), (1969-a), (1969-b), Greimas(1966), Mounin(1972), Langages(1966), Langue française(1969), Ducháček(1965), Coteanu(1975).
- 3 Vezi distincții asupra tipurilor de semantică la Mounin(1972), p.23; unii lingviști insistă să nu se confunde semantica frazei cu aceea a monemului (sau a cuvîntului) și, în orice caz, acestea nu trebuie confundate cu semantica logică.
- 4 O asemenea cercetare nu ar fi lipsită de importanță, dat fiind că, după cum se afirmă adesea, lexicul este partea cea mai sensibilă la modificările impuse de factorii sociali, culturali, tipuri de comportament. Vezi J. și Cl. Dubois(1971) p.37. Vezi în acest sens Ullmann(1952) p.173, Hjelmslev(1957) p.102-105 Coteanu(1960-a), p.33, Coseriu(1964-a) p.141, Greimas(1966), p.6-7.

1.1.2 Caracterul teoretic nelimitat, numărul variabil de unități lexicale, caracterul surprinzător al legăturilor elementelor lexicale, imposibilitatea practică de a reduce vocabularul la clase închise - condiție esențială a unei descrieri structurale - precum și greutățile întâmpinate în formalizarea sensului (fiind recunoscută legătura strânsă a vocabularului cu domeniul extralingvistic) au constituit tot atâtea piedici în descrierea structurală a lexicului - deziderat fundamental al cercetărilor semantice actuale - care se înscrie pe linie necesității de a descrie întregul fenomen lingvistic pe baza unei metode unitare.

1.1.3 În ciuda necesității de a realiza acest deziderat (sau poate tocmai de aceea), lucrările de semantică elaborate pînă în prezent au avut orientări diferite: unele dintre acestea s-au concentrat asupra rezolvării unor probleme teoretice⁵ - situație impusă de necesitatea de a elabora o teorie satisfăcătoare care să permită descrierea exhaustivă a lexicului, iar altele au încercat să formalizeze și să descrie efectiv⁶ fragmente ale vocabularului⁷.

Deși în lucrările consacrate acestei probleme s-a afirmat adesea că teoria și descrierea semantică nu pot progresa independent una de cealaltă și că o descriere semantică trebuie să fie integrată într-o teorie semantică generală, totuși majoritatea studiilor se

⁵ Se precizează adesea că, pentru a progresa, semantica are nevoie mai mult decît orice altă disciplină de o concepție teoretică solid fondată. Se pot reține în acest sens lucrări cu caracter teoretic ca de ex.: Coseriu(1964-a) și (1967), Pottier(1964), Todorov(1966-a), Rey(1969) și (1970), Greimas(1966) ș.a.

⁶ Este evident că, întrucît lexicul în totalitatea lui pune probleme atît de diferite și dificile (dacă nu chiar nerezolvabile practic) de organizare, abordarea lui a început cu acele fragmente(subansambluri) mai bine structurate extralingvistic care au permis mai ușor formalizarea (nume de rudenie, nume de culori, numerele etc.)

⁷ Vezi Mounin (1965-a și b), Lounsbury(1966), Barthes(1966), Bidu-Vrănceanu (1975).

limitează la aspectele teoretice - susținute prin câteva exemple de obicei din domenii privilegiate⁸ - iar lucrările practice care au abordat un domeniu sau altul al lexicului nu au contribuit efectiv la dezvoltarea teoriei. Cît despre lucrări de ansamblu caresă prezintă o descriere completă a vocabularului, acestea rămîn încă un deziderat. Insuficienta elaborare a unor principii și a unei teorii generale a semanticii structurale cît și dificultatea de verificare, pe baza unor lucrări privind structura lexicului în întregime, a premiselor teoretice elaborate parțial au sporit dificultățile cercetării structurale, acestea limitîndu-se încă la rezolvări parțiale⁹.

1.1.4 Chiar dacă aplicarea metodelor moderne de analiză în descrierea vocabularului este, în aceste condiții, dificil de realizat, s-au obținut totuși progrese reale¹⁰ fără a se putea admite la ora actuală că aceste rezultate se pot reprezenta într-o teorie generală care să satisfacă toate aspectele unei descrieri structurale practice a vocabularului¹¹.

1.1.5 Dacă demonstrarea caracterului structural al diferitelor (sub)ansambluri ale lexicului ar conduce, în cele din urmă, la admiterea caracterului organizat, sistematic al vocabularului în ansamblul său, încercarea de a descrie fenomenul lexico-semantic al sinonimiei ar putea reprezenta o altă modalitate de abordare a

8 Vezi M. Alinei (1974), p. 20 unde se afirmă că o critică ce poate fi adusă analizei componentiale este aceea de a fi luat din afară arile lexicale care se pretează mai bine unei clasificări sistematice. Aceasta este una dintre principalele limite ale analizei componentiale dat fiind că problema structurării totale a lexicului rămîne problema fundamentală de rezolvat; dealtfel, este de presupus că o parte și încă mare a lexicului unei limbi rezistă încă încercărilor de structurare.

9 Aceasta a făcut ca unii lingviști să manifeste scepticism în legătură cu rezultatele unei asemenea cercetări de ex. Todorov (1966-a) pct. 124: "Principiile structuraliste inspiră încredere tuturor, dar rezultatele rămîn încă puțin satisfăcătoare".

10 Se poate vedea în acest sens prezentarea critică a rezultatelor lucrărilor de semantică structurală la Mounin (1972). Vezi Coteanu-Bidu-Vrăncănu, (1975).

11 Vezi Mounin (1972), p. 6: "en sémantique structurale il est impossible à l'heure actuelle d'exposer autre chose que des hypothèses contradictoires et des fragments de théories contradictoires".

lexicului¹² care s-ar situa la un alt nivel, depășind nivelul (sub)ansamblurilor.

1.1.6 În acest scop vom încerca, în prima parte a lucrării, o prezentare critică selectivă a cercetărilor întreprinse asupra sinonimiei pentru a stabili în primul rând, punctul de plecare, rezultatele obținute pînă în prezent în această direcție.

Avînd în vedere complexitatea și varietatea problemelor pe care le ridică studiul vocabularului în general și al sinonimiei în special, cît și dificultățile de loc neglijabile pe care le implică o asemenea investigație, prezentarea stadiului actual al cercetărilor privind această problemă va urmări atît direcțiile principale de studiu cît și concluziile care se desprind din acestea. O asemenea prezentare este utilă, în primul rând, pentru că ea constituie baza teoretică de la care pornește cercetarea de față.

1.1.7 Ținînd seama de observațiile făcute mai sus, o primă etapă în analiza pe care o vom efectua trebuie să fie constituită de stabilirea unor principii metodologice cu caracter de premisă în raport cu problemele pe care se presupune descrierea sinonimiei.

1.1.8 Un prim aspect care va trebui precizat este cel al criteriilor de selecționare a materialului ce urmează a fi supus analizei, ou atît mai mult, cu cît nu ne propunem să pornim de la un cîmp sau un (sub)ansamblu, deoarece aceasta ar însemna o posibilitate de limitare a materialului, dar, totodată o abatere de la scopul pe care ni l-am propus.

Dat fiind acest fapt, și avînd în vedere dificultățile inerente oricărei analize lexico-semantice, considerăm potrivit ca cercetarea de față să se limiteze la aspectul sincroni¹³.

12 Nu trebuie ignorat faptul că o asemenea încercare presupune dificultăți considerabile în ceea ce privește alegerea și delimitarea materialului de studiat.

13 Vezi și precizările făcute de Brekle (1975) p.15: "Astăzi cînd se vorbește de semantica lingvistică, se înțelege, în primul rând semantica sincronă, deci descrierea conținuturilor semnelor și complexelor de forme lingvistice (compunerea cuvintelor, fraze, texte). Astăzi, în domeniul semanticii e recunoscută prioritatea sincroniei față de diacronie)".

Totodată trebuie să precizăm că, din aceleași motive, materialul pe baza căruia se va desfășura analiza va fi cel oferit de dicționarele limbii române și anume limitînd cercetarea la aspectul literar standard. Aceasta înseamnă că materialul care va fi supus analizei va fi urmărit pe baza indicațiilor generale date de dicționare (care reprezintă aspectul instituționalizat al limbii) și pe baza idiolectului autoarei. Restrîngerea ariei cercetării numai la acest aspect a fost impusă de dificultatea reală de a stabili limite riguroase între diferitele variante funcționale ale limbii, datorată lipsei unor criterii obiective de apreciere. În această privință, chiar indicațiile cu caracter stilistic din dicționare sînt în general imprecise și eterogene¹⁴.

Pe de altă parte, potrivit scopului pe care îl urmărim, cercetarea noastră va porni de la studiul structural al sensurilor lexicale¹⁵ ale cuvintelor considerate sinonime, așa cum sînt stabilite la nivelul limbii ca diastem. Actualizările semice pot să varieze, dar numai între anumite limite, și aceasta pentru că unitățile de semnificație există la nivelul limbii (competenței). Actul de creație semică (actualizarea semică) care se realizează la nivelul vorbirii (performanței) este datorat existenței virtuale a mărcilor semantice¹⁶. De aceea spunem că actualizarea mărcilor semantice este îngîrdită în practică de limite¹⁷.

¹⁴ Diversitatea criteriilor poate fi observată cu ușurință din faptul că alături de indicații ca învechit, ieșit din uz (care presupun un factor diacronic) apar alții ca regional (care utilizează criteriul repartiției teritoriale), rar (criteriul frecvenței), argotic (criteriul stratificării sociale), sau eufemistic, ironic (care presupun atitudinea vorbitorului).

¹⁵ Analiza încadrîndu-se în tipul semanticii lexicale, deci urmîrindu-se descrierea semnificațiilor lexicale la nivelul cuvîntului.

¹⁶ Pentru a defini sensul unității trebuie să se țină seama de doi factori: a) întrebuintarea lui în limbă în situații normale (analiza la nivelul limbii ca diastem, ceea ce asigură descoperirea aspectelor general valabile în principiu pentru diferite mesaje concrete, (b) acordul subiectelor vorbitoare cu această întrebuintare, cu referințele și aplicațiile sale - punct de vedere interesant în măsura în care această utilizare (respectiv sensul) este astfel general cunoscut și aplicat, oficializat prin pătrunderea în dicționar.

¹⁷ Rezultă că analiza semică trebuie diferențiată de la început de actualizarea semică.

Dacă acest aspect al semanticii moderne utilizează în fond tehnica lexicografică tradițională, folosirea materialului extras din dicționarele limbii române reprezintă o motivare în plus a premisei lucrării, care îmbină aspectele cercetării moderne în semantica teoretică cu aspectele practice ale descrierii semantice a unei limbi, pornind de la informațiile (de multe ori confuze sau chiar inexacte) din dicționare.

Cercetarea de față urmărește, într-o primă etapă, să pună în evidență mecanismul pe care limba (înțeleasă ca sistem caracterizat prin virtualități de actualizare) îl pune la îndemina vorbitorilor, ceea ce asigură descoperirea aspectelor general valabile, în principiu, pentru diferite mesaje concrete. Altfel spus, scopul acestui studiu ar fi constituit de relațiile care se stabilesc între cuvinte definite echivalent sau cvasiechivalent pentru cel puțin unul dintre sensurile lor, iar analiza acestor relații să ducă la descoperirea identităților și diferențelor capabile să delimiteze unitățile identice (variantele) de unitățile non-identice (invariantele).

Această modalitate de abordare presupune că analiza va face abstracție de contextul extralingvistic (situațional)¹⁸ adică de împrejurarea în care se găsește la un moment dat vorbitorul, de intenția sa, de bagajul de cunoștințe al unui vorbitor sau de cunoștințele comune celor doi interlocutori¹⁹.

Odată făcute aceste precizări de principiu, urmează ca expunerea metodei, a condițiilor concrete de aplicare a rezultatelor seman-

18 In acest caz, analiza ar fi subordonată altor scopuri (gramaticale, semiotice sau transformaționale) care depășesc obiectivul lucrării de față. Dealtfel, Brekle (1975), p.102-103 este de părere că chiar o semantică independentă de situația comunicativă poate continua să fie una din componentele relativ autonome ale teoriei lingvistice.

19 In condițiile unor conotații individuale (v. Coteanu - 1973, p.39-40) sistematizarea ar fi practic imposibilă întrucât nu se pot stabili limite riguroase și nici criterii după care să se prevadă în ce moment și în ce condiții o combinație de cuvinte poate deveni semnificativă.

ticii structurale, modul de interpretare a definiției de dicționar și delimitarea trăsăturilor semantice pe baza cărora se va face analiza să fie expuse într-un capitol aparte.

1.2 Stadiul actual al cercetărilor privind sinonimia

1.2.0 Aproape toate cercetările lexicologice s-au centrat în jurul unei calități esențiale a limbajului: lipsa de corespondență biunivocă între formă și sens. Cu alte cuvinte, limbile naturale se servesc de aceleași forme pentru a desemna sensuri diferite (polisemia) și de forme diferite pentru a desemna sensuri identice (sinonimia)²⁰.

Deși preocupările de semantică au fost destul de numeroase²¹, sinonimia, fenomen lexical complex și imprecis definit de semantica tradițională, nu a stat în centrul atenției nici în aceste lucrări. În marea majoritate a cazurilor, studiile de semantică tratează această problemă într-un capitol, iar lucrări de ansamblu care să examineze principalele probleme teoretice și practice lipsesc.

1.2.1 Cercetările efectuate pînă acum asupra sinonimiei²² au semnalat că, în momentul formulării unui mesaj, vorbitorul are posibilitatea să aleagă între mai mulți termeni pentru a exprima o noțiune. Această posibilitate demonstrează că termenii de care dispune vorbitorul pentru a opera alegerea sînt capabili la un moment dat să exprime unul și același lucru, deci că în situația dată sînt identici semantic. Faptul că termenii respectivi nu pot fi substituiți unul prin celălalt în orice situație demonstrează că limba (înțeleasă ca diastem) pune la dispoziția vorbitorului o sumă de unități caracterizate printr-o serie de trăsături latente (virtuale) care se pot actualiza în anumite situații. Sinonimia reprezintă, prin urmare, și un fapt de limbă²³.

²⁰ Vezi Todorov (1966-a), p.12.

²¹ Vezi Pottier (1964), Coseriu (1969-b), Greimas (1966), Mounin (1972) Rey (1969), Langages (1966), Langue française (1969) ș.a.

²² Vezi O. Ducháček (1964-a), H.M. Gauger (1972), Lyons (1970), Kamen-skaia (1965), Ullmann (1952), A. Kahlmann (1975), Baldinger (1968)

²³ În majoritatea lucrărilor sinonimia este privită exclusiv ca un fapt de vorbire, dar, pentru ca în vorbire să se poată actualiza anumite trăsături, înseamnă că ele trebuie să existe întîi în sistem ca virtualități.

în mod incontestabil și tocmai de aceea descoperirea acestui mecanism și definirea riguros științifică ar avea însemnătate pentru studiile de semantică.

Se impune totuși precizarea că, dacă prin sinonimie înțelegem suprapunerea perfectă a sferelor semantice a doi termeni, atunci sinonimia este²⁴ un lux pe care limba nu și-l poate permite decât în cazuri extrem de rare.

1.2.2 Deficiențele constatate în cercetările efectuate pînă în prezent asupra sinonimiei decurg, printre altele, și din aceea că au avut în centrul atenției cuvîntul (în totalitatea sensurilor lui) neglijînd faptul că el este o unitate polisemantică²⁵ și fără a preciza definiția sinonimiei în raport cu numărul de sensuri echivalente²⁶. Acestei deficiențe (metodologice) i se pot adăuga altele, ceea ce a făcut ca rezolvarea sinonimiei să nu înregistreze progrese importante.

1.2.3 Varietatea și eterogenitatea exemplilor pe care le întîlnim în studiile rezervate acestei probleme ilustrează clar că, de cele mai multe ori, faptele au fost judecate din puncte de vedere diferite, criteriile de alcătuire a cuplurilor sinonimice fiind eterogene. De ex. adesea în lucrările de sinonimie, alături de perechi ca ceas-oră, generozitate - mărinimie (de obicei cuvinte monosemantice) sau a muri - a se stinge, uscat - sec (polisemantice) a căror identitate semantică se poate verifica destul de ușor, apar serii ca nea-omăt-zăpadă unde, deși din punct de vedere semantic există o identitate perfectă²⁷ se pot stabili diferențe privind repartiția teritorială a acestora. Mai mult chiar, diferențele dintre aceiași termeni devin

²⁴ După cum afirmă Ullmann (1952), p.180.

²⁵ Or, după cum se știe, orice cercetare semantică este îngreunată de existența rețelei foarte complicate a polisemiei.

²⁶ Unele precizări în acest sens apar la Kalmar (1967) care numește două forme lingvistice S_1 și S_2 puternic sau total sinonime dacă toate sensurile lor sînt comune. Dacă două forme sînt sinonime în sens tare, atunci ele sînt și în sens slab.

²⁷ Vezi Coteanu (1975) p.77 unde se consideră că identitatea referențială constituie prima și esențială condiție a existenței unei relații de sinonimie.

de natură stilistică prin transferul dintr-un limbaj într-altul al unui termen (de ex. întrebuintarea, cu efect poetic, a unui cuvânt regional). De asemenea, alături de exemple ca pat - divan - studio (mai mult sau mai puțin echivalente semantice, întrucât, în acest caz, între obiectele desemnate de acești termeni și chiar între concepte există diferențe²⁸, apar serii ca nebun - ticnit - aiurit - zăpăcit care chiar semantic diferă în privința gradului în care este apreciată starea anormală a munii sau perechi ca floare-trandafir unde sinonimia (parțială) se datorește, de fapt, unei incluziuni logice; floare reprezintă față de trandafir genul proxim²⁹.

1.2.4 În general, în cercetarea sinonimiei se conturează două direcții principale: definirea termenului și delimitarea diferitelor tipuri de sinonime.

1.2.4.1 În timp ce accepțiile majorității cuvintelor sînt mai mult sau mai puțin clare - ele variind în funcție de o serie de factori (context lingvistic sau extralingvistic - situațional) s-ar părea că termenii științifici au un conținut clar, neechivoc. Aceasta nu este însă și situația termenului sinonimie care a fost definit diferit în diversele studii de semantică.

Noțiune clasică, dar neclarificată, sinonimia a preocupat în mod evident lingvistica tradițională, fapt care se vedește în încercările de a o defini³⁰.

28 În cazul acestor termeni s-ar putea, eventual, stabili un arhi-lexem comun, ceea ce face ca termenii să pară sinonimi. De fapt, în aceste situații s-ar părea că avem de-a face mai degrabă cu paradigme lexico-semantice în sensul structural utilizat în semantică întrucât, alături de sensul comun, apar și seme care diferențiază precis fiecare dintre aceste trei unități lexicale.

29 Relația de incluziune (hiponimie) a sugerat posibilitatea de a defini raportul de sinonimie ca o hiponimie simetrică. Vezi Lyons (1970) p.348: "dacă x este hiponimul lui y și în același timp y este hiponimul lui x (adică relația este reciprocă și simetrică), atunci y și x sînt sinonime".

30 Sinonimia a reprezentat, fără îndoială, și continuă încă să reprezinte o problemă și pentru lexicografie care utilizează în mod curent (printre altele) modalitatea glosării unui termen prin trimiterea la un sinonim, în special în cazurile cînd trebuie diferențiate sensurile unui cuvînt polisemantic.

În stadiul actual de evoluție a lingvisticii trebuie să se facă distincția între conceptul de sinonimie înțeles în sens restrâns și o interpretare mai largă a acestuia.

Discuțiile asupra definirii sinonimiei sînt un subiect inepuizabil în special pentru că definiția de bază "două cuvinte care au același sens" poate fi interpretată în diferite feluri.

Formulate într-un mod sau altul, majoritatea definițiilor privesc sinonimia ca pe o relație de a p r o x i m a t i v ă echivalență de sens între unități lexicale substituibile una prin cealaltă³¹ sau chiar, în alte cazuri, se vorbește despre sinonimie cînd e vorba de cuvinte mai mult sau mai puțin vecine semantic sau care sînt subordonate altui cuvînt cu sens mai mult sau mai puțin general.³² După cum se vede, o asemenea modalitate de definire prezintă mai multe puncte neclare: în primul rînd nu se specifică nicăieri dacă această echivalență de sens trebuie înțeleasă ca o identitate - o suprapunere perfectă - a sensurilor sau doar ca o asemănare³³, Unele definiții admit chiar amîndouă situațiile³⁴, iar, în al doilea rînd, nu apare clar dacă această identitate de sens este apreciată referitor

31 Vezi O. Ducháček (1964-a), p.35, Todorov (1966-a) p.12 "... limba se servește de forme diferite pentru a desemna sensuri identice sau cel puțin asemănătoare - sinonimia"; R.A.Budagov (1961), p.65 "Sinonimele sînt cuvinte apropiate ca sens (subl.nm.) dar diferite ca formă, care exprimă nuanțe ale aceleiași noțiuni. Din această definiție provizorie reiese că toate sinonimele, fiind cuvinte diferite, exprimă întotdeauna - deși nu în același fel - una și aceeași noțiune", Graur (1957), p.55-59: "Cînd sensurile a două cuvinte concordă în linii mari putem spune că ele sînt sinonime neglijînd nuanțele".

32 Această concepție adoptată de dicționarele de sinonime este lipsită de precizie și e inutilizabilă în studiile teoretice privind structura lexicului.

33 La diferiți autori se vorbește despre echivalență vecinătate, asemănare semantică, (Brekle (1975) citează la p. 91 pe Abbé Girard considerînd că "Concepția tradițională a conceptului de sinonimie nu presupune o identitate fără reziduuri între semnificatele a două cuvinte ci o afinitate de sens care se poate preciza în sensuri particulare".

34 Vezi nota 31 (definiția dată de Ducháček).

la întregul conținut semantic³⁵ a două cuvinte³⁶ sau ca o identitate stabilită la nivelul unui singur sens.³⁷

Un al treilea aspect care trebuie relevat este că, deși unele definiții precizează că sinonimele se pot substitui reciproc în anumite situații, nu se explică nicăieri de ce această substituție trebuie limitată la anumite contexte. Caracterul neclar al acestei afirmații este sporit și prin faptul că, în general, nu se precizează dacă ea se referă la contextul lingvistic sau la cel situațional.

Spre deosebire de concepția tradițională, lingvistica recentă s-a ocupat aproape exclusiv de conceptul de sinonimie în sens riguros³⁸.

Cercetările mai noi³⁹ s-au oprit și ele la definirea termenului, dar, ni se pare important de menționat, nici acestea nu contribuie la realizarea unei definiții mai riguroase a sinonimei chiar dacă unele dintre aceste lucrări tratează problema într-un capitol care ar cere această precizie.

³⁵ Având în vedere această accepție, unii cercetători consideră că, de fapt, nu există sinonimie.

³⁶ Pe această interpretare se bazează, probabil, dicționarele de sinonime care propun drept echivalente serii întregi de cuvinte care ar putea, în anumite contexte să se substituie unui alt cuvânt: Vezi și Lyons (1970) p.341. Deficiențele acestui mod de glosare în dicționarele de sinonime este subliniat de Coseriu (1967) p.495-496: "...Trebuie menționat că analiza lui Heyse nu conține definiții contradictorii și nici definiții care se suprapun în opoziție cu ceea ce poate fi găsit în dicționarele de sinonime, unde de multe ori un conținut A este definit prin B și B prin A, iar un conținut C apare în același timp subordonat unui conținut A și unui conținut B".

³⁷ Această interpretare este utilizată în semantica modernă, de ex. Lyons (1970)p.341 care consideră drept sinonime cuvintele care au același sens structural.

³⁸ Vezi Brekle (1975), p.92: "Sinonimia în sens restrâns poate fi definită prin relația de echivalență care se identifică cu implicația bilaterală".

³⁹ Cercetând lucrările citate la Referințe bibliografice am constatat că doar câteva rezervă un paragraf sau nici măcar atât, acestei probleme. Astfel, de ex., Rey (1970) citează la p. 190 (pe Dubois) la p. 122 (pe Apesjan) și la p. 274 (pe Ullmann); Mounin (1972) p. 122-123; Ducrot-Todorov (1972) p.302-303. Problema este tratată mai amplu numai la Lyons (1970) p.341-343 care îi rezervă un capitol și la Brekle (1975) p. 91-96.

Astfel Ducrot - Todorov⁴⁰ discută problema sinonimiei în capitolul Structures superficielles et structures profondes, dar oferă o definiție foarte largă acestui fenomen, definiție care nu aduce precizări în plus față de cele înregistrate pînă acum: "două expresii (cuvinte, grupuri de cuvinte, enunțuri - subl. ns.) sînt numite sinonime dacă ele au același sens fiind materialicește diferite. Echivocul definiției este subliniat în pasajul următor: "desigur, intervenția noțiunii de sens împiedică actualmente (și riscă de a împiedica întotdeauna) sinonimia de a fi riguros definită" (subl.ns.).

Reținem, de asemenea, că și Rey⁴¹ tratează problema definirii sinonimiei (citîndu-l pe Dubois) în cadrul capitolului Analyse componentielle et analyse sémique fără însă să aducă precizări importante în acest sens.

O accepție mai nouă, avînd la bază principiile metodei structurale de cercetare o întîlnim la J.Rey-Debove⁴² care afirmă că adevăratele sinonime sînt considerate cuvintele avînd numai același semem în anumite enunțuri, adică nu în limbă, ci în vorbire. O interpretare asemănătoare o găsim la B. Pottier⁴³ care este de părere că am avea sinonimie a semnelor dacă orice sem al sememului A l-am regăsi în sememul B și invers, cu alte cuvinte, sinonimia este privită aici ca o relație de incluziune reciprocă. În continuare, B.Pottier își exprimă însă rezerva cu privire la existența unei asemenea situații⁴⁴ întrucît, în general, în limbă, numărul semelor sememului A este mai mare decît cel al sememului B și invers; dacă A are n seme, B are n + x.

40 Vezi Ducrot - Todorov (1972) p.302.

41 Vezi A.Rey (1970) p.190.

42 Vezi A.Rey-Debove (1966) p.86.

43 Vezi B. Pottier (1965) p. 34.

44 Rezerve privind însă nu existența sinonimiei ci posibilitățile de care dispunem pentru a o determina exact le găsim formulate la J.Rey - Debove (1966), p.91 care afirmă că noțiunea de sinonimie nu aduce, în stadiul actual al cercetării, posibilitatea de a identifica în mod sigur elementul care diferențiază cuplul de cuvinte funcționînd frecvent în același fel. Această diferență infimă pe care o putem considera ca pe o diferență minimală pertinentă, nu este utilizabilă în analiza semică decît dacă o putem caracteriza ca un sem.

Formulînd rezerve în legătură cu existența sinonimiei, deoarece aceasta este dependentă de context, iar contextul variază în timp și spațiu în așa fel că două situații de comunicare identice nu pot să existe, P.M. Lavorel⁴⁵ discută conceptul de parasinonimie afirmînd că două sememe sau două intrări susceptibile de a avea sensuri apropiate sînt parasinonime dacă o analiză componentială la nivelul primelor două straturi o poate demonstra⁴⁶.

Sub aspectul studiului sinonimiei, dar și pentru perspectivele pe care acesta le poate oferi cercetării structurale a lexicului, ni se pare interesantă introducerea distincției sinonimelor în funcție de sensul structural⁴⁷. Definind sinonimia ca pe o echivalență a sensurilor structurale a doi termeni, Lyons subliniază că relația de sinonimie pune în raport unitățile lexicale ele însele, și nu sensurile lor structurale. Acest punct de vedere atrage atenția asupra necesității de a studia sinonimia la nivelul cuvîntului (considerat în totalitatea sferei sale semantice) și nu al sensului.

Dintr-o altă perspectivă, cea a organizării unui dicționar de sinonime, Kahlmann⁴⁸ propune o definiție operațională (avînd în vedere insuficiența definițiilor anterioare) a sinonimelor, ca "unități care pot să figureze ca atare într-un dicționar de sinonime".

Dar, după cum se știe, atenția cercetătorilor nu s-a oprit numai asupra sensului lexical al termenilor (deci la nivelul competenței), ci s-a subliniat și realizarea acestui sens în funcție de contextul în care e plasat cuvîntul (nivelul performanței). Studiul carac-

⁴⁵ Vezi P.M. Lavorel (1975) p.76.

⁴⁶ Vezi id. p.77.

⁴⁷ Lyons (1970), p.328 definește sensul structural ca "locul pe care îl ocupă un cuvînt într-un sistem de relații care îl leagă de alte cuvînte din vocabular; la p.333-334 precizează că Fries face între sensul lexical și sensul structural o distincție care corespunde aproape exact distincției aristotelice între sens material și sens formal. Principalele părți de vorbire au un sens lexical, cel pe care-l dă dicționarul, și care este asociat gramaticii. În schimb, distincția dintre subiectul și obiectul unei fraze, opoziția între definit și nedefinit, opozițiile de timp și număr, toate aceste distincții sînt calificate drept sensuri structurale. Sensul lingvistic total al oricărui anunț rezultă din sensul lexical al cuvîntelor, la care se adaugă sensul structural.

⁴⁸ Vezi Kahlmann (1975) p. 12.

teristicilor combinatorii prezintă o importanță deosebită pentru studiul sensului, fapt general recunoscut în cazul sinonimiei, cu atât mai mult cu cât marea majoritate a cercetărilor subliniază importanța deosebită a contextului⁴⁹ în definirea și delimitarea⁵⁰ acestui fenomen lexico-semantic (ca a oricărui fapt de sens).

Conform părerii curente în lingvistica actuală, sensul este o funcție a distribuției⁵¹, deci studierea acestuia este indispensabilă în diferențierea sensurilor unui termen⁵². Pe de altă parte însă, distribuția nu rezolvă absolut toate problemele, întrucât s-a observat că de multe ori aceeași formulă distribuțională poate disimula semnificații diferite, iar alteori variantele de întrebuintare pe care le identificăm intuitiv realizează formule distribuționale diferite⁵³.

49 Importanța contextului se relevă în special când este vorba de sensurile conotative unde contextul lingvistic sau cel extralingvistic general contribuie la precizarea sensului. Acest lucru, chiar dacă nu este formulat explicit, transpare în toate definițiile.

50 Importanța acordată verificării identității semantice a doi termeni pe baza contextului este aceea care stă la baza afirmației lui B.Pottier (1963) p.32 și anume că sinonimie nu există, întrucât se găsește întotdeauna un context în care una din posibilitățile de alternanță este exclusă. Reiese deci că Pottier consideră sinonime numai cuvintele substituibile în orice context, neglijând situațiile când ar putea fi stabilite grade de echivalență, cazuri care par mai interesante de cercetat; Lyons (1970), p.328 dimpotrivă, afirmă ferm că trebuie respinsă ipoteza care constă în a nega că două elemente pot fi cu adevărat sinonime într-un context dat, decât numai dacă sînt în toate contextele. În sprijinul acestei afirmații aduce argumentul că distincția între sensul cognitiv și cel afectiv, citată adesea pentru a justifica această ipoteză, este departe de a fi clară.

51 În acest sens unii autori consideră că distribuția diferită ar fi o modalitate precisă și obiectivă de diferențiere a sensurilor unui cuvînt polisemantic, cu alte cuvinte, oricărei diferențe de sens îi corespunde o distribuție diferită, vezi de ex. Harris (1963) p.17. Problema, aceeași în esența ei, este privită cu rezerve de Todorov (1966-b) care îl citează la p. 13 pe Apesjan (1966) p.109: "Toute différence sémantique ne se manifeste pas dans une différence syntactique, mais à chaque différence syntactique correspond une différence sémantique essentielle".

52 Aceasta va fi punctul de vedere adoptat și în lucrarea de față cu atât mai mult, cu cât diferențele de sens extrem de fine uneori nu pot fi puse în evidență decât în context.

53 Todorov (1966-b) citează la p.13 pe Apesjan care subliniază insuficiența în anumite situații a metodei distribuționale; Vezi în acest sens și Lyons (1970) p.57-58: "Deci există un raport între sensul unui cuvînt și distribuția sa, nici unul din cele două nu îl determină în întregime pe celălalt: de aceea cele două elemente rămîn teoretic distincte".

Dat fiind faptul că toate relațiile de sens sînt dependente de context, iar sinonimia în mod deosebit⁵⁴, a părut probabil ca cercetarea sub acest aspect să contribuie la clarificarea unor probleme rămase nerezolvate în studiul sinonimiei mai ales în ceea ce privește posibilitatea substituirii reciproce a termenilor sinonimi în absolut toate contextele⁵⁵.

Importanța abordării sinonimiei din acest punct de vedere este formulată explicit⁵⁶ sau apare implicit⁵⁷ în toate lucrările privind această problemă și, cu atît mai mult în acelea care au încercat să o definească exclusiv pe baza criteriului distribuțional. Astfel de definiții întîlnim la J. Dubois⁵⁸: ". . . se numesc termeni sinonimi două unități ale căror distribuții se suprapun aproape complet (subl. ns.) pentru că ele admit aceleași vecinătăți", sau la Harris⁵⁹: "Dacă A și B au vecinătăți aproape identice, exceptînd frazele în care apar amîndouă, spunem că ele sînt sinonime"⁶⁰.

Definită în funcție de sens, de context (sau de amîndouă), din punct de vedere matematic sau al unui dicționar de sinonime, sau ca identitatea a două enunțuri, problema sinonimiei pare ineputabilă; de aceea, în cele de mai sus, ne-am oprit numai la cîteva aspecte pe care le considerăm esențiale și pe care, într-un mod sau altul, le vom avea în vedere în analiza ce urmează.

1.2.4.2 Cea de a doua direcție principală spre care s-au orientat studiile de sinonimie - stabilirea unei tipologii - subliniază și ea importanța pe care cercetătorii au acordat-o contextului.

54 Vezi Lyons (1976), p.346, Ullmann (1952), Ducháček (1964)

55 Condiție pe care unii lingviști o consideră necesară într-o cercetare măsură, iar alții, absolut indispensabilă; Vezi B.Pottier (1963), p.32, După cum am precizat mai sus, majoritatea cercetătorilor sînt însă de părere că această condiție este imposibilă intrucît se pare că există întotdeauna un context în care substituirea sinonimelor nu se poate face.

56 Vezi Ullmann(1952), p. 173, Hjelmslev (1957) p.102-105.

57 Avem în vedere aici în special lucrările în care se încearcă stabilirea unei tipologii a sinonimelor pornindu-se de la criteriul posibilității de a substitui între ei termenii sinonimi în unele (toate) contexte(1e).

58 Vezi J. Dubois (1964), p.8

59 Vezi Vezi Z. Harris (1970), p. 27

60 Ne exprimăm însă rezerva cu privire la posibilitatea de a folosi, în delimitarea sinonimelor, criteriul unic al distribuției. Identitatea de distribuție nu poate fi o garanție a faptului că două cuvinte sînt sinonime. Identitatea de referent este o primă condiție, iar verificarea în context este doar o a doua etapă în analiză.

Astfel Lyons⁶¹ formulează explicit cele două condiții pe care trebuie să le satisfacă sinonimele perfecte: ① să fie substituibile în toate contextele și ② să manifeste identitate în privința înărcăturii cognitive și afective.

Tipurile de sinonime stabilite⁶² diferă (dar nu fundamental) în funcție de autori, după cum se iau în considerație diferite criterii: posibilitatea de substituie în absolut toate contextele, identitatea în privința valorilor cognitive și afective, valoarea stilistică etc. Termenii utilizați pentru denumirea acestor tipuri sînt de asemenea comparabili, fie sinonime perfecte sau aproximative fie sinonime complete sau totale; Ducháček⁶³, de exemplu, face distincția între sinonime perfecte și aproximative, fiecare din ele putînd să fie absolute sau parțiale în funcție de suprapunerea perfectă sau imperfectă a tuturor sensurilor principale și a elementelor complementare (deci este vorba și aici tot de sens cognitiv și afectiv); diferența între sinonimele perfecte și cele aproximative, spune autorul, nu este constantă, de cele mai multe ori depinde de context, ceea ce, în ultimă instanță, pune sub semnul întrebării utilitatea acestei distincții. Lyons⁶⁴ propune o distincție terminologică între sinonimia completă (pentru unitățile lexicale echivalente atât afectiv cît și cognitiv) și sinonimia totală (pentru cele substituibile în orice context). De aici, posibilitatea de a stabili patru tipuri: a) sinonimie completă și totală, b) sinonimie completă dar nu totală, c) sinonimie incompletă dar totală, d) sinonimie incompletă dar nu totală.

Reținem așadar că stabilirea diferitelor tipuri de sinonime se face, în general, în funcție de coincidența dintre sensul denotativ și sensul conotativ al cuvintelor și de posibilitatea substituirii lor

⁶¹ Vezi Lyons (1970), p. 343.

⁶² Pentru această problemă se pot consulta următoarele lucrări: Ullmann (1952) p.181 și, Budagov (1961) p.65, O. Ducháček (1964-a) p. 40-41, și (1964-b), Lyons (1970) p.343, care propun o tipologie a sinonimelor în general, sau M. Bucă (1956), R. Bogza (1960). Gh. Bulgăr (1959), care privește problema tipurilor dintr-o perspectivă limitată.

⁶³ Vezi Ducháček (1964-a), p.40-41

⁶⁴ Vezi Lyons (1970) p. 343.

în unele (toate) contextele⁶⁵. Avem aici în vedere contextul format dintr-o succesiune de termeni⁶⁶.

Ni se pare demn de relevat că, deși distincția dintre sinonimia cognitivă și non-cognitivă se face în diferite feluri după autori, coincide faptul că întotdeauna cea cognitivă este definită prima. Dealtfel, nicidecum nu se discută despre sinonimie afectivă fără a verifica mai întâi echivalența pe plan cognitiv⁶⁷.

O altă modalitate de clasificare a sinonimelor ne este prezentată de A. Kahlmann⁶⁸ din perspectiva unui dicționar de sinonime; se demonstrează, pe baza unei scheme simplificate posibilitatea ca două unități să fie mai mult sau mai puțin echivalente. Dintr-o altă perspectivă, L. Kalmar⁶⁹ pune problema definirii sensului cu ajutorul sinonimiei, de fapt al interdependenței logice a noțiunilor sinonime în relație cu traducere. În acest scop încearcă să definească sinonimia puternică și slabă și să demonstreze un sistem al relațiilor sinonimice.

O altă distincție este propusă de Brodda și Karlgren⁷⁰, care au în vedere similaritatea cu unele interpretări psihologice sau stabilirea treptelor de sinonimie fără referirea la grade de similaritate semantică sau psihologică (prin interpretarea gradului de

65 Aceste aspecte, precizate din punct de vedere metodologic, vor constitui și etapele cercetării noastre.

66 Vezi Coteanu (1975) p.81. În situația de față, stabilind gradul de sinonimie al adjectivelor vom avea în vedere contextul minimal S(Aj).

67 Ni se par interesante în acest sens precizările făcute de Lyons (1970) p.344: ... termenul afectiv joacă rolul unui fourre-tout înglobând un mare număr de factori cu totul distincți care influențează asupra selecției unui sinonim într-un context sau într-o situație dată. Ar trebui să renunțăm de a califica drept "asociații afective" tot ceea ce nu puteam include în categoria sensului cognitiv. În alegerea unui cuvânt sau a unei expresii care este sinonimul cognitiv al altuia, noi suferim, fără îndoială, influența diversilor factori dintre care unii, mai mult sau mai puțin determinanți după caz, nu au nimic a face cu semnificația sau referința, nici cu ceea ce s-ar putea numi "sens".

68 Kahlmann (1975) p.9-10.

69 L. Kalmar (1967) p. 27 s.u.

70 Brodda-Karlgrén (1969) p.5 s.u. Autorii privesc, în special, aspectul matematic al problemei.

asociere ca o proporție relativă a contextelor în care cuvintele coincid ca sens).

1.2.4.3 Cu totul diferit de părerile amintite pînă acum, care au avut în vedere sinonimia lexicală (identitatea de sens a două unități lexicale) sinonimia se mai poate interpreta și ca o identitate de sens a două unități sintactice⁷¹. Dar o asemenea accepție lărgeste foarte mult sfera discuțiilor (de aceea nu vom avea în vedere aceste situații) și deplasează problema la identitatea a două enunțuri⁷².

1.2.5.1 După cum s-a mai spus, dificultățile importante în analiza acestui fenomen lexico-semantic sînt datorate, în primul rînd, existenței polisemiei și caracterului surprinzător al legăturilor semantice. De aceea se afirmă în general că nu există sinonimie decît pentru cuvintele monosemantice⁷³ (și în această privință există rezerve, din cauza repartiției teritoriale diferite a termenilor sau a încărcăturii stilistice diferite). Dar, cum majoritatea cuvintelor sînt polisemantice, între ele apar adesea suprapuneri parțiale⁷⁴ (identitate sub aspectul unuia sau mai multor sensuri).

Si chiar dacă aceste suprapuneri ar fi evidente, organizarea sensurilor în cadrul sferei semantice a cuvîntului (sens fundamental, sens derivat etc.) nu poate fi identică, ceea ce complică și mai mult descrierea.

1.2.5.2 Raporturile de incluziune logică (faptul că întreaga sferă semantică a unui cuvînt este cuprinsă în aceea, mai largă, a altui cuvînt) fac de asemenea, ca problemele care se pun în cazul fiecărei situații în parte să fie mereu altele și o sistematizare a rezultatelor să fie cu atît mai dificilă.

71 Vezi Lyons (1970) p.328

72 Vezi nota 40.

73 Dar studierea identității a două cuvinte monosemantice nu ni se pare a fi partea cea mai interesantă a unei asemenea investigații pentru că, în acest caz, cercetarea s-ar limita la constatarea pur și simplu a acestei identități.

74 Adesea și aceste suprapuneri sînt greu de demonstrat - în special la cuvintele abstracte cu sensuri greu definibile.

1.2.5.3 Piedicile întîmpinate în descoperirea unui sistem de reguli care guvernează sinonimia sînt sporite și de amestecul faptelor extralingvistice, și în strînsă legătură cu aceasta, de asociațiile de idei existente în mintea vorbitorilor, de transferurile de sens etc. Or, în acest domeniu nu se stabilesc limite absolute, întrucît nu se poate ști pînă la ce punct îmbinările de elemente dintr-o limbă sînt posibile, orice combinație putînd să devină la un moment dat semnificativă⁷⁵.

1.2.6 Cu toate acestea, observațiile făcute în practica limbii impun precizarea că dificultățile incontestabile întîmpinate în definirea și delimitarea sinonimiei nu trebuie să ne împiedice de a o recunoaște ca pe un fapt de limbă; ea devine un obiect interesant al cercetării tocmai prin aceea că nu este perfectă. Dealtfel, partea cea mai interesantă a unei asemenea investigații constă tocmai în stabilirea specificului unei limbi la nivelul cuvintelor și sensurilor ei (spre deosebire de noțiuni); demnă de cercetat este, totodată, și pentru studiul modelului lingvistic care urmărește depistarea universalilor și, implicit, ceea ce nu reprezintă universalii.

În raport cu eforturile evidente ale semanticii moderne de a constata organizarea sistematică a lexicului, rezolvarea, chiar și parțială, a sistematicii sinonimiei ar prezenta interes sub aspectul perspectivelor pe care le oferă pentru cercetarea structurală a vocabularului; și aceasta cu atît mai mult, cu cît rezultatele de pînă acum sînt încă reduse și departe de a satisface toate problemele; de altfel, pluralitatea punctelor de vedere și a metodelor de analiză vor contribui, poate, la o descriere cît mai completă a fenomenului studiat.

---

75 Vezi J. Dubois și Fr. Dubois - Charlier (1970), p.9.

II. MATERIAL SI METODA

=====

2.1 Principii de alcătuire a inventarului

2.2 METODA

2.2.1 Etapele analizei

2.2.2 Stabilirea terminologiei

2.2.3 Interpretarea definiției de dicționar

2.1 Principii de alcătuire a inventarului

2.1.0 Avînd în vedere că lucrarea de față își propune să releve unele aspecte ale sinonimiei adjectivale în limba română pe baza cercetării unui mare număr de adjective (dar nu exhaustiv) se pune în primul rînd problema criteriilor utilizate în alcătuirea inventarului de adjective supuse analizei.

2.1.1 Intrucît analiza tuturor adjectivelor limbii române depășește posibilitățile lucrării, ne-am propus să operăm o selecție printre acestea în funcție de două criterii: criteriul cantitativ (care poate să asigure descoperirea principalelor aspecte ale sinonimiei adjectivale); fișarea prin sondaj a unui număr mai mare de adjective asigură parcurgerea unui material cît mai variat, micșorînd totodată riscul de a omite unele tipuri importante; am fișat astfel un număr de 700 de adjective de la literele A și C din DLRM, neglijînd, așa cum am precizat mai sus, numele de culori - care au fost deja studiate¹ și formațiile derivate (pentru a opera această din urmă selecție am utilizat informațiile etimologice furnizate de dicționar). Metoda de selecție prin sondaj ne-a fost impusă, în primul rînd, de numărul extrem de mare de adjective din limba română și, în al doilea rînd, de faptul că nu am avut în vedere sfere semantice sau vreo altă modalitate extralingvistică de organizare a termenilor (evitînd în acest fel alegerea materialului după criterii subiective).

Cel de al doilea criteriu a fost criteriul calitativ. Aceasta înseamnă că din numărul de adjective pe care le-am avut inițial în vedere am eliminat, în primul rînd, pe acelea care nu trimiteau la serii sinonimice și deci nu prezintă interes pentru studiul de față, de ex.: admisibil, anormal, anorganic, anhidru, ambulatoriu, ambulant, alveolar, altruist, alternativ, agravant, anabaptist, anabatic, anaclic, anacreontic, analitic, anastomotiv, anafilactic, anaforic, analogic, anagramatic, anaglipic și multe altele; de remarcat este

¹ Vezi A.Bidu-Vrănceanu (1976).

faptul că un număr foarte mare dintre adjectivele figate se încadrează în această categorie.

În al doilea rând, am exclus din lista inițială pe acelea care (conform indicațiilor din dicționar) nu fac parte din varianta literară a limbii române, avînd în vedere că cercetarea de față se limitează la acest aspect; am eliminat deci termenii caracterizați ca regional, popular, învechit, arhaic etc.

În al treilea rând, urmărind criteriul calitativ și, prin aceasta punerea în evidență a unui număr cît mai mare de tipuri de adjective sinonime, am renunțat la foarte multe adjective care ofereau serii sinonimice sărace, compuse doar din doi termeni, și care, de obicei, reprezentau două derivate (formate sau nu în limba română) de la aceeași temă, cu afixe diferite. Trebuie să precizăm că, întrucît această categorie este extrem de bogat reprezentată în limba română, nu a fost trecută cu vederea dar, deoarece studiul acestui tip de sinonime nu prezintă vreun interes deosebit pentru cercetarea de față, ne-am limitat la reținerea a cîtorva exemple care să ilustreze. Adjective din această categorie sînt de exemplu: anacronistic - anacronic, anastigmat - anastigmatic, clăpăug - clăpăugit, arhitectonic - arhitectural, antropomorf - antropoid, antroponimic - antroponomastic, spos - apătos, amortibil - aportizabil și altele. Am exclus, de asemenea, din lista termenilor extrași din dicționar, adjective care, în lista de seme propuse pentru analiza pe care o vom afecta, figurează ca trăsături (seme) categoriale deci fac parte din ansamblul termenilor axiomă (termeni pe care îi socotim nedefinibili), de exemplu: caracteristic, specific, expresii considerate ca tipice adjectivale făcînd parte din definiție; delimitarea acestor seme categoriale poate fi urmărită la capitolul 2.2.3 .

După efectuarea acestei operații, termenii rămași (dintre care o mare parte sînt polisemantici) au fost cercetați, pe baza definițiilor din dicționar, din punctul de vedere al sensului, urmărind sinonimele la care trimite fiecare dintre sensurile înregistrate,

Am obținut în felul acesta un număr de serii sinonimice care cuprind, pe lângă termenii fișați inițial (de la literele A și C din dicționar) și alte sinonime, ceea ce înseamnă, practic, investigarea unui mare număr de adjective de la toate literele dicționarului.

În urma stabilirii criteriilor de interpretare a definițiilor lexicografice (vezi mai departe la 2.2.3), observînd că pe baza aceleiași trăsături, manifestată pozitiv sau negativ, se pot descrie și alte serii - antonimice - am completat inventarul și cu adjectivele antonime (care se pot organiza la rîndul lor în serii sinonimice (vezi tabelele de la 3.2.1 și 3.2.2); această operație a permis, pe de o parte, extinderea sferei de investigație și, pe de altă parte, o primă posibilitate de degajare a unor trăsături semantice pe bază de opozii între termeni, dat fiind că alegerea arbitrară a materialului (la rînd din dicționar) nu a permis organizarea acestora în sfere (cîmpuri) semantice.

Am alcătuit în felul acesta un inventar de lexeme adjectivale care se organizează în serii sinonimice și care au fost supuse analizei prin degajarea trăsăturilor, pe de o parte, pe baza definițiilor lexicografice și, pe de alta, prin compararea termenilor în interiorul seriei sinonimice (v. la 2.2.3). Acest inventar cuprinde, un număr suficient de mare de adjective pentru a ilustra principalele tipuri de relații de sinonimie, fără riscul de a scăpa din vedere tipuri importante, bogat reprezentate în vocabularul limbii române.

Lista adjectivelor reținute pentru analiză - termeni care, în prealabil vor fi supuși operației de dezambiguizare - este prezentată în ANEXA. Ea cuprinde un număr de 388 de adjective mono - sau polisemantice care au fost divizate pe sensuri obținîndu-se astfel un număr de 490 de sememe care intră în alcătuirea seriilor sinonimice.

2.2 METODA

Din prezentarea principalelor puncte de vedere asupra complexelor aspecte care se relevă în studiul sinonimiei, reiese că, deși se pot reține date interesante din lucrările anterioare, din cauza imperfecțiunilor metodei semanticii structurale nu dispunem până acum de o descriere completă și corespunzătoare a acestui fenomen lexico-semantic.

Se impune astfel necesitatea ca orice lucrare al cărei scop este descrierea structurală a unor fapte semantice să-și formuleze o serie de principii metodologice care să fie capabile de a satisface exigențele impuse de analiza practică a fenomenelor studiate.

În stabilirea acestor principii vom ține seama de rezultatele înregistrate până acum de semantica structurală, adaptînd acele date care convin analizei de față și care pot reprezenta o modalitate de descriere cît mai completă și mai adecvată a fenomenului reprezentat de sinonimie.

De asemenea, întrucît terminologia cu care se operează la ora actuală în semantică este adesea confuză sau redundantă, același termen putînd avea accepții diferite de la un autor la altul, se impune, pe lîngă formularea unor principii metodologice, stabilirea și definirea terminologiei care va fi folosită pe parcursul analizei.

Ținînd seama de precizările de mai sus și de faptul că metoda folosită este rezultatul selectării și adaptării acelor date din semantica structurală care pot asigura o descriere unitară a sinonimiei, vom expune mai jos principiile analizei avînd în vedere:

(a) etapele analizei (2.2.1), stabilirea terminologiei (2.2.2) și modalitatea de interpretare a definiției de dicționar (2.2.3).

2.2.1 Etapele analizei

2.2.1.0 Principii generale

(a) Analiza va avea în vedere descrierea aspectelor pe care le presupune sinonimia adjectivală la nivelul limbii române literare, semene lexicalizate reprezentate printr-o unitate de dicționar.

(b) Studiul semantic al acestor termeni înregistrați ca sinonimi se va face prin urmărirea sensurilor lexicale în cadrul cuvântului ca articol de dicționar². Aceasta se va realiza pe baza dicționarilor limbii române³, prin urmare, analiza va fi o analiză semantică lexicală urmărind termenii nu la nivelul mesajului, al enunțului, aspect important, dar care se constituie ca particularizări sau actualizări semice⁴. Deși scopul oricărei semantici lingvistice este de a explica și de a descrie semnificațiile la diferite nivele ale limbii, semantica lexicală⁵ este primul nivel, rudimentar oarecum, în sensul că el constituie baza care trebuie actualizată⁶.

(c) Cum sinonimia este un fapt de sens, studiul ei presupune, în primul rând, cercetarea sensurilor cuvintelor considerate sinonime, deci analiza pe care o vom efectua urmează să fie mai întâi o analiză semantică, chiar dacă sensul nu se abordează altfel decât prin intermediul semnificantului⁷.

2 Orice dicționar al limbii române oferă sensurile unui cuvânt, nu semnificațiile lui, vezi și Ralschi (1974). Este vorba aici de aceeași distincție pe care o propune Coseriu (1968) între raporturile de semnificație și cele de desemnare.

3 Vezi la Referințe bibliografice.

4 Importanța diferențierii clare a acestor două aspecte subliniată de Rey (1968-b) care amintește de necesitatea existenței a două lingvistici complementare, una a limbii (competenței) și cealaltă a vorbirii care, deși a fost resimțită, nu a fost satisfăcută. Se utilizează câteodată pe același plan forma lexicală izolată și cuvântul în context, deși acestea constituie aspecte diferite.

5 Vezi Brekle(1975), p.116: "Cum indică numele său, semantica lexicală cercetează semnificațiile cuvintelor, deci, după indicațiile privind modul în care trăsăturile semantice (sau "atomii semantici") se compun în semnificatul structural al unui morfem, al unui cuvânt".

6 Unitățile de semnificație sînt stabilite la nivelul limbii sau al competenței. Creativitatea semantică este datorată existenței virtuale a mărcilor semantice. Actualizarea semică se realizează la nivelul discursului (performanței). Analiza semică nu trebuie să se identifice cu actualizarea semică.

7 Substanța semantică (signifié) nu poate fi abordată independent de un anumit semnificant, Vezi Coseriu (1969-a) și (1964).

(d) În descrierea de față nu am avut în vedere relațiile de sinonimie dintre o unitate lexicală și o combinație de cuvinte (ex.: înțelept - cu scaun la cap) din mai multe considerente: în primul rând, aceasta ar complica analiza făcând cu atât mai dificilă degajarea trăsăturilor semantice în cazul combinației de cuvinte; în al doilea rând este practic imposibil de stabilit care este limita pînă la care putem lua în considerație combinațiile de cuvinte - ele putînd să fie la un moment dat o frază- ceea ce ar însemna să depășim nivelul propus, intrînd în semantica unităților superioare cuvîntului; în sfîrșit, este greu de diferențiat situațiile în care sensul realizat de combinația de cuvinte rezultă din suma sensurilor componente de situațiile cînd nu se poate face această precizare.

(e) Conform părerii generale^{8/}, care consideră că sensul lexical se descrie și se definește în limitele unui sens gramatical⁹, este evident că problemele pe care le ridică analiza semantică vor diferi de la o parte de vorbire la alta. De aceea analiza de față se va opri numai la unele aspecte ale sinonimiei adjectivale.

- 8 Se consideră că latura ideală a cuvîntului este alcătuită dintr-un fascicol de trăsături distinctive: una ideală și mai multe gramaticale, p.37, Miclău (1965), p.559 este de părere că această accepție trebuie însă nuanțată în raport cu nivelele la care se face analiza (lexical, morfologic, sintactic).
- 9 Lyons(1970), p.334 discută problema raportului dintre sensul lexical și sensul structural amintind concepția lui Fries care face între cele două noțiuni o distincție care corespunde aproape exact distincției aristotelice între sens material și sens formal. Principalele părți de vorbire au un sens lexical - cel pe care îl dă dicționarul. Distincția dintre subiectul și obiectul unei fraze opoziția între definit și nedefinit, opoziții de timp și de număr, toate acestea sînt calificate drept sensuri structurale. Sensul lingvistic total al unui enunț rezultă din sensul lexical al cuvîntelor individuale la care se adaugă sensul structural. Sub termenul de sens structural, Fries grupează cel puțin trei tipuri distincte de funcții semantice: (a) sensul unităților gramaticale, (b) sensul funcțiilor gramaticale ca "subiectul lui", "obiectul lui", (c) sensul care este asociat cu noțiuni ca "declarativ", "interogativ". Pentru Lyons, problema sensului gramatical nu se poate pune decît în termenii sensului structural, noțiuni pe care el le consideră ca fiind identice, vezi Lyons (1970), p.333-336. Categoria de sens gramatical este proba incontestabilă a interdependenței care există între sintaxă și semantică.

(f) Din cele de mai sus reiese că descrierea relațiilor semantice dintre unitățile considerate sinonime se va face pe baza analizei semantice (analiza semnifică-ului) efectuată, în primul rând, prin degajarea trăsăturilor de conținut¹⁰ (seme)¹¹ și a trăsăturilor combinatorii (clase)¹². Pentru a pune în evidență selectarea unui anumit clasem va trebui să facem apel la contextele furnizate de dicționare (v. la 2.2.3) sau la alte izvoare ale limbii. Nu vom putea evita deci referirile la contextul substantival, acesta fiind doar un accesoriu¹³ al analizei, o modalitate de a diferenția și preciza trăsăturile semantice. Această situație este impusă în special de natura adjectivului, care exprimă o caracteristică; această caracteristică nu există în sine, ea se manifestă în și prin obiecte.

Utilizând clase mari de contexte pentru a delimita trăsăturile nu înseamnă a depăși cadrul deja fixat al acestei lucrări. Tinem doar să relevăm că cele două aspecte paradigmatic și sintagmatic departe de a fi considerate distincte în analiză se îmbină într-o manieră organică¹⁴, sint complementare.

(g) Urmărind scopul propus și anume descrierea rețelei de relații semantice existente între unitățile sinonime, altfel spus,

- 10 Avind în vedere cele două aspecte principale pe care le presupune operația de degajare a semelor și anume: dificultatea de a demonstra pertinența lor lingvistică și faptul că acestea nu pot fi exprimate altfel decât prin cuvinte ale limbii, precizăm că nu ne-am propus ca prin degajarea semelor să epuizăm conținutul semantic al cuvintului, ci ne-am oprit doar la acele elemente care servesc strict descrierii de față. Cu alte cuvinte, ceea ce ne-a interesat a fost ca acestea să fie suficiente pentru a constitui o bază pentru punerea în relație a două sau mai multe sinonime și, totodată, să ne ofere posibilitatea de a stabili diferențele între termenii evasissimo-nimi; adoptăm deci punctul de vedere al lui C. Charron și Cl. Germain (1975), după care o trăsătură este considerată semantic pertinentă, dacă ea singură servește la distincția semnificatului unui monem de semnificatul altui monem.
- 11 Pentru discutarea acestor trăsături, vezi P.M. Lavorel (1975), p. 55, 62-63.
- 12 Vezi Rey-Debove (1966), p. 77 "Analiza morfo-semantică nu este suficientă deci pentru a da seama de elementele de sens".
- 13 Acest tip de semantică este caracterizat de Mounin (1972), p. 23.
- 14 S-ar putea face aici o obiecție de principiu că, în analiză atenția se deplasează de la adjectiv la substantiv. Dar date fiind precizările făcute mai sus, se consideră că sfera semantică a adjectivului nu poate fi analizată decât referindu-ne la substantiv șide asemenea, că trăsăturile de conținut delimitate pe baza contextului

sistemul sinonimiei adjectivale în limba română, urmează ca analiza să fie efectuată în termenii semanticii structurale. Aceasta va avea drept obiectiv punerea în evidență a identităților și a eventualelor diferențe dintre termenii considerați în general sinonime, ceea ce înseamnă exprimarea în termeni cât mai exacti a gradului de supra-punere dintre aceștia.

2.2.1.1 Etapele analizei.

Odată formulate aceste principii, urmează să delimităm etapele analizei de față. Aplicând teoria mulțimilor la studiul vocabularului, admitem că faptele de vocabular, la diferite niveluri pot fi descrise ca mulțimi; (a) pentru cuvintele polisemantice mulțimea este formată din totalitatea sensurilor cuvântului, (b) pentru cuvintele monosemantice mulțimea este reprezentată de un singur element.

Faptul că unitatea polisemantică lexicală (adică o singură intrare de dicționar) poate fi descrisă ca o mulțime de sensuri, înseamnă că această unitate lexicală prezintă un grad mai mic sau mai mare de ambiguitate în funcție de numărul elementelor care formează această mulțime. Or, cum în general, ambiguitatea reprezintă principiul inconvenient în analiza și descrierea faptelor de sens, în cazul sinonimiei necesitatea dezambiguizării¹⁵ este de o importanță particulară. Această situație impune deci ca analiza să se desfășoare în două etape: (I) analiza la nivelul microsistemului (dezambiguizarea)¹⁶, ce va avea în vedere degajarea a două serii de unități:

sînt comune în egală măsură substantivului și adjectivului; vezi de asemenea precizările făcute în legătură cu solidaritățile semantice de Coseriu (1969-b) și Rey (1970) p.90, Katz-Postal (1964) și analiza semantică făcută distribuțional de R. Mihăilă (1969).

15 Vezi Karcevski (1956), p.21, care afirmă că ar fi posibil să se stabilească un principiu general: orice semn lingvistic este virtual omonim și sinonim simultan unei serii de valori analoge, dar exprimate prin semne diferite.

16 Necesitatea dezambiguizării este subliniată și de Imbs (1968) prin precizarea că unitățile polisemantice constituie atâtea cuvinte cîte sensuri au.

(a) pe de o parte descompunerea lexemelor polisemantice în unități de sens (sememe) care alcătuiesc o paradigmă semică (v. la 2.2.2) și
 b) identificarea unităților semantice elementare a căror reuniune caracterizează un semem¹⁷, prin aceasta diferențele între sensurile lexemelor polisemantice putînd să fie exprimate în termenii lingvisticii structurale; (II) cea de a doua etapă, analiza la nivelul macrosistemului va avea în vedere organizarea sememelor în serii de elemente echivalente (serii sinonimice) și analiza relațiilor de sinonimie între unitățile de sens (sememele) stabilite în prima etapă.

(I) Prima etapă a analizei se va concentra, în primul rînd, asupra dezambiguizării semantice¹⁸, etapă necesară în cercetarea sensurilor și în stabilirea seriilor sinonimice. Fie T mulțimea de trăsături semantice ale limbii române. Vom reprezenta prin litere mici de la începutul alfabetului latin elementele mulțimii T. Anumite colecții finite de trăsături semantice definesc diversele sensuri posibile. Fie S mulțimea acestor sensuri; vom nota prin litere ale alfabetului grec elementele mulțimii S. Anumite colecții de sensuri definesc cuvintele limbii. Se notează prin C mulțimea cuvintelor și prin majuscule ale alfabetului latin elementele din C. Dacă un cuvînt A este o colecție de n sensuri, vom spune că A este un cuvînt polisemantic de ordinul n. Cuvintele polisemantice de ordinul întîi sînt în fond cuvinte monosemantice; celelalte sînt cuvinte polisemantice propriu-zise. Putem adopta, pentru noțiunile de mai sus, o reprezentare simbolică a cuvintelor după cum urmează:

$A = \{\alpha, \beta, \gamma, \delta, \dots\}$ altfel spus, cuvîntul A este mulțimea sensurilor $\alpha, \beta, \gamma, \delta, \dots$ fiecare dintre aceste sensuri fiind o mulțime de trăsături semantice.

¹⁷ Distincția dintre (a) și (b) reprezintă de fapt numai o distincție teoretică, întrucît semem înseamnă implicit colecție de seme.

¹⁸ Această operație se bazează deci pe concepția omonimică conform căreia fiecărei intrări de dicționar trebuie să-i corespundă - chiar dacă aceasta presupune o operație preliminară - o singură parafrază, evitînd astfel ambiguitatea pe care o antrenează concepția polisemică; Vezi J și Cl. Dubois (1971), p.67; la p.75 se precizează odată mai mult: "un cuvînt polisemantic rezultă din convergența grafică a două sau mai multe unități distincte de distribuție".

De exemplu: $\alpha = \{a_1, a_2, a_3 \dots\}$. Cuvîntul ar apărea deci ca

o mulțime de mulțimi. Dacă:

$$\beta = \{b_1, b_2, \dots\}$$

$$\gamma = \{c_1, c_2, \dots\}$$

$$\delta = \{d_1, d_2, \dots\}$$

atunci: $A = \{\{a_1, a_2 \dots\}, \{b_1, b_2, \dots\}, \{c_1, c_2, \dots\}, \{d_1, d_2, \dots\}\}$

În cazul particular cînd cuvîntul A este monosemantic (adică polisemantic de ordinul întâi) atunci:

$A = \{\alpha\} = \{\{a_1, a_2, \dots\}\}$, deci cuvîntul monosemantic poate fi reprezentat direct prin trăsăturile unicului său sens. Dacă fiecare sens este un astfel de ansamblu de trăsături¹⁹ ierarhizat în raport cu caracteristicile de generalitate a acestora, urmează că unitatea polisemantică este o sumă a acestor ansambluri. Considerăm, de asemenea, că polisemia ilustrează ceea ce s-ar putea numai paradigme semice. Inventarul semantic al semnului formează deci o paradigmă²⁰, un microsystem caracterizat printr-o serie de relații care se stabilesc între membrii săi; diferitele sensuri pot fi definite pe baza unui element comun²¹

¹⁹ Aceeași reprezentare poate fi găsită la Mignot (1972), p.5-6 care precizează că acest punct de vedere corespunde concepției ansambliste. Recurgerea la teoria mulțimilor este datorată lingviștilor partizani ai izomorfismului care consideră semnificatul ca reductibil la "figuri de conținut", "trăsături semantice", "seme" "factori semantici". Autorul își exprimă totodată rezerva, precizînd că analiza componentială sau semică, rămîne încă tatonantă și că ea nu a ajuns încă la rezultate probante decît într-un număr mic de exemple privilegiate; pentru aceeași problemă vezi Bolinger (1965) p. 556.

²⁰ Același punct de vedere poate fi observat la Coteanu (1973), p.36.

²¹ Considerăm necesar să precizăm că această etapă nu constituie pentru analiză un scop în sine, ea este numai o etapă preliminară fiind impusă de necesitatea de a evita ambiguitatea semantică. De aceea, neocupîndu-ne în mod special de polisemie, se admite numai din punct de vedere teoretic existența unui element comun (nucleu semic) care asigură coeziunea internă a microsystemului, fără a ne propune delimitarea lui. Existența sa, sesizabilă sau nu de către vorbitori, este atestată mai întîi de interpretarea cuvîntului ca o singură intrare cu mai multe sensuri în dicționar (sursă obiectivă de informații lingvistice). În al doilea rînd, delimitarea acestui element comun, admis din punct de vedere teoretic în lingvistică, este destul de rar realizabilă la nivel sincronic, descoperirea sa tinînd mai ales de diacronie, vezi Coteanu (1959), p.25 și J și Cl. Dubois (1971), p.71 sau de criterii logice, vezi P. Diaconescu (1959) p.146 ș.u. în acest sens se poate

alături de care²² apar elemente diferențiatore; membrii paradigmei se găsesc în raport de disjuncție logică: într-un context²³ se actualizează sau un sens sau altul, ele apar deci în poziții diferite sub formă de variante complementare²⁴.

Rezumînd cele spuse mai sus, analiza la nivelul microsistemului își propune:

- Ținînd cont de faptul că fiecare unitate polisemantică este o mulțime de sensuri și că fiecare sens, luat în parte, reprezintă o (sub)mulțime ale cărui elemente sînt trăsăturile semantice²⁵ (semele) se realizează o omonimie artificială²⁶ prin distingerea sensurilor

- vedea, de asemenea Karcevski (1956), p.21. Dealtfel Bendix (1970) p.110-111 pune sub semnul întrebării utilitatea practică a delimitării acestui nucleu, dat fiind că nici această operație nu va putea evita definitiv problema nondeterminării în soluțiile semantice, mai ales în diferențele care apar între vorbitori.
- 22 O interpretare asemănătoare o găsim în Langages (1972) Sémantique générative, p.16 unde apare un punct de vedere nou asupra rolului și naturii unităților lexicale și asupra locului inserțiunii lexicale. Lakoff constată existența itemelor lexicale avînd aceleași proprietăți semantice, dar forme și distribuții diferite și prezintă o distincție între reprezentarea asociată a unităților între o "bază lexicală" care ar fi comună anumitor unități lexicale și o extensiune lexicală unde unitățile diferă: difficil și dur (cu sensul "difícil" vor fi astfel reprezentate ca avînd același sens și aceeași bază pentru proprietățile profunde sintactico-semantice comune, dar ca avînd o extensiune diferită pentru proprietățile distribuționale de suprafață și comportament transformațional diferit (ce chapitre est difficile - ce chapitre est dur, la difficulté de ce chapitre - la dureté de ce chapitre).

- 23 Vezi de asemenea Coteanu (1973), p.36, care consideră normă tendința generală a contextului spre monosemantism.
- 24 Complementaritatea acestora poate fi verificată cu ajutorul înlocuirii printr-un sinonim într-un context dat, de ext. tare din sintagma material tare poate fi înlocuit cu rezistent, dar această substituție nu este valabilă pentru tare din cara tare care poate fi substituit prin concentrată.
- 25 Vezi Chyslain Charfon și Claude Germain (1975) care, citîndu-l pe Pottier, definesc lexemul ca formalizarea unui semn și sememul ca ansamblul de trăsături semantice pertinente (seme), intrînd în definirea substanței unui lexem.
- 26 Nu se epuizează în acest fel efectele de sens pe care o unitate polisemantică le poate realiza, pentru că aceste efecte sînt condiționate de o multitudine de factori, în cele mai multe cazuri de natură extralingvistică. În acest sens se pot vedea precizările făcute de Karcevski (1956), p.21: "O serie omonimică rămîne și ea deschisă în sensul că este imposibil de a prevedea punctul precis în care sensul ar putea fi prins în jocul asociațiilor, de asemenea vezi J.Dubois și Fr. Dubois-Charlier (1970), p.10 care precizează că nu se pot stabili limite absolute între care combinațiile de elemente dintr-o limbă sînt naturale (posibile) pentru că orice combinație poate deveni la un moment dat semnificativă, de ex. metaforele, jocurile de cuvinte etc.

(conform concepției omonimice). Se evită astfel ambiguitatea grafică și semantică²⁷ și se depășesc dificultățile presupuse de polisemie. Aceste omonime artificiale rezultate ca urmare a operației de dezambiguizare²⁸ vor permite în cele din urmă stabilirea seriilor sinonimice strict organizate pe sensuri.

- Să delimiteze unitățile semantice elementare a căror reunire formează o mulțime reprezentând un sens²⁹, pe baza informațiilor semantice furnizate de parafrazele lexicografice și verificate concret cu ajutorul claselor contextuale.

- Să reprezinte fiecare sens sub forma unei mulțimi de trăsături; aceasta va permite exprimarea cât mai exactă a gradului de suprapunere a sinonimelor.

(II) Cea de a doua etapă a analizei - la nivelul macrosistemului - se va desfășura pe baza rezultatelor obținute în urma operației de dezambiguizare. Prin descompunerea fiecărui sens într-un număr finit de trăsături dintre care unele repetabile și altele specifice (v.la 2.2.3), se ajunge la o modalitate de descriere a macrosistemului reprezentat de totalitatea seriilor sinonimice tangente și, în același timp, o posibilitate mai exactă și obiectivă de exprimare a relațiilor semantice dintre sinonime.

Analiza sinonimelor³⁰ ca o clasă de termeni identici semantic

²⁷ Vezi 3.1.3.

²⁸ Cf. diferența dintre omonimie și polisemie, deși la o analiză mai atentă se constată că în această distincție se observă o doză de arbitrar; vezi Lyons (1970), p. 311: "distincția între omonimie și polisemie este indeterminată și arbitrară. Ea depinde, în ultimă analiză, de convingerea lexicografului față de extensiunea postulată sau se bazează pe date istorice care ar proba că această extensiune a avut efectiv loc. Arbitrarul acestei distincții se traduce prin divergențele de clasare în diferite dicționare".

²⁹ Vezi Brekle (1975), p. 59 "Ca primă aproximare se poate spune că semnificatul unui semn lingvistic este un complex de trăsături conceptuale care are o coeziune stabilă, socialmente garantată, cu o formă semică determinată".

³⁰ Ni se pare interesant de reținut că, independent și prin procedee diferite, Apresjan (1966) propune o tehnică asemănătoare de analiză a sinonimelor realizată tot din aproape în aproape, iar structura componentială a sinonimelor, este reprezentată, după el, de toate aceste caracteristici (de semnificație și combinatorii la care se mai adaugă și caracteristicile stilistice sau emoționale).

trebuie să pună în evidență comportarea lor sub două aspecte³¹: caracteristicile semantice³² și caracteristicile combinatorii³³.

Admitem deci (pentru că se admite în general în semantica structurală) că sensul reprezintă un ansamblu ordonat de seme provenite din cooperarea trăsăturilor semice ale analizei paradigmatică cu trăsăturile sintagmatice³⁴. În ceea ce privește modul în care au fost degajate trăsăturile semantice cât și felul în care contextele servesc la distincția sensurilor și la organizarea seriilor sinonimice vezi 2.2.3.

În sfârșit, în ultima etapă aplicând metodele din lingvistica matematică³⁵, vom putea descrie pe baza teoriei mulțimilor relațiile

31 În ceea ce privește îmbinarea acestor două aspecte ale analizei vezi de ex. Greimas (1966), p.44 sau Coseriu (1969-a) p.56.

32 Pentru aplicarea analizei structurale în semantică, vezi Hjelmslev (1955), și (1957), Greimas (1966), Coseriu (1964-a), (1967), (1969-a), (1969-b), Pottier (1964), Mounin (1972), Alinei (1974), în lingvistica românească, vezi Coteanu-Bidu Vranceanu (1975). După cum se știe, analiza structurală de semnificație s-a realizat în unele lucrări de semantică structurală prin degajarea trăsăturilor semantice pertinente. În delimitarea acestora, principala dificultate (care, după cum se va vedea, reprezintă și pentru analiza de față o problemă, este relația directă a vocabularului cu domeniile extralingvistice fapt general recunoscut de semantica structurală. Din acest motiv, rezultatele obținute în analiza componentială păstrează încă o doză de arbitrar. Pentru această problemă, vezi Miclău (1970), p.15-16, Lyons (1970), p.362-364, Mounin (1972), p.25-26 și 139. De aceea, în ceea ce ne privește, vom urmări elementele componente de semnificație ale termenilor analizați pornind de la definițiile dicționarilor (vezi la 2.2.3) în sensul preconizat de Mounin (1972), p. 111-123. Se poate reține în acest sens și Rey-Debove (1966).

33 Numite în semantica structurală și seme contextuale sau restricții selective. Ele aparțin universului manifestat al semnificației și funcționează ca un sistem de compatibilități și incompatibilități. În situația de față este util de precizat că avem în vedere clasele concepute în mod particular, cf. clasele cu statut morfo-sintactic/clasele cu caracter lexical; vezi și Pottier (1964), p.121-125 preluat de Greimas (1966), p.53, eventual cu unele diferențe terminologice. Pentru importanța trăsăturilor contextuale, vezi de asemenea, Todorov (1966-b) p.22, Rey (1968-c), p.57, Coseriu (1969-b), p.71-72, Vasiliu și Golopenția-Erețescu (1969), p.47, Lyons (1970) p.317, Mounin (1972) p.25.

34 Avem în vedere că, în general, analiza sub aspectul trăsăturilor semantice și combinatorii reprezintă cele două laturi ale analizei componentiale. Trăsăturile combinatorii contribuie la adâncirea analizei semantice. Pottier (1964) consideră că, de fapt, clasa este cuprinsă în conținutul semantic al cuvintelor. Acest punct de vedere altfel formulat, îl întâlnim și la Coseriu (1967) p.39 ș.u. unde se discută despre solidaritățile semantice subliniindu-se importanța recunoașterii acestora de către Porzig care propune termenul legături semantice fundamentale pentru a indica dependența semantică între termenii compatibili (ex. a lătra - câine, a înflori - plantă)

35 vezi Marcus (1966), p. 38-39.

semantice care se stabilesc între sinonimele din aceeași serie și, de asemenea, vom putea stabili criteriile obiective pentru aprecierea distanței semantice dintre sinonime.

Acesta va permite, în cele din urmă, descrierea principalelor tipuri de sinonime din limba română.

2.2.2 Stabilirea terminologiei

Ținând cont de etapele în care se va desfășura analiza diferitelor aspecte care se relevă în studiul sinonimiei adjectivale, cît și faptul că în această descriere vom utiliza metodele semanticii structurale, urmează că terminologia folosită pe parcursul analizei să fie cea cu care se operează, în general, în semantica structurală.

Cum însă, chiar în cadrul acestei metode terminologia este adesea redundantă și diferă la diverși autori, considerăm necesar să definim, în cele ce urmează, termenii utilizați în analiza de față.

(1) Pentru ca relațiile semantice dintre sinonime, identitățile și diferențele dintre acestea să poată fi exprimate în termeni cît mai exacți și pentru a ajunge la o definiție riguroasă științifică a fenomenului lexico-semantic al sinonimiei, sensul unităților sinonime va fi descrise în termenii lingvisticii structurale; se va opera deci cu trăsături minimale de conținut³⁶ numite în semantica structurală seme. Trăsăturile de conținut (ne referim în special la cele care vor fi avute în vedere aici) sînt de mai multe tipuri: seme de categorizate gramaticală, seme care indică modul în care se face aprecierea exprimată de adjectiv, seme care exprimă gradul de intensitate al însușirii și trăsături semantice propriu-zise³⁷.

Semele adjectivelor analizate vor fi degajate pe baza datelor extralingvistice și pe baza datelor furnizate de informațiile lexicografice considerate elemente de metalimbaj.

³⁶ Vezi nota 10.

³⁷ In ceea ce privește determinarea acestor trăsături și modul cum poate fi folosită definiția de dicționar în delimitarea lor, vezi 2.2.3.

(2) Trăsăturile de conținut se constituie în ansambluri numite sememe. Acestea reprezintă efectele de sens³⁸ (diferitele sensuri ale unui cuvânt polisemantic); o colecție finită de seme formează deci o mulțime reprezentînd un sens (semen). În analiza de față delimitarea sensurilor unități lexicale polisemantice a fost făcută după anumite criterii (vezi la 3.1.1).

(3) Anumite colecții finite de sememe formează o mulțime reprezentînd un lexem³⁹. Dacă mulțimea este formată dintr-un singur element, ea reprezintă un lexem polisemantic de gradul 1 (adică lexem monosemantic); dacă mulțimea este formată din cel puțin două elemente (sememe), lexemul reprezentat de aceasta este un lexem polisemantic propriu-zis.

Prin urmare, prin lexem înțelegem unitatea polisemantică o mulțime formată dintr-unul sau mai multe sensuri.

(4) Dacă se recunoaște în semantica structurală că pentru o analiză corectă⁴⁰ nu se poate opera cu unități lexicale independente de context și că analiza nu poate reda întreaga complexitate a faptelor fără referire la contextele concrete în care apar elementele analizate, pentru studiul sinonimiei acest lucru este cu atât mai evident.

Pentru stabilirea identităților și nonidentităților dintre unitățile considerate sinonime, se impune deci apelul la contexte concrete care, în analiza de față, vor fi luate în considerație ca clasă - un anumit context are valoare fie individual, fie ca reprezentant al clasei din care face parte.

Avînd în vedere condițiile specifice impuse de studiul vocabularului, analiza unităților sinonime va fi efectuată prin raportarea la anumite vecinătăți care, în cazul adjectivelor, vor fi reprezentate de formula distribuțională S(Aj). Ținînd însă seama că gruparea

³⁸ Vezi Greimas (1966) p.45

³⁹ Se pot vedea și alte accepții ale termenului de lexem: de ex. Coseriu (1964-a), Rey (1970), Greimas (1966), p.38, Lyons (1970) care consideră lexemul drept o mulțime ale cărei elemente sînt diverse forme flexionare.

⁴⁰ Vezi C. Charron și Cl. Germain (1975): "La nivelul sistemului sau al limbii nu se poate degaja semnificația unității fără a lua în considerație semele unităților înrudite, adică a unităților ce cuprind cel puțin un termen identic".

substantivelor în clasele semantice foarte generale cu care s-a operat pînă acum în semantica structurală⁴¹ nu poate servi pentru analiza de față din cauză că în studiul sinonimiei sînt necesare diferențieri semantice - contextuale mai fine, am preferat menționarea unor contexte concrete care să păstreze totuși un anumit grad de generalitate (contextul este avut în vedere atît individual, cît și ca reprezentant al clasei din care face parte). În funcție de aceasta vom stabili compatibilitățile și incompatibilitățile sintagmatice ale adjectivelor analizate și vom putea delimita mai exact seriile sinonimice.

(5) Deoarece la diferite nivele ale analizei termenii cu care vom opera vor fi considerați ca o mulțime (lexemul ca mulțime de sememe, sememul ca mulțime de seme), iar relații semantice dintre adjectivale sinonime vor fi exprimate în termenii relațiilor dintre mulțimi, vom utiliza în analiză rezultatele obținute de lingvistica matematică⁴² în această privință.

2.2.3 Interpretarea definiției de dicționar⁴³.

2.2.3.0 O primă problemă teoretică din care decurg importante consecințe de ordin practic este faptul că adjectivale care urmează a fi supuse analizei nu reprezintă un fragment lexical, nu se organizează în ansambluri, mai mult sau mai puțin delimitate, de termeni⁴⁴. Aceasta presupune că degajarea unităților semantice elementare (seme) a căror raminune caracterizează un semem nu va putea fi efectuată pe baza opozițiilor succesive între termeni⁴⁵ așa cum s-a procedat de obicei în lingvistica structurală în descrierea unor anumite (sub) ansambluri de termeni.⁴⁶

41 Vezi Apresjan (1966), P.Diaconescu (1970) p.88.

42 Vezi Marcus (1966).

43 Rezervele care se pot formula în legătură cu alegerea unui tip de dicționar sau altul sînt importante fiind vorba de modul de prezentare a materialului. Insuficiența sistemului ar putea fi compensată dacă am avea la îndemînă un dicționar care ar putea fi consultat atît în ordine lexicografică, cît și în ordine analogică.

44 În accepția curentă a termenului, vezi A.Bidu-Vrănceanu (1974), p.322. Ideea necesității de a degaja trăsăturile distincte pe bază de opoziții, aspect important, este subliniat și de Alinei (1974) p.16.

45 Vezi Bidu-Vrănceanu (1970-a), (1970-b), (1975), Lounsbury (1966), Mounin (1965-a), (1965-b), Barthes (1967), Ducháček (1960), Coseriu Geckeler (1974), p.117-125, care clasifică și discută aproape toate teoriile privind cîmpurile (Guiraud, Ducháček ș.a.).

Avînd în vedere dificultatea reală de degajare a semnelor la nivelul unei unități lexicale izolate (întrucît în felul acesta nu avem posibilitatea de a aproba caracterul distinctiv al trăsăturilor) vom utiliza în acest scop cele două surse oferite de comentariul lexicografic: parafrazele sinonimice ale cuvîntului - intrare și exemplele, contextele. Considerînd că definițiile adjectivale pot fi utilizate ca un punct de plecare în analiza de față, am constatat, prin compararea unui mare număr de parafraze adjectivale, că în acestea pot fi regăsite un număr de elemente specifice, particularizante, care pot servi în analiză la delimitarea trăsăturilor semantice.

Pentru a clarifica ce se înțelege prin definiție și parafrază (sau perifrază în limbajul gramaticienilor), facem apel la studiul lui P.M. Lavorel unde se precizează că în dicționar se definește un obiect și se parafrazează o expresie lingvistică. Pe de o parte, parafraza semantică nu constituie decît o parte a definiției lexicografice⁴⁷ care dă informații (fonetice, sintactice etc.) și, pe de altă parte, două enunțuri pot fi parafraze fără să trimită obligatoriu la aceeași valoare semantică. În sfîrșit, condițiile unei bune parafraze sînt economia, eficacitatea și noncircularitatea⁴⁸.

Se pune astfel problema alegerii unui limbaj al descrierii convenabil, să spunem metalimbaj în sens larg, care să pună de acord definiția lexicografică cu analiza componentială⁴⁹.

Pentru a folosi însă ca sursă în analiză comentariul lexicografic se impune stabilirea unor principii cu caracter de premisă care vor sta la baza interpretării definițiilor de dicționar.

⁴⁷ Vezi P.M. Lavorel (1975) p.46 ș.u.

⁴⁸ Pentru principiile fundamentale ale lexicografiei se poate vedea J. și Cl. Dubois (1971), Rey-Debove (1966) și (1967), Marcus (1970-b) Travaux de linguistique et de littérature, X,1, (1972) și Coseriu-Geckeler (1974), p.114-115 care arată că o parafrază nu este totuși o analiză componentială (deși oferă un punct de plecare pentru aceasta), întrucît lexicografu nu poate merge la fel de departe ca semanticianul în abstractizarea extralingvisticului întrucît trebuie să înlesnească și vorbitorului care nu are cunoștințe savante posibilitatea de a găsi în dicționar informațiile căutate.

⁴⁹ Vezi P.M. Lavorel (1975) p.47.

Pornind de la sugestiile oferite de lucrările anterioare⁵⁰ care au drept scop analiza adjectivelor sau a altor părți de vorbire, care servesc descrierii de față, am selectat și am adaptat o serie de date în funcție de necesitățile practice impuse de cercetarea adjectivelor din perspectiva unui studiu privind sinonimia.

2.2.3.1 O primă observație care se impune în urma examinării unui mare număr de definiții adjectivale este că dicționarele utilizează modalități diferite de definire⁵¹. Astfel din materialul cercetat am constatat că cele mai frecvente tipuri de definiții sînt:

(a) Adjective definite printr-o parafrază sinonimică. În cadrul acestora se poate face precizarea că, dacă la unele adjective (de obicei cele primare) parafraza sinonimică este formulată în termeni care diferă de cuvîntul definit, la adjectivele derivate, în mod consecvent definiția cuprinde termenul bază al derivării:

Ex.: agut = " cu evoluție rapidă, cu caracter de criză "

sărac = " lipsit de bunurile materiale necesare traiului "

charchelit = " ușor amețit de băutură "

confortabil = " care oferă confort "

absorbant = " care absoarbe lichide, vapori "

armonios = " care are armonie, plin de armonie "

50 Vezi Sîrbu (1974), Alinei (1974).

51 În ceea ce privește modalitățile de definire vezi Lyons (1970) p. 319-311; 326-328, Mounin (1972) p.17 Russel (1964) face o distincție între conceptele care se pot defini exclusiv ostensiv și cele care se pot defini prin alte cuvinte; dealtfel definiția ostensivă, cel puțin în cazul nostru, nu rezolvă toate problemele; de asemenea, parafrazele lexicografice destinate să claseze un semn în raport cu ansamblul lexicului sînt grupate de P.M.Lavorel (1975) p.47 în cinci mari clase, după criteriile aproape toate împrumutate din metodele de definiție ale teoriei mulțimilor; astfel se disting următoarele tipuri de definiții: (A) definiții în extensiune (sau în listă), ex. balenă, cașalot și delfin sînt cetacee, (B) definiții prin comparare cu un alt element care pot fi făcute printr-un sinonim, un antonim, prin negație, sau prin menționarea unui termen inferior sau superior în structura ordonată, (C) definiții prin clasificarea într-un ansamblu (prin apartenență sau incluziune) (D) definiții prin raportare la un context (strict lingvistic sau stilistic) și (E) definiții complexe care sînt, de fapt, combinații ale altor clase.

(b) Adjective care trimit la un sinonim, iar acesta, la rîndul lui, este definit printr-o parafrază. In această situație se găsesc foarte multe dintre adjectivele cercetate menținîndu-se observația că, pentru adjectivele derivate, în definiție este cuprinsă baza de derivare:

Ex: bizar = "ciudat, straniu"

ciudat = "care iese din comun, curios, straniu, bizar"

straniu = "care iese din comun, ciudat, bizar"

aprig = "iute, infocat, nestăpinit"

iute = "care se minie ușor"

(c) Adjective definite printr-un sinonim, care, la rîndul lui, trimite la primul - tipul clasic de definiție circulară:

Ex.: desăvîrșit = "complet, deplin"

deplin = "întreg, desăvîrșit, complet"

complet = "întreg, desăvîrșit, deplin"

Dacă unul dintre adjectivele din serie este derivat, atunci acesta este definit, ca și în cazurile precedente, printr-o parafrază care conține baza de derivare:

Ex.: asidu = "stăruitor, sînguincios"

sînguincios = "sînguitor"

sînguitor = "silitor, harnic"

stăruitor = "care stăruie, insistent"

(d) Adjective definite prin negarea antonimului sau, la cele derivate, prin negarea bazei de derivare:

Ex.: fals = "care nu este adevărat"

intraductibil = "care nu poate fi tradus"

incomod = "care nu este comod"

inconsecvent = "lipsit de consecvență"

(e) Adjective definite prin cumul de sinonime. In această categorie intră adjectivele cărora le este dat ca definiție un întreg gir de adjective parțial echivalente cu termenul de definit. In acest

caz, termenii indicați drept sinonimi par să funcționeze ca niște trăsături care, toate la un loc, au ca rezultat sensul sememului de definit:

Ex.: afabil = "binevoitor, cordial"

amabil = " prietenos, binevoitor"

În afara acestor tipuri bine delimitate, există situații în care, pentru precizarea sensului, definiția este dublată de menționarea antonimului:

Ex.: adevărat = (în opoziție cu mincinos) " conform cu adevărul! "

Aceste cazuri sînt, de fapt, reductibile la definițiile de tipul (a).

În alte situații definiția este absentă, iar termenul de definit trimite la alte sinonime cu specificarea însă a antonimului:

Ex.: adevărat = (în opoziție cu fals) " veritabil, real".

Acestea pot fi încadrate, după caz, fie în categoria definițiilor de tip (b) dacă unul dintre sinonimele la care trimite este definit printr-o parafrază, fie în categoria (c) dacă acestea trimit din nou la primul termen.

Dată fiind varietatea definițiilor și avînd în vedere caracterul circular al acestora, utilizarea lor cu scopul delimitării trăsăturilor semantice ridică o serie de probleme dintre care cea mai dificilă este aceea a asigurării caracterului omogen al trăsăturilor.

Pe de altă parte, în lipsa posibilității de a degaja semele pe bază de opoziții, apare dificultatea de a delimita toate elementele de conținut care diferențiază termenul analizat, de altele.

2.2.3.2 Dat fiind că definițiile intrărilor de dicționar cuprind termeni care pot fi considerați ca aparținînd unui metalimbaj⁵²

52 Vezi Cantineau (1952) p.15 și precizările făcute de Bendix (1970) p.102. Definiția minimală a sensului unei forme este formula componentelor semantice care sînt suficienți pentru a-l distinge din punct de vedere paradigmatic de sensurile tuturor celorlalte forme ale limbii. Modalitatea de a opera o selecție printre semele semnificațiilor pune diverse probleme; printre acestea se impune ca necesar să ne oprim numai la semele comune a două sinonime sau de a releva pe acelea pe care se bazează nonidentitatea, vezi Mignot (1972), p.9. Tot în legătură cu această problemă se poate vedea punctul de vedere al lui Brekle (1975), p.95: "Pe plan teoretico-stiințific un asemenea procedeu lexicografic presupune ca

și că fiecare dintre parafrazele sinonimice ale cuvîntului - intrare de informații asupra naturii gramaticale cît și semantice a acestuia este evident că problemele pe care le ridică analiza semantică vor fi diferite de la o parte de vorbire la alta. De aceea lucrarea de față se va limita la studiul diferitelor aspecte pe care le presupune sinonimia adjectivală.

După cum s-a mai remarcat, definițiile adjectivale cuprind două părți distincte: (A) o primă parte care conține expresii tipice, elemente repetabile, specifice oricărei definiții adjectivale și care arată că termenul definit este un adjectiv și nu o altă parte de vorbire⁵³; (B) o a doua parte care conține elemente eterogene și care descrie conținutul semantic al adjectivului.

(A) Conform părerii general acceptate în lingvistica structurală și anume că sensul unei unități lexicale se definește în limitele unui sens gramatical (v. la 2.2.1 -e)⁵⁴, considerăm că expresiile lexicografice specific adjectivale pot fi interpretate ca unități de conținut⁵⁵ s e m e d e c a t e g o r i z a r e g r a m a t i c a l ă⁵⁶ făcînd parte din ansamblul de trăsături ce caracterizează un anumit semem. Semul de categorizare gramaticală reprezentînd aprecierea însușirii va fi notat prin simbolul⁵⁷ k. Expresiile lexicografice tipice

---

unitatea operată în definiție (parafrază) să aparțină limbajului descriptiv sau metalimbajului în care sînt efectuate aserțiuni asupra limbajului - obiect. Idealul spre care tinde lexicografii constă în precizarea cuvîntului din limbajul său descriptiv sau din metalimbaj într-un anumit mod destul de sistematic pentru a putea ajunge la capătul operei sale cu un inventar minimal de semne de bază (primitive terms).

53 Vezi Evseev (1974), p.20

54 Vezi Lyons (1970) p. 334-335: "Remarcăm în primul rînd, că unitățile lexicale, după gramatica tradițională, au totodată un sens gramatical și un sens lexical, în alți termeni, un sens material și un sens formal"

55 Acestea sînt de o reală importanță pentru definiție și pot fi considerate trăsături de sens.

56 Acest tip de semne sînt oarecum asemănătoare cu ceea ce Evseev(1974) p.14 numește categorii lexical-gramaticale care au o natură hibridă întrucît aparțin atît nivelului lexical cît și nivelului gramaticii.

57 Aceași manieră de interpretare, vezi la Alinei (1974), p.76.

adjectivale, numeroase și variate, pot fi grupate în serii sinonimice sau cvasi-sinonimice cu scopul de a simplifica limbajul descrierii.

Astfel:

1. c a r e

ex.: agil = "care se mișcă ușor și repede"

circumspect = "c a r e vorbește și acționează cu prudență"

2. p r o p r i u , s p e c i f i c e , c a r a c t e r i s t i c e ,
d e , p r i v i t o r l a r e f r i t o r l a

ex.: afectiv = "p r i v i t o r l a afect sau sentimente"

agnostic = "p r i v i t o r l a agnosticism"

agrar = "r e f e r i t o r l a proprietatea funciară"

îngeresc = "de înger"

alegoric = "c a r a c t e r i s t i c e alegoriei"

3. a s e m ă n ă t o r c u , c a a l , î n f o r m ă
d e , c u a s p e c t d e

ex.: aeriform = "c a r e a r e a s p e c t u l sau
proprietățile fizice ale aerului"

cangrenos = "c u a s p e c t d e cangrenă"

cilindric = "î n f o r m ă d e cilindru"

aforistic = "d e aforism, î n f o r m ă d e
aforism"

4. c o n f o r m c u

ex.: adevărat = "î n c o n f o r m i t a t e c u
adevărul"

5. d e m n d e , v r e d n i c d e

ex.: admirabil = "v r e d n i c d e a fi admirat"

sărman = "v r e d n i c d e milă"

Această distincție, foarte utilă în cercetarea sinonimiei, întrucât diferențiază mai fin nuanțele semantice, va fi avută în vedere în sensul că semul k - aprecierea trăsăturii - ce se regăsește constant

la toate adjectivele, poate lua valorile seriei 1,2,3,4,5 etc. apărînd sub forma k_1, k_2, k_3, k_4, k_5 etc.

(B) Cea de a doua parte a definiției conține elemente eterogene care informează asupra punctului de vedere din care se face aprecierea, prezența sau absența unei însușiri, gradul în care este prezentă însușirea, și altele. Le vom examina pe rînd:

(A) După cum s-a mai semnalat⁵⁸, însușirea, punctul de vedere din care se face aprecierea reprezintă unul dintre semele adjectivele cele mai importante. Acesta permite gruparea adjectivele în clase de termeni caracterizați prin aceeași trăsătură și constituie o bază pentru punerea în relație a două sau mai multe sinonime.

Dacă expresiile tipic adjectivele sînt în număr limitat și ușor identificabile, dacă ele pot fi reduse la un număr mic de seme, celelalte elemente care intră în componența definițiilor sînt de o varietate și de o eterogenitate impresionantă.

Examinînd un mare număr de definiții adjectivele și considerînd că acestea reprezintă o primă analiză în trăsături de conținut,⁵⁹ constatăm că o bună parte dintre ele conțin - exprimată explicit - însușirea pe baza căreia se face aprecierea⁶⁰:

Ex.: cald = " care se găsește la o t e m p e r a t u r ă relativ înaltă"

anodin = "fără i m p o r t a n ț ă sau v a l o a r e"

⁵⁸ Vezi Alinei (1974), p.172, §.u.

⁵⁹ Vezi M. Alinei (1974), p.32 care consideră că, pe această bază, se poate ajunge la ipoteza de lucru că toate definițiile lexicale dintr-un dicționar tradițional ar fi o imagine aproximativă și rudimentară a definițiilor formale în trăsături, unde trăsăturile formale sînt cuvintele care compun orice definiție de dicționar. Desigur definițiile unui dicționar tradițional nu pot fi considerate propriu-zis analize în trăsături distinctive ale unității lexicale, dar este evident că ele sînt analitice și că trebuie să conțină date care să coincidă, fie și în parte, cu trăsăturile unei analize componentiale pure; vezi și Brekle (1975), p.19: "Expresiile limbajelor naturale pot aparține la diferite straturi lingvistice (de ex. diferite limbaje pe grupuri, limbaje profesionale și de alt gen, social condiționate); pot avea funcțiuni de limbaj obiect sau metalimbaj".

⁶⁰ Vezi M. Alinei (1974), p.32 "Riscul experimentului e că multe trăsături vor fi absente în definiții și multe trăsături prezente vor fi redundante.

Identificarea pe baza definițiilor lexicografice a trăsăturilor semantice⁶¹ și alcătuirea unui inventar al acestora ridică însă numeroase probleme de ordin teoretic.

Cunoscută fiind problema circularității definițiilor⁶² oit și dificultatea practic insolubilă de a exprima trăsăturile de conținut altfel decât utilizând cuvinte ale limbii, sîntem nevoiți să acceptăm teoria⁶³ conform căreia anumite noțiuni trebuie considerate ca date deci lipsite de definiție. Aceste cuvinte - axiomă constituie un ansamblu de termeni care vor intra - fără necesitatea de a mai fi definiți - în definiția celorlalți termeni⁶⁴. Cuvintele - axiomă pot fi considerate ca nedefinibile și utilizate ca metalimbaj, deși dificultățile pe care le implică delimitarea unui asemenea inventar de termeni nu sînt deloc neglijabile.

Vom considera, prin urmare, că trăsăturile semantice delimitate pe baza abstractizării și sintetizării datelor oferite de definițiile lexicografice⁶⁵ constituie un asemenea ansamblu de cuvinte axiomă, un sistem de referință⁶⁶.

61 Vezi Marcus (1970-b), p.88.

62 Vezi M.Alinei (1974), p.22: "Se poate spune că definiția validă a unui termen lexical este aceea care redă explicit toate trăsăturile care îl diferențiază de toți ceilalți termeni lexicali în interiorul aceluiași sistem".

63 Vezi Marcus (1970-b), p.88 care consideră că, la fel ca într-o teorie matematică unde anumite noțiuni sînt considerate ca date deci lipsite de definiție (de ex. noțiunea de mulțime în teoria mulțimilor), și în vocabular trebuie să acceptăm existența unor anumite cuvinte date, fără definiție, anumite cuvinte-axiomă. Dacă vrem să dăm în dicționare definiții satisfăcătoare exigențelor logicii, atunci trebuie să sacrificăm un număr de cuvinte care vor fi cuvintele-axiomă ale dicționarului; vezi și M.Niculescu (1968)

64 Vezi în acest sens M. Alinei (1974), p.21-22, p.36 ș.u. unde se discută problema formulării trăsăturilor în funcție de nivelul la care se face analiza. O unitate care poate fi considerată trăsătură la un anumit nivel al analizei este decompozabilă, la rîndul ei în trăsături la nivelul superior. Dealtfel, precizează autorul, definițiile dicționarelor tradiționale și limbajul curent fac înconstient un mecanism de schimb de funcțiuni care transformă constant lexemele, chiar formule abreviate ale reprezentărilor conceptuale în trăsături chiar în unitatea inițială a unei noi ierarhii conceptuale.

65 Această investigație permite constatarea că, departe de a fi logic riguroase, definițiile dicționarelor oferă trăsături definitorii care variază de la un dicționar la altul.

66 Vezi Marcus (1970-b) p.91: "Trăsăturile distinctive utilizate într-o reprezentare fie de tip cod fie arborescent sînt veritabile

În ceea ce privește modalitatea practică⁶⁷ de degajare a trăsăturilor semantice ale sememelor analizate⁶⁸ în lucrarea de față, precizăm că aceasta a fost făcută în funcție de două criterii:

- într-o primă etapă am delimitat trăsăturile care revin frecvent și pot fi găsite în definiția unui număr mare de adjective; dintre acestea, o parte sînt formulate explicit în definiții (de ex.: temperatură, intensitate, umiditate etc.), iar altele sînt formulate de noi prin abstractizarea și sintetizarea⁶⁹ informațiilor din dicționare. În urma acestei operații am obținut cuvinte caracterizate printr-o anumită trăsătură comună tuturor membrilor clasei respective.

- în a doua etapă am stabilit o altă serie de trăsături pe baza analizei comparative a definițiilor termenilor din interiorul claselor delimitate în etapa întîi. Aceste trăsături caracterizează numai unii dintre membrii claselor, contribuind astfel la o diferențiere între aceștia și la o analiză cît mai completă. O mai fină diferențiere semantică este extrem de utilă într-o analiză care urmărește stabilirea gradului de suprapunere dintre sinonime. Printre trăsăturile semantice cu care vom opera, există deci trăsături comune unui număr

---

axiome ale descrierii lexicale; ele constituie un sistem de referință, un sistem de coordonate unde fiecare cuvînt al cîmpului lexical înfățișat își găsește locul său bine determinat"; se poate vedea, de asemenea și Alinei (1974), p.23: Cercetătorii analizei componentiale au insistat just asupra distincției între taxonomie și nomenclatură, asupra diferenței dintre unitățile conceptuale și unitățile lexicale; trăsăturile distinctive, componentele nu sînt unități lexicale în momentul în care servesc a decompune un termen, ele sînt concepte.

67 În ceea ce privește formularea acestor trăsături, am încercat să le exprimăm în termeni cît mai generali posibil, admitînd că odață stabilite, ele pot fi interpretate ca un metalimbaj; vezi în acest sens Lyons (1970), p.314, J. și Cl. Dubois (1971), p.94 "constituenții semantici sînt traduși prin cuvinte ale limbii" sau la p.40 "frazele articolului din dicționar sînt exprimate într-un cod particular, o limbă artificială sau un metalimbaj ale cărui elemente componente, lexicul și sintaxa fac parte din limba însăși...". Acest metalimbaj este deci un limbaj artificial construit, un cod care este compus, dacă este vorba de un dicționar monolingv din cuvinte ale limbii, dar aceste "cuvinte" au un sens foarte particular definit.

68 Permanentul pericol al interferenței dintre planul lingvistic și cel extralingvistic este semnalat și de Ch.Charron și Cl.Germain (1975): "Binenteles sîntem departe de a fi clari asupra raporturilor între trăsăturile semantice pertinente care constituie un

oarecare de sememe și trăsături specifice doar unora dintre ele. Faptul că, uneori în analiză, am delimitat două sau trei trăsături semantice care caracterizează pe toți termenii seriei nu trebuie să pară o inconsecvență. Atunci când trăsăturile propuse nu servesc la stabilirea diferențelor între membrii seriei, ele au fost introduse pentru a diferenția membrii unei serii de cei ai altei serii, de ex.: trăsăturile/ extensiune/ și verticalitate/ se regăsesc în înalt, lung, /extensiune/ și /lateralitate/ în lat, / extensiune/ și temporal/ în etern, veșnic etc.

O a doua problemă practică cu implicații de ordin teoretic este aceea a omogenității trăsăturilor semantice. Analizând exemplele propuse, am constatat că unele trăsături ca d i m e n s i u n e, t e m p e r a t u r ă, g r e u t a t e, c o n c e n t r a Ț i e, prezente în conținutul unui număr mare de sememe adjectivale, au un grad de generalitate mai mare decât cele prezente în definiția unui număr mic de sememe (uneori chiar a unuia singur). De cele mai multe ori este vorba de adjective derivate.

Ex.: cleios = "care are aspectul c l e i u l u i"

migdalat = " de forma m i g d a l e i"

noduros = " care are n o d u r i"

În definiția acestora, așa cum am precizat, este utilizat cuvîntul-bază al derivării. Alături de acestea apar însă și adjective primare ale căror definiții trimit la un obiect concret din realitate:

Ex.: schior = " care nu are un p i c i o r sau cu un picior mai scurt"

ciung = " căruia îi lipsește o m î n ă"

significă în valoarea sa lingvistică și caracteristicile distinctive ale referențelor care fac ca în existența perceptivă să nu se confunde un obiect cu altul". Cu alte cuvinte autorul consideră că semul nu ar fi în mod necesar o trăsătură semantică pertinentă a semnificatului, ci corespunde mai degrabă unei proprietăți a obiectului desemnat.

69 Vezi Ch.Charron și Cl.Germain(1975) care precizează că, dacă se pornește de la dicționar, nu putem trimite în mod pasiv la ele, pentru că scopul nostru este de a determina trăsăturile semantice pertinente care constituie semnificatul al cărui semnificant este o intrare de dicționar.

Această situație presupune ca în inventarul de trăsături semantice, alături de temperatură, greutate, dimensiune să apară trăsături ca migdală, mînă, clei etc., deci elemente cu un grad diferit de generalitate. Deși punerea alături în aceeași listă a acestor trăsături ar putea părea o inconsecvență, aceasta pare a fi unica soluție întrucît adjectivele ale căror definiții trimit la un obiect concret constituie o categorie extrem de numeroasă și deci nu pot fi ignorate⁷⁰. Nu ne rămîne decît să admitem că există trăsături semantice mai generale și trăsături cu un grad mai mic de generalitate. Această situație ar putea fi justificată prin faptul că înseși sememele adjectivale supuse analizei au grade de generalitate diferite, astfel încît analiza se desfășoară la nivele diferite⁷¹. Un adjectiv ca MARE de exemplu se găsește la un alt nivel în ierarhia conceptuală decît CLEIOS. În cele ce urmează vom admite deci și trăsături semantice mai puțin generale cu observația că ele caracterizează un număr mai mic de sememe. Dealtfel, aceste sememe vor constitui în analiză o categorie aparte.

(β) O altă categorie de informații pe care ne-o furnizează (chiar dacă nu în mod consecvent) dicționarul este aceea referitoare la modul, punctul de vedere din care se face aprecierea. Sub acest aspect distingem următoarele tipuri:

1° - Adjective care exprimă o apreciere în plus sau în minus a însușirii în raport cu un anumit punct de referință, considerat a fi măsura standard, gradul normal de existență a acesteia:

Ex.: mare = "care depășește dimensiunile obișnuite"

înalt = "care se întinde mult în sus"

scund = "de înălțime mai mică decît cel obișnuit"

70 Totodată nu ne propunem în lucrarea de față să facem analiza semantică a cuvintelor bază de derivare, întrucît acestea pot fi substantive, verbe etc; o asemenea investigație ar presupune de fapt analiza semantică a întregului vocabular. Deocamdată ne propunem să considerăm cuvintele bază de derivare ca trăsături de conținut, neanalizabile la acest nivel; vezi și Alinei (1974) p.156: "Trăsăturile, cum am văzut deja de mai multe ori, sînt lexeme care și-au schimbat funcția și au devenit bază pentru crearea de noi lexeme".

71 Vezi M.Alinei (1974), p.20-21.

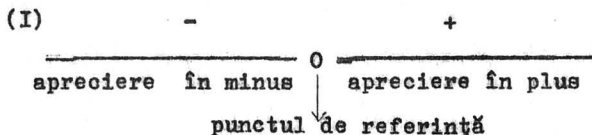
În exemplele de mai sus aprecierea se face prin raportare la o dimensiune sau o înălțime medie.

În alte cazuri însă adjectivele pot exprima, unul prezența unei însușiri (într-un grad oarecare), iar altul absența acesteia (decî prezența însușirii în grad zero):

Ex.: încîlnat = "care are o poziție oblică față de o direcție dată"

plat = "fără înclinație" (înclinație zero)

În exemplul de mai sus, termenul care exprimă prezența însușirii în grad zero reprezintă termenul de referință. Adjectivele care exprimă o apreciere în plus sau în minus față de un punct de referință ar putea fi reprezentate grafic astfel:

În cele ce urmează, în analiza sememelor adjectivale, vom folosi următoarele simboluri care notează modul în care este făcută aprecierea:

- a^+ - pentru sememele care exprimă aprecierea în plus față de un punct de referință.
- a^- - pentru sememele care exprimă o apreciere în minus față de acesta.
- a^0 - pentru sememele care exprimă măsura medie, punctul de referință.

De menționat că în limba română rareori punctul de referință este lexicalizat, măsura medie exprimându-se cel mai frecvent prin adjective ca normal, obisnuit, potrivit sau prin perifraze. Alături de aceasta se mai impune încă o precizare: a^0 exprimă în anumite situații prezența însușirii în grad normal (ex: "de înălțime medie") iar în alte situații prezența însușirii în grad zero (ex: plat = cu "înclinație zero").

2° - O a doua categorie de sememe adjectivale o formează cele care exprimă prezența sau absența unei însușiri, dar nu prin referire la un grad mediu, ci prin raportare la un antonim. Este cazul adjectivelor antonime de tipul clar - neclar, apt-inapt unde nu putem concepe un grad mediu de existență a însușirii, în raport cu care adjectivele de mai sus să exprime o apreciere în plus sau în minus. În acest caz, sensul lui clar se definește numai în opoziție cu neclar și invers, ceea ce înseamnă că fiecare dintre membrii perechii antonimice reprezintă punctul de referință în raport cu celălalt. Considerînd axa orizontală ca însușirea pe baza căreia se face aprecierea, cei doi termeni antonimi se plasează la extremitățile acesteia ca în schema.

(II)   A⁻ _____ B⁺

În analiza conținutului semantic al adjectivelor din această categorie vom utiliza simbolul t_x (trăsătura x - unde x reprezintă însușirea pe baza căreia se face aprecierea) pentru adjectivul care indică prezența însușirii și același simbol barbat, $\bar{t}_x$ pentru termenul care indică manifestarea negativă a însușirii (non....)

3° - O altă categorie de sememe adjectivale o formează cele care exprimă prezența sau absența unei însușiri fără referire la un termen a° sau la un antonim. Aprecierea în aceste cazuri se face în mod absolut:

Ex.: postal = "caracteristic poștei, care ține de poștă"

cilindric = "care are forma unui cilindru"

arhitectonic = "referitor la arhitectură"

În analiza semantică a adjectivelor din această categorie vom utiliza (pe lângă semele de categorizare gramaticală corespunzătoare) simbolul t_x (trăsătura x), ca mai sus.

(*) Cea de a treia categorie de informații semantice care se poate desprinde din definițiile lexicografice este aceea referitoare la gradul de manifestare a însușirii⁷². Este vorba aici, evident, de însușirile care pot exista în grade diferite, de exemplu încalțarea⁷². Vezi R. Sîrbu (1974)

poate fi mai mică, mai mare sau extrem de mare, de asemenea, însușirea inteligentă poate exista în grade diferite. Putem face prin urmare distincția între sememe adjectivale care exprimă o însușire gradabilă și cele care exprimă o însușire negradabilă.

Urmează că în conținutul semantic al adjectivelor care exprimă o însușire gradabilă va trebui să includem și sememe graduale care vor nota gradul în care este apreciată însușirea. Pentru a putea urmări în continuare modul de desfășurare al analizei, facem aici următoarea precizare.

- la unele sememe adjectivale nu se poate preciza gradul în care este apreciată însușirea, acesta putând să fie mai mare sau mai mic în funcție de situația concretă în care adjectivul este întrebuințat.

De exemplu, adjectivul lung poate exprima o dimensiune longitudinală mai mare sau mai mică în funcție de context (creion lung, drum lung). În aceste cazuri considerăm că sememul adjectival în discuție este nemarcant gradul și va fi notat cu simbolul $\bar{g}$ (simbolul g va fi utilizat pentru notarea gradului de manifestare a însușirii).

- cea de a doua categorie de sememe adjectivale este aceea la care se poate preciza gradul de manifestare a însușirii fie că acesta este exprimat explicit în definiție,

Ex.: obez = "e x t r e m de gras"

calic = "f o a r t e s ă r a c"

fie că poate fi dedus din analiza comparativă a mai multor adjective caracterizate prin aceeași trăsătură semantică. Adjectivele de acest tip vor fi considerate ca marcate gradual. Pentru a diferenția sememele adjectivale în funcție de gradul în care este apreciată însușirea, propunem următoarele notații:

$\bar{g}$ - pentru sememele nemarcate gradual, deci cele care nu precizează gradul de manifestare a însușirii.

g_1 - pentru sememele care exprimă prezența însușirii în grad

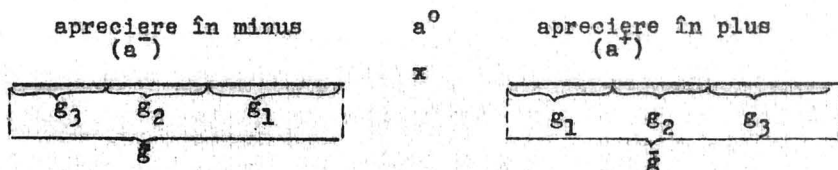
redus, corespunzător expresiilor lexicografice putin, redus.

ξ_2 - pentru sememele care exprimă prezența însușirii în grad foarte mare, corespunzător expresiilor lexicografice foarte, mult.... etc.

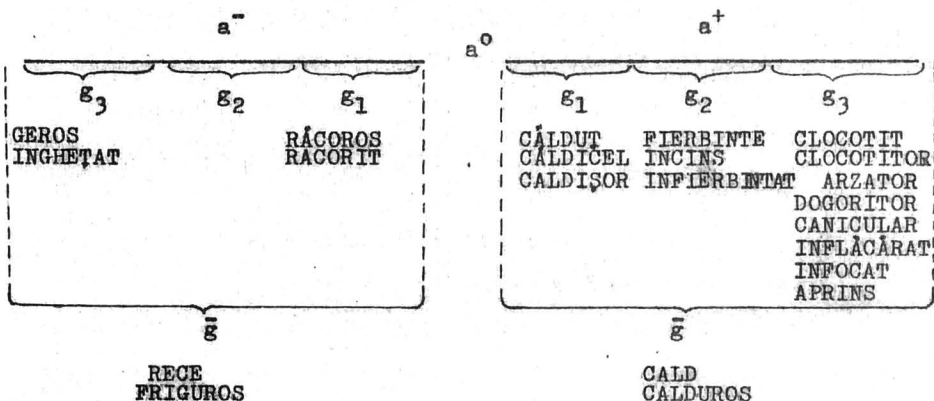
ξ_3 - pentru sememele care exprimă prezența însușirii în grad extrem de mare.

Așa cum am precizat mai sus, definițiile din dicționar nu notează întotdeauna gradul în care este apreciată însușirea, așa încît, în analiza ce urmează, pentru stabilirea semelor graduale specifice fiecărui semem am utilizat în multe cazuri analiza comparativă dintre adjectivele caracterizate prin aceleași trăsături de conținut.

Pentru a înțelege și a urmări ușor modul în care au fost apreciate semele graduale în analiza concretă, propunem următoarea schemă:

Pentru ca modul în care am utilizat aceste notații în analiza de față să fie cît mai clar, vom ilustra ca un exemplu concret:

2.2.3.3 Rezumînd cele spuse pînă aici, rezultă că:

- sememele adjectivale propuse pentru analiză vor fi considerate mulțimi de trăsături (seme de categorizare gramaticală, trăsături semantice propriu-zise seme care privesc modul cum este făcută aprecierea și seme graduale).

- în funcție de felul în care sememele analizate se caracterizează prin trăsăturile enumerate mai sus, se pot distinge următoarele categorii:

(a) sememe care exprimă o apreciere în plus sau în minus față de un punct de referință. În formula compozițională a acestora vor intra: seme de categorizare gramaticală ($k_1, k_2, k_3 \dots$ etc), trăsătura (trăsăturile) semantice pe baza cărora se face aprecierea, unul din semele a^- , a^0 , a^+ și semele graduale ($\bar{g}, g_1, g_2, g_3$) în caz că însușirea adjectivală este gradabilă.

(b) sememe care exprimă prezența sau absența unei însușiri prin referire la un antonim. În formula compozițională a acestora vor intra: seme de categorizare gramaticală ($k_1, k_2, k_3 \dots$), insușirea pe baza căreia se face aprecierea (exprimată prin simbolul t_x sau $\bar{t}_x$) și seme graduale (numai pentru cazurile cînd însușirea este gradabilă)

(c) sememe care exprimă prezența sau absența unei însușiri în mod absolut (fără referire la o măsură medie sau un antonim), În formula compozițională a acestora vor intra deci seme de categorizare gramaticală și simbolul t_x sau $\bar{t}_x$ (notînd prezența sau absența însușirii).

Dealtfel, în analiza care urmează, în prezentarea exemplelor vom respecta gruparea propusă mai sus.

(d) O altă categorie de informații oferită de comentariul lexicografic sînt indicațiile privind restricțiile contextuale (chiar dacă acestea nu apar cu consecvență) care precedă definiția. Intrucît cuvintele limbii au ca primă caracteristică polisemantismul, specificarea restricțiilor contextuale contribuie, în primul rînd, la precizarea sensului.

Tinând cont de faptul că în analiza pe care o vom efectua, o primă etapă va fi constituită de dezambiguizare și că termenii urmăriți vor fi cei rezultați în urma acestei operații (sememele), pentru a delimita cât mai exact posibil diferitele sensuri, se impune ca necesară referirea la construcții lingvistice mai largi decât cuvântul izolat⁷³; și aceasta pentru că independent de orice context, cuvântul are un sens aproape diferit de sensurile pe care el le realizează în diferite situații concrete când o parte a trăsăturilor de semnificație existente virtual se actualizează. Izolată, unitatea lexicală pare a avea de multe ori pentru vorbitor un sens confuz apărând ca purtătoare a unor anumite virtualități ce se actualizează⁷⁴ în diferite situații concrete⁷⁵.

Indicațiile contextuale a căror utilitate a fost subliniată în lucrările de semantică⁷⁶ apar cu o frecvență mai mare atunci când sînt hotărîtoare în privința diferențierii sensurilor unei unități polisemantice.

- 73 Chițoran (1965) discută despre posibilitățile aplicării noțiunii de colocație (termen utilizat de lingvistica britanică pentru a exprima valențele combinatorii ale unui element lexical) la diferențierea sensurilor unei unități lexicale și, de asemenea, despre necesitatea unei asemenea diferențieri; la verificarea concretă a posibilității de colocare a unei unități lexicale se constată că aceasta poate fi combinată cu diferite contexte concrete ce se pot organiza în serii pe baza unei caracteristici comune. În funcție de aceste contexte delimitează diversele sensuri ale cuvîntului analizat. Aplicînd conceptul de colocație la studiul sensului, Chițoran ajunge la următoarele concluzii: a) sensul unei unități lexicale rămîne esențial același (subl.ns.) cînd este colocat cu termeni ai unei anumite serii, b) colocarea unui element lexical cu termeni ai unei alte serii are drept consecință o modificare de sens mai mult sau mai puțin sensibilă, c) există o preferință a unui anumit element lexical de a se combina cu alți termeni (preferință de colocație sau colocabilitate): în legătură cu aceeași problemă se poate vedea Karcevski (1956), p.22: "Valoarea semantică exactă a unui cuvînt nu este suficient stabilită decît în funcție de situația concretă".
- 74 Se admite ca o axiomă faptul că orice cuvînt are nevoie de un context pentru a se actualiza. Contextul actualizează diferite valori din paradigmă, dominînd paradigma și reducînd-o numai la valorile care corespund necesităților lui sintagmatice.
- 75 Vezi Coteanu (1973), p.36 care consideră contextul ca reprezentînd o serie de negații succesive pe baza cărora se pune în valoare o anumită trăsătură semantică, celelalte rămînînd latente.
- 76 Vezi și Lyons (1970) p.314: "...utilitatea unui dicționar este în funcție de numărul și varietatea contextelor pe care el le citează pentru fiecare cuvînt "întrucît" adesea este imposibil de a explica un cuvînt fără a-l pune într-un context".

Luarea în considerație a contextului substantival⁷⁷ constituie pentru descrierea de față o modalitate de rafinare a analizei⁷⁸ cu atât mai mult, cu cât, așa cum am precizat mai sus, trăsăturile semantice sînt comune substantivului și adjectivului.

Necesitatea unui asemenea procedeu atestă faptul că orice semnificație este, în principiu, condiționată de factorii sintactici (aspect subliniat în repetate rînduri mai ales în cazul sinonimiei).

Contextele care precedă definițiile de dicționar privesc fie clase semantice mai largi (ex. "despre ființe", "despre obiecte"), clase semantice mai restrînse (ex. "despre corpuri geometrice", "despre obiecte elastice"), fie precizează un anume context minimal obligatoriu ("despre pâr", "despre cai").

Cum o analiză a relațiilor de sinonimie nu poate fi concepută independent de context⁷⁹, în descrierea pe care o vom efectua, alături de menționarea trăsăturilor de conținut (seme) specifice fiecărui semem, vom menționa clasele semantice substantivale⁸⁰ față de care sememele în discuție manifestă compatibilitate.

76 Vezi și Lyons (1970), p.314: "... utilitatea unui dicționar este în funcție de numărul și varietatea contextelor pe care el le citează pentru fiecare cuvînt" întrucît "adesea este imposibil de a explica un cuvînt fără a-l pune într-un context".

77 Cînd vorbim despre contexte și restricții contextuale avem în vedere contextul semantic, deoarece, pentru punerea în evidență a unui anumit efect de sens, contextul interesează în primul rînd sub aspect semantic.

78 Vezi în acest sens precizările făcute de Greimas (1966), p.52: "de aici înainte putem da seama de rolul pe care îl joacă contextul considerat ca o unitate de vorbire superioară lexemului: el constituie un nivel original al unei noi articulații a planului conținutului. De fapt, contextul, în momentul în care el se realizează în vorbire, funcționează ca un sistem de compatibilități între figurile pe care el acceptă sau nu a le reuni".

79 Clasamentul (care teoretic ar aparține unei etape distincte) este fundamental în analiza pe care o propunem pentru că interesează chiar analiza paradigmatică contribuind la precizarea semelor. Aceasta pare a fi singura modalitate convenabilă, întrucît relațiile sintagmatice, mai ușor sesizabile și mai ușor de formalizat, sînt puse în evidență în cadrul lanțului și pot servi la determinarea trăsăturilor de conținut. De aceea, semele pot fi considerate, de fapt trăsături semantico-contextuale.

80 Acestea pot fi considerate mulțimi, de fapt un numitor comun al unei întregi serii de contexte și importanța lor în analiza de față derivă tocmai din faptul că sînt trăsături sintagmatice aparținînd planului semantic.

Acestea vor fi formulate cît mai general cu putință⁸¹ cu excepția cazurilor cînd este necesară specificarea unui context minimal obligatoriu. Aceleași clase de substantive vor servi în continuare la organizarea seriilor sinonimice⁸² (sememe caracterizate prin aceleași trăsături de conținut și care manifestă compatibilitate sintagmatică în raport cu aceleași clase de substantive).

O altă precizare care se impune este că, deși am utilizat, pe cît posibil, drept contexte clase semantice substantivale mari, nu am putut menține clasificarea binară general admisă în semantica structurală (animat - nonanimat, uman - nonuman ... etc). Întrucît acestea sînt mult prea largi în raport cu exigențele unei analize a sinonimelor unde contextul capătă o importanță specială.

2.2.3.4 Sintetizînd datele expuse mai sus urmează că:

- analiza va urmări în continuare elementele rezultate în urma operației de dezambiguizare (sememele).
- fiecare semem va fi descris ca o mulțime de trăsături de conținut (seme) rezultate în urma abstractizării și sintetizării datelor furnizate de definiția din dicționar.
- mulțimea de seme reprezentînd un semem va cuprinde seme de categorizare gramaticală, trăsături de semnificație, seme care privesc modul în care se face aprecierea, și seme graduale. La aceasta se adaugă menționarea contextelor substantivale specifice.

⁸¹ Contextele utilizate în analiză sînt considerate atît individual, cît și ca reprezentante ale clasei din care fac parte. Considerăm că simpla inventariere a numeroase contexte, deși ar avea utilitate prin aceea că ar contribui la o descriere cît mai exactă a sensului în termeni empirici, este totuși lipsită de generalitate. De aceea se impune gruparea în clase contextuale mai largi, pentru ca, pe această bază, să se poată abstrage trăsăturile semantice comune unei serii întregi de contexte. Totodată precizăm că a limita cercetarea la inventarierea contextelor concrete ar însemna să considerăm că sensul nu este altceva decît o sumă a întrebunțărilor concrete.

⁸² Cum dicționarele nu notează consecvent restricțiile contextuale, le-am menționat noi, pe baza unor atestări și a informațiilor furnizate de idiolectul autoarei.

III A N A L I Z A

=====

- 3.1 Analiza la nivelul microsistemului.
Dezambiguizarea lexemelor adjectivale.
- 3.2 Descrierea structurală a relațiilor semantice
între sinonime.
- 3.3 Tipuri de relații semantice între sinonime.
- 3.4 Asupra distanței contextuale dintre sinonime.

3.1 ANALIZA LA NIVELUL MICROSISTEMULUI. DEZAMBIGUIZAREA

3.1.1 Principiile dezambiguizării

**3.1.2 Lexiconul alfabetic al sememelor adjectivale
analizate**

3.1.3 Degajarea trăsăturilor semantice

III   A N A L I Z A

=====

3.0 Pentru relațiile semantice dintre sinonime, gradul lor de echivalență precum și pentru a găsi o modalitate convenabilă de a defini acest complex fenomen lexico-semantic (a cărui existență a fost adesea pusă la îndoială) va trebui, așa cum am afirmat la început, ca o primă și cea mai importantă etapă să fie constituită de verificarea echivalenței lor la nivelul semantic.

În acest scop, analiza se va desfășura în două etape:

(a) la nivelul microsistemului (3.1) și (b) la nivelul macrosistemului (3.2).

3.1 Analiza la nivelul microsistemului. Dezambiguizarea

După cum am mai amintit (vezi la 2.2.1), analiza la acest nivel va avea în vedere degajarea a două serii de unități: (1) pe de o parte descompunerea lexemelor polisemantice în unități de sens (sememe)¹ și (2) identificarea unităților semantice elementare a căror reuniune reprezintă un semem, prin aceasta diferențele dintre sensurile lexemelor polisemantice putând fi exprimate în termenii lingvisticii structurale². Distincția dintre (1) și (2) reprezintă numai o distincție teoretică, întrucât semem înseamnă implicit colecție de seme.

1 Vezi Greimas (1966), p.40 unde se discută despre posibilitatea ca un număr mic de categorii semice să poată genera prin combinație, un număr considerabil de unități semantice mai largi sau sememe (= accepții particulare ale cuvântului polisemantic).

2 Vezi Lavorel (1975), p.27: "Pentru a evita o eroare de interpretare se folosește atitudinea vorbitorului de a alege între două omofone, între două sensuri ale aceluiași lexem utilizând informația contextuală. Mai rămâne cazul în care informația contextuală ea însăși este ambiguă sau receptorul introduce deformări personale."

Dezambiguizarea reprezintă pentru analiza de față numai o etapă preliminară și nu un scop al acesteia, etapă extrem de utilă întrucât, în cercetarea de față ne propunem să descriem relațiile de sinonimie care se stabilesc la nivelul sensurilor și nu al cuvintelor înțelese în totalitatea sferelor lor semantice.

Avînd în vedere cele de mai sus, vom prezenta în continuare un LEXICON alfabetic al lexemelor care vor fi analizate în lucrarea de față, lexeme dezambiguizate, deci prezentînd și sememele a căror reuniune reprezintă un lexem.

PRINCIPIILE DEZAMBIGUIZĂRII

3.1.1 De la început se impun cîteva precizări în legătură cu modalitatea practică de distingere a sensurilor lexemelor polivalente prezentate în continuare:

- Pentru diferențierea sememelor a căror mulțime formează un lexem adjectival, am ținut seama, în primul rînd, de organizarea sensurilor din dicționare urmărind distincțiile pe care acestea le propun.

- În plus, acolo unde a fost necesar, am introdus distincții noi, justificate prin prezența unor trăsături semantice diferențiatore.

- Dimpotrivă, în cazurile în care două nuanțe de sens (prezentate ca atare în dicționar) au putut fi subsumate aceleiași trăsături semantice, acestea au fost reduse la un singur semem, distincția urmînd să fie făcută numai pe baza trăsăturilor contextuale.

- Întrucît același adjectiv poate intra în serii sinonimice diferite după cum se realizează sensul concret sau cel figurat (metaforic), aceste două sensuri au fost considerate ca distincte, chiar dacă dicționarul nu le prezintă întotdeauna astfel; și aceasta, pentru că un termen folosit în sens propriu admite alte contexte decît în sens figurat și intră într-o altă serie.

- Un alt criteriu care a stat la baza delimitării sememelor a fost contextul, mai exact clasele contextuale mari care ne-au servit uneori la diferențieri semantice de detaliu.

- Pentru evitarea ambiguității grafice, sememele vor fi notate cu majuscule și vor purta un indice numeric reprezentînd locul pe care îl ocupă în cadrul paradigmei semice a lexemului respectiv, care va fi subliniat cu linie dublă.

Pentru cazurile cînd mulțimea de sememe a unui lexem este reprezentată de un singur element (lexem polisemantic de gradul 1 adică monosemantic) am notat acest unic semem tot cu majuscule, dar fără indice numeric.

- Uneori, pentru ca diferențele dintre sensurile lexemului polisemantic să apară mai clar, am menționat în paranteză clasele contextuale mari pentru care se realizează sensul respectiv și, în același scop, am menționat uneori exemple ilustrate pentru unele sensuri.

- De precizat că definițiile termenilor sînt, în principiu, cele propuse de dicționar. Acolo unde a fost necesar, unele definiții au fost reformulate de noi, fie cu scopul de a aduce precizări suplimentare, fie pentru a se putea urmări mai ușor legăturile pe care le propunem între unitățile ce vor fi incluse în aceeași serie pe baza elementelor (trăsăturilor) prezente în definiție.

- Sensul sememelor va fi notat între ghilimele.

- Considerînd dezambiguizarea ca o etapă necesară în urmărirea analizei, trebuie precizat că această operație a fost făcută și pentru sememele care nu vor fi incluse în seriile analizate, pentru a pune mai bine în evidență diferențele de sens. Descompunerea în unități semantice elementare (seme) va fi făcută numai pentru sememele urmărite în analiză și al căror grad de echivalență cu alte sinonime va trebui demonstrat.

3.1.2 DEZAMBIGUIZAREA. LEXICONUL ALFABETIC AL SEMEMELOR
ADJECTIVALE ANALIZATE

abil

- ABIL₁ = (despre oameni) "care are îndeminare, iscusință"
 ABIL₂ = "șmecher"

abrupt

- ABRUPT = (despre terenuri) "care are o înclinație mare"

absent

- ABSENT₁ = "care nu e de față, care lipsește"
 ABSENT₂ = "neatent, distrat"

absolut:

- ABSOLUT₁ = "care nu e supus nici unei restricții, nelimitat"
 ABSOLUT₂ = (despre fenomene social-economice) "considerat în raport cu sine însuși, și nu cu alte fenomene asemănătoare"
 ABSOLUT₃ = (matematică, despre mărimi) "a cărui valoare nu depinde de condițiile în care a fost măsurat sau de sistemul la care e raportat" ex. valoare absolută.
 ABSOLUT₄ = "desăvârșit, complet"

acid:

- ACID₁ = "care are proprietățile unui acid"
 ACID₂ = "cu gust acru, înțepător"

acidulat:

- ACIDULAT = "ușor acrit"

acoperit:

- ACOPERIT₁ = "care este învelit, apărat, protejat"
 ACOPERIT₂ = "cu nori, lipsit de transparentă"
 ACOPERIT₃ = "taieic, ascuns"

acru:

- ACRU₁ = "care are gustul oțetului, al lămfii, al borșului"
 ACRU₂ = "morocănos, ursuz"

acut:

- ACUT₁ = (despre dureri, senzații) "de intensitate mare"
 ACUT₂ = (despre boli) "cu evoluție rapidă, cu caracter de criză"
 ACUT₃ = (despre sunete) "cu o frecvență mare"

acvilin:

- ACVILIN = (despre nas) "coroiat"

adecvat:

- ADECVAT = "potrivit, corespunzător, nimerit"

adevărat:

- ADEVĂRAT₁ = (în opoziție cu mincinos) "conform cu adevărul"
 ADEVĂRAT₂ = (în opoziție cu fals) "veritabil, real"

adînc:

- ADÎNC₁ = (despre ape, cavități) "al cărui fund se află la o distanță mare de suprafață"
 ADÎNC₂ = "compact, des" ex. frunziș adînc
 ADÎNC₃ = "care vine din interior, profund" ex. suspin adînc
 ADÎNC₄ = (despre plecăciuni, salturi) "făcut prin înclinarea profundă a capului"
 ADÎNC₅ = (despre sunete) "cu o frecvență mică"
 ADÎNC₆ = "desăvîrșit, deplin, total" ex. liniște adîncă

adus:

- ADUS = (despre oameni) "cu spinarea încovoiată"

aerian:

- AERIAN₁ = "care se află în aer" ex. fir aerian
 AERIAN₂ = "transparent, diafan"

aerob:

AEROB = (despre microorganisme) "care nu poate trăi fără oxigen"

aerobiotic:

AEROBIOTIC = (despre microorganisme) "care nu poate trăi fără oxigen"

afectuos:

AFFECTUOS = "care manifestă, denotă afecțiune"

afumat:

AFUMAT₁ = "care a fost supus la fum în scopul conservării"
 AFUMAT₂ = "înnegrît de fum" ex. pereți afumați
 AFUMAT₃ = (despre mâncăruri) "cu gust neplăcut de fum"
 AFUMAT₄ = (despre oameni) "ușor amețit de băutură"

agasant:

AGASANT = "enervant, iritant"

ager:

AGER₁ = "iute în mișcări, sprinten"
 AGER₂ = "istet, deștept"
 AGER₃ = (despre ochi, privire) "care are o putere de pătrundere"

agresiv:

AGRESIV₁ = "care atacă fără provocare"
 AGRESIV₂ = (despre substanțe) "care atacă chimic corpurile cu care vine în contact"

aiurit:

AIURIT₁ = "ușor amețit de emoție"
 AIURIT₂ = (despre manifestările oamenilor) "care denotă o minte confuză"

alienat:

ALIENAT = "care suferă de o boală mintală, nebun"

amănunțit:

=====

AMANUNȚIT = "cu multe amănunte"

amplu:

=====

AMPLU₁ = "de dimensiuni mari"AMPLU₂ = (despre expuneri) "cu multe amănunte"anaerob:

=====

ANAEROB = (despre microorganisme) "care trăiește și se înmulțește fără aer"

anaerobiotic:

=====

ANAEROBIOTIC = (despre microorganisme) "care trăiește și se înmulțește fără aer"

angular:

=====

ANGULAR = "în formă de unghi"

angulos:

=====

ANGULOS = "în formă de unghi"

antediluvian:

=====

ANTEDILUVIAN = "care aparține unei epoci străvechi a omenirii"

aprins:

=====

APRINS₁ = "în stare de ardere"APRINS₂ = "care arde dînd lumină"APRINS₃ = (despre ochi) "strălucitor, învăpăiat"APRINS₄ = (despre obiecte) "care se află la o temperatură extrem de mare"APRINS₅ = (despre culori) "vii, cu intensitate mare"APRINS₆ = "pasionat, înflăcărat"APRINS₇ = (despre fin, cereale) "încins, stricat, printr-un început de fermentație"apt:

=====

APT = "capabil, bun pentru..."

arhaic:

=====

ARHAIC = "care aparține unor vremuri trecute, cu vechime mare"

arid:

- ARID₁ = (despre terenuri) "lipsit de fertilitate, neroditor"
- ARID₂ = ex. text arid

arzător:

- ARZĂTOR₁ = "care se află la o temperatură extrem de mare"
- ARZĂTOR₂ = (despre sentimente) "de intensitate foarte mare"
- ARZĂTOR₃ = "care cere o soluție imediată" ex. problemă arzătoare

ascuțit:

- ASCUȚIT₁ = "prevăzut cu vîrf sau muchie"
- ASCUȚIT₂ = (despre ochi, minte, privire) "cu putere de pătrundere"
- ASCUȚIT₃ = (despre dureri, senzații) "de intensitate mare"
- ASCUȚIT₄ = (despre sunete) "cu o frecvență mare"

asidu:

- ASIDUU = "stăruitor, sîrguincios"

aspru:

- ASPRU₁ = "cam aspru"
- ASPRU₂ = (despre vin) "cam înțepător la gust"

aspru:

- ASPRU₁ = "cu o suprafață zgrunțuroasă care dă la pipăit o senzație specifică neplăcută"
- ASPRU₂ = (despre firele de păr) "tare și țepos"
- ASPRU₃ = (despre apă) "care conține din abundență săruri de calcar"
- ASPRU₄ = (despre vin) "înțepător, acru"
- ASPRU₅ = "puternic, năpraznic" ex. vînt aspru
- ASPRU₆ = "greu de îndurat" ex. aspră robie
- ASPRU₇ = "lipsit de indulgență, neînduplezat"
- ASPRU₈ = "sever, dur" ex. voce aspră

atent:

- ATENT₁ = "care are atenția îndreptată spre ceva"
 ATENT₂ = "amabil, politicos"

atroce:

- ATROCE = "cumplit, înfiorător, groaznic"

autentic:

- AUTENTIC₁ = "a cărui realitate nu poate fi pusă la îndoială"
           ex. emoție autentică
 AUTENTIC₂ = "recunoscut ca propriu unui autor sau unei epoci"
           ex. tablou autentic

automat:

- AUTOMAT₁ = (despre dispozitive, aparate) "acționat printr-un dispozitiv mecanic"
 AUTOMAT₂ = ("care se face, se execută de la sine")

avar:

- AVAR = "care nu dă din al său, zgircit"

avut:

- AVUT: = "care dispune de o stare materială bună"

bătăios:

- BATAIOS = "căruia îi place să se bată, violent, impulsiv"

băut:

- BAUT₁ = "care și-a astîmpărat setea"
 BAUT₂ = "amețit de băutură"

beat:

- BEAT₁ = "în stare de ebrietate"
 BEAT₂ = "amețit de o emoție puternică"

bleg:

- BLEG₁ = "lipsit de energie, de vitalitate, molflu"
 BLEG₂ = (despre oameni) "prost, nătărău"
 BLEG₃ = (despre urechi) "care ațîrnă moale în jos"

bogat:

- BOGAT₁ = "care dispune de o stare materială bună"

- BOGAT₂ = "care se află sau conține ceva în cantitate mare"
 BOGAT₃ = (despre flori) "cu petale multe și dese, involt"
 BOGAT₄ = (despre pământ) "mănos, roditor"
 BOGAT₅ = "care costă mult, scump" ex. daruri legate

buimac:
 =====

BUIMAC = "amețit de somn, de emoție, de frică"

buimăcit:
 =====

BUIMACIT = "amețit de somn, de emoție, de frică"

cadentat:
 =====

CADENTAT = "executat în cadență, ritmat"

cald:
 =====

- CALD₁ = "care se găsește la o temperatură relativ înaltă"
 CALD₂ = (despre pâine) "proaspătă"
 CALD₃ = (despre cuvinte, privire) "prietenos, afectuos"
 CALD₄ = (despre îmbrăcăminte) "care păstrează căldura"

calic:
 =====

- CALIC₁ = "lipsit de mijloace materiale elementare, foarte sărac"
 CALIC₂ = "lipsit de generozitate, zgîrcit"

calicuit:
 =====

CALICUIT = "care a devenit calic"

calp:
 =====

CALP = (despre monede) "fals, falsificat"

candriu:
 =====

- CANDRIU₁ = "țicnit, într-o ureche"
 CANDRIU₂ = "beat, afumat"

canicular:
 =====

- CANICULAR₁ = "privitor la caniculă"
 CANICULAR₂ = "arzător, dogoritor"

capabil:
 =====

CAPABIL₁ = "care este în stare de a face ceva"

CAPABIL₂ = "înzestrat, valoros, destoinic"

capiu:
=====

CAPIU₁ = (despre animale) "bolnav de capie"

CAPIU₂ = (despre oameni) "amețit de oboseală, de emoție"

capricios:
=====

CAPRICIOS₁ = (despre vreme, oameni și manifestările lor)
"inconsecvent, schimbător"

CAPRICIOS₂ = (despre lucruri) "neobișnuit, ciudat"

casabil:
=====

CASABIL₁ = "care se sparge sau se sfărâmă ușor"

CASABIL₂ = (despre o hotărâre judecătorească) "care poate
fi anulat"

casant:
=====

CASANT = "care se sparge sau se sfărâmă ușor"

căldicel:
=====

CĂLDICEL = "puțin cald"

căldişor:
=====

CĂLDIȘOR = "puțin cald"

călduros:
=====

CĂLDUROS₁ = (despre îmbrăcăminte, încăperi) "care păstrează
căldura"

CĂLDUROS₂ = (despre vreme) "cald"

CĂLDUROS₃ = "însuflețit, plin de căldură"

călduț:
=====

CĂLDUȚ = "puțin cald"

cărpănos:
=====

CĂRPĂNOS = "zgîrcit, avar"

cheltuitor:
=====

CHELTUITOR = "care cheltuiește mult și fără rost"

cherchelit:
=====

CERCHELIT = "ușor amețit de băutură"

chior:

- CHIOR₁ = "care vede numai cu un ochi"
 CHIOR₂ = "orb"
 CHIOR₃ = (despre surse de lumină) "care dă o lumină
     insuficientă" ex. fereastră chioară
 CHIOR₄ = (despre lumină) "de intensitate mică"
 CHIOR₅ = (despre băuturi) "cu o concentrație slabă"

cinstit:

- CINSTIT₁ = "de bună credință, onest, corect"
 CINSTIT₂ = "virtuos, cast"

cioturos:

- CIOTUROS₁ = (despre copaci, lemne) "cum multe noduri, cioturi"
 CIOTUROS₂ = (despre mâini, picioare) "grosolan"

citeț:

- CITEȚ = (despre scrisul de mână) "care se poate citi ușor"

ciung:

- CIUNG₁ = "căruiă îi lipsește o mână"
 CIUNG₂ = (despre copaci) "cu crengile rupte sau tăiate"

ciunt:

- CIUNT₁ = "căruiă îi lipsește o mână"
 CIUNT₂ = "șchiop"

cînesc:

- CÎNESC₁ = "de cîine, al cîinilor"
 CÎNESC₂ = (despre atitudinea, manifestările cuiva) "rău, hain"
 CÎNESC₃ = (despre vreme, situații, împrejurări) "greu de
     suportat"

cîinos:

- CÎINOS₁ = (despre oameni și manifestările lor) "rău, hain"
 CÎINOS₂ = (despre vreme) "greu de suportat, aspru"

clar:

- CLAR₁ = "care se distinge bine"

- CLAR₂ = (despre lichide, sticlă) "transparent"
 CLAR₃ = (despre abstracte) "ușor de înțeles"
 CLAR₄ = (despre om și facultățile lui intelectuale)
 "care vede sau se exprimă limpede"

clăpăug:

- CLĂPĂUG₁ = (despre urechi) "mare și aplecat în jos"
 CLĂPĂUG₂ = (despre om) "prostănac, bleg"

clocotit:

- CLOCOTIT = (despre lichide sau materii lichefiate) "care fierbe sau a fiert în clocote, fierbinte"

clocotitor:

- CLOCOTITOR₁ = (despre lichide sau materii lichefiate) "care fierbe sau a fiert în clocote"
 CLOCOTITOR₂ = (despre mase de apă) "agitat și zgomotos"
 CLOCOTITOR₃ = (despre sentimente, pasiuni, gânduri) "gata să se dezlănțuie"

cocîrjat:

- COCÎRJAT = (despre om, spate, nas) "îndoit, curbat"

coclit:

- COCLIT₁ = (despre metale) "acoperit cu cocleală, oxidat"
 COCLIT₂ = (despre mâncare) "cu gust de cocleală"
 COCLIT₃ = (despre gură) "cu o senzație neplăcută de cocleală"

cocoșat:

- COCOȘAT = "care are o cocoșă, ghebos, gîrbovit"

cojit:

- COJIT₁ = (despre legume, fructe) "care a fost curățat de coajă"
 COJIT₂ = (despre piele) "de pe care au căzut coji"
 COJIT₃ = (despre pereți, tencuială) "coșcovit, scorojit"

colosal:

- COLOSAL = "care depășește măsura obișnuită, neobișnuit de mare"

comod:

- COMOD₁ = "care oferă condiții bune, plăcut, confortabil"
 COMOD₂ = "care nu vrea să facă eforturi, care nu iese din obiceiurile sale"

complet:

- COMPLET₁ = "care conține tot ceea ce trebuia să conțină"
 COMPLET₂ = "desăvârșit, deplin"
 COMPLET₃ = (despre un vehicul) "cu toate locurile ocupate"

comprehensibil:

- COMPREHENSIBIL = "care se poate înțelege, ușor, inteligibil"

concentrat¹:

- CONCENTRAT₁¹ = (despre soluții, băuturi, amestecuri) "care are o concentrație mare"
 CONCENTRAT₂¹ = "expus pe scurt, cu puține amănunte"

concentrat²:

- CONCENTRAT² = "cu atenția încordată"

concis:

- CONCIS = (despre expuneri, opere literare) "expus pe scurt"

concludent:

- CONCLUDENT = "care convinge, convingător"

condescendent:

- CONDESCENDENT = "care are o atitudine de respect și bunăvoință față de cineva"

confortabil:

- CONFORTABIL = "care oferă confort, plăcut, comod"

confuz:

- CONFUZ₁ = (despre sunete, imagini vizuale) "care nu se distinge bine"
 CONFUZ₂ = (despre abstracte) "care nu se înțelege bine"
 CONFUZ₃ = (despre oameni și manifestările lor) "încurcat, tulburat"

consecvent:

CONSECVENT = "care acționează potrivit cu ideile sale"

constant:

*****

CONSTANT = "care rămâne neschimbat, statornic"

convingător:

*****

CONVINGĂTOR = (despre fapte, argumente) "care convinge"

corect:

*****

CORECT₁ = "conform cu regulile juste (ale artei, științei)"

CORECT₂ = "care are o ținută morală ireproșabilă, cinstit"

coroiat:

COROIAT₁ = (despre ciocul păsărilor sau nas) "încovoiat"

COROIAT₂ = (despre oameni) "cu nasul încovoiat"

corespunzător:

CORESPUNZĂTOR = "care corespunde, care se potrivește"

costeliv:

COSTELIV₁ = (despre ființe) "slab, uscățiv"

COSTELIV₂ = (despre nuci) "al cărui miez se desface greu de pe coajă"

COSTELIV₃ = "arid, sec, sărac"

coșcovit:

*****

COȘCOVIT = (despre pereți, tencuială) "cojit, scorojit"

cretin:

*****

CRETIN = "complet lipsit de inteligență, idiot"

debil:

*****

DEBIL = "cu organismul firav, plăpînd"

deferent:

*****

DEFERENT = "care are o atitudine de respect și stimă față de cineva"

dement:

*****

DEMENT₁ = "alienat, nebun"

DEMENT₂ = (despre fapte, manifestări) "de om nebun, nebunesc"

dens:

- DENS₁ = "cu densitate relativ mare"
 DENS₂ = "compact, des"

deplin:

- DEPLIN = "complet, desăvârșit"

desăvârșit:

- DESĂVÎRȘIT₁ = "perfect"
 DESĂVÎRȘIT₂ = (despre fapte, stări, procese) "deplin, complet"

deshidratat:

- DESHIDRATAT = "fără apă"

deslucit:

- DESLUȘIT₁ = "care se distinge limpede"
 DESLUȘIT₂ = "care se înțelege bine, lămurit"

deștept:

- DEȘTEPT₁ = "care înțelege repede, inteligent"
 DEȘTEPT₂ = "care exprimă inteligență"
 DEȘTEPT₃ = "șiret, viclean, șmecher"
 DEȘTEPT₄ = "trezit din somn, treaz"

detaliat:

- DETALIAȚ = "cu multe detalii, amănunțit"

dezvoltat:

- DEZVOLTAT₁ = "crescut pînă la punctul considerat normal"
 DEZVOLTAT₂ = "ajuns într-un stadiu înaintat"
 DEZVOLTAT₃ = "expus în mod amănunțit, amplu"

diafan:

- DIAFAN₁ = "foarte subțire, lăsînd să străbată lumina fără a permite distingerea clară a conturilor"
 DIAFAN₂ = (despre pielea și mîinile omului) cu pielea fină"

dibaci:

- DIBAGI = "îndeminatic, abil, priceput"

diluat:

- DILUAT₁ = (despre soluții) "care e mai puțin concentrat"
 DILUAT₂ = (despre abstracte) "atenuat, micșorat, slăbit"
 DILUAT₃ = (despre stil) "dezlinat, prolix"

distrat:

- DISTRAT = "cu gândul aiurea, neatent"

dogoritor:

- DOGORITOR = "care dogorește"

dolofan:

- DOLOFAN = "durduliu, rotofei"

drept:

- DREPT₁ = "care merge de la un punct la altul fără ocol și fără abateri"
 DREPT₂ = (despre privire) "fără ascunzișuri, direct"
 DREPT₃ = (despre terenuri) "cu înclinație foarte mare, aproape vertical"
 DREPT₄ = (despre haine) "cu o croială simplă, fără cute sau cline"
 DREPT₅ = (despre lucruri) "vertical"
 DREPT₆ = (despre oameni) "neaplecat, neadus de spate"
 DREPT₇ = (despre terenuri) "orizontal, plan, neted"
 DREPT₈ = (despre acțiunile omului sau noțiuni abstracte) "potrivit dreptății și adevărului"
 DREPT₉ = (despre oameni) "care trăiește și acționează conform dreptății și adevărului, cinstit, integru"
 DREPT₁₀ = (în limbajul bisericesc) "cuvios, cucernic"
 DREPT₁₁ = (despre bunuri materiale) "care se cuvine cuiva în temeiul unei legi"

dur:

- DUR₁ = "cu consistență mare, tare"
 DUR₂ = (despre consoane) "lipsit de articulație palatală"

DUR₃ = (despre obiecte) "lipsit de elasticitate"

DUR₄ = (despre ape) "bogat în săruri"

DUR₅ = (despre om, caracter) "aspru, sever"

durabil:
=====

DURABIL = "care durează mult timp, trainic"

durduliu:
=====

DURDULIU = "grăsuliu, dolofan"

efemer:
=====

EFEMER = "de scurtă durată, trecător, vremelnic"

eficace:
=====

EFICACE = (despre medicamente, substanțe chimice) "care produce efectul așteptat"

elastic:
=====

ELASTIC₁ = "care își modifică forma sub acțiunea unei forțe exterioare"

ELASTIC₂ = (despre ființe, mișcări) "mlădios, suplu"

ELASTIC₃ = (despre om) "care se adaptează ușor împrejurărilor"

enervant:
=====

ENERVANT = "care enervează, agasant"

enorm:
=====

ENORM = "foarte mare, imens, uriaș"

etern:
=====

ETERN = "care există de totdeauna și nu va înceta niciodată să existe"

fals:
=====

FALS₁ = "contrar adevărului, mincinos"

FALS₂ = "neautentic, imitat, artificial"

FALS₃ = "prefăcut, fățarnic, ipocrit"

FALS₄ = (muzică) "care sună contrar legilor armoniei"

FALS₅ = "care are numai aparența adevărului" ex.: fereastră falsă

falsificat:

FALSIFICAT = "care nu este autentic"

fanat:

FANAT = "ofilit, vestejit"

fertil:

FERTIL = "care produce rod bogat"

fierbinte:FIERBINTE₁ = "care are o temperatură ridicată"FIERBINTE₂ = (despre sentimente) "foarte puternic, aprins"FIERBINTE₃ = (despre culori) "aprins"firav:FIRAV₁ = (despre ființe) "care are o constituție delicată"FIRAV₂ = (despre argumente) "slab, neconcludent"flexibil:FLEXIBIL₁ = "care se poate îndoi ușor fără să se rupă"FLEXIBIL₂ = (despre părți de vorbire) "care își schimbă forma pentru a exprima raporturi gramaticale"FLEXIBIL₃ = (despre oameni, caractere) "care se adaptează ușor"fragil:

FRAGIL = "care se sparge, se sfărâmă, se frânge ușor"

friabil:

FRIABIL = "care se sfărâmă, se sparge ușor"

friguros:FRIGUROS₁ = "care se încălzește greu și nu păstrează căldura"FRIGUROS₂ = "care are o temperatură scăzută"FRIGUROS₃ = (despre ființe) "care suportă greu frigul"geros:

GEROS = (despre vreme) "foarte friguros, extrem de rece"

ghebos:

GHEBOS - "cu gheb în spate, cocoșat, girbovit"

gheboșat:

GHEBOȘAT - "cocoșat, girbovit"

gigantic:

GIGANTIC - "de proporții uriase, enorm"

girbov:

GÎRBOV - "adus de spate, încovoiat"

girbovit:

GÎRBOVIT - "adus de spate, încovoiat"

gras:

GRAS₁ - "care are un strat gros de grăsime sub piele"

GRAS₂ - (despre sume de bani) "mare, însemnat"

GRAS₃ - (despre păr, ten) "care conține grăsime"

GRAS₄ - (despre fructe) "plin, cărnos"

GRAS₅ - (despre iarbă) "cu firul gros și plin de sevă"

GRAS₆ - (despre pământ) "fertil, roditor"

grav:

GRAV₁ - "care necesită o îngrijire deosebită, care poate avea urmări grele" ex.: boală gravă

GRAV₂ - (despre om și manifestările lui) "foarte serios, solemn"

GRAV₃ - (despre sunete) "care face parte din registrul de jos al scărilor muzicale, cu frecvență mică"

grăsuliu:

GRĂSULIU - "grăsuț"

grăsuț:

GRĂSUȚ - "puțin gras"

greu:

GREU₁ - "care are greutate (mare)"

GREU₂ - "împovărat, îngreuiat, încărcat"

GREU₃ - (la fem.) "gravidă"

GREU₄ - (despre nori) "negri, aducători de furtună"

- GREU₅ = (despre părți ale corpului) "care pare că apasă,
din cauza oboselii, bolii"
- GREU₆ = "care produce indigestie"
- GREU₇ = (despre mirosuri) "neplăcut, care produce o sen-
zație de insuficiență respiratorie"
- GREU₈ = (despre somn) "adânc"
- GREU₉ = "care se suportă cu greutate"
- GREU₁₀ = "dificil"
- GREU₁₁ = (despre insulte, pedepse) "serios, cu consecințe
neplăcute"

guraliv:
=====

GURALIV = "care vorbește mult, vorbăreț"

gureș:
=====

GUREȘ₁ = "care vorbește mult"

GUREȘ₂ = (despre păsări) "care ciripește mult"

hăbăuc:
=====

HĂBĂUC = "năuc, buimac, zăpăcit"

idiot:
=====

IDIOT = "care este lipsit total de inteligență"

igrasios:
=====

IGRASIOS = (despre încăperi) "care are igrasie, umed"

ilizibil:
=====

ILIZIBIL = "care nu se poate citi, indescifrabil"

imbecil:
=====

IMBECIL = "cu capacități mintale foarte reduse"

imens:
=====

IMENS₁ = "foarte mare, nemărginit" ex.: suprafață imensă

IMENS₂ = "foarte numeros" ex.: multime imensă

IMENS₃ = "foarte important" ex.: consecințe imense

IMENS₄ = "adânc, profund, ex.: suferință imensă

impertinent:

IMPERTINENT = "lipsit de bună-cuviință, obraznic, insolent"

impulsiv:

IMPULSIV = "care acționează sub influența primului impuls"

inabil:

INABIL = "neîndemnat, neabil"

inadecvat:

INADECVAT = "care nu corespunde, nepotrivit"

inapt:

INAPT = "care nu este în stare de a face ceva"

incapabil:

INCAPABIL₁ = "care nu este în stare de a face ceva"

INCAPABIL₂ = "lipsit de capacitatea legală de a se bucura de anumite drepturi"

incomod:

INCOMOD₁ = "care nu oferă comoditate"

INCOMOD₂ = (despre ființe) "care deranjează, stingherește"

inconsecvent:

INCONSECVENT = "lipsit de consecvență, schimbător, neconsecvent"

incorect:

INCORECT₁ = "care nu este corect, greșit, eronat"

INCORECT₂ = "necinstit"

indescifrabil:

INDESCIFRABIL = "care nu se poate descifra, necitit"

ineficace:

INEFICACE = "care nu are efectul așteptat, care nu e eficient"

insistent:

INSISTENT = "stăruitor, perseverent"

insolent:

INSOLENT = "obraznic, impertinent"

instabil:

- INSTABIL₁ = (despre sisteme fizico-chimice, tehnice, despre obiecte) "care nu prezintă stabilitate, nestabil"
- INSTABIL₂ = "schimbător, variabil" ex. caracter instabil

integru:

- INTEGRU = "cinstit, onest"

inteligent:

- INTELIGENT₁ = "înzestrat cu inteligență"
- INTELIGENT₂ = (despre acțiuni, privire) "care denotă inteligență"

intens:

- INTENS = (despre vînt, culori, lumină, etc) "foarte viu, puternic"

invariabil:

- INVARIABIL = "care nu se schimbă, care nu e variabil, constant"

iscusit:

- ISCUSIT₁ = "îndemînic, dibaci, priceput"
- ISCUSIT₂ = "înțelept"

istet:

- ISTET₁ = "ager la minte"
- ISTET₂ = "vici, sprinten, care se mișcă cu ușurință"

îmbogățit:

- IMBOGĂȚIT₁ = "care a devenit bogat"
- IMBOGĂȚIT₂ = (despre concrete sau noțiuni abstracte) "care a devenit mai numeros, mai cuprinzător"
- IMBOGĂȚIT₃ = (despre minereuri, cărbuni) "al cărui procent de substanță utilă a crescut"

înalt:

- ÎNALT₁ = "care se întinde foarte mult în sus"
- ÎNALT₂ = (despre sunete) "cu o frecvență mare"
- ÎNALT₃ = (despre tensiunea curentului electric) "care are o valoare sau o măsură mare"

ÎNALT₄ = "situat pe o treaptă ridicată în scara valorilor

înavuțit:

ÎNAVUȚIT = "care a devenit avut, bogat"

încăpător:

ÎNCĂPĂTOR = "care are o capacitate mare, în care încap
mult"

încins:

ÎNCINS₁ = (despre foc) "care arde cu flăcări mari"

ÎNCINS₂ = "înfierbîntat, încălzit"

ÎNCINS₃ = (despre discuții, fire) "aprins, înflăcărat,
pasionat"

ÎNCINS₄ = (despre cereale, făină) "alterat, aprins"

înclinat:

ÎNCLINAT₁ = "ușor îndoit în jos, aplecat"

ÎNCLINAT₂ = "care are vocație pentru ceva"

ÎNCLINAT₃ = (despre terenuri) "care are o poziție oblică
față de o direcție dată"

încovoiat:

ÎNCOVOIAT = "îndoit, curbat"

îndeminatic:

ÎNDEMİNATIC₁ = "care dovedește îndeminare"

ÎNDEMİNATIC₂ = "de care te poți folosi cu ușurință, comod"

îndeminos:

ÎNDEMİNOS = "de care te poți folosi cu ușurință, comod"

înfierbîntat:

ÎNFIERBINTAT₁ = "care a devenit fierbinte, încins"

ÎNFIERBINTAT₂ = (despre discuții) "agitat, înflăcărat, aprins"

înflăcărat:

ÎNFLĂCĂRAT₁ = (despre discuții) "avîntat, pasionat"

ÎNFLĂCĂRAT₂ = "care e aprins, care dogorește"

înfocat:

- ÎNFOCAT₁ = "înfierbîntat peste măsură"
 ÎNFOCAT₂ = "de culoarea focului, roșu aprins"
 ÎNFOCAT₃ = (despre ochi) "scînteietor"
 ÎNFOCAT₄ = (despre discuții, sentimente) "înflăcărat, pasionat"

înghețat:

- ÎNGHEȚAT₁ = "care se află la o temperatură extrem de scăzută"
 ÎNGHEȚAT₂ = (despre ființe) "degerat"
 ÎNGHEȚAT₃ = "înmărmurit, impietrit de emoție, frică etc."
 ÎNGHEȚAT₄ = (despre ochi) "cu privire fixă"

înstărit:

- ÎNSTĂRIT = "bogat, avut"

jilav:

- JILAV = "umed"

jos:

- JOS₁ = "de înălțime mică, scund"
 JOS₂ = (despre sunete) "cu o frecvență mică"
 JOS₃ = (despre temperatură, presiune) "scăzut, coborît"

laconic:

- LACONIC₁ = "exprimat în puține cuvinte, concis"
 LACONIC₂ = (despre oameni) "scurt la vorbă, care vorbește puțin"

lapidar:

- LAPIDAR₁ = "scurt, concis"
 LAPIDAR₂ = (despre inscripții, ornamente) "săpat în piatră"

larg:

- LARG₁ = "care ocupă o suprafață mare"
 LARG₂ = "de dimensiuni foarte mari"
 LARG₃ = (despre recipiente, cavități) "cu dimensiunea transversală mare"

- LARG₄ = (despre veșminte) "cu o croială bogată care permite mișcarea liberă a corpului"
- LARG₅ = "în care încapă mult, cuprinzător"
- LARG₆ = (despre gesturi, mișcări) "desfășurat în toată amploarea"

lesnicios:

LESNICIOS = "ușor, care oferă o comoditate"

limbut:

LIMBUT = "care vorbește mult, vorbăreț, guraliv"

limpede:

- LIMPEDE₁ = "transparent, clar"
- LIMPEDE₂ = "cinstit, onest, curat"
- LIMPEDE₃ = (despre ochi, privire) "pur, plin de lumină"
- LIMPEDE₄ = (despre imagini vizuale, sunete) "care se distinge cu ușurință"
- LIMPEDE₅ = (despre mintea, spiritul oamenilor) "care înțelege, expune lucrurile deslușit"
- LIMPEDE₆ = (despre stil, exprimare, abstracte) "care se poate înțelege cu ușurință"
- LIMPEDE₇ = (despre fapte, afirmații) "neîndoios, sigur"

lizibil:

LIZIBIL = "care poate fi citit ușor, citet"

locvace:

LOCVACE = "care vorbește mult"

lung:

- LUNG₁ = "ale cărui capete sînt depărtate unul de altul"
- LUNG₂ = "care se întinde mult în sus, înalt"
- LUNG₃ = "care se întinde pe o distanță mare, vast"
- LUNG₄ = "care durează mult" ex.: sedință lungă, discuție lungă
- LUNG₅ = "expus în detaliu"
- LUNG₆ = "neconsistent" ex. zeamă lungă

macră:
=====

MACRĂ = (despre carne) "fără grăsime"

mare:
=====MARE₁ = "care depășește dimensiunile obișnuite)MARE₂ = (despre suprafețe) "întins, vast"MARE₃ = "care se întinde mult în înălțime"MARE₄ = "lung" ex.: păr mareMARE₅ = (despre recipiente) "în care încapă mult, încăpător"MARE₆ = "lat" ex.: apă mareMARE₇ = "adânc" ex.: groapă mareMARE₈ = "în cantitate însemnată, abundent"MARE₉ = (despre surse de lumină, fenomene atmosferice
sentimente) "puternic, intens"MARE₁₀ = (despre noțiuni temporale) "de lungă durată"MARE₁₁ = "cu consecințe importante" ex.: greșală mareMARE₁₂ = "adult, matur"MARE₁₃ = "care ocupă un rang superior"MARE₁₄ = "important, de seamă"**mănos:**
=====MĂNOS₁ = (despre pământ) "care dă rod bogat, fertil"MĂNOS₂ = "îmbelșugat"MĂNOS₃ = (despre vaci) "care dă lapte mult"MĂNOS₄ = "care aduce un profit mare"**mărunț:**
=====MĂRUNT₁ = "de dimensiuni mici"MĂRUNT₂ = (de scris) "cu litere foarte mici"MĂRUNT₃ = (despre bani) "cu monede divizionare"MĂRUNT₄ = "de statură mică"MĂRUNT₅ = (despre pași) "mic"MĂRUNT₆ = "de importanță mică"

mecanic:

- MECANIC₁ = "care funcționează cu ajutorul unei mașini sau al unui mecanism"
- MECANIC₂ = "care se referă la un fenomen studiat în mecanică"
- MECANIC₃ = "executat în mod automat"

mio:

- MIC₁ = "care este sub dimensiunile obișnuite"
- MIC₂ = (despre recipiente) "neîncăpător"
- MIC₃ = "de înălțime mică, scund"
- MIC₄ = (despre ape) "puțin adânc"
- MIC₅ = "de lățime redusă"
- MIC₆ = "puțin, redus, limitat" ex.: sumă mică
- MIC₇ = (despre sunet, glas) "de intensitate redusă"
- MIC₈ = (despre noțiuni temporale) "care durează puțin"
- MIC₉ = "de vîrstă fragedă"
- MIC₁₀ = "fără prea mare valoare, neînsemnat"
- MIC₁₁ = (despre om) lipsit de noblețe, meschin, josnic
- MIC₁₂ = "care se află pe o treaptă inferioară în comparație cu alții"

microscopic:

- MICROSCOPIC₁ = "foarte mio, minuscul"
- MICROSCOPIC₂ = "care se poate cerceta numai cu microscopul"

mincinos:

- MINCINOS₁ = "care e înclinat să spună minciuni, care minte"
- MINCINOS₂ = (despre acte, jurăminte) "fals, neadevărat"

miniatural:

- MINIATURAL = "de proporții minuscule, cu caracter de miniatură"

minuscul:

- MINUSCUL = "de dimensiuni foarte reduse"

moale:

- MOALE₁ = "care cedează ușor la apăsare modificându-și forma"
- MOALE₂ = (despre teren) "care conține umezeală"
- MOALE₃ = "flexibil"
- MOALE₄ = "neted, mătășos"
- MOALE₅ = (despre sunete, voce) "de intensitate mică, încet, stins"
- MOALE₆ = (despre consoane) "cu articulație palatală"
- MOALE₇ = (despre vreme) "lipsit de ger, căldicel"
- MOALE₈ = (despre pași) "ușor, domol"
- MOALE₉ = (despre oameni) "lipsit de voință, de energie, apatic"

mut:

- MUT₁ = "lipsit de facultatea vorbirii"
- MUT₂ = "care nu vrea sau nu poate vorbi la un moment dat"
- MUT₃ = "taciturn"
- MUT₄ = "care nu se manifestă prin cuvinte" ex.: suferință mută
- MUT₅ = "tăcut, liniștit" ex.: pădure mută

nătăflet:

- NĂTĂFLET = "prost, tont, nătîng"

nătărău:

- NĂTĂRĂU = "mărginit la minte, prost"

nătîng:

- NĂTÎNG₁ = "mărginit la minte, prostănac"
- NĂTÎNG₂ = "îndărătnic, încăpățînat"

năuc:

- NĂUC₁ = "zăpăcit, buimac, uluit"
- NĂUC₂ = "nepriceput"

neadevărat:

- NEADEVĂRAT = "care nu este conform cu realitatea"

neatent:

- NEATENT₁ = "care nu are atenția îndreptată asupra a ceva"
 NEATENT₂ = "nepoliticos, lipsit de amabilitate"

nebulos:

- NEBULOS₁ = (despre imagini vizuale) "care nu se distinge bine"
 NEBULOS₂ = (despre stil, abstracte) "care nu se înțelege bine"

nebun:

- NEBUN₁ = "care suferă de o boală mintală, alienat"
 NEBUN₂ = "nesocotit, nechibzuit"
 NEBUN₃ = "neastîmpărat, zvăpăiat"
 NEBUN₄ = "extraordinar" ex.: lux nebun

necinstit:

- NECINSTIT = "incorect, neonest"

nečit:

- NECITET = "care nu se poate citi, care nu este citit"

neclar:

- NECLAR₁ = (despre imagini vizuale, sunete) "care nu se distinge bine, care nu este clar"
 NECLAR₂ = (despre stil, abstracte) "care nu se înțelege bine"

neclintit:

- NECLINTIT₁ = "care nu se mișcă din loc"
 NECLINTIT₂ = "neschimbat, statornic"

neconcludent:

- NECONCLUDENT = (despre argumente, demonstrații, fapte) "care nu convinge, nu este concludent"

neconfortabil:

- NECONFORTABIL = "care nu oferă confort, nu este confortabil"

neconvingător:

- NECONVINGĂTOR = (despre argumente, demonstrații, fapte)
 "care nu convinge"

necorespunzător:

NECORESPUNZĂTOR = "care nu corespunde, nepotrivit"

nedeslusit:

NEDESLUȘIT = (despre sunete, imagini vizuale) "care nu se distinge, nu se deslușește bine"

nefalsificat:NEFALSIFICAT₁ = "care corespunde realității, nu este falsificat"NEFALSIFICAT₂ = "autentic, conform cu originalul"nefertil:

NEFERTIL = "care nu rodește, nu este fertil"

neflexibil:

NEFLEXIBIL = "lipsit de elasticitate, care nu este flexibil"

neghiob:NEGHIOB₁ = "neîndeminatic, nepriceput"NEGHIOB₂ = "nătărău, nerod"neîncăpător:

NEÎNCĂPĂTOR = "în care nu încapă mult, nu este încăpător"

neîndeminatic:

NEÎNDEMİNATIC = "lipsit de abilitate, care nu este îndeminatic"

nelămurit:NELĂMURIT₁ = "care nu este lămurit"NELĂMURIT₂ = (despre imagini vizuale, sunete) "care nu se distinge bine"neonest:

NEONEST = "necisntit, care nu este onest"

nepieritor:

NEPIERITOR = "care nu pierie"

neverosimil:

NEVEROSIMIL

= "care nu este verosimil, nu pare adevărat"

nevoiaș:NEVOIAȘ₁

= "care are o stare materială proastă, sărac"

NEVOIAȘ₂

= "modest, sărăcăcios"

NEVOIAȘ₃

= "lipsit de vlagă, incapabil, bioisnic"

noduros:NODUROS₁

= "cu noduri, plin de noduri"

NODUROS₂

= (despre părți ale corpului) "cu articulații proeminente"

normal:NORMAL₁

= "așa cum trebuie să fie, potrivit cu starea firească"

NORMAL₂

= "sănătos din punct de vedere fizic și psihic"

NORMAL₃

= "care este conform cu normele"

NORMAL₄

= (despre mărimi) "a cărei valoare este apreciată de valoarea întâlnită cel mai des"

obez:

OBEZ

= "extrem de gras"

obraznic:OBRAZNIC₁

= "lipsit de rușine, nerușinat, impertinent"

OBRAZNIC₂

= "neascultător, neastîmpărat"

gfilit:OFILIT₁

= (despre plante) "veștejit, pălit, îngălbenit"

OFILIT₂

= "tras la față, palid"

OFILIT₃

= "lipsit de vigoare, istovit"

onest:

ONEST

= "cinstit, corect"

opac:OPAC₁

= "prin care nu poate trece lumina, netransparent"

OPAC₂

= "lipsit de strălucire, întunecat"

neplauzibil:

NEPLAUZIBIL = "care nu pare a corespunde realității, nu este plauzibil"

nepotrivit:

NEPOTRIVIT = "care nu se potrivește"

neputincios:

NEPUTINCIOS₁ = "care este lipsit de capacitatea de a face ceva"

NEPUTINCIOS₂ = (despre sentimente) "care se consumă inutil"

nepriceput:

NEPRICEPUT = "care nu este priceput, lipsit de abilitate"

nerezistent:

NEREZISTENT = "care nu este rezistent, lipsit de rezistență"

nerod:

NEROD₁ = "prost, neghiob"

NEROD₂ = "lipsit de sens, fără rost"

neroditor

NERODITOR = "care nu rodește, care rodește puțin"

nerușinat:

NERUȘINAT₁ = "care este lipsit de rușine"

NERUȘINAT₂ = "obraznic, impertinent"

neschimbător:

NESCHIMBATOR = "care nu se schimbă, constant"

nestatornic:

NESTATORNIC = "care nu este statornic, schimbător"

neted:

NETED₁ = "care are o suprafață plată, fără asperități"

NETED₂ = "clar, precis"

netransparent:

NETRANSPARENT = "care nu e transparent"

nestrăveziu:

NESTRAVEZIU = "care nu este străveziu, prin care nu se vede"

OPAC₃ = "cu orizont mărginit, îngust la minte"

oxidat:

OXIDAT = "acoperit cu oxid"

pal:

PAL₁ = (despre ten, față) "palid"

PAL₂ = "fără strălucire, șters"

PAL₃ = (despre lumină, culori) "lipsit de intensitate"

parcimonios:

PARCIMONIOS = "zgîrcit, calic"

pălit:

PĂLIT₁ = "care a suferit o lovitură, lovit"

PĂLIT₂ = (despre obraji) "pîrlit de soare, bronzat"

PĂLIT₃ = (despre plante) "ofilit, vestejit"

PĂLIT₄ = (despre țesături) "decolorat de soare, spălăcit"

pătrunzător:

PĂTRUNZĂTOR₁ = "care străbate adînc"

PĂTRUNZĂTOR₂ = (despre sunete, voce) "de intensitate mare"

PĂTRUNZĂTOR₃ = (despre ochi, privire, minte) "care are
putere de pătrundere, scrutător"

PĂTRUNZĂTOR₄ = "mișcător, emoționant"

permanent:

PERMANENT₁ = "care există, care durează mereu, veșnic"

PERMANENT₂ = "care se petrece, funcționează fără întrerupere"
ex. comisie permanentă

perpetuu:

PERPETUU = "care există, care durează mereu"

perseverent:

PERSEVERENT = "care preseverează, care nu se descurajează,
stăruitor"

perspicace:

PERSPICACE = (despre om, privire, minte) "care pătrunde
ușor sensul lucrurilor"

pieritor:

PIERITOR₁ = "supus pieirii, muritor"

PIERITOR₂ = "care piere, care nu durează, trecător, efemer"

pilit³:

PILIT³ = "amețit de băutură, cherchelit"

pitic:

PITIC₁ = "de statură foarte mică, scund"

PITIC₂ = "de dimensiuni reduse"

PITIC₃ = (despre plante) "aparținând unor specii care rămân întotdeauna mici"

plat:

PLAT₁ = (despre obiecte) "lătăreț, turtit"

PLAT₂ = (despre terenuri) "fără înclinație, drept"

PLAT₃ = "lipsit de expresie, banal"

plauzibil:

PLAUZIBIL = "care pare a corespunde realității"

plăpînd:

PLĂPÎND₁ = (despre ființe, plante) "lipsit de rezistență, vitalitate"

PLĂPÎND₂ = "care se lasă ușor impresionat, blind"

potrivit:

POTRIVIT₁ = "care are însușiri comune, care se armonizează cu ceva"

POTRIVIT₂ = "corespunzător, adecvat"

POTRIVIT₃ = "bine ales"

POTRIVIT₄ = "întocmit, meșteșugit"

POTRIVIT₅ = "moderat? ex.: distanță potrivită"

povîrnit:

POVÎRNIT = (despre teren) "cu înclinație mare"

priceput:

PRICEPUT₁ = "îndemînic, abil"

PRICEPUT₂ = "care poate fi înțeles, inteligibil"

prost:

- PROST₁ = "lipsit de inteligență"
 PROST₂ = "care se încrede ușor, naiv, credul"
 PROST₃ = "neînvățat, ignorant"
 PROST₄ = "simplu, neevoluat"
 PROST₅ = "obișnuit, comun, de rînd"
 PROST₆ = "de calitate inferioară, necorespunzător"
 PROST₇ = (despre situații, știri) "neplăcut"
 PROST₈ = (despre vreme) "nefavorabil, rău"
 PROST₉ = "neîndeminatio, nepriceput"

prostănac:

PROSTANAC = "mărginit la minte, prost, nătîng"

puternic:

- PUTERNIC₁ = "care are o mare forță fizică"
 PUTERNIC₂ = "care are o mare forță mecanică sau motrice"
 PUTERNIC₃ = (despre fenomene, senzații, sentimente, lumină)
                   "de intensitate mare"
 PUTERNIC₄ = (despre medicamente, substanțe chimice) "care are
                   un efect imediat și vizibil"
 PUTERNIC₅ = "care are influență, autoritate, putere"
 PUTERNIC₆ = (despre argumente, demonstrații) "care convinge"
 PUTERNIC₇ = "important prin conținutul său"

puternicos

PUTERNICOS = "care are o mare forță fizică"

putincios:

PUTINCIOS = "care poate realiza ceva"

răcorit:

- RĂCORIT₁ = "care are o temperatură ușor scăzută"
 RĂCORIT₂ = "calmat, potolit"

răcoros:

- RĂCOROS₁ = "care are o temperatură ușor scăzută"
 RĂCOROS₂ = (despre aer) "rece și curat"

real:

- REAL₁ = "care are o existență obiectivă independent de voința sau conștiința noastră"
- REAL₂ = "efectiv, indiscutabil, incontestabil"
- REAL₃ = în ex. valoare reală "valoarea intrinsecă" a unei monede de aur"

reavăn:

- REAVÂN₁ = (despre pământ) "care are o umiditate optimă"
- REAVÂN₂ = (despre aer) "răcoros, proaspăt"

rece:

- RECE₁ = "care se află la o temperatură scăzută"
- RECE₂ = "inert, neinsuflețit"
- RECE₃ = (despre oameni) "lipsit de căldură sufletească"
- RECE₄ = (despre manifestările oamenilor) "care exprimă indiferență, lipsă de sensibilitate" ex. zimbet rece
- RECE₅ = (despre gânduri, idei, noțiuni) "cu caracter obiectiv, bazat numai pe elemente logice"
- RECE₆ = (despre încăperi) "neprietenos, neospitalier"

recent:

- RECENT = "care datează de puțină vreme"

respectuos:

- RESPECTUOS = "care are o atitudine de respect"

rezistent:

- REZISTENT₁ = (despre obiecte) "care rezistă, trainic, durabil"
- REZISTENT₂ = "care nu se lasă doborât, care suportă bine oboseala"

rigid:

- RIGID₁ = "care nu se deformează, lipsit de elasticitate"
- RIGID₂ = "care nu îngăduie abateri, sever, dur"
- RIGID₃ = (despre expresia feței, trăsături) "care trădează neînduplecare"

ritmat:

RITMAT = "care are ritm, cadențat"

risipitor:RISIPITOR₁ = "care își risipește averea, bunurile"RISIPITOR₂ = "care produce ruină, nimicitor, distrugător"robust:

ROBUST = "înzestrat cu o constituție fizică puternică"

roditor:RODITOR₁ = "care rodește, fertil"RODITOR₂ = (despre arbori) "cu fructe comestibile"rotofei:ROTOFEI₁ = "dolofer, gras, durduliu"ROTOFEI₂ = (despre lucruri) "rotund, umflat"ruinat:RUINAT₁ = "căzut în ruină, dărăpănat"RUINAT₂ = (despre oameni) "care și-a pierdut averea, sărăcit"sărac:SĂRAC₁ = "care nu are avere, care are o stare materială proastă"SĂRAC₂ = (despre lucruri) "care reflectă sărăcia"SĂRAC₃ = "care posedă ceva în cantitate nesatisfăcătoare"SĂRAC₄ = "neroditor, nefertil"SĂRAC₅ = "lipsit de conținut"SĂRAC₆ = "biet, sărman, nenorocit"sărăcăcios:SĂRĂCĂCIOS₁ = "care dovedește sărăcia"SĂRĂCĂCIOS₂ = (despre hrană) "în cantitate mică, frugal"SĂRĂCĂCIOS₃ = (despre pământ) "neroditor, nefertil"SĂRĂCĂCIOS₄ = "lipsit de conținut, fără amploare"SĂRĂCĂCIOS₅ = (despre om) "sărac"

sărăcit:

SĂRĂCIT = "care a devenit sărac"

sărit:

SĂRIT = "smintit, ținut"

sărman:SĂRMAN₁ = "sărac"SĂRMAN₂ = "biet, nenorocit"scăpătat:

SCĂPĂTAT = "care a devenit sărac"

schimbăcios:

SCHIMBĂCIOS = "care se schimbă ușor, nestatornic"

schimbător:

SCHIMBĂTOR = "care se schimbă ușor, variabil, nestatornic"

scorojit:SCOROJIT₁ = (despre tencuială, vopsea) "coșcovit, cojit"SCOROJIT₂ = (despre lemne, mobilă) "strîmbat, îndoit"scund:

SCUND = "de înălțime mică"

scundac:

SCUNDAC = "de înălțime mică"

scurt:SCURT₁ = (despre obiecte, distanțe, părți ale corpului)
"de lungime redusă"SCURT₂ = (despre texte scrise) "de proporții reduse"SCURT₃ = "expus în puține cuvinte" ex. demonstrație scurtăSCURT₄ = (despre minte) "mărginit, redus"SCURT₅ = "de înălțime mică"SCURT₆ = (despre noțiuni temporale) "care durează puțin"sec:SEC₁ = "lipsit de apă, uscat"SEC₂ = (despre pământ) "arid, neproductiv"SEC₃ = "în care nu se află nimic" ex. fruct secSEC₄ = (despre părți ale corpului) "atrofiat, paralizat"SEC₅ = (despre ten) "lipsit de grăsime"

SEC₆ = "lipsit de conținut, de sens, fără folos" ex. conver-
sație seacă

SEC₇ = (despre cap) "lipsit de inteligență"

SEC₈ = (despre facultățile și manifestările oamenilor)
"lipsit de sensibilitate, de căldură"

secetos:

=====

SECETOS₁ = (despre vreme) "fără ploi, bîntuit de secetă"

SECETOS₂ = (despre regiuni) "lipsit de surse de apă"

senin:

=====

SENIN₁ = "fără nori, limpede, clar"

SENIN₂ = (despre oameni și expresia feței) "netulburat,
care exprimă mulțumire sufletească, liniște"

sîcîitor:

=====

SÎCÎITOR = "care sîcîie, care enervează, agasant"

slab:

=====

SLAB₁ = (despre oameni, animale, părți ale corpului) "care
nu are un strat de grăsime sub piele"

SLAB₂ = (despre carne, mâncăruri) "care conține puține
grăsimi"

SLAB₃ = (despre ființe) "lipsit de forță fizică, de vlagă"

SLAB₄ = (despre oameni, caracter) "lipsit de tărie morală,
de fermitate"

SLAB₅ = (despre dureri, senzații, fenomene ale naturii,
lumină) "lipsit de intensitate"

SLAB₆ = (despre obiecte materiale) "lipsit de soliditate,
de rezistență"

SLAB₇ = (despre soluții, amestecuri) "cu concentrație mică"

SLAB₈ = (despre creații artistice și științifice) "lipsit
de valoare"

SLAB₉ = (despre pămînt) "neroditor"

SLAB₁₀ = (despre medicamente, substanțe chimice) "cu efect
reduc"

SLAB₁₁ = (despre argumente, demonstrații) "care nu convin-
ge"

slăbănog:
=====

SLĂBĂNOG₁ = (despre ființe) "slab la trup, uscățiv"

SLĂBĂNOG₂ = "lipsit de putere, vlagă, debil"

slăbit:
=====

SLĂBIT = "care a pierdut din grăsime, care a devenit slab₁"

slăbuț:
=====

SLĂBUȚ = "puțin slab₁"

smintit:
=====

SMINTIT₁ = "ieșit din minți, nebun"

SMINTIT₂ = (despre manifestările oamenilor) "care denotă
lipsă de judecată"

solid:
=====

SOLID₁ = (despre corpuri) "care are la o temperatură ridi-
cată capacitatea de a-și menține neschimbată forma
și dimensiunea"

SOLID₂ = "rezistent, trainic, durabil"

SOLID₃ = (despre demonstrații, argumente) "care convinge"

SOLID₄ = "temeinic, serios" ex.: cultură solidă

SOLID₅ = (despre obiecte materiale) "care opune rezistență"

SOLID₆ = (despre oameni) "care înfruntă cu tărie greutățile"

spațios:
=====

SPAȚIOS = (despre încăperi, recipiente) "cu mult spațiu,
încăpător"

stabil:
=====

STABIL₁ = "care e bine fixat, care nu se răstoarnă"

STABIL₂ = (despre substanțe) "care nu se descompune de la
sine"

STABIL₃ = "care nu se schimbă, statornic"

statornic:

STATORNIC = "care nu se schimbă ușor"

stăruitor:

STĂRUITOR₁ = "care stăruie, care insistă"

STĂRUITOR₂ = "perseverent, tenace"

steril:

STERIL₁ = (despre ființe) "care nu poate procrea"

STERIL₂ = (despre pământ) "care nu rodește, neproductiv"

STERIL₃ = "care nu duce la nimic, infructuos"

STERIL₄ = "în care sau de pe care au fost distruși microbii"

sterp:

STERP₁ = "care nu rodește (suficient), neroditor"

STERP₂ = (despre epoci, ani) "în care pământul nu a rodit"

STERP₃ = (despre priveliști) "fără viață, sărac, dezolant"

STERP₄ = (despre ființe) "care nu poate procrea"

STERP₅ = (despre căsătorie) "din care nu au rezultat copii"

STERP₆ = "care nu duce la nimic, infructuos, zadarnic"

stins:

STINS₁ = "care nu mai arde"

STINS₂ = "dispărut, mort"

STINS₃ = (despre ochi, privire) "lipsit de strălucire, vioiciune"

STINS₄ = (despre sunete, glas) "de intensitate mică"

STINS₅ = (despre acțiuni penale, privilegii) "care și-a pierdut puterea juridică"

STINS₆ = (despre reflexe condiționate) "care a dispărut treptat"

stingaci:

STINGACI₁ = "care lucrează mai bine cu mîna stingă decît cu cea dreaptă"

STINGACI₂ = "lipsit de îndemînare"

STINGACI₃ = "lipsit de siguranță în gîndire, în exprimare"

străveziu:

- STRĂVEZIU₁ = "care permite razelor solare să străbată, prin care se văd clar obiectele"
- STRĂVEZIU₂ = (despre om) "cu pielea subțire, fină, palidă"
- STRĂVEZIU₃ = "al cărui sens ascuns poate fi pătruns ușor"

strîmt:

- STRÎMT₁ = "care nu este destul de larg"
- STRÎMT₂ = "care nu este destul de lat"
- STRÎMT₃ = "în care nu încap mult"
- STRÎMT₄ = "lipsit de măreție, de amploare"

strîmtorat:

- STRÎMTORAT₁ = "lipsit de mijloace materiale"
- STRÎMTORAT₂ = "stingherit, încurcat"

subțire:

- SUBȚIRE₁ = "de grosime mică în raport cu celelalte dimensiuni"
- SUBȚIRE₂ = "zvelt, slab"
- SUBȚIRE₃ = "cu diametrul mic"
- SUBȚIRE₄ = (despre îmbrăcămintă) "făcut dintr-un material ușor care nu ține cald"
- SUBȚIRE₅ = (despre corpuri lichide și gazoase) "cu concentrație mică"
- SUBȚIRE₆ = (despre vînt) "tăios, pătrunzător"
- SUBȚIRE₇ = (despre glas, voce) "cu ton înalt"
- SUBȚIRE₈ = (despre oameni) "cu purtări și gusturi alese, rafinat"
- SUBȚIRE₉ = (despre gusturi) "ales, delicat"
- SUBȚIRE₁₀ = "subtil, rafinat" ex.: plan subțire

șchiop:

- ȘCHIOPI₁ = "care are un picior mai scurt, căruia îi lipsește un picior"
- ȘCHIOPI₂ = (despre vers) "cu ritm sau rimă defectuoasă"

subred:

- SUBRED₁ = "lipsit de rezistență"
 SUBRED₂ = "care se clatină gata să se prăbușească"
 SUBRED₃ = "care nu rezistă unei critici, unei analize serioase"

taciturn:

- TACITURN = "tăcut din fire"

tare:

- TARE₁ = "care opune rezistență, care nu poate fi ușor străbătut, străpuns, despicat"
 TARE₂ = "care are o densitate relativ mare"
 TARE₃ = "care este lipsit de elasticitate, care nu se îndoaie decât cu greu"
 TARE₄ = "care are forță fizică, voinic, puternic"
 TARE₅ = "cu voință fermă, dîrz, neclintit"
 TARE₆ = (despre argumente) "concludent, convingător"
 TARE₇ = (despre fenomene ale naturii) "care se desfășoară cu violență, cu intensitate"
 TARE₈ = (despre băuturi, soluții) "care are o concentrație mare"
 TARE₉ = (despre medicamente, substanțe chimice) "cu efect puternic"

tăcut:

- TĂCUT₁ = "care tace, care nu vorbește"
 TĂCUT₂ = "care nu face zgomot, calm, liniștit"
 TĂCUT₃ = "taciturn"

teafăr:

- TEAFĂR₁ = "întreg, nevătămat"
 TEAFĂR₂ = "cu minte întregă, sănătos la minte"

temporar:

- TEMPORAR = "care durează puțin, vremelnic, trecător"

tenace:TENACE₁ = "stăruitor, perseverent"TENACE₂ = (despre corpuri solide) "care, supus unei forțe exterioare, nu se rupe, rezistent, tare"tont:

TONT = "prost, neghiob"

total:TOTAL₁ = "care cuprinde totul, întreg, complet"TOTAL₂ = "deplin, absolut, desăvârșit" ex.: liniște totală"trainic:

TRAINIC = "care durează mult, care se păstrează bine, rezistent"

transparent:TRANSPARENT₁ = "care poate fi străbătut de razele electromagnetice fără ca acestea să fie absorbite, prin care se vede clar"TRANSPARENT₂ = "diafan, subțire, delicat, firav"TRANSPARENT₃ = "care poate fi înțeles, ghicit ușor"treaz:TREAZ₁ = "care se află în stare de veghe"TREAZ₂ = "care nu este beat"TREAZ₃ = "care veghează cu atenție, vigilent"trecător:TRECĂTOR₁ = "care trece repede, care nu durează mult"TRECĂTOR₂ = "care este în trecere"trecut:TRECUT₁ = "de altă dată, de demult, vechi"TRECUT₂ = "care nu mai e actual, demodat"TRECUT₃ = (despre unități de timp) "anterior celui prezent"TRECUT₄ = "îmbătrînit"TRECUT₅ = (despre plante) "ofilit, vestejit"TRECUT₆ = (despre obiecte materiale) "consumat (în parte)"

țacănit:

- ȚĂCĂNIT₁ = (despre mersul cailor) "cu pași mărunți și regulați"
 ȚĂCĂNIT₂ = "smintit, țicnit"

țicnit:

- ȚICNIT₁ = "smintit, zăpăcit"
 ȚICNIT₂ = (despre obiecte) "plesnit, orăpat"

ud:

- UD₁ = "pătruns de apă sau de alt lichid, îmbibat de umezeală"
 UD₂ = (despre ochi) "plin de lacrimi"
 UD₃ = "plin de nădușeală, asudat"

umed:

- UMED₁ = "care conține umezeală"
 UMED₂ = (despre ochi) "înălăcrimat"

unghiular:

- UNGHIULAR = "în formă de unghi, cu colțuri"

unsuros:

- UNSUROS₁ = "acoperit, îmbibat de grăsime"
 UNSUROS₂ = "cleios, lipicios"

urias:

- URIAȘ = "de proporții neobișnuite, mult mai mare decât normal"

uscat:

- USCAT₁ = "lipsit de umezeală"
 USCAT₂ = (despre ten, piele, păr) "lipsit de grăsime"
 USCAT₃ = (despre voce) "lipsită de timbru"
 USCAT₄ = (despre pământ) "neroditor, sterp"
 USCAT₅ = (despre ființe) "slab, uscățiv"
 USCAT₆ = (despre organe și părți ale corpului) "atrofiat"
 USCAT₇ = (despre plante) "veșted, ofilit"

uscățiv:

- USCĂȚIV = (despre ființe sau părți ale corpului) "slab, uscat"

variabil:

VARIABIL = "care variază, se schimbă"

vast:

VAST₁ = (despre terenuri, construcții) "foarte larg, întins de proporții foarte mari"

VAST₂ = (despre abstracte) "bogat, complex". ex. experiență vastă

vechi:

VECHI₁ = "care există de mult timp"

VECHI₂ = (despre alimente, produse farmaceutice) "obținut, preparat de prea multă vreme:

VECHI₃ = "care a fost întrebuințat mult, tocit, uzat"

VECHI₄ = "bătrîn"

VECHI₅ = "care are vechime mare într-o funcție"

VECHI₆ = "care a îndeplinit o ocupație, calitate pe care nu o mai are în prezent" ex. vechea gazdă

VECHI₇ = (despre ființe, obiecte, fenomene) "care a existat într-o epocă de demult"

veritabil:

VERITABIL₁ = "care corespunde realității, adevărat"

VERITABIL₂ = "care este autentic₂"

verosimil:

VEROSIMIL = "care pare adevărat"

versatil:

VERSATIL = "care se schimbă ușor"

veșnic:

VEȘNIC₁ = "care există de totdeauna și va exista totdeauna, etern" ex. viață veșnică

VEȘNIC₂ = "continuu, permanent, fără întreruperi: ex. veșnice discuții

vested:

VEȘTED₁ = (despre plante) "care și-a pierdut prospețimea ofilit"

VEȘTED₂ = "lipsit de culoare, mohorât"

VEȘTED₃ = (despre om și părți ale corpului) "lipsit de vlagă, de vioiciune"

VEȘTED₄ = (despre culori) "palid, șters, lipsit de strălucire"

veștejit: =====

VEȘTEJIT₁ = (despre plante) "ofilit, veșted"

VEȘTEJIT₂ = (despre piele, ten) "lipsit de prospețime"

viguros: =====

VIGUROS₁ = "plin de forță fizică"

VIGUROS₂ = (despre plante) "plin de vitalitate"

violent: =====

VIOLENT₁ = "care se produce, acționează cu putere, cu intensitate"

VIOLENT₂ = "care are accese de furie, care se lasă condus de minie"

VIOLENT₃ = "care se face cu forța, brutal, silnic"

viu: =====

VIU₁ = "care trăiește, care este în viață"

VIU₂ = "care există, care dăinuiește încă"

VIU₃ = (în concepția creștină) "etern, nemuritor"

VIU₄ = "plin de viață, viguros, sănătos"

VIU₅ = "care se manifestă cu intensitate mare"

VIU₆ = "care denotă inteligență" ex.: privire vie

vînjos: =====

VÎNJOS₁ = "puternic, viguros, musculos"

VÎNJOS₂ = "care are forță morală, tărie de caracter"

vîrtos: =====

VÎRTOS₁ = "voinic, puternic, viguros"

VÎRTOS₂ = "tare, des, îndesat, solid"

VÎRTOS₃ = (despre vinuri) "cu o concentrație mare de alcool"

voinic: =====

VOINIC = "cu o constituție fizică puternică, cu o mare forță"

vorbăreț:

VORBĂREȚ = "căruia îi place să vorbească mult, guraliv"

vremelnic:

VREMELNIC = "de scurtă durată, temporar, trecător"

zălud:

ZĂLUD₁ = "smintit, ținut, zăpăcit"

ZĂLUD₂ = "naiv, nepriceput"

ZĂLUD₃ = "neserios, ușuratic"

ZĂLUD₄ = "tembel"

zăpăcit:

ZĂPĂCIT₁ = "buiamac, năucit"

ZĂPĂCIT₂ = "zvăpăiat"

zbicuit:

ZBICUIT = "ușor uscat, zvîntat"

zdravăn:

ZDRAVĂN₁ = "puternic, voinic, vînjos"

ZDRAVĂN₂ = "sănătos, teafăr"

ZDRAVĂN₃ = "tare, solid" ex.: par zdravăn

zgîrcit:

ZGÎRCIT₁ = "care face economii exagerate evitînd și cheltuielile de strictă necesitate"

ZGÎRCIT₂ = (despre ființe, părți ale corpului) "strîns, ghemuit, contractat"

zvîntat:

ZVÎNTAT = "uscat numai în parte, la soare sau la vînt"

3.1.3 Degajarea trăsăturilor semantice

Aşa cum am amintit mai sus, şi după cum s-a semnalat adesea în studiile de semantică structurală, degajarea trăsăturilor semantice la nivelul unităţii lexicale considerată izolat (independent de context) este o tentativă fără sorţi de izbândă.

Deşi punctul nostru de plecare l-a constituit comentariul lexicografic, unde am găsit o serie de indicaţii sau sugestii cu privire la identificarea trăsăturilor semantice, totuşi delimitarea acestora³ nu a fost posibilă fără analiza comparativă a unui mare număr de definiţii ale lexemelor adjectivale (chiar dacă nu toate acestea au fost reţinute pentru analiza de faţă).

Din examinarea comparativă a definiţiilor lexicografice şi din aplicarea altor criterii (v. la 2.2.3) au reieşit o serie de trăsături care alcătuiesc conţinutul semantic al adjectivelor analizate.

Deşi, după cum am semnalat mai sus, tipurile de adjective diferă în funcţie de trăsăturile semantice a căror reuniune alcătuieşte sensul acestora, în principiu, tipurile de trăsături care intră în formula compoziţională a sememelor adjectivale sînt următoarele:

- seme de categorizare gramaticală (k) care poate lua valorile $K_1, k_2, k_3, \dots$ etc. (v. 2.2.3)
- seme care privesc modul, punctul de vedere din care este făcută aprecierea (a^+, a^0, a^-)
- seme care privesc gradul în care este apreciată însuşirea ($\bar{E}, E_1, E_2, E_3$)

³ Garanţia faptului că trăsăturile identificate sînt într-adevăr minime nu o putem avea fără a întreprinde o analiză a întregului lexic sau, cel puţin, a tuturor adjectivelor din limba română. Posibilitatea unei asemenea investigaţii există, după părerea lui Alinei (1974) p. 30 sau cel puţin un experiment rudimentar de analiză în trăsături distinctive, dacă se pleacă de la un rezultat precis teoretic şi dacă analiza este făcută de un calculator. Cu acest experiment se pot obţine informaţii precise asupra structurii lexicului, se poate răspunde chiar în manieră orientativă la unele dintre întrebările fundamentale.

- trăsături semantice propriu-zise care exprimă însuşirea apreciată de adjectiv. (t_x). După cum se va vedea în analiză, există trăsături semantice comune unui număr mai mare de adjective, trăsături pe baza cărora au fost întocmite grupe de termeni (prezențați în tabele) și trăsături semantice specifice, pe baza cărora se poate face diferența între termenii incluși în același tabel (sau serie sinonimică).

Avînd în vedere marea varietate a adjectivelor analizate, diferențele moduri în care sînt formulate definițiile (v. la 2.2.3.1) cît și faptul că nu toate sememele adjectivale supuse analizei se caracterizează prin toate tipurile de trăsături enumerate mai sus, am stabilit trei categorii de adjective⁴.

- Adjective care exprimă o apreciere a însușirii în plus sau în minus față de un punct de referință (3.2.1.)

- Adjective care exprimă manifestarea pozitivă sau negativă a unei însușiri prin raportare la un antonim (3.2.2)

- Adjective care exprimă manifestarea unei însușiri în mod absolut (3.2.3)

Dat fiind însă numărul mare de sememe adjectivale supuse analizei, este evident că numărul trăsăturilor semantice pe baza cărora se face analiza este de asemenea mare. De aceea preferăm descrierea conținutului semantic al adjectivului propus respectînd categoriile stabilite mai sus, urmînd a specifica trăsăturile semantice în cadrul fiecărei categorii în parte.

Odată delimitate trăsăturile semantice vom alcătui tabele în care vor fi înregistrate sememele adjectivale și trăsăturile prin care ele se caracterizează. Avînd însă în vedere că nu toate sememele se caracterizează prin toate trăsăturile cuprinse în tabel (de fapt, ne

⁴ Cum lucrarea nu are un caracter exhaustiv, ci se oprește doar la semnalarea unor aspecte ale sinonimiei adjectivale a unui număr limitat de exemple, în categoriile propuse nu avem pretenția de a fi epuizat toate tipurile de adjective din limba română. Avînd însă în vedere numărul mare al adjectivelor studiate pentru alcătuirea inventarului și mai ales pentru delimitarea trăsăturilor, considerăm că acestea reprezintă principalele categorii de adjective.

interesează aici să stabilim identitățile și diferențele la acest nivel), întrucît în tabel vom înregistra atît trăsăturile comune cît și cele diferențiatore, vom folosi următoarele notații:

- + pentru cazul că sememul se caracterizează prin trăsătura respectivă
- pentru cazul cînd nu o conține

În tabel vom rezerva o rubrică în care vom nota clasele contextuale mari față de care sememele în discuție manifestă compatibilitate sintagmatică. Reamintim că toate contextele înregistrate vor fi considerate atît individual cît și ca reprezentante ale clasei din care fac parte. Uneori, alături de un substantiv mai general denumind clasa, vor apărea și substantive denumind obiecte din clasa respectivă, de ex.: sentiment, ură, dragoste.

Se mai impune aici o precizare: deși la expunerea nivelelor analizei am precizat că analiza se va desfășura în două etape - la nivelul microsistemului, dezambiguizarea și identificarea trăsăturilor semantice și la nivelul macrosistemului, organizarea seriilor sinonimice tangente și stabilirea relațiilor semantice dintre sinonime - în analiză aceste două etape nu vor constitui capitole diferite. Ținînd cont de numărul mare de exemple supuse analizei și dificultatea de a le urmări, am preferat ca sintetizarea datelor obținute să se facă după fiecare tabel în parte astfel:

- Sememele adjectivale prezentate în tabel vor fi înfățișate sub forma unor mulțimi ale căror elemente vor fi trăsăturile semantice (notate simbolice).

- Dat fiind că sememele cuprinse în tabele diferă între ele sub aspectul posibilităților de combinare, ele vor fi organizate în grupe care manifestă compatibilitate sintagmatică față de aceleași clase contextuale. Respectarea acestui criteriu reprezintă, de fapt, o detaliere a dezambiguizării, întrucît vom găsi sememe care se pot combina cu mai multe clase de substantive și sememe care acceptă doar un singur context, obligatoriu. Pe de altă parte, organizarea sememelor în

funcție de posibilitățile combinatorii înseamnă, implicit, că în organizarea seriilor sinonimice ținem cont și de caracteristicile contextuale, ceea ce ne va permite să tragem unele concluzii în privința echivalenței sinonimelor și din acest punct de vedere.

- Am amintit mai sus că, în analiza sinonimelor, clasele contextuale mari cu care s-a operat în semantica structurală nu ne servesc, deoarece nuanțele semantice mai fine nu pot fi redată de rigiditatea unor reprezentări schematice care să cuprindă clase foarte largi ca animat, uman, etc. De aceea, acolo unde a fost necesar, am menționat clasele substantivale mari, dar am dat și câteva exemple de contexte concrete pentru ca echivalența sau nonechivalența dintre sinonime să poată fi mai bine pusă în evidență.

- Organizarea sememelor în clase, în funcție de posibilitățile combinatorii, va coincide cu organizarea lor în serii și (sub)serii sinonimice în funcție de identitatea sau de nonidentitatea sub aspectul formulelor compoziționale.

Pentru a înlesni urmărirea analizei și pentru a fi mai clar ce sensuri avem în vedere în fiecare tabel, vom rezerva o rubrică în care vom reaminti sensul sememelor (care, dealtfel este prezentat și în lexicon).

Intr-o etapă ulterioară urmează ca, utilizând rezultatele și metodele din lingvistica matematică⁵ să punem în evidență relațiile semantice, gradul de suprapunere și distanța dintre sinonimele din seriile astfel organizate.

---

5 Vezi Marcus (1966) p.17

3.2 Descrierea structurală a relațiilor semantice între sinonime

3.2.1 Adjective care exprimă aprecierea însușirii în plus sau în minus față de un punct de referință

3.2.2 Adjective care exprimă o însușire prin raportare la un antonim

3.2.3 Adjective care exprimă o însușire în mod absolut

3.2.1 Sememe adjectivale care exprimă o apreciere în plus sau în minus față de un punct de referință⁶.

3.2.1.1 Din analiza comparativă a sememelor adjectivale din această categorie se degajă următoarele trăsături semantice⁷ ce vor fi notate într-o manieră convențională astfel:

seme de categorizare gramaticală

k_1	{	acestea reprezintă caracteristica specific
k_2		adjectivală, care se va regăsi deci în mod
k_3		constant la toate adjectivale. Pentru semni-
k_4		ficația acestor simboluri, vezi interpretarea
k_5		definiției de dicționar la 2.2.3.2

seme privind modul în care se face aprecierea

- a^+ - aprecierea în plus a unei însușiri în raport cu măsura medie.
- a^- - aprecierea în minus a unei însușiri în raport cu măsura medie.
- a^0 - măsura medie, punctul de referință.

seme graduale

- $\bar{g}$ - indică aprecierea existenței unei însușiri în grad nedeterminat (nemarcat gradual)
- g_1 - indică existența (în plus sau în minus) a însușirii în grad foarte mic

6 In această categorie vor fi incluse sememele care se pot încadra în schema I, (v.la 2.2.3.2 - 1°)

7 Vezi precizările făcute la II nota 14.

- ε_2 - indică existența însușirii (în plus sau în minus) în grad mare
- ε_3 - notează existența însușirii (în plus sau în minus) în grad extrem de mare

trăsături semantice⁸ propriu-zise⁹

- t_1 = /inteligentă/
 t_2 = /frecvență/
 t_3 = /concentrație/
 t_4 = /intensitate/
 t_5 = /verticalitate/
 t_6 = /extensiune/
 t_7 = /temperatură/
 t_8 = /devenire/
 t_9 = /proces de fierbere/
 t_{10} = / proces de ardere/
 t_{11} = /emanație de căldură/
 t_{12} = /stare materială/
 t_{13} = /momentan/
 t_{14} = /forță/
 t_{15} = /fizic/
 t_{16} = /capacitate/
 t_{17} = /înclinație/
 t_{18} = /lipsit de asperități/

⁸ În condițiile în care am admis că trăsăturile semantice nu pot fi formulate decât prin cuvinte ale limbii se ajunge la situația că analiza unui semem să conțină un element definitoriu asemănător ca formă lingvistică cu sememul analizat. Aceasta ar putea da impresia unei definiții tautologice (cf. concentrat definit prin trăsătura /concentrație/). Această situație poate fi justificată din moment ce orice definiție de dicționar este circulară (vezi J. și Cl. Dubois (1971) 45-46 și Marcus (1970-b), în special în cazul adjectivului - între adjectiv și substantiv se manifestă anumite solidarități semantice. Dealtfel trăsăturile delimitate aici au fost considerate ca metalimbaj; vezi de asemenea II nota 52.

⁹ Acestea vor fi notate prin simbolul t urmat de indicele numeric ce reprezintă trăsătura respectivă. Notarea prin acest simbol barat va reprezenta manifestarea negativă a trăsăturii respective (non-...)

- t₁₉ = /grăsime/
- t₂₀ = /echilibru/
- t₂₁ = /psihic/
- t₂₂ = /rectitudine/
- t₂₃ = /consistență/
- t₂₄ = /afecțiune/
- t₂₅ = /atitudine față de bunuri proprii/
- t₂₆ = /concișune/
- t₂₇ = /vechime/
- t₂₈ = /pluridimensional/
- t₂₉ = /cauzat de emotivitate/
- t₃₀ = /cauzat de alcool/
- t₃₁ = /locvacitate/
- t₃₂ = /acuitate/
- t₃₃ = /vitalitate/
- t₃₄ = /temporal/
- t₃₅ = /perseverență/
- t₃₆ = /reactivitate/
- t₃₇ = /motivată/
- t₃₈ = /manifest/
- t₃₉ = /aciditate/

3.2.1.2. Tabelul 1: trăsătura t_1 = /inteligentă/

Sememe	k					t ₁	a			gradul			Contexte	Sensul sememelor	
	k ₁	k ₂	k ₃	k ₄	k ₅		a ⁻	a ⁰	a ⁺	g	g ₁	g ₂			g ₃
DEȘTEPT ₁	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-	om animal	"care înțelege repede, inteligent"
INTELIGENT ₁	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-	om animal	"înzestrat cu inteligență"
ISTET ₁	+	-	-	-	-	+	-	-	+	-	+	-	-	om	"ager la minte"
AGER ₂	+	-	-	-	-	+	-	-	+	-	+	-	-	om	"istet, deștept"
PROST ₁	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	om animal	"lipsit de inteligență"
BLEG ₂	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	om	"prost, nătărău"
CLĂPĂUG ₂	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	om	"prostănac, bleg"
NEROD ₁	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	om	"prost, neghioab"
NĂTĂRAU	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	om	"mărginit la minte, prost"
NEGHIOB ₂	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	om	"nătărău, nerod"
PROSTĂNAC	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	om	"mărginit la minte, prost"
NĂȚING ₁	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	om	"mărginit la minte, prostănac"
TONT	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	om	"prost, neghioab"
NĂȚĂFLET	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	om	"prost, tont, nățing"
IMBECIL	+	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-	+	-	om	"cu capacitate mintală foarte redusă"
IDIOT	+	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	+	om	"lipsit total de inteligență"
CRETIN	+	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	+	om	"complet lipsit de inteligență"

Termenii prezentați în tabelul de mai sus se diferențiază atât prin posibilitățile de combinare cu diferite clase de substantive, cât

și prin unele trăsături semantice (în cele mai multe cazuri diferențele apar în ceea ce privește gradul în care este prezentată însușirea.

Sintetizând datele rezultate din tabelul 1, vom grupa termenii cu aceleași posibilități combinatorii în serii împărțite la rîndul lor în (sub)serii sinonimice în funcție de identitatea în ceea ce privește conținutul semantic:

- Adjective care se pot combina cu substantive ca: om, copil, femeie, animal, cîine.

$$\begin{aligned} \text{Seria 1} \quad (a) & \begin{cases} \text{DEȘTEPT}_1 & = \{k_1, t_1, a^+, \bar{g}\} \\ \text{INTELIGENT}_1 & = \{k_1, t_1, a^+, \bar{g}\} \end{cases} \\ (b) & \begin{cases} \text{ISTET}_1 & = \{k_1, t_1, a^+, g_1\} \\ \text{AGER}_2 & = \{k_1, t_1, a^+, g_1\} \end{cases} \end{aligned}$$

- Adjective care se combină cu substantive desemnînd persoane, ca: om, copil, femeie, etc.

$$\begin{aligned} \text{Seria 2} \quad (a) & \begin{cases} \text{PROST}_1 & = \{k_1, t_1, a^-, \bar{g}\} \\ \text{BLEG}_2 & = \{k_1, t_1, a^-, \bar{g}\} \\ \text{CLĂPĂUG}_2 & = \{k_1, t_1, a^-, \bar{g}\} \\ \text{NEROD}_1 & = \{k_1, t_1, a^-, \bar{g}\} \\ \text{NĂTĂRĂU} & = \{k_1, t_1, a^-, \bar{g}\} \\ \text{PROSTĂNAC} & = \{k_1, t_1, a^-, \bar{g}\} \\ \text{NEGHIOB}_2 & = \{k_1, t_1, a^-, \bar{g}\} \\ \text{NĂTÎNG}_1 & = \{k_1, t_1, a^-, \bar{g}\} \\ \text{TONT} & = \{k_1, t_1, a^-, \bar{g}\} \\ \text{NĂTĂFLET} & = \{k_1, t_1, a^-, \bar{g}\} \end{cases} \\ (b) & \text{IMBECIL} = \{k_1, t_1, a^-, g_2\} \\ (c) & \begin{cases} \text{IDIOT} & = \{k_1, t_1, a^-, g_3\} \\ \text{CRETIN} & = \{k_1, t_1, a^-, g_3\} \end{cases} \end{aligned}$$

Sememele din seriile 1,2,3 ... n reprezintă serii de termeni mai mult sau mai puțin echivalent semantic. De aceea, aceste serii mari au fost divizate în (sub)serii 1-a, 1-b, ... etc). Termenii făcînd parte

din aceeași(sub)serie sînt echivalenți din punct de vedere semantic și
 ovasiechivalenți în raport cu cei din celelalte (sub)serii. Analiza
 relațiilor semantice dintre sinonime o vom face după prezentarea exem-
 plurilor pe care ne-am propus să le analizăm.

Tabelul 2: trăsătura t_2 = /frecvență/

Sememe	k					t ₂	a			seme graduale				Contexte	Sensul memelor
	k ₁	k ₂	k ₃	k ₄	k ₅		a ⁻	a ⁰	a ⁺	g̃	g				
											g ₁	g ₂	g ₃		
ADÎNC ₅	+	-	-	-	-	+	+	-	-	-	+	-	voce, glas, sunet	"cu o frec- vență mică"	
JOS ₂	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	voce, glas, sunet	"cu o fre- vență mică"	
GRAV ₃	+	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-	+	voce, glas, sunet	"care face parte din registrul de jos al scării muzi- cale, cu o frecvență mică"	
ASCUȚIT ₄	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	voce, glas, sunet	"cu o frec- vență mare"	
ÎNALT ₂	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	voce, glas, sunet	"cu o frec- vență mare"	
ACUT ₃	+	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	+	voce, sunet	"cu o frec- vență mare"	
SUBȚIRE ₇	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	voce, glas	"cu ton înalț"	

Termenii prezentați în Tabelul 2 manifestă compatibilitate
 față de aceleași clase de substantive. Ei pot fi organizați în serii
 astfel:

Seria 3

- (a) $JOS_2 = \{k_1, t_2, a^-, \bar{g}\}$
 (b) $\begin{cases} ADÎNC_5 \\ GRAV_3 \end{cases} = \begin{cases} k_1, t_2, a^-, g_2 \\ k_1, t_2, a^-, g_2 \end{cases}$

Seria 4

- (a) $\begin{cases} ASCUTIT_4 \\ ÎNALT_2 \\ SUBȚIRE_7 \end{cases} = \begin{cases} k_1, t_2, a^+, \bar{g} \\ k_1, t_2, a^+, \bar{g} \\ k_1, t_2, a^+, \bar{g} \end{cases}$

$$(b) \text{ ACUT}_3 = \{k_1, t_2, a^+, g_2\}$$

Tabelul 3: trăsătura t_3 = /concentrație/

SEMEME	k					t ₃	a				Seme graduale			Contexte	Sensul seme- melor
	k ₁	k ₂	k ₃	k ₄	k ₅		a ⁻	a ^o	a ⁺	ḡ	g				
											g ₁	g ₂	g ₃		
SLAB ₇	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	Soluție, băutură, cafea, acid, vin	"cu o concentrație mică"
DILUAT ₁	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	Soluție, băutură, cafea, acid	"care e mai puțin concentrat"
SUBȚIRE ₅	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	supă, vin, băutură	"cu concentrație mică"
LUNG ₆	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	zeamă, ciorbă	"neconsistent"
CHIOR ₅	+	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-	+	-	zeamă, supă	"cu concentrație slabă"
TARE ₈	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-	soluție, băutură, cafea, acid	"care are o concentrație mare"
VÎRTOS ₃	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-	vin	"cu o concentrație mare de alcool"
CONCENTRAT ₁	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-	soluție, supă, băutură, acid	"care are o concentrație mare"

Termenii din tabelul 3 se organizează în serii sinonimice astfel:

- Adjective care admit contexte ca: soluție, băutură, vin, cafea, supă, zeamă.

$$\text{Seria 5} \begin{cases} \text{SLAB}_7 & = \{k_1, t_3, a^-, \bar{g}\} \\ \text{DILUAT}_1 & = \{k_1, t_3, a^-, \bar{g}_1\} \\ \text{SUBȚIRE}_5 & = \{k_1, t_3, a^-, \bar{g}\} \end{cases}$$

$$\text{Seria 6} \begin{cases} \text{TARE}_8 & = \{k_1, t_3, a^+, \bar{g}\} \\ \text{CONCENTRAT}_1 & = \{k_1, t_3, a^+, \bar{g}\} \end{cases}$$

- Adjective care se combină cu substantive ca: zeamă, supă, ciorbă.

Seria 7 (a) LUNG₆ = {k₁, t₃, a⁻, g̃}
 (b) CHIOR₅ = {k₁, t₃, a⁻, g₂}

Tabelul 4v trăsătura t₄ = /intensitate/

Sememe						t ₄			a			seme grad.			Contexte	Sensul sememelor
	k ₁	k ₂	k ₃	k ₄	k ₅		a	a ⁻	a ⁺	g						
										g ₁	g ₂	g ₃				
ASCUTIT ₃	+	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	+	-	durere, "de intensitate mare" senzație		
ACUT ₁	+	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	+	-	durere, senzație "de intensitate mare"		
VIOLENT ₁	+	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	+	durere, senzație, furtună, lumină, culoare "care se produce acțiunează cu intensitate foarte mare"		
PUTERNIC ₃	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-	vînt, lumină, durere, senzație furtună, culoare "care se manifestă cu intensitate mare"		
VIU ₅	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-	durere, senzație, culoare, lumină "care se manifestă cu intensitate mare"		
APRINS ₅	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-	culoare "viu, cu intensitate mare"		
ATROCE	+	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	+	durere, senzație "cumplit, înfiorător"		
INTENS	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-	durere, sentiment, lumină, vînt, culoare "foarte viu, puternic"		
TARE ₇	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-	glas, vînt, lumină, durere, culoare "care se desfășoară cu intensitate mare"		
MARE ₉	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-	durere, căldură, glas, zgomot, ploaie, furtună, dragoste, sentimente, lumină "puternic, intensitate"		
MIC ₇	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	durere, glas, lumină, ploaie, senzație "de intensitate redusă"		
SLAB ₅	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	durere, glas, lumină, ploaie, senzație, zgomot "lipsit de intensitate"		

CHIOR ₄	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	lumină	"de intensitate mică"
MOALE ₅	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	lumină, voce	"de intensitate mică"
STINS ₄	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	glas, zgomot, sunet, culoare	"de intensitate mică"
PAL ₃	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	culoare	"lipsit de intensitate"

Adjectivele din Tabelul 4 se pot organiza în serii sinonimice ținând seama de posibilitățile lor combinatorii astfel:

- Adjective care se combină cu substantive ca: durere, arsură, senzație.

Seria 8

- (a) $\left\{ \begin{array}{l} \text{ASCUȚIT}_3 \\ \text{ACUT}_1 \end{array} \right. = \{k_1, t_4, a^+, g_2\}$
 $\left\{ \begin{array}{l} \text{VIOLENT}_1 \\ \text{ATROCE} \end{array} \right. = \{k_1, t_4, a^+, g_3\}$
(c) $\left\{ \begin{array}{l} \text{PUTERNIC}_3 \\ \text{VIU}_5 \\ \text{TARE}_7 \\ \text{INTENS} \\ \text{MARE}_9 \end{array} \right. = \{k_1, t_4, a^+, \bar{g}\}$

Seria 9

- (a) $\left\{ \begin{array}{l} \text{MIC}_7 \\ \text{SLAB}_5 \end{array} \right. = \{k_1, t_4, a^-, \bar{g}\}$

- Adjective care se combină cu substantive determinând fenomene ale naturii, furtună, ploaie, vânt.

Seria 10

- (a) $\left\{ \begin{array}{l} \text{VIOLENT}_1 \\ \text{PUTERNIC}_3 \end{array} \right. = \{k_1, t_4, a^+, g_3\}$
 $\left\{ \begin{array}{l} \text{TARE}_7 \\ \text{INTENS} \\ \text{MARE}_9 \end{array} \right. = \{k_1, t_4, a^+, \bar{g}\}$

Seria 11 (a) $\begin{cases} \text{MIC}_7 & = \{k_1, t_4, a^-, \bar{g}\} \\ \text{SLAB}_5 & = \{k_1, t_4, a^-, \bar{g}\} \end{cases}$

- Adjective care se combină cu substantive ca: lumină, foc.

Seria 12 (a) $\text{VIOLENT}_1 = \{k_1, t_4, a^+, g_3\}$
 (b) $\begin{cases} \text{PUTERNIC}_3 = \{k_1, t_4, a^+, \bar{g}\} \\ \text{VIU}_5 = \{k_1, t_4, a^+, \bar{g}\} \\ \text{TARE}_7 = \{k_1, t_4, a^+, \bar{g}\} \\ \text{INTENS} = \{k_1, t_4, a^+, \bar{g}\} \\ \text{MARE}_9 = \{k_1, t_4, a^+, \bar{g}\} \end{cases}$

Seria 13 $\begin{aligned} \text{MIC}_7 &= \{k_1, t_4, a^-, \bar{g}\} \\ \text{SLAB}_5 &= \{k_1, t_4, a^-, \bar{g}\} \\ \text{CHIOR}_4 &= \{k_1, t_4, a^-, \bar{g}\} \\ \text{MOALE}_5 &= \{k_1, t_4, a^-, \bar{g}\} \end{aligned}$

- Adjective care admit contexte ca: glas, zgomot, sunet.

Seria 14 $\begin{aligned} \text{PUTERNIC}_3 &= \{k_1, t_4, a^+, \bar{g}\} \\ \text{TARE}_7 &= \{k_1, t_4, a^+, \bar{g}\} \\ \text{INTENS} &= \{k_1, t_4, a^+, \bar{g}\} \\ \text{MARE}_9 &= \{k_1, t_4, a^+, \bar{g}\} \end{aligned}$

Seria 15 $\begin{aligned} \text{MIC}_7 &= \{k_1, t_4, a^-, \bar{g}\} \\ \text{SLAB}_5 &= \{k_1, t_4, a^-, \bar{g}\} \\ \text{MOALE}_5 &= \{k_1, t_4, a^-, \bar{g}\} \\ \text{STINS}_4 &= \{k_1, t_4, a^-, \bar{g}\} \end{aligned}$

- Adjective care pot apărea în contexte ca: culoare, roșu,

verde.

Seria 16 (a) $\text{VIOLET}_1 = \{k_1, t_4, a^+, g_3\}$
 (b) $\begin{cases} \text{PUTERNIC}_3 = \{k_1, t_4, a^+, \bar{g}\} \\ \text{VIU}_5 = \{k_1, t_4, a^+, \bar{g}\} \\ \text{APRINS}_5 = \{k_1, t_4, a^+, \bar{g}\} \\ \text{TARE}_7 = \{k_1, t_4, a^+, \bar{g}\} \\ \text{INTENS} = \{k_1, t_4, a^+, \bar{g}\} \end{cases}$

Seria 17 $\begin{cases} \text{STINS}_4 = \{k_1, t_4, a^-, \bar{g}\} \\ \text{PAL}_3 = \{k_1, t_4, a^-, \bar{g}\} \end{cases}$

- Adjective care se combină cu substantive ca: sentiment,

dragoste, ură

<u>Seria 18</u>	PUTERNIC ₃	= {k ₁ , t ₄ , a ⁺ , $\bar{g}$ }
	VIU ₅	= {k ₁ , t ₄ , a ⁺ , $\bar{g}$ }
	INTENS	= {k ₁ , t ₄ , a ⁺ , $\bar{g}$ }
	MARE ₉	= {k ₁ , t ₄ , a ⁺ , $\bar{g}$ }

Tabelul 5: trăsătura t₅ = /verticalitate/
trăsătura t₆ = /extensiune/

Sememe	k					t ₅	t ₆	Seme grad							Contexte	Sensul semelor
	k ₁	k ₂	k ₃	k ₄	k ₅			a ⁻	a ⁰	a ⁺	ḡ	g				
												g ₁	g ₂	g ₃		
ÎNALT ₁	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	+	-	-	-	om, pom, munte, stîlp	"care se întinde mult în sus"
MARE ₃	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	+	-	-	-	om, pom, munte	"care se întinde mult în înălțime"
LUNG ₂	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	+	-	-	-	om	"care se întinde mult în înălțime"
SCUND	+	-	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-	-	-	om, obiect, pom	"de înălțime mică"
MIC ₃	+	-	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-	-	-	om, pom, munte	"de înălțime mică"
SCURT ₅	+	-	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-	-	-	om	"de înălțime mică"
SCUNDAC	+	-	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-	-	-	om	"de înălțime mică"
MĂRUNT ₄	+	-	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-	-	-	om	"de statură mică"
PITIC ₁	+	-	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-	-	-	om, obiect casă	"de statură foarte mică"

Din tabelul 5 se delimitează următoarele serii în funcție de posibilitățile combinatorii:

- Adjective care pot apărea în contexte ca: om, copil, femeie

<u>Seria 19</u>	ÎNALT ₁	= {k ₁ , t ₅ , t ₆ , a ⁺ , $\bar{g}$ }
	MARE ₃	= {k ₁ , t ₅ , t ₆ , a ⁺ , $\bar{g}$ }
	LUNG ₂	= {k ₁ , t ₅ , t ₆ , a ⁺ , $\bar{g}$ }

Seria 20

$$(a) \begin{cases} SCUND & = \{k_1, t_5, t_6, a^-, \bar{g}\} \\ MIC_3 & = \{k_1, t_5, t_6, a^-, \bar{g}\} \\ SCURT_5 & = \{k_1, t_5, t_6, a^-, \bar{g}\} \\ SCUNDA & = \{k_1, t_5, t_6, a^-, \bar{g}\} \\ MĂRUNT_4 & = \{k_1, t_5, t_6, a^-, \bar{g}\} \end{cases}$$

$$(b) \quad PITIC_1 = \{k_1, t_5, t_6, a^-, g_3\}$$

- Adjective care admit context: ca: obiect, masă, pom, munte,

etc.

Seria 21

$$\begin{cases} ÎNALT_1 & = \{k_1, t_5, t_6, a^+, \bar{g}\} \\ MARE_3 & = \{k_1, t_5, t_6, a^+, \bar{g}\} \end{cases}$$

Seria 22

$$(a) \begin{cases} SCUND & = \{k_1, t_5, t_6, a^-, \bar{g}\} \\ MIC_3 & = \{k_1, t_5, t_6, a^-, \bar{g}\} \end{cases}$$

$$(b) \quad PITIC_1 = \{k_1, t_5, t_6, a^-, g_3\}$$

Tabelul 6:

trăsătura t_7 = /temperatură/
 trăsătura t_8 = /devenire/
 trăsătura t_9 = /proces de fierbere/
 trăsătura t_{10} = /proces de ardere/
 trăsătura t_{11} = /emanație de căldură/

Sememe	k					t ₇	t ₈	t ₉	t ₁₀	t ₁₁	a			Seme grad.			Contexte	Sensul sememe- lor	
	k ₁	k ₂	k ₃	k ₄	k ₅						a ⁻	a ⁰	a ⁺	ḡ	g				
															g ₁	g ₂			g ₃
CALD ₁	+	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	obiect, lichid, vreme	"care se gă- sește la o temperatură înaltă.	
CĂLDUROS ₂	+	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	vreme, cameră încălzită	"care păstrează căldura, cald"	
CĂLDUȚ	+	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	+	-	+	-	-	obiect, lichid, vreme, aer	"puțin cald"	
CĂLDIȘOR	+	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	vreme, o- biect, lichid	"puțin cald"	
CĂLDICEL	+	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	+	-	+	-	-	obiect, lichid	"puțin cald"	
FIERBIN- TE ₁	+	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	+	-	-	+	-	obiect lichid	"care are o temperatură ridicăată"	

ÎNCINS ₂	+	-	-	-	+	+	-	-	-	-	+	-	-	+	-	obiect, lichid, aer	"înfierbîntat încălzit"
ÎNFIERBÎN- TAT ₁	+	-	-	-	+	+	-	-	-	-	+	-	-	+	-	obiect, lichid, aer	"care s-a în- călzit foarte tare, încins"
CLOCOTIT	+	-	-	-	+	-	+	-	-	-	+	-	-	-	+	lichid	"care fierbe sau a fiert în clocote, fierbinte"
CLOCOTITOR ₁	+	-	-	-	+	-	+	-	-	-	+	-	-	-	+	lichid	"care fierbe sau a fiert în clocote, fierbinte"
ARZĂTOR ₁	+	-	-	-	+	-	-	+	-	-	+	-	-	-	+	obiect, vreme, aer	"care se află la o tempera- tură extrem de mare"
DOGORITOR	+	-	-	-	+	-	-	+	-	-	+	-	-	-	+	obiect, aer	"care dogoreș- te"
CANIGULAR ₂	+	-	-	-	+	-	-	-	-	-	+	-	-	-	+	vreme, caldură	"arzător dogo- caldură"
ÎNFLĂCĂRAT ₂	+	-	-	-	+	-	-	+	-	-	+	-	-	-	+	obiect	"care a aprins, care dogoreș- te"
ÎNFOCĂT ₁	+	-	-	-	+	-	-	+	-	-	+	-	-	-	+	obiect	"înfierbîntat peste măsură"
AFRINS ₄	+	-	-	-	+	-	-	+	-	-	+	-	-	-	+	obiect	"care se află la o tempera- tură extrem de mare"
RECE ₁	+	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	obiect, lichid, vreme	"care se află la o tempera- tură scăzută"
FRIGUROS ₂	+	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	vreme, cameră, îmbră- căminte	"care are o temperatură scăzută"
RĂCOROS ₁	+	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	vreme, cameră, îmbră- căminte	"care are o temperatură ușor scăzută"
RĂCORIT ₁	+	-	-	-	+	+	-	-	+	-	+	-	+	-	-	obiect, lichid	"care are o temperatură ușor scăzută"
GEROS	+	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	-	-	-	+	vreme, iară	"extrem de rece"
ÎNGHEȚAT ₁	+	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	-	-	+	obiect, lichid	"care se află la o tempera- tură scăzută"
CALD ₄	+	-	-	-	+	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	îmbră- cămîn- te, în- căperi	"care păstrează căldura"

Din tabelul 6 se pot delimita următoarele serii și (sub)serii

în funcție de contexte și de identitatea sub raport semantic:

- Adjective care apar în combinație cu substantive care denumesc obiecte ca: miner, cratiță ... etc.

Seria 23

- (a) $CALD_1 = \{k_1, t_7, a^+, \bar{g}\}$
        $\left\{ \begin{array}{l} CALDUT = \{k_1, t_7, a^+, g_1\} \\ CALDICEL = \{k_1, t_7, a^+, g_1\} \\ CALDIȘOR = \{k_1, t_7, a^+, g_1\} \end{array} \right.$
 (b) $\left\{ \begin{array}{l} CALDICEL = \{k_1, t_7, a^+, g_1\} \\ CALDIȘOR = \{k_1, t_7, a^+, g_1\} \end{array} \right.$
 (c) $FIERBÎNTE_1 = \{k_1, t_7, a^+, g_2\}$
 (d) $\left\{ \begin{array}{l} ÎNCINS_2 = \{k_1, t_7, t_8, a^+, g_2\} \\ ÎNFIERBÎNTAT_1 = \{k_1, t_7, t_8, a^+, g_2\} \\ ARZĂTOR_1 = \{k_1, t_7, t_8, a^+, g_3\} \\ ÎNFLĂCĂRAT_2 = \{k_1, t_7, t_8, a^+, g_3\} \end{array} \right.$
 (e) $\left\{ \begin{array}{l} ÎNFOCAT_1 = \{k_1, t_7, t_8, a^+, g_3\} \\ APRINS_4 = \{k_1, t_7, t_8, a^+, g_3\} \end{array} \right.$
 (f) $DOGORITOR = \{k_1, t_7, t_{11}, a^+, g_3\}$

Seria 24

- (a) $RECE_1 = \{k_1, t_7, a^-, \bar{g}\}$
 (b) $RĂCORIT_1 = \{k_1, t_7, t_8, a^-, g_1\}$
 (c) $ÎNGHEȚAT_1 = \{k_1, t_7, t_8, a^-, g_3\}$

- Seria adjectivelor care apar în contextul unor substantive ce desemnează lichide și mâncare ca: apă, lapte, ulei mâncare, ... etc.

Seria 25

- (a) $CALD_1 = \{k_1, t_7, a^+, \bar{g}\}$
        $\left\{ \begin{array}{l} CALDUT = \{k_1, t_7, a^+, g_1\} \\ CALDICEL = \{k_1, t_7, a^+, g_1\} \\ CALDIȘOR = \{k_1, t_7, a^+, g_1\} \end{array} \right.$
 (b) $\left\{ \begin{array}{l} CALDICEL = \{k_1, t_7, a^+, g_1\} \\ CALDIȘOR = \{k_1, t_7, a^+, g_1\} \end{array} \right.$
 (c) $FIERBÎNTE_1 = \{k_1, t_7, a^+, g_2\}$
        $\left\{ \begin{array}{l} ÎNCINS_2 = \{k_1, t_7, t_8, a^+, g_2\} \\ ÎNFIERBÎNTAT_1 = \{k_1, t_7, t_8, a^+, g_2\} \end{array} \right.$
 (d) $\left\{ \begin{array}{l} ÎNFIERBÎNTAT_1 = \{k_1, t_7, t_8, a^+, g_2\} \\ CLOCOTIT = \{k_1, t_7, t_9, a^+, g_3\} \end{array} \right.$
 (e) $\left\{ \begin{array}{l} CLOCOTIT = \{k_1, t_7, t_9, a^+, g_3\} \\ CLOCOTITOR_1 = \{k_1, t_7, t_9, a^+, g_3\} \end{array} \right.$

Seria 26

- (a) RECE₁ = {k₁, t₇, a⁻, $\bar{s}$ }
 (b) ÎNGHEȚAT₁ = {k₁, t₇, t₈, a⁻, s₃}

- Seria adjectivelor care apar în contextul substantivelor ca:

vreme, aer, vînt.

Seria 27

- (a) { CALD₁ = {k₁, t₇, a⁺, $\bar{s}$ }
       CĂLDUROS₂ = {k₁, t₇, a⁺, $\bar{s}$ }
 (b) { CĂLDUT = {k₁, t₇, a⁺, s₁}
       CĂLDICEL = {k₁, t₇, a⁺, s₁}
       CĂLDIȘOR = {k₁, t₇, a⁺, s₁}
 (c) FIERBINTE₁ = {k₁, t₇, a⁺, s₂}
 (d) ÎNCINS₂ = {k₁, t₇, t₈, a⁺, s₂}
 (e) DOGORITOR = {k₁, t₇, t₁₁, a⁺, s₃}
 (f) CANICULAR₂ = {k₁, t₇, a⁺, s₃}

Seria 28

- (a) RĂCOROS₁ = {k₁, t₇, a⁻, s₁}
 (b) { RECE₁ = {k₁, t₇, a⁻, $\bar{s}$ }
       FRIGUROS₂ = {k₁, t₇, a⁻, $\bar{s}$ }
 (c) GEROS = {k₁, t₇, a⁻, s₃}

- Seria adjectivelor care apar în contextul substantivelor:

cameră, încăpere, îmbrăcăminte.

Seria 29

- CALD₄ = {k₁, t₇, a⁺, $\bar{s}$ }
 CĂLDUROS₂ = {k₁, t₇, a⁺, $\bar{s}$ }

Seria 30

- (a) { RECE₁ = {k₁, t₇, a⁻, $\bar{s}$ }
       FRIGUROS₂ = {k₁, t₇, a⁻, $\bar{s}$ }
 (b) RĂCOROS₁ = {k₁, t₇, a⁻, s₁}

Tabelul 7:   trăsătura t_{12} = /stare materială/
 t_{13} = /devenire/
 t_{14} = /momentan/

Sememe	k					t_{12}	t_{13}	t_{14}	a			Seme grad.			Contexte	Sensul sememelor
	k_1	k_2	k_3	k_4	k_5				a^-	a^0	a^+	$\bar{g}$	$\underline{g}$	$\bar{g}_1 \bar{g}_2 \bar{g}_3$		
SĂRAC ₁	+	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	+	-	-	om, familie	"care are o stare materială proastă"
CALIC ₁	+	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	-	+	om, familie	"lipsit de mijloace materiale elementare foarte sărac"
SĂRMAN ₁	+	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	+	-	-	om, familie	"sărac"
NEVOIAS ₁	+	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	+	-	-	om, familie	"care are o stare materială proastă, sărac"
STRIMTORAT ₁	+	-	-	-	-	+	-	+	+	-	-	+	-	-	om, familie	"lipsit de mijloace materiale"
SĂRĂCIT	+	-	-	-	-	+	+	-	+	-	-	+	-	-	om, familie	"care a devenit sărac"
CALICIT	+	-	-	-	-	+	+	-	+	-	-	-	-	+	om, familie	"care a devenit calic"
SCĂPĂTAT	+	-	-	-	-	+	+	-	+	-	-	+	-	-	om, familie	"care și-a pierdut averea, sărăcit"
RUINAT ₂	+	-	-	-	-	+	+	-	+	-	-	+	-	-	om, familie	"care și-a pierdut averea, sărăcit"
BOGAT ₁	+	-	-	-	-	+	-	-	-	-	+	+	-	-	om, familie	"care dispune de o stare materială bună"
AVUT	+	-	-	-	-	+	-	-	-	-	+	+	-	-	om, familie	"care dispune de o stare materială bună"
INSTĂRIT	+	-	-	-	-	+	-	-	-	-	+	+	-	-	om, familie	"bogă, avut"

ÎMBOGĂȚIT ₁	+	-	-	-	+	+	-	-	-	+	+	-	-	-	om familie	"care a devenit bogat"
ÎNAVUȚIT	+	-	-	-	+	+	-	-	-	+	+	-	-	-	om familie	"care a devenit bogat"

Intrucît sememele adjectivale din Tabelul 7 manifestă compatibilitate sintagmatică față de aceleași clase de substantive, ele se pot împărți în(sub)serii astfel în funcție de identitatea sub aspectul conținutului semantic:

Seria 31

- (a) $\begin{cases} \text{SĂRAC}_1 = \{k_1, t_{12}, a^-, \bar{g}\} \\ \text{SĂRMAN}_1 = \{k_1, t_{12}, a^-, \bar{g}\} \\ \text{NEVOIAS}_1 = \{k_1, t_{12}, a^-, \bar{g}\} \end{cases}$
- (b) $\text{CALIC}_1 = \{k_1, t_{12}, a^-, s_2\}$
- (c) $\text{STRÎMTORAT}_1 = \{k_1, t_{12}, t_{13}, a^-, \bar{g}\}$
- (d) $\begin{cases} \text{SĂRĂCIT} = \{k_1, t_{12}, t_8, a^-, \bar{g}\} \\ \text{SCĂPĂTAT} = \{k_1, t_{12}, t_8, a^-, \bar{g}\} \\ \text{RUINAT}_2 = \{k_1, t_{12}, t_8, a^-, \bar{g}\} \end{cases}$

Seria 32

- (a) $\begin{cases} \text{BOGAT}_1 = \{k_1, t_{12}, a^+, \bar{g}\} \\ \text{AVUT} = \{k_1, t_{12}, a^+, \bar{g}\} \\ \text{ÎNSTĂRIT} = \{k_1, t_{12}, a^+, \bar{g}\} \end{cases}$
- (b) $\begin{cases} \text{ÎMBOGĂȚIT}_1 = \{k_1, t_{12}, t_8, a^+, \bar{g}\} \\ \text{ÎNAVUȚIT} = \{k_1, t_{12}, t_8, a^+, \bar{g}\} \end{cases}$

Tabelul 8: trăsăturile t_{14} = /forță/ t_{15} = /fizic/

Sememe	k					t_{14}	t_{15}	a			Seme grad. Contexte			Sensul sememelor
	k_1	k_2	k_3	k_4	k_5			a	a	a	$\bar{g}$	$\bar{g}$	$\bar{g}$	
PUTERNIC ₁	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	+	-	-	om, braț, animal "care are o mare forță fizică"
PUTERNICOS	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	+	-	-	om, braț "care are o mare forță fizică"
TARE ₄	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	+	-	-	om, braț "care are forță fizică, voinic puternic"
VOINIC	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	+	-	-	om, braț "care are o coagtituție fizică puternică, cu o mare forță"
ZDRAVĂN ₁	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	+	-	-	om, braț "puternic, voinic vinjos"
VÎNJOS ₁	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	+	-	-	om, braț "puternic, viguros"
VÎRTOS ₁	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	+	-	-	om, braț "voinic, puternic, viguros"
VIGUROS ₁	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	+	-	-	om, braț "plin de forță fizică"
SLAB ₃	+	-	-	-	-	+	+	+	-	+	+	-	-	om, braț "lipsit de forță fizică, de vlagă"
SLĂBĂNOG ₂	+	-	-	-	-	+	+	+	-	+	+	-	-	om, braț "lipsit de putere, de vlagă"

Din Tabelul 8 se delimitează următoarele serii și (sub)serii de termeni echivalenți:

- Seria termenilor ce se combină cu substantive ca animal, urs, leu.

Seria 33

$$\text{PUTERNIC}_1 = \{k_1, t_{14}, t_{15}, a^+, \bar{g}\}$$

- Termeni care se combină cu substantive ca: om, braț, trup.

Seria 34

$$\text{PUTERNIC}_1 = \{k_1, t_{14}, t_{15}, a^+, \bar{g}\}$$

$$\text{PUTERNICOS} = \{k_1, t_{14}, t_{15}, a^+, \bar{g}\}$$

$$\begin{aligned}
 \text{TARE}_4 &= \{k_1, t_{14}, t_{15}, a^+, \bar{g}\} \\
 \text{VOINIC} &= \{k_1, t_{14}, t_{15}, a^+, \bar{g}\} \\
 \text{ZDRAVĂN}_1 &= \{k_1, t_{14}, t_{15}, a^+, \bar{g}\} \\
 \text{VÎNJOS}_1 &= \{k_1, t_{14}, t_{15}, a^+, \bar{g}\} \\
 \text{VÎRTOS}_1 &= \{k_1, t_{14}, t_{15}, a^+, \bar{g}\} \\
 \text{VIGUROS}_1 &= \{k_1, t_{14}, t_{15}, a^+, \bar{g}\}
 \end{aligned}$$

Seria 35

$$\begin{aligned}
 \text{SLAB}_3 &= \{k_1, t_{14}, t_{15}, a^-, \bar{g}\} \\
 \text{SLĂBĂNOG}_2 &= \{k_1, t_{14}, t_{15}, a^-, \bar{g}\}
 \end{aligned}$$

Tabelul 9: trăsătura t_{18} = /capacitate/

Sememe	k					t_{16}	a				Seme grad			Contexte	Sensul sememelor
	k_1	k_2	k_3	k_4	k_5		a^-	a^0	a^+	$\bar{g}$	$\bar{g}_1$	$\bar{g}_2$	$\bar{g}_3$		
MIC_2	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	recipient cameră, spațiu	"neîncăpător"
NEÎNCĂ- PĂTOR	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	recipient, geamantan, cameră	"în care nu încape mult"
STRÎMT ₃	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	geamantan, spațiu, cameră	"în care nu încape mult"
ÎNCĂPĂ- TOR	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-	geamantan, recipient, cameră	"care are capacita- te mare în care încape mult"
SPATIOS	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-	geamantan, cameră	"cu mult spațiu, încăpător"
MARE ₅	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-	geamantan, cameră, recipient	"în care încape mult, încăpător"

Din tabelul 9 se delimitează următoarele serii de termeni ce apar în contextul unor substantive ca: valiză, cameră, vas, recipient, debara, ... etc.

Seria 36

$$\begin{aligned}
 \text{MIC}_2 &= \{k_1, t_{16}, a^-, \bar{g}\} \\
 \text{NEÎNCĂPĂTOR} &= \{k_1, t_{16}, a^-, \bar{g}\} \\
 \text{STRÎMT}_3 &= \{k_1, t_{16}, a^-, \bar{g}\}
 \end{aligned}$$

Seria 37
 $\text{ÎNCĂPĂTOR} = \{k_1, t_{16}, a^+, \bar{g}\}$
 $\text{SPAȚIOS} = \{k_1, t_{16}, a^+, \bar{g}\}$
 $\text{MARE}_5 = \{k_1, t_{16}, a^+, \bar{g}\}$

Tabelul 10: trăsătura $t_{17} = \text{/încălinație/}$

$t_{18} = \text{/fără asperități/}$

Sememe	k					t_{17}	t_{18}	a			Seme grad.			Contexte	Sensul seme- melor
	k_1	k_2	k_3	k_4	k_5			a^-	a^0	a^+	$\bar{g}$	$\bar{g}$	$\bar{g}$		
ÎNCLINAT ₃	+	-	-	-	-	+	-	-	-	+	+	-	-	teren, pantă, loc	"care are o poziție obli- gă față de o direcție dată"
POVÎRNIT	+	-	-	-	-	+	-	-	-	+	+	-	-	teren	"cu înclinație mare"
ABRUPT	+	-	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	+	teren	"care are o înclinație mare"
DREPT ₃	+	-	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	+	teren	"cu înclinație mare, aproape vertical"
PLAT ₂	+	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	-	teren	"fără înclina- ție"
NETED ₂	+	-	-	-	-	+	+	-	+	-	-	-	-	teren	"care are o su- prafață plană, fără asperități"

Intrucât toți termenii din tabelul 10 manifestă compatibilitate sintagmatică față de substantive ca: teren, loc, pantă, etc. urmează să stabilim seriile de termeni echivalenți sub aspect semantic:

Seria 38

- (a) $\begin{cases} \text{INCLINAT}_3 \\ \text{POVÎRNIT} \end{cases} = \{k_1, t_{17}, a^+, \bar{g}\}$
- (b) $\text{ABRUPT} = \{k_1, t_{17}, a^+, \bar{g}_2\}$
- (c) $\text{DREPT}_3 = \{k_1, t_{17}, a^+, \bar{g}_3\}$

Seria 39¹⁰

- (a) $\text{PLAT}_2 = \{k_1, t_{17}, a^0\}$
- (b) $\text{NETED}_2 = \{k_1, t_{17}, t_{18}, a^0\}$

10 Sememele care conțin semul a^0 (prezența trăsăturii în grad zero) nu se mai caracterizează prin seme graduale.

Tabelul 11: trăsătura t_{19} = /grăsime/
 t_8 = /devenire/

Sememe	k					t_{19}	t_8	a			Seme grad.			Contexte	Sensul sememelor
	k_1	k_2	k_3	k_4	k_5			a_1	a_2	a_3	$\bar{g}_1$	$\bar{g}_2$	$\bar{g}_3$		
SLAB ₁	+	-	-	-	-	+	-	+	-	-	+	-	-	om, animal părțile corpului	"care nu are un strat de grăsime sub piele"
USCATIV	+	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-	-	+	om, părți- le corpu- lui	"slab, uscat"
USCAT ₅	+	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-	-	+	om, părți- le corpu- lui	"slab, uscă- țiv"
SLĂBĂNOG ₁	+	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-	-	+	om, animal părțile cor- pului"	"slab, uscă- țiv"
COSTELIV ₁	+	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-	-	+	om, animal părțile corpului	"slab, uscă- țiv"
SUBȚIRE ₂	+	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-	+	-	om, părți- le corpu- lui	"zvelt, slab"
SLĂBUȚ	+	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-	+	-	om, animal părțile corpului	"puțin slab"
SLĂBIT	+	-	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-	-	om, animal părțile corpului"	"care a pier- dut din gră- sime, care a devenit slab"
DURDULIU	+	-	-	-	-	+	-	-	-	+	-	+	-	om, părțile corpului	"grăsuliu, dolofoan"
GRĂSULIU	+	-	-	-	-	+	-	-	-	+	-	+	-	om, animal părțile corpului	"grăsuț"
GRĂSUȚ	+	-	-	-	-	+	-	-	-	+	-	+	-	om, animal părțile corpului	"puțin gras"
DOLOFAN	+	-	-	-	-	+	-	-	-	+	-	+	-	om, părți- le corpu- lui"	"durduliu, rotofei"
ROTOFEI ₁	+	-	-	-	-	+	-	-	-	+	-	+	-	om, părțile corpului	"dolofoan, durduliu"
GRAS ₁	+	-	-	-	-	+	-	-	-	+	+	-	-	om, animal părțile corpului	"care are un strat de gră- sime sub piele"
OBEZ	+	-	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	+	om	"extrem de gras"
USCAT ₂	+	-	-	-	-	+	-	+	-	-	+	-	-	ten, păr	"lipsit de grăsime"

SEC ₅	+	-	-	-	+	-	+	-	-	+	-	-	ten	"lipsit de grăsime"
GRAS ₃	+	-	-	-	+	-	-	-	+	+	-	-	ten, păr	"care conține grăsime"
UNSUROS ₁	+	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	+	ten, păr	"acoperit, îmbibat de grăsime"
SLABĂ ₂	+	-	-	-	+	-	+	-	+	-	-	-	carne	"care conține puțină grăsime"
MACRĂ	+	-	-	-	+	-	+	-	+	-	-	-	carne	"fără grăsime"

Din tabelul 11 se pot delimita următoarele clase de sememe în funcție de contextele în care apar și împărțite la rîndul lor în serii și (sub)serii sinonimice în funcție de echivalența sub aspect semantic.

- Adjective care apar în contexte denumind persoane (om, copil, portar, sportiv etc.), părți ale corpului (mînă, față, umeri, etc.).

Seria 40

- (a) SLAB₁ = {k₁, t₁₉, a⁻, $\bar{g}$ }
- (b) $\begin{cases} \text{USCĂȚIV} & = \{k_1, t_{19}, a^-, g_2\} \\ \text{SLĂBĂNOG}_1 & = \{k_1, t_{19}, a^-, g_2\} \\ \text{COSTELIV}_1 & = \{k_1, t_{19}, a^-, g_2\} \end{cases}$
- (c) USCAT₅ = {k₁, t₁₉, a⁻, g₃}
- (d) $\begin{cases} \text{SUBȚIRE}_2 & = \{k_1, t_{19}, a^-, g_1\} \\ \text{SLĂBUT} & = \{k_1, t_{19}, a^-, g_1\} \end{cases}$
- (e) SLĂBIT = {k₁, t₁₉, t₈, a⁻, $\bar{g}$ }

Seria 41

- (a) $\begin{cases} \text{DURDULIU} & = \{k_1, t_{19}, a^+, g_1\} \\ \text{GRĂSULIU} & = \{k_1, t_{19}, a^+, g_1\} \\ \text{GRĂSUȚ} & = \{k_1, t_{19}, a^+, g_1\} \\ \text{DOLOFAN} & = \{k_1, t_{19}, a^+, g_1\} \\ \text{ROTOFEI}_1 & = \{k_1, t_{19}, a^+, g_1\} \end{cases}$
- (b) GRAS₁ = {k₁, t₁₉, a⁺, $\bar{g}$ }
- (c) OBEZ = {k₁, t₁₉, a⁺, g₃}

- Adjective care admit contexte denumind animale (porc, cal, oaie, etc.)

Seria 42

- (a) SLAB₁ = {k₁, t₁₉, a⁻, $\bar{g}$ }
- (b) $\begin{cases} \text{SLĂBĂNOG}_1 = \{k_1, t_{19}, a^-, g_2\} \\ \text{COSTELIV}_1 = \{k_1, t_{19}, a^-, g_2\} \end{cases}$
- (c) SLĂBUT = {k₁, t₁₉, a⁻, g₁}
- (d) SLĂBIT = {k₁, t₁₉, t₈, a⁻, $\bar{g}$ }

Seria 43

- (a) $\begin{cases} \text{GRĂSULIU} = \{k_1, t_{19}, a^+, g_1\} \\ \text{GRĂSUT} = \{k_1, t_{19}, a^+, g_1\} \end{cases}$
- (b) GRAS₁ = {k₁, t₁₉, a⁺, $\bar{g}$ }

- Adjective care apar în contextul substantivelor păr, ten.

Seria 44

- USCAT₂ = {k₁, t₁₉, a⁻, $\bar{g}$ }
- SEC₅ = {k₁, t₁₉, a⁻, $\bar{g}$ }

Seria 45

- (a) GRAS₃ = {k₁, t₁₉, a⁺, $\bar{g}$ }
- (b) UNSUROS₁ = {k₁, t₁₉, a⁺, g₃}

- Adjective care apar numai în contextul substantivului carne.

Seria 46

- SLABĂ₂ = {k₁, t₁₉, a⁻, $\bar{g}$ }
- MACRĂ₂ = {k₁, t₁₉, a⁻, $\bar{g}$ }

Tabelul 12: trăsăturile t_{20} = /echilibru/ t_{21} = /psihic/

Sememe	k					t ₂₀	t ₂₁	a					Seme grad.			Contexte	Sensul seme- melor
	k ₁	k ₂	k ₃	k ₄	k ₅			a			g̃	g					
								a ⁻	a ⁰	a ⁺		g ₁	g ₂	g ₃			
ȚIGNIT ₁	+	-	-	-	-	+	+	+	-	-	-	+	-	-	om	"smintit, zăpăcit"	
CANDRIU ₁	+	-	-	-	-	+	+	+	-	-	-	+	-	-	om	"țicnit, intr-o ureche"	
SMINTIT ₁	+	-	-	-	-	+	+	+	-	-	-	+	-	-	om	"ieșit din min- ți, nebun"	
ȚĂCĂNIT ₂	+	-	-	-	-	+	+	+	-	-	-	+	-	-	om	"smintit, țicnit"	
ZĂLUD ₁	+	-	-	-	-	+	+	+	-	-	-	+	-	-	om	"smintit, țic- nit, zăpăcit"	
SĂRIT	+	-	-	-	-	+	+	+	-	-	-	+	-	-	om	"smintit, țicnit"	
NEBUN ₁	+	-	-	-	-	+	+	+	-	-	-	-	-	+	om	"care suferă de o boală mîntă- lă, alienat"	
DEMENT ₁	+	-	-	-	-	+	+	+	-	-	-	-	-	+	om	"alienat, nebun"	
ALIENAT	+	-	-	-	-	+	+	+	-	-	-	-	-	+	om	"care suferă de o boală mîntală"	
NORMAL ₂	+	-	-	-	-	+	+	-	+	-	-	-	-	-	om	"sănătos, teafăr"	
ZDRAVĂN ₂	+	-	-	-	-	+	+	-	+	-	-	-	-	-	om	"sănătos, teafăr"	
TEAFĂR ₂	+	-	-	-	-	+	+	-	+	-	-	-	-	-	om	"sănătos la minte"	

- Sememele din tabelul 12 apar în contexte care denumesc persoane (om, femeie, copil, prieten etc.). Dintre acestea se pot delimita următoarele serii sinonimice:

Seria 47

$$(a) \begin{cases} \text{ȚIGNIT}_1 & = \{k_1, t_{20}, t_{21}, a^-, \bar{g}_1\} \\ \text{CANDRIU}_1 & = \{k_1, t_{20}, t_{21}, a^-, \bar{g}_1\} \\ \text{SMINTIT}_1 & = \{k_1, t_{20}, t_{21}, a^-, \bar{g}_1\} \\ \text{ȚĂCĂNIT}_2 & = \{k_1, t_{20}, t_{21}, a^-, \bar{g}_1\} \\ \text{ZĂLUD}_1 & = \{k_1, t_{20}, t_{21}, a^-, \bar{g}_1\} \\ \text{SĂRIT} & = \{k_1, t_{20}, t_{21}, a^-, \bar{g}_1\} \end{cases}$$

$$(b) \begin{cases} \text{NEBUN}_1 & = \{k_1, t_{20}, t_{21}, a^-, g_3\} \\ \text{DEMENT}_1 & = \{k_1, t_{20}, t_{21}, a^-, g_3\} \\ \text{ALIENAT} & = \{k_1, t_{20}, t_{21}, a^-, g_3\} \end{cases}$$

Seria 48

$$\begin{aligned} \text{NORMAL}_2 &= \{k_1, t_{20}, t_{21}, a^0\} \\ \text{ZDRAVĂN}_2 &= \{k_1, t_{20}, t_{21}, a^0\} \\ \text{TEAFĂR}_2 &= \{k_1, t_{20}, t_{21}, a^0\} \end{aligned}$$

Tabelul 13: trăsătura $t_{22} = \text{/rectitudine/}$

Sememe	k					t_{22}	a			Seme grad.			Contexte	Sensul sememe- lor	
	k_1	k_2	k_3	k_4	k_5		a^-	a^0	a^+	$\bar{g}$	g				
											g_1	g_2			g_3
COCOȘAT	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	om	"care are cocoșă încovoiat"
GHEBOȘ	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	om	"cu gheb în spate cocoșat, girbovit"
ÎNCOVOIAT	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	om spate, nas obiect	"îndoit, curbat"
GIRBOVIT	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	om, spate	"adus de spate încovoiat"
ADUS	+	-	-	-	-	+	+	-	-	-	+	-	-	om, spate	"cu spinarea în- covoiată"
COCÎRJAT	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	om, spate, nas	"îndoit, curbat"
GHEBOȘAT	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	om, spate	"cocoșat, girbo- vit"
GIRBOV	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	om, spate	"adus de spate, încovoiat"
COROIAT ₁	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	nas	"încovoiat"
ACVILIN	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	nas	"coroiat"
DREPT ₆	+	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-	-	-	nas, om spate	"neaplecat, nea- dus de spate"

Adjectivele din tabelul 13 se organizează astfel în funcție de contextele în care apar:

- Sememe adjectivale care se combină cu substantive care desemnează persoane (femeie, copil, moș, drumeț... etc) și substantivul spate:

Seria 49

(a)	COCOŞAT ₁	= { k ₁ , t ₂₂ , a ⁻ , g ⁻ }
	GHEBOS	= { k ₁ , t ₂₂ , a ⁻ , g ⁻ }
	ÎNCOVOIAT	= { k ₁ , t ₂₂ , a ⁻ , g ⁻ }
	GÎRBOVIT	= { k ₁ , t ₂₂ , a ⁻ , g ⁻ }
	COCÎRJAT	= { k ₁ , t ₂₂ , a ⁻ , g ⁻ }
	GHEBOŞAT	= { k ₁ , t ₂₂ , a ⁻ , g ⁻ }
	GÎRBOV	= { k ₁ , t ₂₂ , a ⁻ , g ⁻ }
(b)	ADUS	= { k ₁ , t ₂₂ , a ⁻ , g ₁ }

Seria 50

$$\text{DREPT}_6 = \{ k_1, t_{22}, a^0 \}$$

- Sememe care apar numai în contextul substantivului nas:

Seria 51

ÎNCOVOIAT	= { k ₁ , t ₂₂ , a ⁻ , g ⁻ }
COCÎRJAT	= { k ₁ , t ₂₂ , a ⁻ , g ⁻ }
GOROIAT	= { k ₁ , t ₂₂ , a ⁻ , g ⁻ }
ACVILIN	= { k ₁ , t ₂₂ , a ⁻ , g ⁻ }

Seria 52

$$\text{DREPT}_6 = \{ k_1, t_{22}, a^0 \}$$

Tabelul 14: t_{23} = /consistență/

Sememe	k					t_{23}	Seme grad. Contexte Sensul sememelor									
	k_1	k_2	k_3	k_4	k_5		a				g					
							a^-	a^0	a^+	$\bar{g}$	g					
											g_1	g_2	g_3			
VÎRTOS ₂	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-	aluat, pastă etc.	"tare, des, solid"	
DENS ₁	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-	aluat, pastă etc.	"cu densitate re. relativ mare"	
TARE ₂	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-	aluat, pastă, material	"care are densitate relativ mare"	
DUR ₁	+	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	+	material	"cu consistență mare"	
MOALE ₁	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	aluat, pastă, material	"care cedează la apăsare modificându-și forma"	

Sememele prezentate în tabelul 14 se pot clasifica astfel:

- Adjective care apar în contexte ca: aluat, pastă,

mămăligă.

Seria 53

$$VÎRTOS_2 = \{k_1, t_{23}, a^+, \bar{g}\}$$

$$DENS_1 = \{k_1, t_{23}, a^+, \bar{g}\}$$

$$TARE_2 = \{k_1, t_{23}, a^+, \bar{g}\}$$

Seria 54

$$MOALE_1 = \{k_1, t_{23}, a^-, \bar{g}\}$$

- Adjective care se combină cu substantive care denumesc

materii (metal, rocă, piatră, lemn ... etc).

Seria 55

$$(a) \quad TARE_2 = \{k_1, t_{23}, a^+, \bar{g}\}$$

$$(b) \quad DUR_1 = \{k_1, t_{23}, a^+, \bar{g}\}$$

Seria 56

$$MOALE_1 = \{k_1, t_{23}, a^-, \bar{g}\}$$

Tabelul 15: trăsăturile $t_{24} = \text{/afecțiune/}$
 $t_4 = \text{/intensitate/}$

Sememe	k					t_4	t_{24}	a			Seme grad.			Contexte	Sensul seme- melor
	k_1	k_2	k_3	k_4	k_5			a^-	a^0	a^+	$\bar{g}$	$\underline{g}$	$\bar{g}_3$		
APECTUOS	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	+	-	-	privire, cuvinte, gesturi	"care denotă afecțiune"
CALD ₃	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	+	-	-	privire, cuvinte, gesturi, sentiment	"prietenos, afectuos"
FIERBINTE ₂	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	+	sentiment	"foarte puternic, aprins"
APRINS ₆	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	+	sentiment	"pasionat, inflăcărat"
INFLĂCĂRAT ₁	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	+	sentiment	"avîntat, pasionat"
ÎNFOCAT ₄	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	+	sentiment	"inflăcărat, pasionat"
ARZĂTOR ₂	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	+	sentiment	"de intensitate foarte mare"

Dintre sememele prezentate în tabelul 15 se pot organiza următoarele grupe de termeni:

- Adjective care apar în contextul unor substantive ca:

privire, cuvinte, gesturi, mîngiere etc.:

Seria 57

APECTUOS = $\{k_1, t_4, t_{24}, a^+, \bar{g}\}$

CALD₃ = $\{k_1, t_4, t_{24}, a^+, \bar{g}\}$

- Adjective care pot apărea în contextul substantivelor ca:

dragoste, sentiment, iubire:

(a) CALD₃ = $\{k_1, t_4, t_{24}, a^+, \bar{g}\}$

(b) FIERBINTE₂ = $\{k_1, t_4, t_{24}, a^+, \bar{g}_2\}$

(c) $\begin{cases} \text{APRINS}_6 = \{k_1, t_4, t_{24}, a^+, \bar{g}_3\} \\ \text{INFLĂCĂRAT}_1 = \{k_1, t_4, t_{24}, a^+, \bar{g}_3\} \\ \text{ÎNFOCAT}_4 = \{k_1, t_4, t_{24}, a^+, \bar{g}_3\} \\ \text{ARZĂTOR}_2 = \{k_1, t_4, t_{24}, a^+, \bar{g}_3\} \end{cases}$

Tabelul 16: trăsătura t_{25} = /atitudine față de bunuri proprii/

Sememe	k					t_{25}	a					Seme grad. Contexte			Sensul sememelor
	k_1	k_2	k_3	k_4	k_5		a^-	a^0	a^+	$\bar{g}$	$\bar{g}$	$\bar{g}_1$	$\bar{g}_2$	$\bar{g}_3$	
AVAR	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-	-	persoană "care nu dă din al său, zgîrcit"
ZGÎRCIT ₁	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-	-	persoană "care face economii exagerate evitînd și cheltuielile necesare"
CĂRPĂNOS	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-	-	persoană "zgîrcit, avar"
CALIC ₂	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-	-	persoană "lipsit de generozitate, zgîrcit"
PARCIMONIOS	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-	-	persoană "zgîrcit, calic"
RISIPITOR ₁	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	-	persoană "care își risipește averea"
CHELTUITOR	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	-	persoană "care cheltuiește mult și fără rost"

Intrucît sememele din tabelul 16 se pot combina în context

numai cu substantive desemnînd o persoană, ele se organizează în următoarele serii în funcție de identitatea lor sub aspect semantic:

Seria 59

$$\text{AVAR} = \{k_1, t_{25}, a^+, \bar{g}\}$$

$$\text{ZGÎRCIT}_1 = \{k_1, t_{25}, a^+, \bar{g}\}$$

$$\text{CĂRPĂNOS} = \{k_1, t_{25}, a^+, \bar{g}\}$$

$$\text{CALIC}_2 = \{k_1, t_{25}, a^+, \bar{g}\}$$

$$\text{PARCIMONIOS} = \{k_1, t_{25}, a^+, \bar{g}\}$$

Seria 60

$$\text{RISIPITOR}_1 = \{k_1, t_{25}, a^-, \bar{g}\}$$

$$\text{CHELTUITOR} = \{k_1, t_{25}, a^-, \bar{g}\}$$

Tabelul 17: trăsătura $t_{26} = \text{/conciziume/}$

Sememe	k					t ₂₆	a				Seme grad. Contexte				Sensul sememe-lor
	k ₁	k ₂	k ₃	k ₄	k ₅		a ⁻	a ⁰	a ⁺	g̃	g				
											g ₁	g ₂	g ₃		
CONCIS	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-	vorbire, expunere, stil	"expus pe scurt"
LACONIC ₁	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-	vorbire, expunere, stil	"exprimat în puține cuvinte"
LAPIDAR ₁	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-	vorbire, expunere	"scurt, concis"
SCURT ₃	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-	vorbire, expunere	"expus în puține cuvinte"
CONCENTRAT ₂	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-	expunere, stil	"expus pe scurt cu puține amănunte"
DETALIAȚ	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	expunere, stil	"expus pe larg, amănunțit"
AMĂNUNȚIT	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	expunere, stil	"expus cu multe amănunte"
DEZVOLTAT ₃	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	expunere, stil	"expus în mod amănunțit, amplu"
AMPLU ₂	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	expunere, stil	"cu multe amănunte"

Adjectivele analizate în tabelul 17 se combină cu substantive de tipul: expunere, comunicare, relatare, stil ... etc. Dintre acestea se disting următoarele serii:

Seria 61

$$\begin{aligned}
 \text{CONCIS} &= \{k_1, t_{26}, a^+, \bar{g}\} \\
 \text{LACONIC}_1 &= \{k_1, t_{26}, a^+, \bar{g}\} \\
 \text{LAPIDAR}_1 &= \{k_1, t_{26}, a^+, \bar{g}\} \\
 \text{SCURT}_3 &= \{k_1, t_{26}, a^+, \bar{g}\} \\
 \text{CONCENTRAT}_2 &= \{k_1, t_{26}, a^+, \bar{g}\}
 \end{aligned}$$

Seria 62

$$\begin{aligned}
 \text{DETALIAȚ} &= \{k_1, t_{26}, a^-, \bar{g}\} \\
 \text{AMĂNUNȚIT} &= \{k_1, t_{26}, a^-, \bar{g}\} \\
 \text{DEZVOLTAT}_3 &= \{k_1, t_{26}, a^-, \bar{g}\} \\
 \text{AMPLU}_2 &= \{k_1, t_{26}, a^-, \bar{g}\}
 \end{aligned}$$

Tabelul 18: Trăsătura t_{27} = / vechime/

Sememe	k					t ₂₇	Seme grad. Contexte										Sensul seme- melor
	k ₁	k ₂	k ₃	k ₄	k ₅		a			g̃	g						
							a ⁻	a ⁰	a ⁺		g ₁	g ₂	g ₃				
RECENT	+	-	-	-	-	+	-	-	+	-	+	-	-	-	întîmplări fapte.	"care datează de puțină vreme"	
VECHI ₁	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-	-	obiecte, întîmplări, cuvinte, noțiuni, abstracte.	"care datează de mult timp"	
ANTEDILUVIAN	+	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	+	-	întîmplări, fapte, obiecte.	"care aparțin unei epoci străvechi"	
ARHAIC	+	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	+	-	-	obiecte, întîmplări, cuvinte.	"cu vechime mare"	

Termenii prezentați în tabelul 18 se organizează în serii astfel:

- Adjective care se combină cu substantive desemnînd întîmplări,

situații, fapte, cuvinte:

Seria 63

$$(a) \text{ RECENT} = \{k_1, t_{27}, a^+, g_1\}$$

$$(b) \text{ VECHI}_1 = \{k_1, t_{27}, a^+, \bar{g}\}$$

$$(c) \text{ ANTEDILUVIAN} = \{k_1, t_{27}, a^+, g_3\}$$

$$(d) \text{ ARHAIC} = \{k_1, t_{27}, a^+, g_2\}$$

- Adjective care se combină cu substantive ca termen, cuvînt,

expresie.

Seria 64

$$(a) \text{ RECENT} = \{k_1, t_{27}, a^+, g_1\}$$

$$(b) \text{ VECHI}_1 = \{k_1, t_{27}, a^+, \bar{g}\}$$

$$(c) \text{ ARHAIC} = \{k_1, t_{27}, a^+, g_2\}$$

Tabelul 19: trăsăturile t_6 = /extensiune/
 t_{28} = /pluridimensional/

Sememe	k					t ₆	t ₂₈	Seme grad.							Contexte	Sensul seme- melor
	k ₁	k ₂	k ₃	k ₄	k ₅			a			g					
								a	a	a	g	g	g	g		
AMPLU ₁	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	+	-	-	-	construcție, spațiu	"de dimensiuni mari"
LARG ₂	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	+	-	-	-	construcție, spațiu	"de dimensiuni mari"
VAST ₁	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	+	-	-	-	construcție, spațiu	"de proporții mari"
ENORM	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	+	-	construcție, spațiu, obiect	"foarte mare, imens"
IMENS	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	+	-	construcție, spațiu, obiect	"foarte mare, nemărginit"
URIAȘ	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	+	construcție, spațiu, obiect	"de proporții neobișnuit de mari"
COLOSAL	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	+	construcție, spațiu, obiect	"neobișnuit de mare"
GIGANTIC	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	+	construcție, spațiu, obiect	"de proporții uriae, enorm"
MARE ₁	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	+	-	-	-	construcție, obiect	"care depășeș- te dimensiuni- le obișnuite"
MIC ₁	+	-	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-	-	-	construcție, obiect, spațiu	"care este sub dimensi- uni obișnu- ite"
MĂRUNT ₁	+	-	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-	-	-	construcție, obiect	"de dimensiuni reduse"
PITIC ₂	+	-	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-	-	-	construcție, obiect	"de dimensiuni reduse"
MINUSCUL	+	-	-	-	-	+	+	+	-	-	-	-	+	-	obiect	"de dimensiuni foarte reduse"
MINIATURAL	+	-	-	-	-	+	+	+	-	-	-	-	+	-	obiect	"de proporții minuscule"
MICROSCOPIC ₂	+	-	-	-	-	+	+	+	-	-	-	-	-	+	obiect	"care se cerce- tează micros- copic"
MICROSCOPIC ₁	+	-	-	-	-	+	+	+	-	-	-	-	+	-	obiect	"foarte mic, minuscul"

Din sememele analizate în tabelul 19 se pot distinge următoarele serii:

- Adjective care intră în contextul unor substantive desemnând construcții (casă, palat, bloc, hol, sală) și spațiu.

Seria 65

$$\begin{aligned}
 (a) \quad & \begin{cases} \text{AMPLU}_1 & = \{k_1, t_6, t_{28}, a^+, \bar{g}\} \\ \text{LARG}_2 & = \{k_1, t_6, t_{28}, a^+, \bar{g}\} \\ \text{VAST}_1 & = \{k_1, t_6, t_{28}, a^+, \bar{g}\} \\ \text{MARE}_1 & = \{k_1, t_6, t_{28}, a^+, \bar{g}\} \end{cases} \\
 (b) \quad & \begin{cases} \text{ENORM} & = \{k_1, t_6, t_{28}, a^+, g_2\} \\ \text{IMENS} & = \{k_1, t_6, t_{28}, a^+, g_2\} \end{cases} \\
 (c) \quad & \begin{cases} \text{URIAȘ} & = \{k_1, t_6, t_{28}, a^+, g_3\} \\ \text{COLOSAL} & = \{k_1, t_6, t_{28}, a^+, g_3\} \\ \text{GIGANTIC} & = \{k_1, t_6, t_{28}, a^+, g_3\} \end{cases}
 \end{aligned}$$

Seria 66

$$\begin{aligned}
 \text{MIC}_1 & = \{k_1, t_6, t_{28}, a^-, \bar{g}\} \\
 \text{MĂRUNT}_1 & = \{k_1, t_6, t_{28}, a^-, \bar{g}\} \\
 \text{PITIC}_2 & = \{k_1, t_6, t_{28}, a^-, \bar{g}\}
 \end{aligned}$$

- Adjective care se combină cu substantive care desemnează obiecte, ca munte, mașină, strung, stilou ... etc.

Seria 67

$$\begin{aligned}
 (a) \quad & \text{MARE}_1 = \{k_1, t_6, t_{28}, a^+, \bar{g}\} \\
 (b) \quad & \begin{cases} \text{ENORM} & = \{k_1, t_6, t_{28}, a^+, g_2\} \\ \text{IMENS} & = \{k_1, t_6, t_{28}, a^+, g_2\} \end{cases} \\
 (c) \quad & \begin{cases} \text{URIAȘ} & = \{k_1, t_6, t_{28}, a^+, g_3\} \\ \text{COLOSAL} & = \{k_1, t_6, t_{28}, a^+, g_3\} \\ \text{GIGANTIC} & = \{k_1, t_6, t_{28}, a^+, g_3\} \end{cases}
 \end{aligned}$$

Seria 68

$$(a) \quad \begin{cases} \text{MIC}_1 & = \{k_1, t_6, t_{28}, a^-, \bar{g}\} \\ \text{MĂRUNT}_1 & = \{k_1, t_6, t_{28}, a^-, \bar{g}\} \\ \text{PITIC}_2 & = \{k_1, t_6, t_{28}, a^-, \bar{g}\} \end{cases}$$

- MINUSCUL = $\{k_1, t_6, t_{28}, a^-, g_2\}$
- (b) MINIATURAL = $\{k_1, t_6, t_{28}, a^-, g_2\}$
- MICROSCOPIC₁ = $\{k_1, t_6, t_{28}, a^-, g_2\}$
- (c) MICROSCOPIC₂ = $\{k_1, t_6, t_{28}, a^-, g_3\}$

Tabelul 20: trăsăturile: t_{20} = /echilibru/
 t_{21} = /psihic/
 t_{13} = /momentan/
 t_{29} = /cauzat de
 emotivitate/

Sememe	k					t ₂₀	t ₂₁	t ₁₃	t ₂₉	a			Seme grad.			Contexte	Sensul sememelor	
	k ₁	k ₂	k ₃	k ₄	k ₅					a ₋	a ₀	a ₊	g̃					
														g ₁	g ₂			g ₃
CAPIU ₂	+	-	-	-	-	+	+	+	+	+	-	-	-	+	-	-	persoană	"amețit de oboseală de emoție"
NĂUC ₁	+	-	-	-	-	+	+	+	+	+	-	-	-	+	-	-	persoană	"zăpăcit, bui- mac, uluit"
ZĂPĂCIT ₁	+	-	-	-	-	+	+	+	+	+	-	-	-	+	-	-	persoană	"bui-mac, năucit"
BUIMAC	+	-	-	-	-	+	+	+	+	+	-	-	-	+	-	-	persoană	"amețit de somm, de e- moție și frică"
HĂBĂUC	+	-	-	-	-	+	+	+	+	+	-	-	-	+	-	-	persoană	"năuc, bui- mac, zăpăcit"
AIURIT ₁	+	-	-	-	-	+	+	+	+	+	-	-	-	+	-	-	persoană	"amețit de emoție"
BUIMĂCIT	+	-	-	-	-	+	+	+	+	+	-	-	-	+	-	-	persoană	"amețit de somm, de e- moție, de frică"
BEAT ₂	+	-	-	-	-	+	+	+	+	+	-	-	-	-	-	-	persoană	"amețit de o emoție pu- ternică"

Intrucît toate adjectivele din tabelul 20 se combină cu substan-
 tive care desemnează persoane (bărbat, femeie, prieten, sportiv, portar)
 și se caracterizează prin aceleași trăsături semantice, ele alcătuiesc
 o serie omogenă.

Seria 69

$$\text{CAPIU}_2 = \{k_1, t_{20}, t_{21}, t_{13}, t_{29}, a^-, g_1\}$$

$$\text{NĂUC}_1 = \{k_1, t_{20}, t_{21}, t_{13}, t_{29}, a^-, g_1\}$$

$$\begin{aligned}
 \text{ZĂPĂCIT}_1 &= \{k_1, t_{20}, t_{21}, t_{13}, t_{29}, a^-, g_1\} \\
 \text{BUIMAC} &= \{k_1, t_{20}, t_{21}, t_{13}, t_{29}, a^-, g_1\} \\
 \text{HĂBĂUC} &= \{k_1, t_{20}, t_{21}, t_{13}, t_{29}, a^-, g_1\} \\
 \text{AIURIT} &= \{k_1, t_{20}, t_{21}, t_{13}, t_{29}, a^-, g_1\} \\
 \text{BUIMĂCIT} &= \{k_1, t_{20}, t_{21}, t_{13}, t_{29}, a^-, g_1\} \\
 \text{BEAT}_2 &= \{k_1, t_{20}, t_{21}, t_{13}, t_{29}, a^-, g_1\}
 \end{aligned}$$

TABELUL 21: trăsăturile: t_{20} = /echilibru/
 t_{21} = /psihic/
 t_{13} = /momentan/
 t_{30} = /cauzat de alcool/

Sememe	k					t_{20}	t_{21}	t_{13}	t_{30}	Seme grad. Contexte										Sensul sememelor
	k_1	k_2	k_3	k_4	k_5					a										
										a^-	a^0	a^+	$\tilde{a}$	$\tilde{a}$						
														$\tilde{a}_1$	$\tilde{a}_2$	$\tilde{a}_3$	$\tilde{a}_4$	$\tilde{a}_5$	$\tilde{a}_6$	
CHERCHELIT	+	-	-	-	-	+	+	+	+	+	-	-	-	+	-	-	persoană	"ușor ametit de băutură"		
CANDRIU ₂	+	-	-	-	-	+	+	+	+	+	-	-	-	+	-	-	persoană	"beat, afumat"		
AFUMAT ₄	+	-	-	-	-	+	+	+	+	+	-	-	-	+	-	-	persoană	"ușor ametit de băutură"		
PILIT ₃	+	-	-	-	-	+	+	+	+	+	-	-	-	+	-	-	persoană	"ametit de bă- utură, cher- chelit"		
BĂUT ₂	+	-	-	-	-	+	+	+	+	+	-	-	-	+	-	-	persoană	"ametit de băutură"		
BEAT ₁	+	-	-	-	-	+	+	+	+	+	-	-	-	+	-	-	persoană	"în stare de ebrietate"		
TREAZ ₂	+	-	-	-	-	+	+	+	+	+	-	-	-	+	-	-	persoană	"care nu este beat"		

Sememele adjectivale din tabelul 21 manifestă compatibilitate

sintagmatică față de clasa substantivelor care denumesc persoane:

bărbat, prieten, trecător, client, . . . etc. In funcție de identitatea sub aspect semantic se disting următoarele serii:

Seria 7o

$$\begin{aligned}
 \text{(a)} \quad \left\{ \begin{aligned}
 &\text{CHERCHELIT} &= \{k_1, t_{20}, t_{21}, t_{13}, t_{30}, a^-, g_1\} \\
 &\text{CANDRIU}_2 &= \{k_1, t_{20}, t_{21}, t_{13}, t_{30}, a^-, g_1\} \\
 &\text{AFUMAT}_4 &= \{k_1, t_{20}, t_{21}, t_{13}, t_{30}, a^-, g_1\} \\
 &\text{PILIT}_3 &= \{k_1, t_{20}, t_{21}, t_{13}, t_{30}, a^-, g_1\}
 \end{aligned} \right.
 \end{aligned}$$

$$(b) \text{ BĂUT}_2 = \{k_1, t_{20}, t_{21}, t_{13}, t_{30}, a^-, \bar{g}\}$$

$$(c) \text{ BEAT}_1 = \{k_1, t_{20}, t_{21}, t_{13}, t_{30}, a^-, g_2\}$$

Seria 71

$$\text{TREAZ}_2 = \{k_1, t_{20}, t_{21}, t_{13}, t_{30}, a^0\}$$

Tabelul 22: trăsătura t_{31} = /locvacitate/

Sememe	k					t_{31}	Seme grad. Contexte										Sensul sememelor
	k_1	k_2	k_3	k_4	k_5		a					Seme grad.					
							a^-	a^0	a^+	$\bar{g}$	g_1	g_2	g_3				
VORBĂREȚ	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-		persoană	"cărui i place să vorbească mult"	
GURALIV	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-		persoană	"care vorbește mult, vorbăreț"	
LIMBUT	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-		persoană	"care vorbește mult, vorbăreț"	
LOCVACE	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-		persoană	"care vorbește mult"	
GUREȘ ₁	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-		persoană	"care vorbește mult"	
TĂCUT ₃	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-		persoană	"care nu vorbește"	
TACITURN	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-		persoană	"tăcut din fire"	
MUT ₃	+	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-	+	-		persoană	"care vorbește puțin"	
LACONIC ₂	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-		persoană	"care vorbește puțin"	

Toți termenii din tabelul 22 se combină cu substantive care desemnează persoane (femeie, frate, coleg, vecin, ... etc.). Dintre aceștia se pot distinge următoarele serii:

Seria 72

$$\text{VORBĂREȚ} = \{k_1, t_{31}, a^+, \bar{g}\}$$

$$\text{GURALIV} = \{k_1, t_{31}, a^+, \bar{g}\}$$

$$\text{LIMBUT} = \{k_1, t_{31}, a^+, \bar{g}\}$$

$$\text{LOCVACE} = \{k_1, t_{31}, a^+, \bar{g}\}$$

$$\text{GUREȘ}_1 = \{k_1, t_{31}, a^+, \bar{g}\}$$

Seria 73

$$\begin{aligned}
 (a) \quad & \begin{cases} \text{TĂCUT}_3 & = \{k_1, t_{31}, a^-, \bar{g}\} \\ \text{TACITURN} & = \{k_1, t_{31}, a^-, \bar{g}\} \\ \text{LACONIC}_2 & = \{k_1, t_{31}, a^-, \bar{g}\} \end{cases} \\
 (b) \quad & \text{MUT}_3 = \{k_1, t_{31}, a^-, g_2\}
 \end{aligned}$$

Tabelul 23: trăsătura t_{32} = /acuitate/

Sememe	k					t_{32}	Seme grad. Contexte								Sensul sememelor
	k_1	k_2	k_3	k_4	k_5		a	a	a	a	$\bar{g}$	$\bar{g}$	$\bar{g}$	$\bar{g}$	
AGER ₃	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-	-	privire, minte, "care are putere de pătrundere"
ASCUȚIT ₂	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-	-	privire, minte, "care are putere de pătrundere"
PATRUNZĂTOR	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-	-	privire, minte, "care are putere de pătrundere"
PERSPICACE	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-	-	privire, minte, "care pătrunde ușor sensul lucrurilor"

Intrucît adjectivele din tabelul 23 realizează combinații sintagmatice cu aceiași termeni, iar din punct de vedere semantic sînt alcătuiți din aceleași trăsături, ele formează o serie omogenă.

Seria 74

$$\begin{aligned}
 \text{AGER}_3 &= \{k_1, t_{32}, a^+, \bar{g}\} \\
 \text{ASCUȚIT}_2 &= \{k_1, t_{32}, a^+, \bar{g}\} \\
 \text{PATRUNZĂTOR} &= \{k_1, t_{32}, a^+, \bar{g}\} \\
 \text{PERSPICACE} &= \{k_1, t_{32}, a^+, \bar{g}\}
 \end{aligned}$$

Tabelul 24: trăsătura t_{33} = /vitalitate/

Sememe	k					t_{33}	a				Seme grad.			Contexte	Sensul sememelor
	k_1	k_2	k_3	k_4	k_5		a^-	a^0	a^+	$\bar{g}$	$\bar{g}_1$	$\bar{g}_2$	$\bar{g}_3$		
VEȘTED ₁	+	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-	-	-	plante	"care și-a pierdut prospețimea"
OFILIT ₁	+	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-	-	-	plante, ten	"veștejit, pălit"
VEȘTEJIT ₁	+	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-	-	-	plante, ten	"ofilit, veșted"
PĂLIT ₃	+	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-	-	-	plante	"ofilit, veștejit"
USCAT ₇	+	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-	-	-	plante	"veșted, ofilit"
TRECUT ₅	+	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-	-	-	plante, ten	"ofilit, veștejit"
FANAT	+	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-	-	-	plante, ten	"ofilit, veștejit"

Sememele prezentate în tabelul 23 pot fi grupate astfel:

- Adjective care se combină cu substantive ce denumesc plante

(floare, frunză, trandafir etc.)

Seria 75

$$\begin{aligned}
 & \left. \begin{array}{l} \text{VEȘTED}_1 \\ \text{OFILIT}_1 \\ \text{VEȘTEJIT}_1 \\ \text{PĂLIT}_3 \\ \text{TRECUT}_5 \\ \text{FANAT} \end{array} \right\} \begin{array}{l} = \{k_1, t_{33}, a^-, \bar{g}\} \\ = \{k_1, t_{33}, a^-, \bar{g}\} \\ = \{k_1, t_{33}, a^-, \bar{g}\} \\ = \{k_1, t_{33}, a^-, \bar{g}\} \\ = \{k_1, t_{33}, a^-, \bar{g}\} \\ = \{k_1, t_{33}, a^-, \bar{g}\} \end{array} \\
 & \text{(b) USCAT}_7 = \{k_1, t_{33}, a^-, \bar{g}_3\}
 \end{aligned}$$

Tabelul 25: trăsăturile t_6 = /extensiune/ t_{34} = /temporal/

Sememe	k					t ₆	t ₃₄	a		Seme grad. Contexte					Sensul sememelor	
	k ₁	k ₂	k ₃	k ₄	k ₅			a ⁻	a ⁰	a ⁺	g̃	g				
												g ₁	g ₂	g ₃		
MARE	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	+	-	-	-	zi, noapte	"de lungă durată"
LUNG ₄	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	+	-	-	-	zi, noapte discuție	"care durează mult"
MIC ₈	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	+	-	-	-	zi, noapte, discuție	"care durează puțin"
SCURT ₆	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	+	-	-	-	zi, noapte, discuție	"care durează mult"

Sememele prezentate în tabelul 25 se combină cu substantive care denumesc noțiuni temporale ca: zi, noapte, discuție, sedință, ...etc.

Din acestea se disting următoarele serii:

Seria 76:

$$\text{MARE}_{10} = \{k_1, t_6, t_{34}, a^+, \bar{g}\}$$

$$\text{LUNG}_4 = \{k_1, t_6, t_{34}, a^+, \bar{g}\}$$

Seria 77

$$\text{MIC}_8 = \{k_1, t_6, t_{34}, a^-, \bar{g}\}$$

$$\text{SCURT}_6 = \{k_1, t_6, t_{34}, a^-, \bar{g}\}$$

Tabelul 26: trăsătura t_{35} = /perseverență/

Sememe	k					t ₃₅	Seme grad. Contexte									Sensul sememelor
	k ₁	k ₂	k ₃	k ₄	k ₅		a ⁻	a ⁰	a ⁺	g ⁻	g					
											g ₁	g ₂	g ₃			
ASIDUU	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-	om, muncă	"stăruitor, sîrguincios"	
PERSEVERENT	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-	om, muncă	"care perseverează, stăruitor"	
STĂRUITOR ₂	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-	om, muncă	"perseverent, tenace"	
TENACE ₁	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-	om, muncă	"stăruitor, perseverent"	
INSISTENT	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-	om, muncă	"stăruitor, perseverent"	

Toate adjectivele din tabelul 26 se pot combina cu substantive care desemnează persoane (bărbat, femeie, student, ... etc.) sau acțiuni ale omului (muncă, studiu, ... etc.). Ele alcătuiesc o serie omogenă.

Seria 78

$$\text{ASIDU} = \{k_1, t_{33}, a^+, \bar{g}\}$$

$$\text{PERSEVERENT} = \{k_1, t_{33}, a^+, \bar{g}\}$$

$$\text{STĂRUITOR}_2 = \{k_1, t_{33}, a^+, \bar{g}\}$$

$$\text{TENACE}_1 = \{k_1, t_{33}, a^+, \bar{g}\}$$

$$\text{INSISTENT} = \{k_1, t_{33}, a^+, \bar{g}\}$$

Tabelul 27: trăsăturile: t_{36} = /reactivitate/

t_{21} = /psihic/

t_{37} = /motivată/

$\bar{t}_{37}$ = /nonmotivată/

t_{38} = /manifestată/

Sememe	k					t_{36}	t_{21}	t_{37}	$\bar{t}_{37}$	t_{38}	a					Seme grad.			Contexte	Sensul sememelor
	k_1	k_2	k_3	k_4	k_5						a	$\bar{a}$	a^+	$\bar{a}^+$	$\bar{g}$	$\bar{g}_1$	$\bar{g}_2$	$\bar{g}_3$		
AGRESIV ₁	+	-	-	-	-	+	+	-	+	+	-	-	+	+	-	-	-	-	om, manifestări	"care atacă fără provocarea"
BĂTĂIOS	+	-	-	-	-	+	+	-	+	+	-	-	+	+	-	-	-	-	om, manifestări	"cărui îi place să se bată"
IMPULSIV	+	-	-	-	-	+	+	+	-	+	-	-	+	+	-	-	-	-	om, manifestări	"care acționează sub influența primului impuls"
VIOLENT ₂	+	-	-	-	-	+	+	+	-	+	-	-	+	-	-	-	-	+	om, manifestări	"care are accese de furie"

Sememele adjectivele din tabelul 27 manifestă compatibilitate sintagmatică față de substantive denumind persoane (om, prieten, vecin, fotbalist etc) și manifestări umane (fire, reacție ... etc.). Având unele trăsături semantice comune, între acestea se stabilesc echivalențe și monoechivalențe, alcătuind serii și (sub)serii:

Seria 79

$$\begin{aligned}
 (a) \quad & \begin{cases} \text{AGRESIV}_1 & = \{k_1, t_{36}, t_{21}, \bar{t}_{37}, t_{38}, a^+, \bar{g}\} \\ \text{BĂTĂIOS} & = \{k_1, t_{36}, t_{21}, \bar{t}_{37}, t_{38}, a^+, \bar{g}\} \end{cases} \\
 (b) \quad & \text{IMPULSIV} = \{k_1, t_{36}, t_{21}, t_{37}, t_{38}, a^+, \bar{g}\} \\
 (c) \quad & \text{VIOLENT}_2 = \{k_1, t_{36}, t_{21}, t_{37}, t_{38}, a^+, g_3\}
 \end{aligned}$$

Tabelul 28: trăsătura $t_{39} = \text{/aciditate/}$

Sememe	k					t_{39}	a			Seme grad. Contexte				Sensul sememelor
	k_1	k_2	k_3	k_4	k_5		a	$\bar{a}$	a^+	$\bar{g}$	$\bar{g}_1$	$\bar{g}_2$	$\bar{g}_3$	
ASPRU ₄	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-	vin, soluții "întepător, acru"
ACRU ₁	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-	vin, soluții "care are gustul lămii sau al oțetului"
ACID ₂	+	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-	vin, soluții "cu gust acru, întepător"
ACIDULAT	+	-	-	-	-	+	-	-	+	-	+	-	-	vin, soluții "ușor acrit"
ASPRIU ₂	+	-	-	-	-	+	-	-	+	-	+	-	-	vin, soluții "cam întepător la gust"

Toate adjectivele din tabelul 28 se combină cu substantive care denumesc soluții, băuturi, în special vin; sau mîncăruri. Dintre acestea se pot delimita următoarele clase:

Seria 80

$$\begin{aligned}
 (a) \quad & \begin{cases} \text{ASPRU}_4 & = \{k_1, t_{39}, a^+, \bar{g}\} \\ \text{ACRU}_1 & = \{k_1, t_{39}, a^+, \bar{g}\} \\ \text{ACID}_2 & = \{k_1, t_{39}, a^+, \bar{g}\} \end{cases} \\
 (b) \quad & \begin{cases} \text{ACIDULAT} & = \{k_1, t_{39}, a^+, g_1\} \\ \text{ASPRIU}_2 & = \{k_1, t_{39}, a^+, g_1\} \end{cases}
 \end{aligned}$$

3.2.2 Adjective care exprimă prezența sau absența unei însușiri prin raportarea la un antonim¹¹.

3.2.2.1 Am inclus în această categorie adjectivele care exprimă manifestarea pozitivă sau negativă a unei însușiri, dar nu prin raportare la un grad mediu (normal) de existență a însușirii, pentru că acesta nu există, nu poate fi conceput. Manifestarea (pozitivă sau negativă) a însușirii se face prin raportarea la un antonim, fiecare din termenii perechii antonimice îndeplinind rolul de termen de referință pentru celălalt membru al cuplului (v.la 2.2.3,2 - 2°, precum și schema II).

În formula compozițională a adjectivelor din această categorie vor intra următoarele tipuri de seme:

- Seme de categorizare gramaticală: deci unul din semele k_1 , k_2 , k_3 , k_4 , k_5 - care reprezintă caracteristica specific adjectivală¹²

- seme graduale

$\bar{g}$ - nemarcat gradual (manifestarea însușirii într-un grad nedeterminat).

g_1 - indică manifestarea însușirii în grad foarte mic.

g_2 - indică manifestarea însușirii în grad mare.

g_3 - indică manifestarea însușirii în grad extrem de mare.

Trebuie făcută însă aici precizarea că nu toate adjectivele incluse în categoria de sub 3.2.2 se caracterizează prin seme graduale întrucât o parte din însușirile pe baza cărora se face aprecierea nu pot exista în grad diferite. De exemplu, dacă în cazul perechii antonimice clar - neclar, putem admite că însușirea poate exista în grade diferite (adjectivul clar poate fi trecut la diferite grade de comparație: foarte clar, extrem de clar, mai clar) în cazul perechii antonimice apt - inapt nu se mai poate face această precizare.

¹¹ În această categorie vor intra adjectivele care se pot încadra în schema II, (v.la 2.2.3.2 - 2°).

¹² Pentru semnificația acestora vezi la 2.2.3.2 .

Prin urmare, în tabelele prezentate în continuare, semele graduale vor apărea numai la adjectivele caracterizate prin trăsături gradabile.

- Trăsături semantice propriu-zise¹³

- t₄₀ = /fertilitate/
- t₄₁ = /umiditate/
- t₄₂ = /integritate/
- t₄₃ = /moral/
- t₄₄ = /elasticitate/
- t₄₅ = /cauzat de lipsa precipitațiilor/
- t₄₆ = /transparentă/
- t₄₇ = /valabilitate/
- t₄₈ = /rezistență/
- t₄₉ = /rezultă sfărâmături/
- t₅₀ = /rezultă cioaburi/
- t₅₁ = /durabilitate/
- t₅₂ = /inteligibilitate/
- t₅₃ = /eficacitate/
- t₅₄ = /comoditate/
- t₅₅ = /posibilitate/
- t₅₆ = /a distinge/
- t₅₇ = /acțiune realizată/
- t₅₈ = /abilitate/
- t₅₉ = /atitudine reverențioasă/
- t₆₀ = /concentrare/
- t₆₁ = /suportabilitate/
- t₆₂ = /a citi/
- t₆₃ = /realitate/
- t₆₄ = /autenticitate/

¹³ Preferăm notarea în continuare atât a trăsăturilor semantice cât și a tabelor pentru a nu crea confuzii când vom reveni asupra acestora cu observații și concluzii.

- t_{65} = /stabilitate/
 t_{66} = /limitat/
 t_{67} = /necesitate/
 t_{68} = /abstract/
 t_{69} = /viabilitate/
 t_{70} = /oxigen/
 t_{71} = /a îndeplini o acțiune/

3.2.2.2 Tabelul 29: trăsăturile t_{40} = /fertilitate /
 t_{40} = /nonfertilitate/
 t_{41} = /nonumiditate/

Sememe	k					t ₄₀	t ₄₀	t ₄₁	Seme grad. Contexte						Sensul sememelor
	k ₁	k ₂	k ₃	k ₄	k ₅				g			g			
									g ₁	g ₂	g ₃	g ₁	g ₂	g ₃	
SĂRAC ₄	+	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-	-	-	teren, loc, pământ	"neroditor, nefertil"
SEC ₂	+	-	-	-	-	+	+	+	-	-	-	-	-	teren, loc, pământ	"arid, neproductiv"
STERIL ₂	+	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-	-	-	teren, loc, pământ	"care nu rodește, neproductiv"
SĂRĂCĂCIOS ₃	+	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	-	teren, loc, pământ	"neroditor, nefertil"
ARID ₁	+	-	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	-	teren, loc, pământ	"lipsit de fertilitate neroditor"
USCAT ₄	+	-	-	-	-	+	+	+	-	-	-	-	-	teren, loc, pământ	"neroditor, sterp"
NERODITOR	+	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-	-	-	teren, loc, pământ	"care nu rodește, care rodește puțin"
STERP ₁	+	-	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	-	teren, loc, pământ	"care nu rodește destul"
SLAB ₉	+	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	-	teren, loc, pământ	"neroditor"
NEFERTIL	+	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-	-	-	teren, loc, pământ	"care nu rodește"
FERTIL	+	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	-	-	teren, loc, pământ	"care produce rod bogat"
RODITOR ₁	+	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	-	-	teren, loc, pământ	"care rodește, fertil"
GRAS ₆	+	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	-	-	teren, loc, pământ	"fertil, roditor"
BOGAT ₄	+	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	-	-	teren, loc, pământ	"mănos, roditor"
MĂNOS ₁	+	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	-	-	teren, loc, pământ	"care dă rod bogat, fertil"

Deoarece între adjectivele analizate în tabelul 29 nu sînt diferențe în ceea ce privește posibilitățile combinatorii, ele pot fi organizate în serii în funcție de echivalența lor semantică:

Seria 81

(a)	SĂRAC ₄	= {k ₁ , t̄ ₄₀ , ē̄}
	STERIL ₂	= {k ₁ , t̄ ₄₀ , ē̄}
	NERODITOR	= {k ₁ , t̄ ₄₀ , ē̄}
	NEFERTIL	= {k ₁ , t̄ ₄₀ , ē̄}
(b)	SĂRĂCĂCIOS ₃	= {k ₁ , t̄ ₄₀ , ē ₁ }
	SLAB ₉	= {k ₁ , t̄ ₄₀ , ē ₁ }
(c)	ARID ₁	= {k ₁ , t̄ ₄₀ , ē ₂ }
	STERP ₁	= {k ₁ , t̄ ₄₀ , ē ₂ }
(d)	SEC ₂	= {k ₁ , t̄ ₄₀ , t̄ ₄₁ , ē̄}
	USCAT ₄	= {k ₁ , t̄ ₄₀ , t̄ ₄₁ , ē̄}

Seria 82

FERTIL	= {k ₁ , t̄ ₄₀ , ē̄}
RODITOR ₁	= {k ₁ , t̄ ₄₀ , ē̄}
GRAS ₆	= {k ₁ , t̄ ₄₀ , ē̄}
BOGAT ₄	= {k ₁ , t̄ ₄₀ , ē̄}
MĂNOS ₁	= {k ₁ , t̄ ₄₀ , ē̄}

Tabelul 30: trăsăturile t_{42} = /integritate/
 $\bar{t}_{42}$ = /nonintegritate/
 t_{43} = /moral/

Sememe	k					t ₄₂	t̄ ₄₂	t ₄₃	Seme grad.			Contexte	Sensul sememelor	
	k ₁	k ₂	k ₃	k ₄	k ₅				ḡ	g				
										g ₁	g ₂			g ₃
NECINSTIT	+	-	-	-	-	+	+	+	-	-	-	persoane, manifestări umane	"incorect, neonest"	
INCORECT ₂	+	-	-	-	-	+	+	+	-	-	-	persoane, manifestări umane	"necinstit"	
NEONEST	+	-	-	-	-	+	+	+	-	-	-	persoane, manifestări umane	"necinstit"	
CINSTIT ₁	+	-	-	-	+	-	+	+	-	-	-	persoane, manifestări umane	"de bună credință, onest, corect"	
ONEST	+	-	-	-	+	-	+	+	-	-	-	persoane, manifestări umane	"cinstit, corect"	
CORECT ₂	+	-	-	-	+	-	+	+	-	-	-	persoane, manifestări umane	"care are o ținută morală, ireproșabilă cinstit"	
INTEGRU	+	-	-	-	+	-	+	+	-	-	-	persoane, manifestări umane	"cinstit, onest"	
DREPT ₉	+	-	-	-	+	-	+	+	-	-	-	persoane, manifestări umane	"cinstit, integru"	

Semelele adjectivale analizate în tabelul 30 se combină cu substantive care desemnează persoane (femeie, funcționar, avocat... etc.) sau manifestări umane (atitudine, faptă, fire, caracter, ... etc.).

Ele se organizează în două serii de termeni echivalenți din punct de vedere semantic.

Seria 83

$$\begin{aligned} \text{NECINSTIT} &= \{k_1, \bar{t}_{42}, t_{43}, \bar{g}\} \\ \text{INCORECT}_2 &= \{k_1, \bar{t}_{42}, t_{43}, \bar{g}\} \\ \text{NEONEST} &= \{k_1, \bar{t}_{42}, t_{43}, \bar{g}\} \end{aligned}$$

Seria 84

$$\begin{aligned} \text{CINSTIT}_1 &= \{k_1, t_{42}, t_{43}, \bar{g}\} \\ \text{ONEST} &= \{k_1, t_{42}, t_{43}, \bar{g}\} \\ \text{CORECT} &= \{k_1, t_{42}, t_{43}, \bar{g}\} \\ \text{INTEGRU} &= \{k_1, t_{42}, t_{43}, \bar{g}\} \\ \text{DREPT}_9 &= \{k_1, t_{42}, t_{43}, \bar{g}\} \end{aligned}$$

Tabelul 31: trăsăturile t_{44} = /elasticitate/
 $\bar{t}_{44}$ = /nonelasticitate/

Sememe	k					t ₄₄	E ₄₄	Seme grad. Contexte						Sensul sememelor
	k ₁	k ₂	k ₃	k ₄	k ₅			g	g					
									g ₁	g ₂	g ₃			
TARE ₃	+	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-		arc, lamă, material	"lipsit de elasticitate"
RIGID ₁	+	-	-	-	-	-	+	-	-	-	+		material, arc, bară	"care nu se deformează lipsit de elasticitate"
DUR ₃	+	-	-	-	-	-	+	-	-	-	+		arc, material	"lipsit de elasticitate"
NEFLEXIBIL	+	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-		arc, material	"lipsit de elasticitate"
FLEXIBIL ₁	+	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-		arc, material	"care se îndoaie ușor fără să se rupă"
ELASTIC ₁	+	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-		arc, lamă, material	"care își modifică forma sub acțiunea unei forțe exterioare"
MOALE ₃	+	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-		material	"flexibil"

Sememele analizate în tabelul 31 manifestă compatibilitate sintagmatică față de contextele substantive care denumesc obiecte (arc, lamă, bară, elastic ... etc) sau materii. Ele se organizează în două serii:

Seria 85

$$\begin{aligned}
 (a) \quad & \begin{cases} \text{TARE}_3 \\ \text{NEFLEXIBIL} \end{cases} = \{k_1, \bar{t}_{44}, \bar{g}\} \\
 (b) \quad & \begin{cases} \text{RIGID}_1 \\ \text{DUR}_3 \end{cases} = \{k_1, \bar{t}_{44}, \bar{g}\}
 \end{aligned}$$

Seria 86

$$\begin{aligned}
 \text{FLEXIBIL}_1 &= \{k_1, t_{44}, \bar{g}\} \\
 \text{ELASTIC}_1 &= \{k_1, t_{44}, \bar{g}\} \\
 \text{MOALE}_3 &= \{k_1, t_{44}, \bar{g}\}
 \end{aligned}$$

Tabelul 32: trăsăturile:

t_{41} = /umiditate/
 $\bar{t}_{41}$ = /nonumiditate/
 $\bar{t}_{23}$ = /nonconsistență/
 t_{45} = /cauzat de lipsa precipitațiilor/

Sememe	k					t_{41}	$\bar{t}_{41}$	$\bar{t}_{23}$	t_{45}	Seme grad.			Contexte	Sensul sememelor
	k_1	k_2	k_3	k_4	k_5					$\bar{g}$	g_1	g_2	g_3	
USCAT ₁	+	-	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	obiect, vreme, teren, aer, alimente "lipsit de umezeală"
ZBICIT	+	-	-	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	obiect, ru-fă, teren "ușor uscat, zvîntat"
ZVÎNTAT	+	-	-	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	obiect, ru-fă, teren "uscat în parte"
SECETOS ₁	+	-	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-	+	vreme, anotimp "fără ploi, bîntuit de secetă"
DESHIDRATAT	+	-	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	alimente "fără apă"
SEC ₁	+	-	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	teren, pămînt "lipsit de apă, uscat"
UD ₁	+	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	+	obiect, teren "pătruns de apă, îmbibat de umezeală"
UMED ₁	+	-	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	-	obiect, vreme, teren, cameră "care conține umezeală"
JILAV	+	-	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	-	obiect, vreme, teren "umed"
REAVĂN ₁	+	-	-	-	-	+	-	-	-	-	+	-	-	pămînt, teren "care are o umiditate optimă"
MOALE ₂	+	-	-	-	-	+	-	+	-	+	-	-	-	teren, pămînt "care conține umezeală"
IGRASIOS	+	-	-	-	-	+	-	-	-	-	+	-	-	încăpere "care are igrasie, umed"

Sememele analizate în tabelul 32 se diferențiază atât în ceea ce privește posibilitățile de combinare contextuală, cît și în privința trăsăturilor semantice care le alcătuiesc. Se pot distinge:

- Adjective care se combină cu substantive ce denumesc obiecte

(stradă, acoperiș, rufă .... etc).

Seria 87

$$\begin{aligned}
 (a) \quad \text{USCAT}_1 &= \{k_1, \bar{t}_{41}, \bar{g}\} \\
 (b) \quad \begin{cases} \text{ZBICIT} \\ \text{ZVÎNTAT} \end{cases} &= \{k_1, \bar{t}_{41}, g_1\} \\
 &= \{k_1, \bar{t}_{41}, g_1\}
 \end{aligned}$$

Seria 88

$$(a) \quad UD_1 = \{k_1, t_{41}, \bar{g}\}$$

$$(b) \quad \begin{cases} UMED_1 \\ JILAV \end{cases} = \begin{cases} \{k_1, t_{41}, g_1\} \\ \{k_1, t_{41}, g_1\} \end{cases}$$

- Adjective care se combină cu substantive ca timp, vreme,

anotimp:

Seria 89

$$(a) \quad USCAT_1 = \{k_1, \bar{t}_{41}, \bar{g}\}$$

$$(b) \quad SECETOS_1 = \{k_1, \bar{t}_{41}, t_{45}, \bar{g}\}$$

Seria 90

$$UMED_1 = \{k_1, t_{41}, g_1\}$$

$$JILAV = \{k_1, t_{41}, g_1\}$$

- Adjective care se combină cu substantive care denumesc

alimente (pîine, cartofi, ceapă ... etc.)

Seria 91

$$USCAT_1 = \{k_1, \bar{t}_{41}, \bar{g}\}$$

$$DESHIDRATAT = \{k_1, \bar{t}_{41}, \bar{g}\}$$

- Adjective care se combină cu substantive ca: teren, pămînt

loc etc.).

Seria 92

$$(a) \quad \begin{cases} USCAT_1 \\ SEC_1 \end{cases} = \begin{cases} \{k_1, \bar{t}_{41}, \bar{g}\} \\ \{k_1, \bar{t}_{41}, \bar{g}\} \end{cases}$$

$$(b) \quad \begin{cases} ZBICIT \\ ZVÎNTAT \end{cases} = \begin{cases} \{k_1, \bar{t}_{41}, g_1\} \\ \{k_1, \bar{t}_{41}, g_1\} \end{cases}$$

Seria 93

$$(a) \quad UD_1 = \{k_1, \bar{t}_{41}, g_3\}$$

$$\begin{cases} UMED_1 \\ JILAV \end{cases} = \begin{cases} \{k_1, t_{41}, g_1\} \\ \{k_1, t_{41}, g_1\} \end{cases}$$

$$(b) \quad \begin{cases} REAVÂN_1 \end{cases} = \{k_1, t_{41}, g_1\}$$

$$(c) \quad MOALE_2 = \{k_1, t_{41}, \bar{t}_{23}, \bar{g}\}$$

- Adjective care se combină cu substantive ca: încăpere, cameră,

casă .... etc.).

Seria 94

$$\begin{aligned} \text{UMED}_1 &= \{k_1, t_{41}, g_1\} \\ \text{JILAV} &= \{k_1, t_{41}, g_1\} \\ \text{IGRASIOS} &= \{k_1, t_{41}, g_1\} \end{aligned}$$

Tabelul 33   trăsătură t_{46} = /transparentă/
 $\bar{t}_{46}$ = /nontransparentă/

Sememe	k					t ₄₆	t ₄₆	Seme grad.			Contexte	Sensul sememelor	
	k ₁	k ₂	k ₃	k ₄	k ₅			g					
								g ₁	g ₂	g ₃			
CLAR ₂	+	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-	lichid, cer, sticlă	"transparent"
LIMPEDE ₁	+	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-	lichid, cer, sticlă	"transparent, clar"
TRANSPARENT	+	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-	lichid, sticlă, material	"prin care se vede clar"
SENIN ₁	+	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-	cer	"fără nori, limpede, clar"
STRĂVEZIU ₁	+	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-	lichid, sticlă, material	"prin care se văd clar obiectele"
AERIAN ₂	+	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	țesătură	"transparent, diafan"
DIAFAN ₁	+	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	țesătură	"foarte subțire permițând distingerea clară a contururilor"
OPAC ₁	+	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	sticlă, material	"prin care nu trece lumina, netransparent"
NETRANSPARENT	+	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	lichid, sticlă, material	"care nu e transparent"
NESTRĂVEZIU	+	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	lichid, sticlă, material	"prin care nu se vede"
ACOPERIT ₂	+	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	cer	"cu nori, lipsit de transparentă"

Sememele de mai sus se deosebesc atât ca posibilități de combinare cât și ca formulare compozițională. Dintre ele distingem:

- Adjective care se combină cu substantive care denumesc lichide (apă, soluție ... etc.) sau substantive ca: sticlă, lentilă, etc.

Dintre acestea:

Seria 95

CLAR ₂	= { k ₁ , t ₄₆ , $\bar{g}$ }
LIMPEDE ₁	= { k ₁ , t ₄₆ , $\bar{g}$ }
TRANSPARENT ₁	= { k ₁ , t ₄₆ , $\bar{g}$ }
STRĂVEZIU ₁	= { k ₁ , t ₄₆ , $\bar{g}$ }

Seria 96

OPAC ₁	= { k ₁ , t ₄₆ }
NETRANSPARENT	= { k ₁ , t ₄₆ }
NESTRĂVEZIU	= { k ₁ , t ₄₆ }

- Adjective care se combină cu substantivul material sau cu substantive care denumesc materiale, țesături.

Seria 97

(a)	{ TRANSPARENT ₁	= { k ₁ , t ₄₆ , $\bar{g}$ }
	{ STRĂVEZIU ₁	= { k ₁ , t ₄₆ , $\bar{g}$ }
(b)	{ AERIAN ₂	= { k ₁ , t ₄₆ , g ₁ }
	{ DIAFAN ₁	= { k ₁ , t ₄₆ , g ₁ }

Seria 98

OPAC ₁	= { k ₁ , t ₄₆ }
NETRANSPARENT	= { k ₁ , t ₄₆ }
NESTRĂVEZIU	= { k ₁ , t ₄₆ }

- Adjective care se combină cu substantivul cer.

Seria 99

CLAR ₂	= { k ₁ , t ₄₆ , $\bar{g}$ }
LIMPEDE ₁	= { k ₁ , t ₄₆ , $\bar{g}$ }
SENIN ₁	= { k ₁ , t ₄₆ , $\bar{g}$ }

Seria 100

ACOPERIT ₂	= { k ₁ , t ₄₆ , $\bar{g}$ }

Tabelul 34: trăsăturile t_{47} = /valabilitate/ $\bar{t}_{47}$ = /nonvalabilitate/

Sememe	k					t ₄₇	F ₄₇	Seme grad. Contexte			Sensul sememelor		
	k ₁	k ₂	k ₃	k ₄	k ₅			ḡ	g				
									g ₁	g ₂		g ₃	
TARE ₆	+	-	-	-	-	+	-	-	-	+	-	argumente, demonstrații	"concludent, convingător"
CONCLUDENT	+	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-	argumente, demonstrații	"care convinge, convingător"
CONVINGĂTOR	+	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-	argumente, demonstrații	"care convinge"
PUTERNIC ₆	+	-	-	-	-	+	-	-	-	+	-	argument, demonstrație	"care convinge"
SOLID ₃	+	-	-	-	-	+	-	-	-	+	-	argument, demonstrație	"care convinge"
NECONVINGĂTOR	+	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	argument, demonstrație	"care nu convinge"
NECONCLUDENT	+	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	argument, demonstrație	"care nu convinge"
SLAB ₁₁	+	-	-	-	-	-	+	-	-	+	-	argument, demonstrație	"lipsit de valoare"
ȘUBRED ₃	+	-	-	-	-	-	+	-	-	+	-	argument, demonstrație	"care nu rezistă unei analize serioase"
FIRAV ₂	+	-	-	-	-	-	+	-	-	+	-	argument, demonstrație	"slab, neconcludent"

Toate sememele adjectivale din tabelul 34 apar în contextul substantivelor ca argument, demonstrație, deci ele nu se diferențiază din punctul de vedere al posibilităților de combinare. Rămâne să le grupăm în funcție de identitatea sau nonidentitatea conținutului lor semantic:

Seria 101

- (a) $\begin{cases} \text{CONCLUDENT} & = \{k_1, t_{47}, \bar{g}\} \\ \text{CONVINGĂTOR} & = \{k_1, t_{47}, \bar{g}\} \end{cases}$
- (b) $\begin{cases} \text{TARE}_6 & = \{k_1, t_{47}, g_2\} \\ \text{PUTERNIC}_6 & = \{k_1, t_{47}, g_2\} \\ \text{SOLID}_3 & = \{k_1, t_{47}, g_2\} \end{cases}$

Seria 1o2

$$\begin{aligned}
 (a) \quad & \begin{cases} \text{NECONVINGĂTOR} & = \{k_1, \bar{t}_{47}, \bar{g}\} \\ \text{NECONCLUDENT} & = \{k_1, \bar{t}_{47}, \bar{g}\} \end{cases} \\
 (b) \quad & \begin{cases} \text{SLAB}_{11} & = \{k_1, \bar{t}_{47}, g_2\} \\ \text{ȘUBRED}_3 & = \{k_1, \bar{t}_{47}, g_2\} \\ \text{FIRAV}_2 & = \{k_1, \bar{t}_{47}, g_2\} \end{cases}
 \end{aligned}$$

Tabelul 35: trăsăturile t_{48} = /rezistență/ $\bar{t}_{48}$ = /nonrezistență/ t_{15} = /fizic/ t_{49} = /rezultă sfărîmături/ t_{50} = /rezultă cioburi/

Sememe	k					t ₄₈	t̄ ₄₈	t ₁₅	t ₄₉	t ₅₀	Seme grad.			Contexte	Sensul sememe- lor
	k ₁	k ₂	k ₃	k ₄	k ₅						g				
	g ₁	g ₂	g ₃												
FRIABIL	+	-	-	-	-	+	+	+	-	+	-	-	-	material, "care se sfărîmă, rocă se sparge ușor"	
CASANT	+	-	-	-	-	+	+	-	+	+	-	-	-	material, "care se sparge obiect sau se sfărîmă ușor"	
CASABIL ₁	+	-	-	-	-	+	+	-	+	+	-	-	-	material, "care se separe obiect sau se sfărîmă ușor"	
FRAGIL	+	-	-	-	-	+	+	+	+	+	-	-	-	material, "care se sparge obiect sau sfărîmă ușor"	
SLAB ₆	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	material, "lipsit de soliditate, de rezistență"	
NEREZISTENT	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	material, "lipsit de rezistență"	construcție
ȘUBRED ₁	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	construcție "lipsit de om rezistență"	
DEBIL	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	ființă "cu organismul firav, plăpînd"	
PLĂPÎND ₁	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	ființe, plante "lipsit de rezistență, de vitalitate"	
FIRAV ₁	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	ființe, plante "care are o constituție delicată"	
TARE ₁	+	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	material, "care opune rezistență"	
REZISTENT ₁	+	-	-	-	-	+	-	+	-	+	-	-	-	material, "care rezistă"	obiect

SOLID ₅	+	-	-	-	+	-	+	-	-	+	-	-	-	material, "care opune re- obiect, zistență" construcție
ROBUST	+	-	-	-	+	-	+	-	-	+	-	-	-	om "cu o constitu- ție fizică pu- ternică"
ZDRAVĂN ₃	+	-	-	-	+	-	+	-	-	+	-	-	-	om, "puternic, obiect solid"
REZISTENT ₂	+	-	-	-	+	-	+	-	-	+	-	-	-	om "care nu se lasă doborât"

Sememele analizate în tabelul de mai sus se diferențiază atât ca posibilitățile de combinare (selectează contexte substantivale diferite) cât și ca formulă compozițională. Prin urmare, ele formează serii diferite de termeni:

- Adjective care se combină cu substantive ca material, substanță, obiect.

Seria 1o3

- (a) $\begin{cases} \text{CASANT} & = \{k_1, \bar{t}_{48}, t_{15}, t_{50}, \bar{g}\} \\ \text{CASABIL}_1 & = \{k_1, \bar{t}_{48}, t_{15}, t_{50}, \bar{g}\} \end{cases}$
- (b) $\text{PRIABIL} = \{k_1, \bar{t}_{48}, t_{15}, t_{49}, \bar{g}\}$
- (c) $\text{FRAGIL} = \{k_1, \bar{t}_{48}, t_{15}, t_{49}, t_{50}, \bar{g}\}$
- (d) $\begin{cases} \text{SLAB}_6 & = \{k_1, \bar{t}_{48}, t_{15}, \bar{g}\} \\ \text{NEREZISTENT} & = \{k_1, \bar{t}_{48}, t_{15}, \bar{g}\} \end{cases}$

Seria 1o4

- $\text{REZISTENT}_1 = \{k_1, t_{48}, t_{15}, \bar{g}\}$
- $\text{TARE}_1 = \{k_1, t_{48}, t_{15}, \bar{g}\}$
- $\text{SOLID}_5 = \{k_1, t_{48}, t_{15}, \bar{g}\}$
- $\text{ZDRAVĂN}_3 = \{k_1, t_{48}, t_{15}, \bar{g}\}$

- Adjective care se pot combina cu substantive denumind persoane (om, copil, femeie ... etc.) plante:

Seria 1o5

- $\text{SLAB}_6 = \{k_1, \bar{t}_{48}, t_{15}, \bar{g}\}$
- $\text{NEREZISTENT} = \{k_1, \bar{t}_{48}, t_{15}, \bar{g}\}$
- $\text{ȘUBRED}_1 = \{k_1, \bar{t}_{48}, t_{15}, \bar{g}\}$
- $\text{DEBIL} = \{k_1, \bar{t}_{48}, t_{15}, \bar{g}\}$

PLĂPÎND₁ = {k₁, t₄₈, t₁₅, g̃}

FIRAV₁ = {k₁, t₄₈, t₁₅, g̃}

Seria 1o6

REZISTENT₂ = {k₁, t₄₈, t₁₅, g̃}

ROBUST = {k₁, t₄₈, t₁₅, g̃}

ZDRAVĂN₃ = {k₁, t₄₈, t₁₅, g̃}

- Adjective care se combină cu substantive care denumesc locuri contruite (casă, apartament, construcția... etc.)

Seria 1o7

NEREZISTENT = {k₁, t₄₈, t₁₅, g̃}

ȘUBRED₁ = {k₁, t₄₈, t₁₅, g̃}

Seria 1o8

REZISTENT₁ = {k₁, t₄₈, t₁₅, g̃}

SOLID₅ = {k₁, t₄₈, t₁₅, g̃}

ZDRAVĂN₃ = {k₁, t₄₈, t₁₅, g̃}

Tabelul 36: trăsăturile t₅₁ = /durabilitate/
t̃₅₁ = /nondurabilitate/

Sememe	k					t ₅₁	t̃ ₅₁	Seme grad.			Contexte	Sensul sememelor	
	k ₁	k ₂	k ₃	k ₄	k ₅			g̃	g				
									g ₁	g ₂			g ₃
TRAINIC	+	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-	obiect, legături, prietenie	"care durează mult, care se păstrează bine"
DURABIL	+	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-	obiect, legături, prietenie	"care durează mult timp, trainic"
SOLID ₂	+	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-	obiect, legături	"rezistent, trainic, durabil"
REZISTENT ₁	+	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-	obiect	"care rezistă trainic, durabil"

Sememele din tabelul de mai sus se organizează în serii diferite în funcție de contextele substantivale în care apar:

- Adjective care apar în contextul unor substantive ce denumesc obiecte concrete (încălțăminte, mobilă, stofă, material ... etc.) .

Seria 109

TRAINIC	= { $k_1, t_{51}, \bar{g}$ }
DURABIL	= { $k_1, t_{51}, \bar{g}$ }
SOLID ₂	= { $k_1, t_{51}, \bar{g}$ }
REZISTENT ₁	= { $k_1, t_{51}, \bar{g}$ }

- Adjective care apar în contextul unor substantive ce denumesc abstracte (prietenie, relații, legături ... etc.).

Seria 110

TRAINIC	= { $k_1, t_{51}, \bar{g}$ }
DURABIL	= { $k_1, t_{51}, \bar{g}$ }
SOLID ₂	= { $k_1, t_{51}, \bar{g}$ }

Tabelul 37: trăsăturile t_{52} = /inteligibilitate/
 $\bar{t}_{52}$ = /noninteligibilitate/

Sememe	k					t ₅₂	t ₅₂	Seme grad.			Contexte	Sensul sememelor	
	k ₁	k ₂	k ₃	k ₄	k ₅			ḡ	g				
									g ₁	g ₂			g ₃
NECLAR ₂	+	-	-	-	-	+	+	-	-	-	idee, exprimare, stil	"care nu se înțelege"	
CONFUZ ₂	+	-	-	-	-	+	+	-	-	-	idee, exprimare, stil	"care nu se înțelege bine"	
NEBULOS ₂	+	-	-	-	-	+	+	-	-	-	idee, exprimare, stil	"care nu se înțelege bine"	
CLAR ₃	+	-	-	-	-	+	+	-	-	-	idee, exprimare, stil	"ușor de înțeles"	
LIMPEDE ₆	+	-	-	-	-	+	-	+	-	-	idee, exprimare, stil	"care se poate înțelege ușor"	
DESLUȘIT ₂	+	-	-	-	-	+	-	+	-	-	idee, exprimare, stil	"care se înțelege bine"	
COMPREHENSIBIL	+	-	-	-	-	+	-	+	-	-	idee	"care se poate înțelege ușor"	
PRICEPUT ₂	+	-	-	-	-	+	-	+	-	-	exprimare	"care poate fi înțeles"	

Toate adjectivele din tabelul 37 pot apărea în contextul unor substantive ca stil, povestire, relatare, exprimare, idee formînd două serii antonimice (unele se caracterizează prin t_{52} , celelalte prin $\bar{t}_{52}$).

Seria 111

$$\text{NECLAR}_2 = \{k_1, t_{52}, \bar{g}\}$$

$$\text{CONFUZ}_2 = \{k_1, t_{52}, \bar{g}\}$$

$$\text{NEBULOS}_2 = \{k_1, t_{52}, \bar{g}\}$$

Seria 112

$$\text{CLAR}_3 = \{k_1, t_{52}, \bar{g}\}$$

$$\text{LIMPEDE}_6 = \{k_1, t_{52}, \bar{g}\}$$

$$\text{DESLUȘIT}_2 = \{k_1, t_{52}, \bar{g}\}$$

$$\text{COMPREHENSIBIL} = \{k_1, t_{52}, \bar{g}\}$$

$$\text{PRICEPUT}_2 = \{k_1, t_{52}, \bar{g}\}$$

Seriile sîn omogene, întrucît sememele adjectivale care le compun sînt formate din aceleași elemente.

Tabelul 38: trăsăturile t_{53} = /eficacitate/
 $\bar{t}_{53}$ = /noneficacitate/

Sememe.	k					t ₅₃	t̄ ₅₃	Seme grad.					Contexte	Sensul sememelor
	k ₁	k ₂	k ₃	k ₄	k ₅			g						
								g ₁	g ₂	g ₃				
EFICACE	+	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-	medicament, soluții	"care produce efectul așteptat"	
PUTERNIC ₄	+	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-	medicament, soluții	"care are un efect imediat"	
TARE ₉	+	-	-	-	-	+	-	-	-	+	-	medicament, soluții	"cu efect puternic"	
SLAB ₁₀	+	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	medicament, soluții	"cu efect redus"	
INEFICACE	+	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	medicament, soluții	"care nu are efect"	

Sememele analizate în tabelul 38 se combină cu substantive ca: medicament, otravă, soluție, somnifer ... etc. Intre ele există însă diferențe din punctul de vedere al formulei compoziționale. Se disting deci:

Seria 113

- (a) EFICACE = $\{k_1, t_{53}, \bar{g}\}$
 (b) $\begin{cases} \text{PUTERNIC}_4 \\ \text{TARE}_9 \end{cases}$ = $\{k_1, t_{53}, g_2\}$
 (c) SLAB₁₀ = $\{k_1, t_{53}, g_1\}$

Seria 114INEFICACE = $\{k_1, t_{53}\}$

Tabelul 39: trăsăturile t_{54} = /comoditate/
 t_{54} = /noncomoditate/

Sememe	k					t ₅₄	t ₅₄	Seme grad.			Contexte	Sensul sememelor	
	k ₁	k ₂	k ₃	k ₄	k ₅			g	g				
									g ₁	g ₂			g ₃
COMOD ₁	+	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-	viață, locuință, obiect, metodă	"care oferă comoditate"
LESNICIOS	+	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-	viață, metodă, obiect	"ușor, care oferă"
ÎNDEMÎNATIC ₂	+	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-	obiect	"de care te folosești ușor, comod"
ÎNDEMÎNOS	+	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-	obiect	"de care te folosești ușor, comod"
INCOMOD ₁	+	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	viață, locuință, obiect, metodă, situație	"care nu oferă comoditate."
NECONFORTABIL	+	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	viață, locuință, obiect	"care nu oferă confort"

Adjectivele din tabelul 39 diferă între ele prin contextele substantivele pe care le admit, alcătuind mai multe serii sinonimice:

- Adjective care se combină cu substantive care denumesc obiecte utilizate de om pentru a efectua o acțiune (ciocan, fierăstrău... etc).

Seria 115

- LESNICIOS = $\{k_1, t_{54}, \bar{g}\}$
 ÎNDEMÎNATIC₂ = $\{k_1, t_{54}, \bar{g}\}$
 ÎNDEMÎNOS = $\{k_1, t_{54}, \bar{g}\}$
 COMOD₁ = $\{k_1, t_{54}, \bar{g}\}$

- Adjective care manifestă compatibilitate față de substantive care denumesc obiecte ca: locuință, încăpere, pat, fotoliu, balansoar etc.

Seria 117

COMOD₁ = {k₁, t₅₄, $\bar{g}$ }

CONFORTABIL = {k₁, t₅₄, $\bar{g}$ }

Seria 118

INCOMOD₁ = {k₁, t₅₄, $\bar{g}$ }

NECONFORTABIL = {k₁, t₅₄, $\bar{g}$ }

- Adjective care apar în contextul substantivelor abstracte ca: viață, existență, metodă, situație.

Seria 119

COMOD₁ = {k₁, t₅₄, $\bar{g}$ }

LESNICIOS = {k₁, t₅₄, $\bar{g}$ }

CONFORTABIL = {k₁, t₅₄, $\bar{g}$ }

Seria 120

INCOMOD₁ = {k₁, t₅₄, $\bar{g}$ }

NECONFORTABIL = {k₁, t₅₄, $\bar{g}$ }

Tabelul 40: trăsăturile t_{55} = /posibilitate/
 $\bar{t}_{55}$ = /nonposibilitate/
 t_{56} = /a distinge/
 t_{57} = /realizat/

Sememe	k					t ₅₅	t ₅₅	t ₅₆	t ₅₇	Seme grad.					Contexte	Sensul sememelor
	k ₁	k ₂	k ₃	k ₄	k ₅					g						
											g ₁	g ₂	g ₃			
CLAR ₁	+	-	-	-	-	+	-	+	+	+	-	-	-	Sunete, imagini, vizuale	"care se distinge limpede"	
DESLUȘIT ₁	+	-	-	-	-	+	-	+	+	+	-	-	-	sunete, imagini vizuale	"care se distinge limpede"	
LIMPEDE ₄	+	-	-	-	-	-	+	+	+	+	-	-	-	sunete, imagini vizuale	"care se distinge ușor"	
NECLAR ₁	+	-	-	-	-	-	+	+	+	+	-	-	-	sunete, imagini vizuale	"care nu se distinge bine"	
CONFUZ ₁	+	-	-	-	-	-	+	+	+	+	-	-	-	sunete, imagini vizuale	"care nu se distinge bine"	
NEDESLUȘIT	+	-	-	-	-	-	+	+	+	+	-	-	-	sunete, imagini vizuale	"care nu se distinge bine"	
NEBULOS ₁	+	-	-	-	-	-	+	+	+	+	-	-	-	imagini vizuale	"care nu se distinge bine"	
NELĂMURIT ₂	+	-	-	-	-	-	+	+	+	+	-	-	-	sunete, imagini vizuale	"care nu se distinge bine"	

Toate sememele adjectivale prezentate în tabelul de mai sus se pot combina cu substantive care denumesc sunete (sunet, glas, zgomot, acorduri, foșnet, murmur ... etc) sau imagini vizuale (imagini, contur linie... etc) În funcție de coincidența formulelor compoziționale termenii de mai sus se organizează în două serii omogene (în interiorul fiecărei serii, termenii reprezintă mulțimi formate din aceleași elemente).

Seria 121

CLAR₁ = { k_1 , t_{55} , t_{56} , t_{57} , $\bar{g}$ }
 DESLUȘIT₁ = { k_1 , t_{55} , t_{56} , t_{57} , $\bar{g}$ }
 LIMPEDE₄ = { k_1 , t_{55} , t_{56} , t_{57} , $\bar{g}$ }

Seria 122

NECLAR	= { $k_1, t_{55}, t_{56}, t_{57}, \bar{g}$ }
CONFUZ ₁	= { $k_1, t_{55}, t_{56}, t_{57}, \bar{g}$ }
NEDESLUȘIT	= { $k_1, t_{55}, t_{56}, t_{57}, \bar{g}$ }
NEBULOS ₁	= { $k_1, t_{55}, t_{56}, t_{57}, \bar{g}$ }
NELĂMURIT ₂	= { $k_1, t_{55}, t_{56}, t_{57}, \bar{g}$ }

Tabelul 41: trăsăturile t_{58} = /abilitate/
 $\bar{t}_{58}$ = /nonabilitate/
 t_1 = /noninteligentă/

Sememe	k					t ₅₈	t ₅₈	t ₁	Seme grad.			Contexte	Sensul sememelor	
	k ₁	k ₂	k ₃	k ₄	k ₅				g					
									g ₁	g ₂	g ₃			
ISCUSIT ₁	+	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	om	"îndeminatic, dibaci priceput"
DIBACI	+	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	om	"îndeminatic, abil, priceput"
ÎNDEMÎNATIC	+	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	om	"care are îndemînare, iscusință"
ABIL ₁	+	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	om	"care are îndemînare, iscusință"
PRICEPUT ₁	+	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	om	"îndeminatic, abil"
NEÎNDEMÎNATIC	+	-	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-	om	"lipsit de încredere"
STÎNGĂCI ₂	+	-	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-	om	"neîndeminatic"
INABIL	+	-	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-	om	"neîndeminatic"
NEPRICEPUT	+	-	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-	om	"lipsit de abilitate"
NEGHIOB ₁	+	-	-	-	-	-	+	+	+	-	-	-	om	"neîndeminatic, neprice- put"
PROST ₉	+	-	-	-	-	-	+	+	+	-	-	-	om	"neîndeminatic, nepriceput"

Adjectivele înfățișate în tabelul 41 admit drept contexte numai substantive care desemnează persoane (om, meseriaș, ucenic, femeie, croitor etc.). Prin urmare, sub aspectul posibilităților combinatorii ele formează o singură clasă. Din punctul de vedere al elementelor care formează mulțimile ce reprezintă sememele din tabel, ele se pot organiza în două serii antonimice:

Seria 12

ISCUSIT ₁	= {k ₁ , t ₅₈ , $\bar{g}$ }
DIBACI	= {k ₁ , t ₅₈ , $\bar{g}$ }
ÎNDEMÎNATIC ₁	= {k ₁ , t ₅₈ , $\bar{g}$ }
ABIL ₁	= {k ₁ , t ₅₈ , $\bar{g}$ }
PRICEPUT ₁	= {k ₁ , t ₅₈ , $\bar{g}$ }

Seria 124

(a)	NEÎNDEMÎNATIC	= {k ₁ , t ₅₈ , $\bar{g}$ }
	STÎNGACI ₂	= {k ₁ , t ₅₈ , $\bar{g}$ }
	INABIL	= {k ₁ , t ₅₈ , $\bar{g}$ }
	NEPRICEPUT	= {k ₁ , t ₅₈ , $\bar{g}$ }
(b)	NEGHIOB ₁	= {k ₁ , t ₅₈ , t ₁ , $\bar{g}$ }
	PROST ₉	= {k ₁ , t ₅₈ , t ₁ , $\bar{g}$ }

Tabelul 42: trăsăturile t₅₉ = /atitudine reverențioasă/
 $\bar{t}_{59}$ = /atitudine nereverențioasă/

Sememe	k					t ₅₉	$\bar{t}_{59}$	Seme grad.			Contexte		Sensul sememelor
	k ₁	k ₂	k ₃	k ₄	k ₅			$\bar{g}$	$\bar{g}_1$	$\bar{g}_2$			
RESPECTUOS	+	-	-	-	-	+	-	+	-	-	om, manifes- tări		"care are o atitu- dine de respect"
CONDESCENDENT	+	-	-	-	-	+	-	-	-	+	om, manifes- tări		"care are o atitu- dine de respect și bunăvoință"
DEPERENT	+	-	-	-	-	+	-	-	-	+	om, manifes- tări		"care are o atitu- dine de respect și stimă."
OBRAZNIC ₁	+	-	-	-	-	-	+	+	-	-	om, manifes- tări		"nerușinat, imper- tinent"
INSOLENT	+	-	-	-	-	-	+	+	-	-	om, manifes- tări		"obraznic, im- pertinent"
IMPERTINENT	+	-	-	-	-	-	+	+	-	-	om, manifes- tări		"lipsit de bună- cuvință, obraznic"

Adjectivele din tabelul de mai sus se utilizează în aceleași contexte și anume: substantive care desemnează persoane (om, prieten, ve-
cin, trecător, etc.) sau manifestări umane (atitudine, zîmbet, gest,
faptă, etc.).

Din punctul de vedere al trăsăturilor semantice care se compun,
 ele se organizează în următoarele serii:

Seria 125

- (a) RESPECTUOS = $\{k_1, t_{59}, \bar{g}\}$
- (b) $\begin{cases} \text{CONDESCENDENT} \\ \text{DEFERENT} \end{cases} = \begin{cases} \{k_1, t_{59}, g_2\} \\ \{k_1, t_{59}, g_2\} \end{cases}$

Seria 126

- OBRAZNIC = $\{k_1, t_{59}, \bar{g}\}$
- NERUȘINAT₂ = $\{k_1, t_{59}, \bar{g}\}$
- INSOLENT = $\{k_1, t_{59}, \bar{g}\}$
- IMPERTINENT = $\{k_1, t_{59}, \bar{g}\}$

Tabelul 43: trăsăturile $t_{60} = \text{/concentrare/}$
 $\bar{t}_{60} = \text{/nonconcentrare/}$

Sememe	k					t ₆₀	t̄ ₆₀	Seme grad.			Contexte	Sensul sememelor	
	k ₁	k ₂	k ₃	k ₄	k ₅			g					
								g ₁	g ₂	g ₃			
ABSENT ₂	+	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	om, atitudine	"distrat, neatent"
DISTRAT	+	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	om, atitudine	"cu gândul aiurea, neatent"
NEATENT ₁	+	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	om, atitudine	"care nu are atenția îndreptată asupra a ceva"
ATENT ₁	+	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-	om, atitudine	"care are atenția îndreptată asupra a ceva"
CONCENTRAT ²	+	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-	om, atitudine	"cu atenția încordată"

Adjectivele analizate în tabelul 43 pot apărea în contextul unor substantive care desemnează persoane (om, profesor, elev ... etc.) sau manifestări umane (atitudine, gest, zîmbet, aer, etc.). Din tabel se delimitează două serii antonime:

Seria 127

- ABSENT₂ = $\{k_1, t_{60}, \bar{g}\}$
- DISTRAT = $\{k_1, t_{60}, \bar{g}\}$
- NEATENT₁ = $\{k_1, t_{60}, \bar{g}\}$

Seria 128

- ATENT₁ = $\{k_1, t_{60}, \bar{g}\}$
- CONCENTRAT² = $\{k_1, t_{60}, \bar{g}\}$

Tabelul 44: trăsătura $\bar{t}_{61}$ = /nonsuportabilitate/

Sememe	k					$\bar{t}_{61}$	Seme grad. Contexte				Sensul sememelor
	k_1	k_2	k_3	k_4	k_5		$\bar{g}$	g_1	g_2	g_3	
GREU ₉	+	-	-	-	-	+	+	-	-	-	"care se suportă cu greutate"
ASPRU ₆	+	-	-	-	-	+	+	-	-	-	"greu de suportat"
CÎINESC ₃	+	-	-	-	-	+	-	-	+	-	"greu de suportat"
CÎINOS ₂	+	-	-	-	-	+	-	-	+	-	"greu de suportat"

Sememele adjectivale din tabelul de mai sus admit contexte substantive ca: iarnă, vreme, împrejurare, condiții, pedeapsă. Putem distinge o serie sinonimică formată la rîndul ei din două (sub)serii:

Seria 129

$$\begin{aligned}
 (a) \quad & \begin{cases} \text{GREU} & = \{k_1, \bar{t}_{61}, \bar{g}\} \\ \text{ASPRU} & = \{k_1, \bar{t}_{61}, \bar{g}\} \end{cases} \\
 (b) \quad & \begin{cases} \text{CÎINESC}_3 & = \{k_1, \bar{t}_{61}, g_2\} \\ \text{CÎINOS}_2 & = \{k_1, \bar{t}_{61}, g_2\} \end{cases}
 \end{aligned}$$

Tabelul 45: trăsăturile t_{55} = /posibilitate/
 $\bar{t}_{55}$ = /nonposibilitate/
 t_{62} = /a citi/
 t_{57} = /realizat/

Sememe	k					t_{55}	$\bar{t}_{55}$	t_{62}	t_{57}	Contexte	Sensul sememelor
	k_1	k_2	k_3	k_4	k_5						
CITET	+	-	-	-	-	+	-	+	+	scris	"care se poate citi ușor"
LIZIBIL	+	-	-	-	-	+	-	+	+	scris	"care se poate citi ușor"
NECITET	+	-	-	-	-	-	+	+	+	scris	"care nu se poate citi"
ILIZIBIL	+	-	-	-	-	-	+	+	+	scris	"care nu se poate citi"
INDESCIFRABIL	+	-	-	-	-	-	+	+	+	scris	"care nu se poate citi"

Adjectivele din tabelul de mai sus sînt utilizate întotdeauna în contextul substantivului scris (de mînă). Ele se organizează în două serii:

Seria 130CITET = $\{k_1, t_{55}, t_{62}, t_{57}\}$ LIZIBIL = $\{k_1, t_{55}, t_{62}, t_{57}\}$ Seria 131NECITET = $\{k_1, t_{55}, t_{62}, t_{57}\}$ ILIZIBIL = $\{k_1, t_{55}, t_{62}, t_{57}\}$ INDESCIFRABIL = $\{k_1, t_{55}, t_{62}, t_{57}\}$ Tabelul 46: trăsăturile t_{63} = /realitate/ t_{63} = /nonrealitate/ t_{57} = /realizat/

Sememe	k					t_{63}	t_{63}	t_{57}	Contexte	Sensul sememelor
	k_1	k_2	k_3	k_4	k_5					
ADEVĂRAT ₂	-	-	-	+	-	+	-	-	fapte, afir- mații, situ- ații, sentimen- te	"veritabil, real"
REAL ₂	-	-	-	+	-	+	-	-	fapte, afir- mații, situ- ații, senti- mente	"efectiv, indiscutabil"
NEFALSIFICAT ₁	-	-	-	+	-	+	-	+	afirmații, si- tuații	"care corespunde rea- lității"
VERITABIL ₁	-	-	-	+	-	+	-	-	fapte, afir- mații, senti- mente, sen- sații	"adevăr, real"
AUTENTIC ₁	-	-	-	+	-	+	-	-	senzații, sentimente	"a cărui realitate este evidentă"
NEADEVĂRAT	-	-	-	+	-	-	+	-	fapte, afir- mații, situ- ații	"care nu e conform cu realitatea"
MINCINOS ₂	-	-	-	+	-	-	+	-	fapte, afir- mații, situa- ții	"fals, neadevărât"
FALS ₁	-	-	-	+	-	-	+	-	afirmații, situații	"contrar adevărului"
VEROSIMIL	-	-	-	+	-	-	+	-	fapte, si- tuații, a- firmații	"care pare adevărat"
PLAUZIBIL	-	-	-	+	-	-	+	-	fapte, si- tuații, a- firmații	"care pare a corespunde realității"
NEVEROSIMIL	-	-	-	+	-	-	+	-	fapte, si- tuații, a- firmații	"care nu pare a corespun- de realității"
NEPLAUZIBIL	-	-	-	+	-	-	+	-	fapte, si- tuații, afir- mații	"care nu pare a corespunde realității"

Adjectivele analizate în tabelul 46 admit în general aceleași contexte: substantive ca faptă, întâmplare, poveste, afirmație, situație, împrejurare, sentiment, dispreț, dragoste etc. Ele se deosebesc însă din punctul de vedere al formulei compoziționale și se organizează deci în serii diferite:

Seria 132

$$\begin{aligned}
 (a) \quad & \begin{cases} \text{ADEVĂRAT}_2 & = \{k_4, t_{63}\} \\ \text{REAL}_2 & = \{k_4, t_{63}\} \\ \text{VERITABIL}_1 & = \{k_4, t_{63}\} \\ \text{AUTENTIC}_1 & = \{k_4, t_{63}\} \end{cases} \\
 (b) \quad & \text{NEFALSIFICAT}_1 = \{k_4, t_{63}, t_{57}\}
 \end{aligned}$$

Seria 133

$$\begin{aligned}
 \text{NEADEVĂRAT} & = \{k_4, t_{63}\} \\
 \text{MINCINOS}_2 & = \{k_4, t_{63}\} \\
 \text{FALS}_1 & = \{k_4, t_{63}\}
 \end{aligned}$$

Seria 134

$$\begin{aligned}
 \text{VEROSIMIL} & = \{k_3, t_{63}\} \\
 \text{PLAUZIBIL} & = \{k_3, t_{63}\}
 \end{aligned}$$

Seria 135

$$\begin{aligned}
 \text{NEVEROSIMIL} & = \{k_3, t_{63}\} \\
 \text{NEPLAUZIBIL} & = \{k_3, t_{63}\}
 \end{aligned}$$

Tabelul 46: trăsăturile t_{64}
 t_{64} = /autenticitate/
 t_{64} = /nonautenticitate/
 t_{57} = /acțiune realizată/

Sememe	k					t_{64}	t_{64}	t_{57}	Contexte Sensul sememelor	
	k_1	k_2	k_3	k_4	k_5					
GALP	+	-	-	-	-	-	+	-	monede	"fals, falsificat"
FALS ₂	+	-	-	-	-	-	+	-	obiecte	"neautentic, imitat, artificial"
FALSIFICAT	+	-	-	-	-	-	+	+	obiecte	"care nu este autentic"
VERITABIL ₂	+	-	-	-	-	+	-	-	obiecte	"autentic"
AUTENTIC ₂	+	-	-	-	-	+	-	-	obiect	"a cărui autenticitate este evidentă"
NEFALSIFICAT ₂	+	-	-	-	-	+	-	+	obiecte	"autentic, conform cu originalul"

Sememele adjectivale din tabelul de mai sus se organizează în serii în funcție de substantivele cu care se combină:

- Adjective care apar în contextul substantivului monedă.

Seria 136

$$\text{CALP} = \{k_1, t_{64}\}$$

$$\text{FALS}_2 = \{k_1, t_{64}\}$$

Seria 137

$$\text{VERITABIL}_2 = \{k_1, t_{64}\}$$

$$\text{AUTENTIC}_2 = \{k_1, t_{64}\}$$

- Adjective care apar în contextul substantivelor ce denumesc

obiecte în general: tablou, pânză, vas, bibelou ... etc.

Seria 138

$$(a) \text{ FALS}_2 = \{k_1, t_{64}\}$$

$$(b) \text{ FALSIFICAT} = \{k_1, t_{64}, t_{57}\}$$

Seria 139

$$(a) \begin{cases} \text{VERITABIL}_2 = \{k_1, t_{64}\} \\ \text{AUTENTIC}_2 = \{k_1, t_{64}\} \end{cases}$$

$$(b) \text{ NEFALSIFICAT}_2 = \{k_1, t_{64}, t_{57}\}$$

Tabelul 47: trăsăturile $t_{65} = \text{/stabilitate/}$
 $t_{65} = \text{/nonstabilitate/}$

Sememe	k					t ₆₅	t ₆₅	Contexte	Sensul sememelor
	k ₁	k ₂	k ₃	k ₄	k ₅	t ₆₅	t ₆₅		
CONSTANT	+	-	-	-	-	+	-	om, manifestări, fenomene, situație, vreme	"care rămâne neschimbat, statornic"
STATORNIC	+	-	-	-	-	+	-	om, manifestări, fenomene, vreme	"care nu se schimbă ușor"
CONSECVENT	+	-	-	-	-	+	-	om, manifestări	"care acționează potrivit cu ideile sale"
STABIL ₃	+	-	-	-	-	+	-	fenomene, situații, vreme	"care nu se schimbă, statornic"
NECLINTIT ₂	+	-	-	-	-	+	-	om, caracter	"neschimbat, statornic"
NESCHIMBĂTOR	+	-	-	-	-	+	-	fenomene, situații, vreme	"care nu se schimbă, constant"
INVARIABIL	+	-	-	-	-	+	-	situații, vreme	"care nu se schimbă, constant"
CAPRICIOS ₁	+	-	-	-	-	-	+	om fire, manifestări, vreme	"inconsecvent, schimbător"

INCONSECVENT	+	-	-	-	-	+	om, fire, manifestări, vreme	"lipsit de consecvență schimbător"
SCHIMBĂTOR	+	-	-	-	-	+	om, fire, manifestări, vreme	"care se schimbă ușor variabil"
VERSATIL	+	-	-	-	-	+	om, caracter	"care se schimbă ușor"
NESTATORNIC ₁	+	-	-	-	-	+	om, manifestări, vreme	"schimbător"
VARIABIL	+	-	-	-	-	+	situații, vreme	"care variază, se schimbă"
SCHIMBĂCIOS	+	-	-	-	-	+	om, situații, vreme	"care se schimbă ușor, nestatornic"
INSTABIL ₂	+	-	-	-	-	+	caracter, fire, situații, vreme	"variabil, schimbător"

Intre adjectivele prezente în tabelul de mai sus, deși nu apar diferențe în privința conținutului semantic (cu excepția celor două grupuri caracterizate prin plus sau minus trăsătura /stabilitate/), apar diferențe în ceea ce privește posibilitățile de combinare cu anumite clase de contexte substantivale. Astfel distingem:

- Adjective care se combină cu substantive ce denumesc persoane (om, copil, femeie... etc) sau substantive ca fire, caracter.

Seria 140

CONSTANT	= { k_1 , t_{65} }
STATORNIC	= { k_1 , t_{65} }
CONSECVENT	= { k_1 , t_{65} }
NECLINTIT ₂	= { k_1 , t_{65} }

Seria 141

CAPRICIOS ₁	= { k_1 , $\bar{t}_{65}$ }
INCONSECVENT	= { k_1 , $\bar{t}_{65}$ }
SCHIMBĂTOR	= { k_1 , $\bar{t}_{65}$ }
VERSATIL	= { k_1 , $\bar{t}_{65}$ }
NESTATORNIC ₁	= { k_1 , $\bar{t}_{65}$ }
SCHIMBĂCIOS	= { k_1 , $\bar{t}_{65}$ }
INSTABIL ₂	= { k_1 , $\bar{t}_{65}$ }

- Adjective care apar în contextul unor substantive ce denumesc fenomene (vînt, ploaie, ... etc), situații (încordare, atmosferă... etc) și substantive vreme, timp.

Seria 142

CONSTANT	= { k_1, t_{65} }
STATORNIC	= { k_1, t_{65} }
STABIL ₃	= { k_1, t_{65} }
NESCHIMBĂTOR	= { k_1, t_{65} }
INVARIABIL	= { k_1, t_{65} }

Seria 143

CAPRICIOS ₁	= { k_1, t_{65} }
INCONSECVENT	= { k_1, t_{65} }
SCHIMBĂTOR	= { k_1, t_{65} }
NESTATORNIC ₁	= { k_1, t_{65} }
VARIABIL	= { k_1, t_{65} }
SCHIMBĂCIOS	= { k_1, t_{65} }
INSTABIL ₂	= { k_1, t_{65} }

Tabelul 48: trăsăturile t_6 = /extensiune/
 t_{34} = /temporal/
 t_{66} = /limitat/
 t_{66} = /nonlimitat/

Sememe	k					t_6	t_{34}	t_{66}	t_{66}	Contexte Sensul sememelor	
	k_1	k_2	k_3	k_4	k_5						
ETERN	+	-	-	-	-	+	+	-	+	obiect, fenomen, situație, sentiment	"care există din totdeauna și va exista întotdeauna."
VEȘNIC ₁	+	-	-	-	-	+	+	-	+	obiect, fenomen, situație, sentiment	"care există din totdeauna și va exista întotdeauna."
PERMANENT ₁	+	-	-	-	-	+	+	-	+	fenomen, situații, sentiment	"care există, care durează mereu."
NEPIERITOR	+	-	-	-	-	+	+	-	+	obiecte, sentiment	"care nu pierde"
PERPETUU	+	-	-	-	-	+	+	-	+	fenomene, situații	"care există, care durează mereu"
VIU ₃	+	-	-	-	-	+	+	-	+	obiect	"etern, nemuritor"
PIERITOR ₂	+	-	-	-	-	+	+	+	-	obiect, fenomen	"care nu durează, trecător, efemer"
TRECĂTOR ₁	+	-	-	-	-	+	+	+	-	fenomene, situații, senzații	"care trece repede, care nu durează mult"

VREMEI NIC		+	-	-	-	+	+	+	-	fenomene, situații	"de scurtă durată, temporar, trecător"
TEMPORAR		+	-	-	-	+	+	+	-	fenomene, situații	"care durează puțin vreme, trecător"
EFEMER		+	-	-	-	+	+	+	-	fenomene, situații, sentimente	"de scurtă durată, trecător, vreme"

Dintre adjectivele analizate în tabelul 48 distingem:

- Adjective care se pot combina cu substantive ce desemnează noțiuni concrete ca lume, natură, viață, ființă ... etc.

Seria 144

ETERN	$= \{k_1, t_6, t_{34}, \bar{t}_{66}\}$
VEȘNIC ₁	$= \{k_1, t_6, t_{34}, \bar{t}_{66}\}$
NEPIERITOR	$= \{k_1, t_6, t_{34}, \bar{t}_{66}\}$
VIU ₃	$= \{k_1, t_6, t_{34}, \bar{t}_{66}\}$

Seria 145

PIERITOR ₂	$= \{k_1, t_6, t_{34}, t_{66}\}$
TRECĂTOR ₁	$= \{k_1, t_6, t_{34}, t_{66}\}$

-Adjective care admit substantive ce desemnează fenomene, situații, stări, sentimente: (viață, nesiguranță, încordare, ură):

Seria 146

ETERN	$= \{k_1, t_6, t_{34}, \bar{t}_{66}\}$
VEȘNIC ₁	$= \{k_1, t_6, t_{34}, \bar{t}_{66}\}$
PERMANENT ₁	$= \{k_1, t_6, t_{34}, \bar{t}_{66}\}$
NEPIERITOR	$= \{k_1, t_6, t_{34}, \bar{t}_{66}\}$
PERPETUU	$= \{k_1, t_6, t_{34}, \bar{t}_{66}\}$

Seria 147

PIERITOR ₂	$= \{k_1, t_6, t_{34}, t_{66}\}$
TRECĂTOR ₁	$= \{k_1, t_6, t_{34}, t_{66}\}$
VREMEI NIC	$= \{k_1, t_6, t_{34}, t_{66}\}$
TEMPORAR	$= \{k_1, t_6, t_{34}, t_{66}\}$
EFEMER	$= \{k_1, t_6, t_{34}, t_{66}\}$

Tabelul 49: trăsătura t_{47} = /necesitate/

Sememe	k					t_{67}	Contexte	Sensul sememelor
	k_1	k_2	k_3	k_4	k_5			
ADECVAT	-	-	-	+	-	+	situație, împrejurare, obiect, abstracte	"potrivit, corespunzător"
POTRIVIT ₂	-	-	-	+	-	+	situație, împrejurare, obiect, abstracte	"corespunzător, adecvat"
CORESPUNZĂTOR	-	-	-	+	-	+	situație, împrejurare, obiect, abstracte	"care corespunde, se potrivește"
INADECVAT	-	-	-	-	+	+	situație, împrejurare, obiect, abstracte	"care nu corespunde, nepotrivit"
NEPOTRIVIT	-	-	-	-	+	+	situație, împrejurare, obiect, abstracte	"care nu se potrivește"
NECORESPUNZĂTOR	-	-	-	-	+	+	situație, împrejurare, obiect, abstracte	"care nu corespunde, nepotrivit"

Toate sememele adjectivale din tabelul de mai sus admit contexte care denumesc obiecte (instrument, cutie, recipient ... etc) persoane (funcționar, om, fotbalist ... etc), împrejurări, situații și noțiuni abstracte (idee, comportare, reacție, atitudine, gest ... etc).

Dintre acestea distingem două serii de elemente echivalente:

Seria 148

ADECVAT	= { k_4 , t_{67} }
POTRIVIT ₂	= { k_4 , t_{67} }
CORESPUNZĂTOR	= { k_4 , t_{67} }

Seria 149

INADECVAT	= { $\bar{k}_4$, t_{67} }
NEPOTRIVIT	= { $\bar{k}_4$, t_{67} }
NECORESPUNZĂTOR	= { $\bar{k}_4$, t_{67} }

Tabelul 50: trăsăturile t_6 = /extensivitate/
 t_{68} = /abstract/
 t_{66} = /nonlimitat/

Sememe	k					t_6	t_{68}	t_{66}	Contexte	Sensul sememelor
	k_1	k_2	k_3	k_4	k_5					
ABSOLUT ₄	+	-	-	-	-	+	+	+	stări, procese, fenomene	"desăvîrșit, complet"
TOTAL ₂	+	-	-	-	-	+	+	+	stări, procese, fenomene	"deplin, desăvîrșit"
DESĂVÎRȘIT ₂	+	-	-	-	-	+	+	+	stări, procese, fenomene	"deplin, complet"
COMPLET ₂	+	-	-	-	-	+	+	+	stări, procese, fenomene	"desăvîrșit, deplin"
DEPLIN	+	-	-	-	-	+	+	+	stări, procese, fenomene	"complet, desăvîrșit"

Adjectivele din tabelul 50 se combină cu substantive care denumesc noțiuni abstracte ca liniște, încredere, deznădejde, calm, nepăsare ... etc. Mulțimile reprezentînd sememele din tabel, fiind compuse din aceleași elemente, alcătuiesc o serie omogenă:

Seria 150

ABSOLUT ₄	= { k_1, t_6, t_{68}, t_{66} }
TOTAL ₂	= { k_1, t_6, t_{68}, t_{66} }
DESĂVÎRȘIT	= { k_1, t_6, t_{68}, t_{66} }
COMPLET ₂	= { k_1, t_6, t_{68}, t_{66} }
DEPLIN	= { k_1, t_6, t_{68}, t_{66} }

Tabelul 51: trăsăturile t_{69} = /viabilitate/
 t_{69} = /nonviabilitate/
 t_{70} = /oxigen/

Sememe	k					t_{69}	t_{69}	t_{70}	Contexte	Sensul sememelor
	k_1	k_2	k_3	k_4	k_5					
AEROB	+	-	-	-	-	+	-	+	microorganisme	"care nu poate trăi fără oxigen"
AEROBIOTIC	+	-	-	-	-	+	-	+	microorganisme	"care nu poate trăi fără oxigen"
ANAEROB	+	-	-	-	-	-	+	+	microorganisme	"care trăiește fără oxigen"
ANAEROBIOTIC	+	-	-	-	-	-	+	+	microorganisme	"care trăiește fără oxigen"

Utilizate numai în contextul substantivelor ce denumesc bacterii sau microorganisme, cele patru adjective înfățișate în tabelul 51 se organizează în două serii:

Seria 151AEROB = $\{k_1, t_{69}, t_{70}\}$ AEROBIOTIC = $\{k_1, t_{69}, t_{70}\}$ Seria 152ANAEROB = $\{k_1, t_{69}, t_{70}\}$ ANAEROBIOTIC = $\{k_1, t_{69}, t_{70}\}$

Tabelul 52: trăsăturile t_{55} = /posibilitate/
 $\bar{t}_{55}$ = /nonposibilitate/
 t_{71} = /a îndeplini o acțiune/

Sememe	k					t_{55}	$\bar{t}_{55}$	t_{71}	Contexte	Sensul sememelor
	k_1	k_2	k_3	k_4	k_5					
APT	+	-	-	-	-	+	-	+	om	"capabil, bun pentru ..."
CAPABIL ₁	+	-	-	-	-	+	-	+	om	"care este în stare de o acțiune"
INAPT	+	-	-	-	-	-	+	+	om	"care nu este în stare de o acțiune"
INCAPABIL ₁	+	-	-	-	-	-	+	+	om	"care nu este capabil de o acțiune"
PUTINCIOS	+	-	-	-	-	+	-	+	om	"care poate realiza ceva"

Sememele adjectivale din tabelul de mai sus se utilizează în contextul unor substantive denumind persoane (bărbat, elev, sportiv, funcționar, diplomat ... etc.). Putem distinge două serii de elemente echivalente antonime una față de cealaltă, întrucât se caracterizează prin manifestarea pozitivă sau negativă a unei trăsături:

Seria 153APT = $\{k_1, t_{55}, t_{71}\}$ CAPABIL₁ = $\{k_1, t_{55}, t_{71}\}$ PUTINCIOS = $\{k_1, t_{55}, t_{71}\}$

INAPT	= { k_1 , t_{55} , t_{71} }
INCAPABIL ₁	= { k_1 , t_{55} , t_{71} }
NEPUTINCIOS	= { k_1 , t_{55} , t_{71} }

3.2.3 Adjective care exprimă prezența sau absența unei însușiri în mod absolut

3.2.3.1 In această a treia categorie am inclus sememele adjectivale care exprimă o apreciere a unei însușiri fără ca aprecierea să se facă prin raportare la o măsură medie (un grad normal de manifestare a însușirii) sau la un antonim (unde însușirea să se manifeste în sens negativ).

Prin urmare, din formula compozițională a adjectivelor din această grupă vor lipsi semele $\underline{a}^+$, $\underline{a}^0$, $\underline{a}^-$; de asemenea însușirile pe baza cărora se face aprecierea nu sînt gradabile deci nu vom avea în conținutul semantic al acestor adjective nici seme graduale.

Din materialul parcurs pentru această lucrare, am observat că adjectivele din limba română care ar putea fi incluse în această categorie sînt extrem de numeroase (vezi la 2.1) dar, totodată, am constatat că ele sînt de un mai mic interes pentru studiul de față din mai multe motive. În primul rînd, marea lor majoritate nu oferă serii sinonimice, iar, dacă au sinonime, acestea sînt fie regionale, fie arhaice, fie că aparțin unei alte variante funcționale a limbii - or în lucrarea de față ne-am oprit numai la aspectul literar-standard al limbii române. Seriile sinonimice rezultate din studierea acestei categorii de adjective sînt extrem de reduse, uneori cuprind numai doi membri.

O altă observație care se impune este aceea că, mare parte dintre adjectivele din această clasă sînt derivate, deci, automat în definițiile date de dicționar este indicată în primul rînd baza de derivare, aceasta fiind un verb sau un substantiv.

Baza de derivare trimițînd la un obiect din realitate, un referent, este necesar pentru demonstrarea identității semantice a două sinonime, identificarea referentului, ceea ce depășește domeniul

lingvistic presupunînd identificarea a fouă obiecte (ex.: odată - migdalat). În aceste condiții, formularea trăsăturilor pe baza cărora urmează să descriem conținutul semantic al membrilor seriei este foarte greu de realizat, mai ales dacă ținem seama de exigențele lingvisticii structurale în privința formulării în termeni cît mai generali posibili a acestora.

Dat fiind însă faptul că această a treia categorie de adjective este bogat reprezentată în limba română, deci nu poate fi neglijată, ne-am limitat la alegerea cîtorva exemple care să o ilustreze.

Numărul mai mic de exemple analizat, în comparație cu cele din celelalte două categorii este justificat prin faptul că seriile sinonimice formate din adjectivele de acest tip sînt foarte reduse și prin aceea că definițiile termenilor sinonimi trimit la un obiect din realitate și, în această situație, ar rămîne de demonstrat sinonimia (identitatea) dintre substantivele care au constituit baza de derivare, ceea ce ar depăși scopul lucrării de față.

În alte cazuri, demonstrarea identității semantice a două adjective din aceeași serie devine inutilă pentru că ele constituie două derivate cu afixe diferite de la aceeași temă (ex.: angular - angulos, amortibil - amortizabil) sau un cuplu format dintr-un termen românesc și altul împrumutat dintr-o limbă străină. (ex.: angelic - fingeresc, nădejde - speranță). Aceste situații nu pun nici o problemă (identitatea lor semantică este evidentă) și deci nu prezintă vreun interes deosebit pentru studiul de față.

La adjectivele din această categorie nu apar și seriile antonimice. Conținutul lor semantic va fi deci descris pe baza semelor de categorizare gramaticală (k_1, k_2, k_3, k_4, k_5) și pe baza trăsăturilor semantice propriu-zise:

t_{72} = /noduri/

t_{73} = /mînă/

t_{74} = /funcționalitate/

- t_{75} = /picior/
 t_{76} = /suprafață/
 t_{77} = /cauzat de agenți fizici/
 t_{78} = /cauzat de agenți chimici/
 t_{79} = /unghi/
 t_{80} = /acțiune/
 t_{81} = /spontan/
 t_{82} = /interativ/
 t_{83} = /a enerva/

3.2.3.2 Tabelul 53: trăsătura t_{72} = /noduri/

Sememe	k					t_{72}	Contexte	Sensul sememelor
	k_1	k_2	k_3	k_4	k_5			
CIOTUROS ₁	+	-	-	-	-	+	copac, lemn	"cu multe noduri, cioturi"
NODUROS ₁	+	-	-	-	-	+	copac, lemn	"plin de noduri"

Cele două sememe adjectivale prezentate în tabelul 53 se pot combina cu substantive ca: pom, creangă, lemn, bîță, ghioagă etc. și se caracterizează prin aceleași trăsături semantice, alcătuind deci o serie omogenă:

Seria 155

$$\text{CIOTUROS}_1 = \{k_1, t_{72}\}$$

$$\text{NODUROS}_1 = \{k_1, t_{72}\}$$

Tabelul 54: trăsăturile t_{73} = /mînă/
 t_{74} = /nonfuncționalitate/

Sememe	k					t_{73}	t_{74}	Contexte	Sensul sememelor
	k_1	k_2	k_3	k_4	k_5				
CIUNG ₁	+	-	-	-	-	+	+	om	"cărui a lipsește o mînă"
CIUNT ₁	+	-	-	-	-	+	+	om	"cărui a lipsește o mînă"

Adjectivele din tabelul de mai sus se utilizează în contextul substantivelor care denumesc persoane (om, vecin, prieten, funcționar, ... etc). Ele formează o serie de elemente alcătuite din aceleași trăsături semantice:

Seria 156

$$CIUNG_1 = \{k_1, t_{73}, \bar{t}_{74}\}$$

$$CIUNT_1 = \{k_1, t_{73}, \bar{t}_{74}\}$$

Tabelul 55: trăsăturile t_{75} = /picior/
 $\bar{t}_{74}$ = /nonfuncționalitate/

Sememe	k					t_{75}	$\bar{t}_{74}$	Contexte	Sensul sememelor
	k_1	k_2	k_3	k_4	k_5				
$\$CHIOP_1$	+	-	-	-	-	+	+	om	"care are un picior mai scurt sau îi lipsește un picior"
$CIUNT_2$	+	-	-	-	-	+	+	om	"șchiop"

Adjectivele din tabelul 55 se utilizează în contextul unor substantive ce denumesc persoane (om, copil, prieten ... etc) sau animale (urs, cîine). Ele alcătuiesc o serie de elemente formate din aceleași trăsături:

Seria 157

$$\$CHIOP_1 = \{k_1, t_{57}, \bar{t}_{74}\}$$

$$CIUNT_2 = \{k_1, t_{57}, \bar{t}_{74}\}$$

Tabelul 56: trăsăturile $\bar{t}_{42}$ = /nonintegritate/
 t_{76} = /suprafață/
 t_{77} = /cauzat de agenți fizici/
 t_{78} = /cauzat de agenți chimici/
 t_{57} = /acțiune realizată/

Sememe	k					$\bar{t}_{42}$	t_{76}	t_{77}	t_{78}	t_{57}	Contexte	Sensul sememelor
	k_1	k_2	k_3	k_4	k_5							
$COJIT_3$	+	-	-	-	-	+	+	+	-	+	var, tencuială, perete vopsea	"coșcovit, scorojit"
COȘCOVIT	+	-	-	-	-	+	+	+	-	+	var, tencuială, perete vopsea	"cojit, scorojit"

SCOROJIT ₁	+	-	-	-	+	+	+	-	+	var, tencuială, perete, vopsea.	"coșcovit, cojit"
COCLIT ₁	+	-	-	-	+	+	-	+	+	metale	"acoperit cu coclea- lă, oxidat"
OXIDAT	+	-	-	-	+	+	-	+	+	metale	"acoperit cu oxid"

Adjectivele din tabelul 56 se diferențiază în primul rând prin contextele în care apar. Putem distinge:

- Adjective care apar în contextul substantivelor ca: var, tencuială, perete, placaj, vopsea. Acestea reprezintă o serie distinctă fiind caracterizate prin aceleași trăsături semantice:

Seria 158

$$\begin{aligned} \text{COJIT}_3 &= \{k_1, \bar{t}_{42}, t_{76}, t_{77}, t_{57}\} \\ \text{COȘCOVIT} &= \{k_1, \bar{t}_{42}, t_{76}, t_{77}, t_{57}\} \\ \text{SCOROJIT}_1 &= \{k_1, \bar{t}_{42}, t_{76}, t_{77}, t_{57}\} \end{aligned}$$

- Adjective care apar în contextul substantivelor care denumesc metale (bronz, alpaca, aluminiu etc.).

Seria 159

$$\begin{aligned} \text{COCLIT}_1 &= \{k_1, \bar{t}_{42}, t_{76}, t_{77}, t_{57}\} \\ \text{OXIDAT} &= \{k_1, \bar{t}_{42}, t_{76}, t_{77}, t_{57}\} \end{aligned}$$

Tabelul 57: trăsătura $t_{79} = / \text{unghi} /$

Sememe	k					t_{79}	Contexte	Sensul sememelor
	k_1	k_2	k_3	k_4	k_5			
ANGULAR	-	-	+	-	-	+	obiecte	"în formă de unghi"
ANGULOS	-	-	+	-	-	+	obiecte	"în formă de unghi"
UNGHIULAR	-	-	+	-	-	+	obiecte	"în formă de unghi"

Adjectivele înfățișate în tabelul 57 fac parte din categoria amintită mai sus, unde în seria sinonimică intră derivate cu afixe diferite de la aceeași temă și unde echivalența semantică este evidentă.

Ele formează deci:

Seria 160:

$$\begin{aligned} \text{ANGULAR} &= \{k_3, t_{79}\} \\ \text{ANGULOS} &= \{k_3, t_{79}\} \\ \text{UNGHIULAR} &= \{k_3, t_{79}\} \end{aligned}$$

Tabelul 58: trăsăturile t_{80} = /acțiune/ t_{81} = /spontan/

Sememe	k					t_{80}	t_{81}	Contexte	Sensul sememelor
	k_1	k_2	k_3	k_4	k_5				
AUTOMAT ₁	+	-	-	-	-	+	+	mecanisme, dispozitive, gesturi	"care acționează de la sine"
MECANIC ₃	+	-	-	-	-	+	-	mecanisme, dispozitive, gesturi	"care acționează de la sine."

Cele două adjective din seria de mai sus se utilizează în contextul unor substantive care denumesc mecanisme, dispozitive sau substantive ca gest, acțiune ... etc. și sînt echivalente din punct de vedere semantic.

Seria 161

AUTOMAT₁ = $\{k_1, t_{80}, t_{81}\}$ MECANIC₃ = $\{k_1, t_{80}, t_{81}\}$ Tabelul 59: trăsăturile t_{82} = /iterativ/

Sememe	k					t_{82}	Contexte	Sensul sememelor
	k_1	k_2	k_3	k_4	k_5			
CADENȚAT	+	-	-	-	-	+	pași mișcări, sunete	"executat în cadență, ritmat"
RITMAT	+	-	-	-	-	+	pași mișcări, sunete	"care are ritm, cadențat"

Adjectivele din tabelul 59 apar în contextul unor substantive ca pas, mișcări, sunet și sînt egale semantic.

Seria 162

CADENȚAT = $\{k_1, t_{82}\}$ RITMAT = $\{k_1, t_{82}\}$

Tabelul 60: trăsătura t_{83} = /a enerva/

Sememe	k					t_{83}	Contexte	Sensul sememelor
	k_1	k_2	k_3	k_4	k_5			
AGASANT	+	-	-	-	-	+	situații, împrejurări, zgomote	"enervat, iritat"
ENERVANT	+	-	-	-	-	+	situații, împrejurări, zgomote	"care enervează, agasant"
SICIITOR	+	-	-	-	-	+	situații, împrejurări, zgomote	"care sicie, agasant"

Adjectivele din tabelul 60 apar în contextul substantivelor ce denumesc situații, împrejurări, persoane, zgomote, activități, formînd o serie sinonimică:

Seria 163AGASANT = $\{k_1, t_{83}\}$ ENERVANT = $\{k_1, t_{83}\}$ SICIITOR = $\{k_1, t_{83}\}$

Sirul de adjective făcînd parte din această categorie ar putea fi continuat și cu alte exemple ca: migdalat - codat, angelic - îngeresc, anaerob - anaerobiotic, anterior - precedent, arbitrar - întimplător și multe altele, serii sinonimice sărace formate de cele mai multe ori doar din doi termeni (la nivelul limbii literare). Acestea reprezintă, în majoritatea cazurilor, cupluri în care unul din termeni este românesc din fondul vechi iar altul un neologism, fie două neologisme, fie două cuvinte derivate de la aceeași temă cu afixe diferite, fie de la teme diferite cu același afix.

În afară însă de dificultatea formulării trăsăturilor semantice prin care li se poate descrie sensul (în mod special trăsăturile semantice care caracterizează adjectivele din această categorie au un grad foarte mic de generalitate) studiul, acestor sememe adjectivale nu pare a fi foarte interesant pentru analiza întreprinsă, întrucît nu a relevat (cel puțin din cele cercetate de noi) tipuri noi, deosebite de relații semantice între sinonime.

3.3 Tipuri de relații semantice între sinonime

3.3.0 Avînd în vedere scopul pe care lucrarea de față și l-a propus, și anume acela de a descrie principalele aspecte ale relațiilor semantice dintre sinonime și posibilitățile definirii riguros științifice a sinonimiei pe baza rezultatelor obținute de semantica structurală în studiul lexicului, urmează să stabilim în continuare tipurile de relații semantice care se pot delimita pe baza exemplelor analizate.

Faptul că adesea existența sinonimiei a fost contestată, faptul că mereu se afirmă despre două cuvinte că sînt și nu sînt sinonime pun în evidență multitudinea factorilor care condiționează sinonimia. Unul dintre aceștia și principalul factor este acela că două sinonime trebuie să aibă același referent. Analiza pe care am întreprins-o s-a limitat deocamdată la acest nivel și anume verificarea identității sau nonidentității semantice dintre două sau mai multe sinonime.

Pentru a putea face o asemenea verificare, utilizînd metodele puse la îndemînă de semantica structurală a fost mai întîi necesar să descompunem presupusele sinonime în trăsături de conținut pentru a stabili cu un plus de exactitate gradul lor de echivalență.

Am considerat unitatea lexicală (cuvîntul) ca o mulțime de sememe fiecare sememe la rîndul său fiind considerat o mulțime de trăsături semantice. Cu alte cuvinte, unitatea lexicală (din dicționar) este considerată o mulțime de mulțimi (vezi la 2.2.1.1), analiza urmînd să se desfășoare la nivelul sememelor, iar seriile sinonimice fiind alcătuite tot din sememe.

Așa cum s-a văzut din prezentarea exemplelor propuse, în urma analizei în tabele s-au obținut două tipuri de serii: serii omogene în care toți membrii sînt mulțimi formate din aceleași elemente, și serii neomogene (divizate în (sub)serii, (a), (b), (c) etc.) unde formulele compoziționale diferă, în privința unor anumite trăsături, de la o (sub)serie la alta).

Sintetizînd datele obținute la nivelul microsistemului și a macrosistemului și considerînd că sememele care alcătuiesc seria sinonimică sînt mulțimi de trăsături semantice putem pune în evidență relațiile semantice¹⁴ dintre sinonime utilizînd metodele din lingvistica matematică¹⁵ privind relațiile dintre mulțimi¹⁶.

3.3.1.0 Din datele obținute în analiza exemplurilor propuse putem distinge următoarele tipuri de relații:

3.3.1.1 Dacă avem două mulțimi:

$$M_1 = \{a, b, c, d\}$$

$$M_2 = \{a, b, c, d\}$$

fiecare element component al mulțimii M_1 aparține mulțimii M_2 și invers.

Deci $M_1 = \{a, b, c, d\} = M_2 = \{a, b, c, d\}$. Între cele două mulțimi se stabilește, un raport de egalitate deci un raport de opoziție zero.

Sememele care se află în raport de egalitate (opoziție zero) pot fi considerate ca fiind în variație liberă¹⁷, deci ca variante ale unei unități invariante¹⁸ (sensul realizat într-un anumit context sau clasă de contexte)¹⁹. Acest raport se poate reprezenta grafic în felul următor:

14 Vezi și Duchășek (1962) care discută problema relațiilor semantice între cuvinte.

15 Vezi Marcus (1966), p.16 ș.u.

16 Independent, și pornind de la premise diferite (raportul între semnificat și semnificant în concepția gausseuriană a semnelor lingvistice) H.G.Schoot (1972), p.9-l0 semnaleză existența a două tipuri de raporturi între semnificații : identitate și suprapunere parțială (mai mare sau mai mică); în acest al doilea tip este cuprins, de asemenea, și raportul de incluziune. Este de remarcat însă că aceste tipuri de relații privesc semnificatul în mod global fără a stabili nici o diferență între cuvintele monosemantice și polisemantice și fără să înfățișeze posibilitatea de a stabili relații între sensurile precise delimitate a două cuvinte sinonime. Dealtfel, se precizează (la p.11) că rigurozitatea reprezentării schematice riscă de a ne face să uităm că delimitarea arilor pe care le ocupă semnificații pune o problemă care n-a fost încă rezolvată într-o manieră satisfăcătoare. Mignot (1972), p.9 amintește și el de posibilitatea de a stabili anumite relații de incluziune și echivalență între semnificații.

17 Vezi Lyons (1970) p.57-58: "În semantică, variația liberă și opoziția semnifică "identitate de sens" și "opoziție de sens". În semantică se utilizează mai degrabă "sinonimie" decît variație liberă".

18 Vezi Karcevski (1956), p.21 unde se precizează că o serie sinonimică are mai curînd un caracter logic, căci membrii săi sînt gîditi ca varietăți diferite ale uneia și aceleași clase de fapte. Numărul membrilor săi nefiind definit, seria rămîne întotdeauna deschisă.

19 Vezi Lyons (1970) p.57-58: "Deși există un raport între sensul unui cuvînt și distribuția sa, nici unul din cele două nu îl determină în întregime pe celălalt".

Schema I

In acest raport de egalitate semantică se găsesc (vezi mai sus la 3.2.1, 3.2.2, 3.2.3) toți membrii seriilor sinonimice omogene și membrii (sub)seriilor stabilite în cadrul seriilor neomogene:

- Seria 1-a : DEȘTEPT₁ = INTELIGENT₁
- Seria 1-b : ISTET₁ = AGER₂
- Seria 2-a : PROST₁ = BLEG₂ = CLĂPĂUG₂ = NEROD₁ = NĂTĂRĂU =
NEGHIOB₂ = NĂȚÎNG₁ = TONT = NĂȚFLEȚ = PROSTĂNAC
- Seria 2-c : IDIOT = CRETIN
- Seria 3-b : ADÎNC₅ = GRAV₄
- Seria 4-a : ASCUȚIT₄ = ÎNALT₂ = SUBȚIRE₇
- Seria 5 : SLAB₇ = DILUAT₁ = SUBȚIRE₅
- Seria 6 : TARE₈ = CONCENTRAT₁¹
- Seria 8-a : ASCUȚIT₃ = ACUT₁
- Seria 8-b : VIOLENT₁ = ATROCE
- Seria 8-c : PUTERNIC₃ = VIU₅ = TARE₇ = INTENS = MARE₉
- Seria 9 : MIC₇ = SLAB₅
- Seria 10-b : PUTERNIC₃ = TARE₇ = INTENS = MARE₉
- Seria 11 : MIC₇ = SLAB₅
- Seria 12-b : PUTERNIC₃ = VIU₅ = TARE₇ = INTENS = MARE₉
- Seria 13 : MIC₇ = SLAB₅ = CHIOR₄ = MOALE₅
- Seria 14 : PUTERNIC₃ = TARE₇ = INTENS = MARE₉
- Seria 15 : MIC₇ = SLAB₅ = MOALE₅ = STINS₄
- Seria 16-b : PUTERNIC₃ = VIU₅ = APRINS₅ = TARE₇ = INTENS
- Seria 17 : STINS₄ = PAL₃
- Seria 18 : PUTERNIC₃ = VIU₅ = INTENS = MARE₉
- Seria 19 : ÎNALT₁ = MARE₃ = LUNG₂
- Seria 20-a : SCUND = MIC₃ = SCURT₅ = SCUNDAC = MĂRUNT₄
- Seria 21 : ÎNALT₁ = MARE₃
- Seria 22-a : SCUNDAC = MIC₃

- Seria 23-b : CĂLDUȚ = CĂLDICEL = CĂLDIȘOR
- Seria 23-d : ÎNCINS₂ = ÎNFIERBÎNTAT₁
- Seria 23-e : ARZĂTOR₁ = ÎNFLĂCĂRAT₂ = ÎNFOCAT₁ = APRINS₄
- Seria 25-b : CĂLDUȚ = CĂLDICEL = CĂLDIȘOR
- Seria 25-d : ÎNCINS₂ = ÎNFIERBÎNTAT₁
- Seria 25-e : CLOCOTIT = CLOCOTITOR₁
- Seria 27-a : CALD₁ = CĂLDUROS₂
- Seria 27-b : CĂLDUȚ = CĂLDICEL = CĂLDIȘOR
- Seria 28-b : RECE₁ = FRIGUROS₂
- Seria 29 : CALD₁ = CĂLDUROS₂
- Seria 30 : RECE₁ = FRIGUROS₂
- Seria 31-a : SĂRAC₁ = SĂRMAN₁ = NEVOIAS₁
- Seria 31-d : SĂRĂCIT = SCĂPĂTAT = RUINAT₂
- Seria 32-a : BOGAT₁ = AVUT = INSTĂRIT
- Seria 32-b : ÎMBOGĂȚIT₁ = ÎNAVUȚIT
- Seria 34 : PUTERNIC₁ = PUTERNICOS = TARE₄ = VOINIC = ZDRAVĂN₁
= VÎNJOS₁ = VÎRTOS₁ = VIGUROS₁
- Seria 35 : SLAB₃ = SLĂBĂNOG₂
- Seria 36 : MIC₂ = NEÎNCĂPĂTOR = STRÎMT₃
- Seria 37 : ÎNCĂPĂTOR = SPATIOS = MARE₅
- Seria 38-a : ÎNCLINAT₃ = POVÎRNIT
- Seria 40-b : USCĂȚIV = SLĂBĂNOG₁ = COSTELIV₁
- Seria 40-d : SUEȚIRE₂ = SLĂBUȚ
- Seria 41-a : DURDULIU = GRĂSULIU = GRĂSUȚ = DOLOFAN = ROTOFEI₁
- Seria 42-b : SLĂBĂNOG₁ = COSTELIV₁
- Seria 43-a : GRĂSULIU = GRĂSUȚ
- Seria 44 : USCAT₂ = SEC₅
- Seria 46 : SLABĂ₂ = MAORĂ
- Seria 47-a : ȚICNIT₁ = CÂNDRIU₁ = SMINTIT₁ = ȚĂCĂNIT₂ = ZĂLUD₁
= SĂRIT
- Seria 47-b : NEBUN₁ = DEMENT₁ = ALIENAT
- Seria 48 : NORMAL₂ = ZDRAVĂN₂ = TEAFĂR₂

- Seria 49-a : COCOŞAT₁ = GHEBOS = ÎNCOVOIAT = GÎRBOVIT =
= COCÎRJAT = GHEBOŞAT = GÎRBOV
- Seria 51 : ÎNCOVOIAT = COCÎRJAT = COROIAT = AGVILIN
- Seria 53 : VÎRTOS₂ = DENS₁ = TARE₂
- Seria 57 : APECTUOS = CALD₄
- Seria 58 : APRINS₆ = ÎNFLĂCĂRAT₂ = ÎNFOCAT₄ = ARZĂTOR₂
- Seria 59 : AVAR = ZGÎRCIT₁ = CĂRPĂNOS = CALIG₂ = PARCIMONIOS
- Seria 60 : RISIPITOR₁ = CHELTUITOR
- Seria 61 : CONCIS = LACONIC₁ = LAPIDAR₁ = SCURT₃ = CONCENTRAT¹
- Seria 62 : DETALIAT = AMĂNUŢIT = DEZVOLTAT₃ = AMPLU₂
- Seria 65-a : AMPLU₁ = LARG₂ = VAST₁ = MARE₁
- Seria 65-b : ENORM = IMENS
- Seria 65-c : URIAŞ = COLOSAL = GIGANTIC
- Seria 66 : MIC₁ = MĂRUNT₁ = PITIG₂
- Seria 67-b : ENORM = IMENS
- Seria 67-c : URIAŞ = COLOSAL = GIGANTIC
- Seria 68-a : MIC₁ = MĂRUNT₁ = PITIG₂
- Seria 68-b : MINUSCUL = MINIATURAL = MICROSCOPIC₁
- Seria 69 : CAPIU₂ = NĂUC₁ = ZĂPĂCIT₁ = BUIMAC = HĂBĂUC =
= AIURIT = BUIMĂCIT = BEAT₂
- Seria 70-a : CHERCHELIT = CANDRIU₂ = AFUMAT₄ = PILIT³
- Seria 72 : VORBĂREŢ = GURALIV = LIMBUT = LOGVACE = GUREŞ₁
- Seria 73-a : TĂCUT₃ = TACITURN = LACONIC₂
- Seria 74 : AGER₃ = ASCUŢIT₂ = PATRUNZĂTOR₃ = PERSPICAŢE
- Seria 75-a : VEŞTED₁ = OPILIT₁ = VESTEJIT₁ = PĂLIT₃ = TRECUT₅
= PANAT
- Seria 76 : MARE₁₀ = LUNG₄
- Seria 77 : MIC₈ = SCURT₆
- Seria 78 : ASIDUU = PERSEVERENT = STĂRUITOR₂ = TENACE₁
= INSISTENT
- Seria 79 : AGRESIV₁ = BĂTĂIOS

- Seria 80-a : ASPRU₄ = ACRU₁ = ACID₂
- Seria 80-b : ACIDULAT = ASPRIU₂
- Seria 81-a : SĂRAC₄ = STERIL₂ = NERODITOR = NEFERTIL
- Seria 81-b : SĂRĂCĂCİOS₃ = SLAB₉
- Seria 81-c : ARID₁ = STERF₁
- Seria 81-d : SEC₂ = USCAT₄
- Seria 82 : FERTIL = RODITOR₁ = GRAS₆ = BOGAT₄ = MĂNOS₁
- Seria 83 : NECINSTIT = INCORECT₂ = NEONEST
- Seria 84 : CINSTIT₁ = ONEST = CORECT₂ = INTEGRU = DREPT₉
- Seria 85-a : TARE₃ = NEFLEXIBIL
- Seria 85-b : RIGID₁ = DUR₃
- Seria 86 : FLEXIBIL₁ = ELASTIC₁ = MOALE₃
- Seria 87-b : ZBICIT = ZVÎNTAT
- Seria 88-b : UMED₁ = JILAV
- Seria 90 : UMED₁ = JILAV
- Seria 91 : USCAT₁ = DESHIDRATAT
- Seria 92-a : USCAT₁ = SEC₁
- Seria 92-b : ZBICIT = ZVÎNTAT
- Seria 93-b : UMED₁ = JILAV
- Seria 94 : UMED₁ = JILAV = IGRASIOS
- Seria 95 : CLAR₂ = LIMPEDE₁ = TRANSPARENT₁ = STRĂVEZIU₁
- Seria 96 : OPAC₁ = NETRANSPARENT = NESTRĂVEZIU
- Seria 97-a : TRANSPARENT₁ = STRĂVEZIU₁
- Seria 97-b : AERIAN₂ = DIAFAN₁
- Seria 98 : OPAC₁ = NETRANSPARENT = NESTRĂVEZIU
- Seria 99 : CLAR₂ = LIMPEDE₁ = SENIN₁
- Seria 101-a : CONCLUDENT = CONVINGATOR
- Seria 101-b : TARE₆ = PUTERNIC₆ = SOLID₃
- Seria 102-a : NECONCLUDENT = NECONVINGATOR
- Seria 102-b : SLAB₁₁ = ȘUBRED₃ = FIRAV₂
- Seria 103-a : CASANT = CASABIL₁
- Seria 103-d : SLAB₆ = NEREZISTENT

- Seria 104 : REZISTENT₁ = TARE₁ = SOLID₅ = ZDRAVĂN₃
- Seria 105 : SLAB₆ = NEREZISTENT = ȘUBRED₁ = DEBIL = PLĂPÎND₁
= FIRAV₁
- Seria 106 : REZISTENT₂ = ZDRAVĂN₃
- Seria 107 : NEREZISTENT = ȘUBRED₁
- Seria 108 : REZISTENT₁ = SOLID₅ = ZDRAVĂN₃
- Seria 109 : TRAINIC = DURABIL = SOLID₂ = REZISTENT₁
- Seria 110 : TRAINIC = DURABIL
- Seria 111 : NECLAR₂ = CONFUZ₂ = NEBULOS₂
- Seria 112 : CLAR₃ = LIMPEDE₆ = DESLUȘIT₂ = COMPREHENSIBIL =
= PRICEPUT₂
- Seria 113-b : PUTERNIC₄ = TARE₉
- Seria 115 : LESNICIOS = ÎNDEMINATIC₂ = ÎNDEMINOS = COMOD₁
- Seria 117 : COMOD₁ = CONFORTABIL
- Seria 118 : INCOMOD₁ = NECONFORTABIL
- Seria 119 : COMOD₁ = LESNICIOS = CONFORTABIL
- Seria 120 : INCOMOD₁ = NECONFORTABIL
- Seria 121 : CLAR₁ = DESLUȘIT₁ = LIMPEDE₄
- Seria 122 : NECLAR₁ = CONFUZ₁ = NEDESLUȘIT = NEBULOS₁ =
= NELĂMURIT₂
- Seria 123 : ISCUSIT₁ = DIBACI = ÎNDEMINATIC₁ = ABIL₁ =
= PRICEPUT₁
- Seria 124-a : NEÎNDEMINATIC = STÎNGACI₂ = INABIL = NEPRICEPUT
- Seria 124-b : NEGHIOB₁ = PROST₉
- Seria 125-b : CONDESCENȚENT = DEFERENT
- Seria 126 : OBRAZNIC₁ = NERUȘINAT₂ = INSOLENT = IMPERTINENT
- Seria 127 : ABSENT₂ = DISTRAT = NEATENT₁
- Seria 128 : ATENT₁ = CONCENTRAT²
- Seria 129-a : GREU₉ = ASPRU₆
- Seria 129-b : CÎINESC₃ = CÎINOS₂
- Seria 130 : CITET = LIZIBIL
- Seria 131 : NECITET = ILIZIBIL = INDESCIPRABIL

- Seria 132 : ADEVĂRAT₂ = REAL₂ = VERITABIL₁ = AUTENTIC₁
- Seria 133 : NEADEVĂRAT = MINCINOS₂ = FALS₁
- Seria 134 : VEROSIMIL = PLAUZIBIL
- Seria 135 : NEVEROSIMIL = NEPLAUZIBIL
- Seria 136 : CALP = FALS₂
- Seria 137 : VERITABIL₂ = AUTENTIC₂
- Seria 139 : VERITABIL₂ = AUTENTIC₂
- Seria 140 : CONSTANT = STATORNIC = CONSECVENT = NECLINTIT₂
- Seria 141 : CAPRICIOS₁ = INCONSECVENT = SCHIMBĂTOR = VERSATIL
= NESTATORNIC₁ = SCHIMBĂCIOS = INSTABIL₂
- Seria 142 : CONSTANT = STATORNIC = STABIL₃ = NESCHIMBĂTOR =
= INVARIABIL
- Seria 143 : CAPRICIOS₁ = INCONSECVENT = SCHIMBĂTOR = NESTATOR-
NIC₁ = VARIABIL = SCHIMBĂCIOS = INSTABIL₂
- Seria 144 : ETERN = VEȘNIC₁ = NEPIERITOR = VIU₃
- Seria 145 : PIERITOR₂ = TREGĂTOR₁
- Seria 146 : ETERN = VESNIC₁ = PERMANENT₁ = NEPIERITOR =
= PERPETUU
- Seria 147 : PIERITOR₂ = TREGĂTOR₁ = VREMELNIC = TEMPORAR =
= EFEMER
- Seria 148 : ADECVAT = POTRIVIT₂ = CORESPUNZĂTOR
- Seria 149 : INADECVAT = NEPOTRIVIT = NECORESPUNZĂTOR
- Seria 150 : ABSOLUT₄ = TOTAL₂ = DESĂVÎRȘIT₂ = COMPLET₂ =
= DEPLIN
- Seria 151 : AEROB = AEROBIOTIC
- Seria 152 : ANAEROB = ANAEROBIOTIC
- Seria 153 : APT = CAPABIL₁ = PUTINGIOS
- Seria 154 : INAPT = INCAPABIL₁ = NEPUTINGIOS
- Seria 155 : CIOTUROS₁ = NODUROS₁
- Seria 156 : CIUNG₁ = CIUNT₁
- Seria 157 : SCHIOP₁ = CIUNT₂
- Seria 158 : COJIT₃ = COȘGOVIT = SCOROJIT₁

- Seria 159 : COCLIT₁ = OXIDAT
 Seria 160 : ANGULAR = ANGULOS = UNGHIULAR
 Seria 161 : AUTOMAT₁ = MECANIC₃
 Seria 162 : CADENȚAT = RITMAT
 Seria 163 : AGASANT = ENERVANT = SÎCÎTOR

3.3.1.2 Un alt tip de relații semantice se poate stabili prin compararea mulțimilor:

$$M_1 = \{a, b, c, d\}$$

$$M_2 = \{a, b, c, f\}$$

În acest caz se observă că cele două mulțimi au în comun o serie de elemente, dar au de asemenea fiecare și cel puțin un element diferențiator, necomun. Pentru a aprecia gradul de suprapunere a celor două mulțimi se poate utiliza formula:

$$M_1 \cap M_2 = \{a, b, c\}$$

În cazul de față, mulțimea trăsăturilor $\{a, b, c\}$ reprezintă

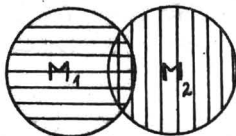
gradul de echivalență semantică a două sinonime. Pentru a aprecia diferența (E) între cele două mulțimi, în cazul nostru distanța dintre cele două sinonime, se poate utiliza formula:

$$E_1 = M_1 - M_2 = \{d\}$$

$$E_2 = M_2 - M_1 = \{f\}$$

Altfel spus, cele două mulțimi M_1 și M_2 au în comun o serie de trăsături $\{a, b, c\}$. Mulțimile $\{d\}$ și $\{f\}$ reprezintă elementele diferențiatore, partea necomună. Putem spune deci că cele două mulțimi M_1 și M_2 se suprapun parțial, prin urmare că ele se află în relație de echipolență. Această relație se poate reprezenta grafic în felul următor:

Schema II

În acest caz spunem că cele două mulțimi M_1 și M_2 sînt ovasi-sinonime. Acest tip ar corespunde categoriei de sinonime parțiale sau sinonime imperfecte cu au fost numite în studiile rezervate acestei probleme.

În această situație se găsesc membrii unei (sub)serii în raport cu membrii altei (sub)serii din cadrul aceleași serii sinonimice pe care le-am stabilit sub fiecare tabel.

Dar sferele semantice ale sinonimelor se pot suprapune mai mult sau mai puțin; cu alte cuvinte, mulțimea E (mulțimea elementelor care exprimă diferența dintre două mulțimi) poate fi formată dintr-unul sau mai multe elemente. În funcție de numărul elementelor diferențiatore (necomune) deci de numărul elementelor care compun mulțimea E putem stabili grade de echipolență. Cu alte cuvinte putem să apreciem mai obiectiv și să exprimăm în termeni cât mai exacti distanța dintre sinonime. Astfel putem distinge:

a) - echipolență de gradul 1 când cele două mulțimi M_1 și M_2 au fiecare câte un element specific, necomun cu cealaltă mulțime. Din rezultatele tabelelor prezentate mai sus se pot extrage foarte multe exemple care să ilustreze această situație: Ex: în seria 22:

$$MIC_3 = \{k_1, t_5, t_6, a^-, \bar{g}\}$$

$$PITIC_1 = \{k_1, t_5, t_6, a^-, g_3\}$$

$$MIC_3 \cap PITIC_1 = \{k_1, t_5, t_6, a^-\}$$

Mulțimea rezultată din intersecția mulțimilor MIC_3 și $PITIC_1$ reprezintă partea comună, gradul lor de suprapunere. Utilizând formula propusă mai sus putem afla distanța dintre cele două ovasi-sinonime (gradul lor de echivalență)

$$MIC_3 - PITIC_1 = \{\bar{g}\}$$

$$PITIC_1 - MIC_3 = \{g_3\}$$

Diferența dintre cele două sinonime este dată de un singur element necomun și anume, o trăsătură graduală.

Un alt exemplu:

În seria 27:

$$RĂCOROS_1 = \{k_1, t_7, a^-, g_1\}$$

$$GEROS = \{k_1, t_7, a^-, g_3\}$$

$$RĂCOROS_1 \cap GEROS = \{k_1, t_7, a^-\}$$

$$\text{RĂCOROS}_1 - \text{GEROS}_1 = \{g_1\}$$

$$\text{GEROS} - \text{RĂCOROS}_1 = \{g_3\}$$

Mulțimile diferențiale $\{g_1\}$ și $\{g_3\}$ exprimă distanța semantică dintre cele două sinonime.

Un alt exemplu, în care diferența nu se mai stabilește la nivelul semelor graduale, ci la cel al trăsăturilor semantice propriu-zise ni-l oferă următorii termeni din Seria 31.

$$\text{STRÎMTORAT}_1 = \{k_1, t_{12}, t_{13}, a^-, \bar{g}\}$$

$$\text{SĂRĂCIT} = \{k_1, t_{12}, t_8, a^-, \bar{g}\}$$

$\text{STRÎMTORAT}_1 \cap \text{SĂRĂCIT}_1 = \{k_1, t_{12}, a^-, \bar{g}\}$. Această mulțime comună celor doi termeni în discuție exprimă gradul lor de suprapunere. Diferența este exprimată de formula:

$$\text{STRÎMTORAT}_1 - \text{SĂRĂCIT} = \{t_{13}\}$$

$$\text{SĂRĂCIT} - \text{STRÎMTORAT} = \{t_8\}$$

Cele două mulțimi reprezentate de cite un singur element reprezintă distanța dintre cele două sinonime (t_{13} reprezentind o stare provizorie, momentană, iar t_8 reprezentind procesul de devenire).

Un alt exemplu ni-l oferă adjectivele UD_1 și UMED_1 din seria 93

$$\text{UD}_1 = \{k_1, t_{41}, g_3\}$$

$$\text{UMED}_1 = \{k_1, t_{41}, g_1\}$$

$\text{UD}_1 \cap \text{UMED}_1 = \{k_1, t_{41}\}$, mulțime care reprezintă gradul de suprapunere a celor două sememe.

$$\text{UD}_1 - \text{UMED}_1 = \{g_3\}$$

$$\text{UMED}_1 - \text{UD}_1 = \{g_1\}$$

Mulțimile $\{g_3\}$ și $\{g_1\}$ reprezintă mulțimile diferențiale formate dintr-un singur element deci UD_1 și UMED_1 sînt ovasi-sinonime în raport de echipolență de gradul 1.

Un alt exemplu unde opoziția se stabilește la nivelul trăsăturilor semantice propriu-zise ni-l oferă termenii CASABIL_1 și FRIABIL din seria 103.

$$\text{CASABIL}_1 = \{k_1, \bar{t}_{48}, t_{15}, t_{50}, \bar{g}\}$$

$$\text{PRIABIL} = \{k_1, \bar{t}_{48}, t_{15}, t_{49}, \bar{g}\}$$

$$\text{CASABIL}_1 - \text{PRIABIL} = \{t_{50}\}$$

$$\text{PRIABIL} - \text{CASABIL}_1 = \{t_{49}\}$$

Intrucît mulțimile diferențiale sînt compuse din cîte un singur element, cele două sememe se află în raport de echipolență de gradul 1.

Exemplele se pot înmulți, dealtfel pot fi urmărite foarte ușor în seriile și (sub)seriile delimitate sub fiecare tabel. De remarcat însă din exemplele analizate (lucrarea avînd în vedere un număr limitat de adjective, deci concluziile sînt parțiale) că opozițiile se stabilesc mai frecvent la nivelul semelor graduale.

b) - echipolență de gradul 2 cînd mulțimile diferențiale care rezultă din intersecția celor două sinonime sînt alcătuite din două elemente. În cazul raportului de echipolență de gradul doi, distanța dintre sinonime crește, deci sînt mai depărtate din punct de vedere semantic.

De exemplu sememele CALICIT_1 și STRÎMTORAT_1 din seria 31:

$$\text{CALICIT} = \{k_1, t_{12}, t_8, a^-, g_2\}$$

$$\text{STRÎMTORAT}_1 = \{k_1, t_{12}, t_{13}, a^-, \bar{g}\}$$

$$\text{CALICIT} \cap \text{STRÎMTORAT}_1 = \{k_1, t_{12}, a^-\}$$

$$\text{CALICIT} - \text{STRÎMTORAT}_1 = \{t_8, g_2\}$$

$$\text{STRÎMTORAT}_1 - \text{CALICIT} = \{t_{13}, \bar{g}\}$$

Distanța dintre cele două sememe este mai mare intrucît mulțimile diferențiale sînt alcătuite din mai multe elemente.

Un alt exemplu îl găsim în seria 79:

$$\text{AGRESIV}_1 = \{k_1, t_{36}, t_{21}, \bar{t}_{37}, t_{38}, a^+, \bar{g}\}$$

$$\text{VIOLENT}_2 = \{k_1, t_{36}, t_{21}, t_{37}, t_{38}, a^+, g_3\}$$

$$\text{AGRESIV}_1 \cap \text{VIOLENT}_2 = \{k_1, t_{36}, t_{21}, t_{38}, a^+\}$$

$$\text{AGRESIV}_1 - \text{VIOLENT}_2 = \{\bar{t}_{37}, \bar{g}\}$$

$$\text{VIOLENT}_2 - \text{AGRESIV}_1 = \{t_{37}, g_3\}$$

Fiecare dintre cele două sememe au, în afară de trăsăturile comune, cîte două trăsături specifice, distanța dintre ele fiind astfel mai mare, decît în cazul primului tip, deci ele se găsesc în raport de echipolență de gradul doi.

În aceeași situație se află sememele UMED₁ și MOALE₂ din seria 93:

$$\begin{aligned} \text{UMED}_1 &= \{k_1, t_{41}, s_1\} \\ \text{MOALE}_2 &= \{k_1, t_{41}, t_{23}, \bar{s}\} \\ \text{UMED}_1 - \text{MOALE}_2 &= \{s_1\} \\ \text{MOALE}_2 - \text{UMED}_1 &= \{t_{23}, \bar{s}\} \end{aligned}$$

Dat fiind că, așa cum am precizat mai sus, alegerea arbitrară a materialului de analizat ne pune în imposibilitate de a degaja trăsăturile semantice pe baza opozițiilor binare, nu ne-am propus să epuizăm conținutul semantic al adjectivelor supuse analizei, ci ne-am limitat doar la acele trăsături care ne-au permis punerea în relație a două sinonime. De aceea nu sîntem în măsură să ilustrăm cu exemple echipolența de gradul 3, 4 etc, deși este admis de că există, evident distanța dintre termenii în relație fiind în acest caz mai mare. O probă a faptului că uneori sinonimia este înțeleasă în acest sens, foarte larg e constituie termenii indicați drept echivalenți de dicționarele de sinonime (ex. ambiție - orgoliu - mîndrie - infumurare²⁰).

O altă precizare care se impune este faptul că în stabilirea relațiilor semantice de mai sus nu am avut în vedere și diferențele de ordin stilistic. Luarea în considerație și a acestor caracteristici ar arunca o lumină nouă punînd în evidență mai exact distanța dintre sinonime și din acest punct de vedere.

Pentru a putea fixa totuși niște limite ale sinonimiei în cadrul raportului de echipolență este necesar să subliniem că, din punct de vedere matematic, gradul de echipolență a două mulțimi poate fi egal cel mult cu numărul elementelor care alcătuiesc cele două mulțimi minus 1; 20 Vezi Dicționarul de sinonime (1972).

altfel spus, două mulțimi în raport de echipolență vor trebui să aibă cel puțin un element comun, de exemplu, în cazul a două mulțimi alcătuite din cîte patru elemente, gradul de echipolență poate fi cel mult 3, dacă mulțimile sînt alcătuite din cinci elemente, gradul de echipolență poate fi cel mult 4.

Problema care se pune în cazul sinonimiei este pînă unde se poate merge, care este limita, numărul minim de elemente comune pentru ca două mulțimi să poată fi considerate sinonime. Dacă alegem cazul limită, oricare dintre elementele analizate mai sus poate fi sinonim cu oricare altul pentru că toate au în comun semul de categorizare gramaticală k ; evident însă că o asemenea interpretare nu este posibilă. Pentru ca două elemente să poată fi considerate evasi-sinonime este necesar să aibă în comun (în afara semului de categorizare gramaticală) cel puțin o trăsătură semantică proprie-zisă pe baza căreia să poată fi puse în relație.

3.3.1.3 Un al treilea tip de relație semantică între sinonime se poate pune în evidență prin compararea următoarelor mulțimi (ca și în cazul relației de echipolență ne vom limita la exemplificarea acestui tip prin cîteva situații, întrucît, tipurile de relații, odată stabilite, pot fi cu ușurință urmărite în cadrul seriilor și (sub)seriilor delimitate sub fiecare tabel):

Ex. în seria 23

$$\text{PIERBINTE}_1 = \{k_1, t_7, a^+, s_2\}$$

$$\text{ÎNPIERBÎNTAT}_1 = \{k_1, t_7, t_8, a^+, s_2\}$$

În această situație este evident că toate elementele aparținînd mulțimii PIERBINTE_1 aparțin și mulțimii ÎNPIERBÎNTAT_1 dar nu și invers.

Mulțimea ÎNPIERBÎNTAT_1 conține un element specific necomun mulțimii PIERBINTE_1 .

$$\text{PIERBINTE}_1 = \{k_1, t_7, a^+, s_2\}$$

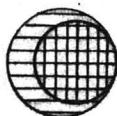
$$\text{ÎNPIERBÎNTAT}_1 = \{k_1, t_7, t_8, a^+, s_2\}$$

$$\text{PIERBINTE}_1 \cap \text{ÎNPIERBÎNTAT}_1 = \{k_1, t_7, a^+, s_2\}$$

$$\text{ÎNPIERBÎNTAT}_1 - \text{PIERBINTE}_1 = \{t_8\}$$

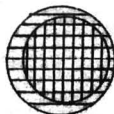
În cazul exemplului de mai sus, mulțimea $\{k_1, t_7, a^+, \bar{g}_2\}$ care reprezintă partea comună, coincide cu PIERBINTE_1 . Mulțimea $\{t_8\}$ reprezintă partea necomună, diferențiată. În această situație spunem că cele două mulțimi se află în raport de incluziune sau opozitie privativă care se poate reprezenta schematic astfel:

Schema III

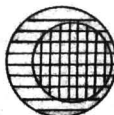

Putem ilustra acest tip de relații cu alte câteva exemple făcând însă precizarea că și în cadrul acestui raport suprapunerea dintre cele două mulțimi poate fi mai mare sau mai mică (vezi Schemele următoare²¹) ceea ce înseamnă că mulțimile diferențiale pot fi reprezentate de unul sau mai multe elemente:

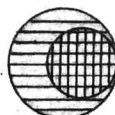
III a

III b

III c

Alte exemple alese din sememele adjectivale analizate în tabele:

În seria 31

$$\text{SĂRAC}_1 = \{k_1, t_{12}, a^-, \bar{g}\}$$

$$\text{STRÎMTORAT}_1 = \{k_1, t_{12}, t_{13}, a^-, \bar{g}\}$$

$$\text{SĂRAC}_1 \cap \text{STRÎMTORAT}_1 = \{k_1, t_{12}, a^-, \bar{g}\}$$

$$\text{STRÎMTORAT}_1 - \text{SĂRAC}_1 = \{t_{13}\}$$

În exemplul de mai sus, STRÎMTORAT_1 are o trăsătură semantică în plus $\{t_{13}\}$ care reprezintă mulțimea diferențială formată dintr-un singur element

În seria 40:

$$\text{SLAB}_1 = \{k_1, t_{19}, a^-, \bar{g}\}$$

$$\text{SLĂBIT} = \{k_1, t_{19}, t_8, a^-, \bar{g}\}$$

$$\text{SLAB}_1 \cap \text{SLĂBIT} = \{k_1, t_{19}, a^-, \bar{g}\}$$

$$\text{SLĂBIT} - \text{SLAB}_1 = \{t_8\}$$

21 Vezi și Schogt (1972) p.9 ș.u.

Semnul SLABIT are în plus o trăsătură semantică față de SLAB₁

În seria 103

FRIABIL = {k₁, t̄₄₈, t₁₅, t₄₉, ē}

FRAGIL = {k₁, t̄₄₈, t₁₅, t₄₉, t₅₀, ē}

FRIABIL ∩ FRAGIL = {k₁, t̄₄₈, t₁₅, t₄₉, ē}

FRAGIL - FRIABIL = {t₅₀}

Și în această situație avem un raport de incluziune. Sfera lui FRAGIL, mai largă, cuprinde toate trăsăturile lui FRIABIL, dar nu și invers.

În același raport se află și PROST₉ - NEPRICEPUT (seria 124) și AUTENTIC₁ - NEFALSIFICAT₁ (seria 132), FIERBINTE₁ - ÎNCINS₂ (seria 27), BOGAT₁ - ÎMBOGAȚIT₁ (seria 32).

3.3.2 Având în vedere tipurile de relații semantice pe care le-am stabilit sub 3.2.4.1 putem trage câteva concluzii în ceea ce privește gradul de sinonimie, stabilirea distanței dintre sinonime.

Urmează că din analiza sememelor de mai sus putem stabili două tipuri de raporturi: (a) raport de egalitate și (b) raport de opoziție care poate fi de două feluri: (b₁) raport de echipolență (în grade diferite) și (b₂) raport de incluziune.

Sintetizând datele și observațiile făcute mai sus, și având în vedere precizările făcute la începutul acestei lucrări și anume că relațiile dintre sinonime trebuie urmărite atât la nivelul semantic, cât și la nivelul posibilităților combinatorii, urmează ca distanța dintre sinonime să se stabilească în funcție de acești doi factori.

În ceea ce privește stabilirea distanței semantice dintre două sememe considerate sinonime se pot face următoarele precizări:

- În cazul raportului de egalitate nu se pune problema demonstrării distanței dintre sinonime, întrucât ele se află în raport de opoziție zero.

- În cazul în care două sememe se află în opoziție (echipolență sau de incluziune), distanța semantică se măsoară în funcție de numărul elementelor care alcătuiesc partea comună și, implicit, în funcție

de numărul elementelor care alcătuiesc mulțimile diferențiale, raportul dintre acești doi factori fiind invers proporțional. Cu cât suprapunerea este mai mare, cu atât diferența este mai mică și invers. Distanța semantică dintre două sinonime este direct proporțională cu numărul de elemente al mulțimii diferențiale: cu cât aceasta este mai mică, cu atât distanța dintre sinonime este mai mică.

3.4 Asupra distanței contextuale dintre sinonime

3.4.0 In privința distanței contextuale dintre sinonime (criteriul compatibilității sintagmatică a fost luat în considerare în organizarea seriilor)²², se poate observa din prezentarea seriilor și (sub)seriilor de sub fiecare tabel că unele semene fac parte din mai multe serii (manifestă compatibilitate față de mai multe clase contextuale), iar altele intră numai într-o singură serie sinonimică. De exemplu semnul CALD₁ intră în seria sinonimică 22 (unde se combină cu substantive ce denumesc obiecte), în seria 24 (unde se combină cu substantive ce desemnează lichide), în seria 26 (unde se combină cu substantive ca vînt, vreme, aer) și în seria 28 (unde apare în contextul substantivelor ca încăpere, cameră, îmbrăcăminte). Semnul CLOCOTIT intră numai în seria 24, acceptînd doar combinația cu substantive ce desemnează lichide. Cu alte cuvinte, semnul CALD₁ este compatibil cu mai multe contexte decît CLOCOTIT.

După cum se vede, sinonimele, a căror echivalență semantică a fost verificată, se diferențiază totuși prin posibilitățile distribuționale. De aceea, vom urmări în continuare comportamentul contextual al membrilor unei serii sinonimice și posibilitatea de a stabili o corelație între diferențele de sens și diferențele de distribuție, cu scopul de a desprinde cîteva concluzii din acest punct de vedere.

22 Necesitatea de a lua în considerare criteriul posibilităților combinatorii este subliniat, printre alții, și de Evseev (1974), p.12 unde se discută posibilitatea ca două cuvinte cu aceeași valoare denotativă să difere prin valențele combinatorii.

Altfel spus, ne propunem să descriem câteva aspecte care privesc relațiile și distanța dintre sinonime din perspectiva posibilității lor de a se substitui reciproc într-un număr de contexte, criteriu fundamental care, după unii autori, condiționează însăși existența sinonimiei.

Cele trei tipuri de relații între mulțimi, aplicate mai sus la descrierea relațiilor semantice între sinonime, ne-au sugerat posibilitatea descrierii, în același termen, a distanței contextuale dintre acestea; pe de altă parte, posibilitatea interpretării claselor contextuale ca mulțimi justifică abordarea acestei metode și în descrierea comportamentului contextual al sinonimelor.

Intrucît, în lucrarea de față, ne interesează, pe lângă analiza unui material concret de limbă română, și desprinderea unor concluzii teoretice care să servească descrierii sinonimiei în general, nu vom întreprinde analiza contextuală a tuturor adjectivelor propuse mai sus, ci vom ilustra, pe baza unei serii sinonimice, posibilitatea unei asemenea analize; pe aceleași principii se va putea face analiza oricăreia dintre seriile propuse.

Conceptul de distanță semantică contextuală a mai fost utilizat²³ în lingvistica matematică, unde se propune o modalitate de a o măsura, dar nu pe baza teoriei relațiilor dintre mulțimi, ci pornind de la alte criterii. Ținînd cont de lungimea lanțului de contexte care admit, cu aceeași semnificație, doi termeni consecutivi din seria sinonimică, se propun formule în care se ține seama de numărul de clase contextuale care acceptă fie sinonimul x , fie sinonimul y și de numărul total de clase contextuale care acceptă fie pe x , fie pe y . Prin definirea situațiilor în care x și y se găsesc în s -distribuție în sens tare, se stabilește că distanța (d_0) între două fraze este definită

23 Vezi S. Marcus (1965), Al. Dincă (1973), I. Iosifescu (1975).

prin lungimea (numărul de termeni) minus 1 a celui mai scurt lanț contextual al lui x și y ²⁴.

Dar această metodă se referă la stabilirea distanței contextuale între două sinonime văzute în totalitatea sferelor lor semantice, fără a face mai întâi o distincție a sensurilor, și prin aceasta diferă de punctul de vedere al lucrării de față.

Vom urmări în continuare comportamentul contextual al citorva adjective din limba română, care formează o serie sinonimică. Pentru analiză vom utiliza clasele contextuale menționate în tabele cu ocazia analizei la nivel semantic. Luarea în considerare a contextului substanțial reprezintă o posibilitate de apreciere a comportamentului contextual al sinonimelor. Cu alte cuvinte, în descrierea care urmează vom utiliza rezultatele obținute în analiza la nivel semantic.

3.4.1 Pentru a pune în evidență diversele tipuri de relații contextuale posibile între termenii seriei sinonimice, avem în vedere comportamentul contextual al termenilor: PUTERNIC₃, VIU₅, APRINS₅, INTENS, TARE₇, MARE₉, care formează o serie sinonimică. Conținutul semantic al acestora poate fi descris pe baza următoarelor trăsături de conținut: /apreciere adjectivală/, /intensitate/, /apreciere suplimentară a trăsăturii intensitate raportată la gradul normal de manifestare/, /non-marcă gradual/. Intrucît toți membrii seriei se caracterizează prin trăsăturile propuse (vezi tabelul 4), ei sînt identici din punct de vedere semantic și formează o serie omogenă.

3.4.2 În scopul stabilirii posibilităților distribuționale a fiecărui membru al seriei, propunem mai jos cîteva clase contextuale mari în raport cu care vor fi verificate compatibilitatea sau incompatibilitatea termenilor. Aceste clase vor fi notate simbolic:

Grupînd numeroasele contexte concrete, ne-am oprit la următoarele clase contextuale:

24. O altă posibilitate de definire a distanței semantice (pentru diferitele tipuri de limbaje semantice) este propusă de Raischi (1974) care stabilește cîteva reguli matematice în această privință. Punctul de vedere al autorului este complet opus celui al lucrării de față: două cuvinte din limba română se găsesc la o distanță zero dacă sînt sinonime.

(a) clasa substantivelor care desemnează senzații: durere, arsură, usturime, sete; de exemplu: usturime puternică, senzație puternică, durere vie, senzație intensă, durere tare, usturime mare.

(b) clasa substantivelor care denumesc sentimente: ură, dragoste, simpatie, sentiment, suferință; de exemplu: dragoste puternică, sentiment viu, ură aprinsă, suferință mare.

(c) clasa substantivelor care denumesc fenomene ale naturii: ploaie, vânt, furtună, viscol; de exemplu: ploaie puternică, vânt puternic, ploaie mare, vânt tare, vânt intens.

(d) clasa substantivelor care denumesc (surse de) lumină, foc, fulger, lumină; de exemplu: lumină puternică, lumină vie, fulger mare, foc mare, foc intens.

(e) clasa substantivelor care denumesc (surse de) sunete, zgomot, sunet, glas, împușcătură, zvon; de exemplu: sunet puternic, împușcătură puternică, glas tare, zgomot mare, zgomot intens.

(f) clasa substantivelor care desemnează culori: roșu, verde, violet; de exemplu: culoare puternică, roșu viu, galben aprins, verde tare, albastru intens.

3.4.3 Compatibilitatea sau incompatibilitatea sintagmatică în raport cu clasele contextuale de mai sus pot fi reprezentate într-un tablou utilizând simbolurile propuse și înregistrând prin semnul + și prin semnul - posibilitatea și, respectiv, imposibilitatea sinonimelor de a se combina cu substantive din clasele propuse.

sinonime clase contextuale	a	b	c	d	e	f
PUTERNIC	+	+	+	+	+	+
VIU	+	+	-	+	-	+
APRINS	-	+	-	-	-	+
TARE	+	-	+	+	+	+
MARE	+	+	+	+	+	-
INTENS	+	+	+	+	+	+

Se vede cu ușurință că termenii seriei sinonimice, identici din punctul de vedere al trăsăturilor de conținut, se diferențiază sub aspect distribuțional.

3.4.4 Considerăm că totalitatea claselor contextuale substantivale cu care fiecare din termenii seriei se combină pot fi reprezentate ca ansambluri. Vom nota deci prin $M_{(P)}$ ansamblul claselor de contexte care îl acceptă pe PUTERNIC₃, prin $M_{(V)}$ ansamblul claselor de contexte valabile pentru VIU₅, prin $M_{(A)}$ ansamblul claselor contextuale cu care se combină APRINS₅, prin $M_{(T)}$ ansamblul claselor contextuale care îl admit pe TARE₇, prin $M_{(M)}$ ansamblul claselor de contexte pentru MARE₉ și, în sfârșit, prin $M_{(I)}$ ansamblul claselor de contexte ale lui INTENS.

Sintetizând datele din tabloul de mai sus, mulțimile de contexte care reprezintă posibilitățile distribuționale ale fiecărui membru al seriei se prezintă astfel:

$$M_{(P)} = \{a, b, c, d, e, f\}$$

$$M_{(V)} = \{a, b, d, f\}$$

$$M_{(A)} = \{b, f\}$$

$$M_{(T)} = \{a, c, d, e, f\}$$

$$M_{(M)} = \{a, b, c, d, e\}$$

$$M_{(I)} = \{a, b, c, d, e, f\}$$

Vom ilustra, pentru seria propusă, relațiile care se stabilesc între sinonime.

3.4.4.1 Compararea mulțimilor;

$$M_{(P)} = \{a, b, c, d, e, f\}$$

$$M_{(I)} = \{a, b, c, d, e, f\}$$

arată că fiecare element al mulțimii $M_{(P)}$ aparține de asemenea mulțimii $M_{(I)}$ și invers, fiecare element al mulțimii $M_{(I)}$ este, în același timp, un element al lui $M_{(P)}$. Între cele două există deci un raport de egalitate (opozitie zero). Dat fiind că elementele care constituie cele două mulțimi reprezintă clase contextuale cu care se combină PUTERNIC₃ și INTENS, rezultă că cele două sinonime în discuție admit aceleași

clase de contexte. In acest caz, spunem că distanța contextuală între ele este zero.

3.4.4.2 Compararea mulțimilor:

$$M_{(T)} = \{a, c, d, e, f\}$$

$$M_{(M)} = \{a, b, c, d, e\}$$

arată că mulțimile $M_{(T)}$ și $M_{(M)}$ au în comun o serie de elemente, dar fiecare conține cel puțin un element diferențiator. Pentru a aprecia gradul de suprapunere a celor două mulțimi, utilizăm formula:

$$M_{(T)} \cap M_{(M)} = \{a, b, d, e\}$$

unde mulțimea elementelor $\{a, b, d, e\}$ reprezintă partea comună, mulțimea claselor contextuale în raport cu care atît $TARE_7$, cît și $MARE_9$ manifestă compatibilitate sintagmatică.

Pentru diferența (D) între cele două mulțimi utilizăm formula:

$$D_1 = M_{(T)} - M_{(M)} = \{f\}$$

$$D_2 = M_{(M)} - M_{(T)} = \{b\}$$

unde $\{f\}$ și $\{b\}$ reprezintă partea necomună, clasele contextuale specifice pentru $TARE_7$ și, respectiv, pentru $MARE_9$, contexte în care cele două nu se pot substitui reciproc.

Spunem că, în acest caz, ele se află în raport de echipolență (opoziție echipolentă).

Aceste tipuri de relații între mulțimi, descrise teoretic în lingvistica matematică și aplicate concret în lucrarea de față în descrierea relațiilor semantice între sinonime, ne-au sugerat posibilitatea de a le aplica în stabilirea distanței contextuale dintre acestea.

Mai precis, cu ajutorul acestor tipuri de relații se poate stabili o corespondență între mulțimile diferențiale și distanța contextuală.

Astfel, în cazul raportului de egalitate (opoziție zero), distanța contextuală între sinonime este zero.

În cazul relației de echipolență, considerăm că mulțimile diferențiale exprimă distanța contextuală. Pentru a aprecia cît mai exact posibil, pornind de la situații tip înregistrate în lingvistica mate-

matică, am detaliat descrierea, delimitînd în cadrul fiecărui caz oțeva subtipuri. Se pot stabili astfel mai multe tipuri de opoziție echipolentă (grade de echipolență) în funcție de numărul elementelor care formează partea comună și, implicit, de numărul elementelor care compun mulțimile diferențiale²⁵. În acest fel, corelînd gradul de echipolență (numărul elementelor mulțimilor diferențiale) cu distanța contextuală, aceasta poate fi apreciată mai exact.

Putem distinge deci:

(a) Echipolență de gradul 1: două mulțimi în relație au fiecare un element specific necomun celeilalte mulțimi, ca mulțimile TARE₇ și MARE₉ înfățișate mai sus. Mulțimile diferențiale rezultate din compararea lor sînt compuse dintr-un singur element, deci ele se află în raport de echipolență de gradul 1. Intrucît mulțimile diferențiale reprezintă contexte necomune celor două sinonime spunem că acestea se află la o distanță contextuală de gradul întîi.

(b) Echipolența de gradul al doilea se stabilește între două mulțimi care au, fiecare, două elemente specifice necomune; cu alte cuvinte, fiecare din cele două sinonime se poate combina, cu două clase de contexte în care celălalt sinonim nu este acceptat. În acest caz, cele două sinonime se află la o distanță contextuală de gradul al doilea. Nici unul dintre exemplele înfățișate aici nu se găsește în această situație. Acest tip poate fi ilustrat cu alte serii sinonimice.

Admitem deci că există o echipolență de gradul 1,2,3,...n .

Se impune însă o precizare de ordin teoretic: pentru a stabili anumite limite în cadrul raportului de echipolență, este necesară fixarea unei limite superioare și a unei limite inferioare. Astfel, diferența între cele două mulțimi este de cel puțin un element; diferența maximă (limita inferioară) poate fi egală cu numărul de elemente care formează cele două mulțimi minus 1. Cînd gradul de echipolență exprimă distanța

25. Dacă în interpretarea strict matematică acest fapt nu interesează, cînd este vorba de reprezentarea, în acești termeni, a distanței contextuale între sinonime, stabilirea gradului de opoziție capătă o importanță particulară.

contextuală între sinonime, este necesar și suficient ca cele două să aibă în comun un element (clasă de contexte); în aceste contexte ele se substituie reciproc.

O situație specială este constituită de cazul când două mulțimi diferențiale rezultate din intersecția a două ansambluri sînt formate dintr-un număr inegal de elemente. De exemplu mulțimea A are două elemente specifice și B un singur element. Raportată la distanța contextuală între sinonime, această situație ar putea fi interpretată ca reprezentînd limita superioară și inferioară a distanței contextuale; în acest caz, cele două sinonime se găsesc la o distanță contextuală de cel puțin 1 și de cel mult 2.

3.4.4.3 A treia situație poate fi descrisă pe baza comparării mulțimilor:

$$M_{(P)} = \{a, b, c, d, e, f\}$$

$$M_{(T)} = \{a, c, d, e, f\}$$

Toate elementele mulțimii $M_{(T)}$ sînt comune mulțimii $M_{(P)}$, dar nu și invers. $M_{(P)}$ are în plus un element specific, diferențiator. Aplicînd formula care exprimă intersecția celor două mulțimi:

$$M_{(P)} \cap M_{(T)} = \{a, c, d, e, f\}$$

observăm că mulțimea $\{a, c, d, e, f\}$ partea comună, coincide cu $M_{(T)}$, deci toate elementele lui $M_{(T)}$ aparțin lui $M_{(P)}$.

Utilizînd formula care exprimă diferența dintre acestea:

$$D = M_{(P)} - M_{(T)} = \{b\}$$

se constată că mulțimea diferențială $\{b\}$ este specifică lui $M_{(P)}$. În acest caz, spunem că cele două mulțimi se găsesc în raport de incluziune (opozitie privativă).

Ca și în cazul relației de echipolență, în cadrul opoziției private se pot stabili grade în funcție de numărul de elemente al mulțimii diferențiale.

(a) În acest ultim caz, diferența între $M_{(P)}$ și $M_{(T)}$ este reprezentată de un singur element. Cele două mulțimi se află în opozitie privativă

de gradul întâi, deci distanța contextuală între cele două sinonime este, conform cu ceea ce am stabilit, tot de gradul întâi.

(b) Opoziția privativă de gradul al doilea poate fi ilustrată pe baza următorului exemplu:

$$M_{(P)} = \{a, b, c, d, e, f\}$$

$$M_{(V)} = \{a, b, d, f\}$$

Observăm că $M_{(P)} \cap M_{(V)} = \{a, b, d, f\}$ unde mulțimea $\{a, b, d, f\}$ care reprezintă partea comună coincide cu $M_{(V)}$. Diferența dintre cele două mulțimi se exprimă prin formula:

$$D = M_{(P)} - M_{(V)} = \{c, e\}$$

Intrucât în acest caz mulțimea diferențială cuprinde două elemente, opozitia privativă este de gradul al doilea, deci cele două sinonime PUTERNIC₃ și VIU₅ se găsesc la o distanță contextuală de gradul al doilea.

(c) Comparând mulțimile:

$$M_{(P)} = \{a, b, c, d, e, f\}$$

$$M_{(A)} = \{b, f\}$$

constatăm că partea comună $\{b, f\}$ coincide cu $M_{(A)}$. Diferența (D) exprimată prin formula $D = M_{(P)} - M_{(A)} = \{a, c, d, e\}$ este formată din patru elemente, deci există patru clase contextuale care admit pe PUTERNIC₃, dar nu pe APRINS₅. În această situație cele două mulțimi sînt în opoziție privativă de gradul al patrulea și cele două sinonime PUTERNIC₃ și APRINS₅ la o distanță contextuală de asemenea de gradul al patrulea.

3.4.5 Avînd în vedere tipurile de relații contextuale descrise mai sus, putem trage cîteva concluzii privind distanța contextuală între sinonime.

- Clasele contextuale reprezentînd posibilitățile de combinare a unui sinonim pot fi considerate mulțimi. Pe baza relațiilor, delimitînd elementele comune și elementele diferențiatore se poate stabili distanța dintre sinonime din punct de vedere distribuțional.

Corelînd numărul de elemente care formează mulțimea diferențială

cu distanța contextuală, aceasta poate fi exprimată mai exact în termenii mulțimii diferențiale.

- Astfel, două sinonime se pot găsi, din punct de vedere distribuțional, în raport de egalitate, de echipolență și de incluziune.

- În cazul raportului de egalitate distanța contextuală dintre sinonime este zero, altfel spus, sinonimele se substituie reciproc în toate contextuale.

- Două sinonime în raport de echipolență cu fiecare cel puțin un context specific, necomun celui alt sinonim. În funcție de numărul contextelor specifice se pot stabili grade de opoziție care exprimă gradul de îndepărtare a sinonimelor din punct de vedere distribuțional.

- În cazul raportului de incluziune, unul din termenii cuplului este acceptat de cel puțin un context unde sinonimul său nu este admis.

În funcție de numărul contextelor specifice se pot stabili grade ale opoziției privative care exprimă distanța contextuală a sinonimelor.

- Numărul claselor contextuale în raport cu care sinonimele manifestă compatibilitate sintagmatică reprezintă extensiunea contextuală a acestora. Extensiunea contextuală foarte mică (redușă uneori la un singur context) poate avea o dublă semnificație: fie că termenul în discuție nu se poate combina decât cu substantive față de care manifestă anumite solidarități semantice²⁶ (de ex. adjectivul castaniu nu apare decât în contextul substantivului păr), fie că sinonimia nu este valabilă decât pentru un anumit context, pentru că acesta introduce o perspectivă nouă de apreciere, aduce elementul de identificare²⁷.

Din acest punct de vedere se poate face o distincție între: (a) sinonime libere (independente) de context, ceea ce presupune o identitate semantică perfectă a acestora și (b) sinonime dependente de context

- În legătură cu modalitatea de stabilire a distanței contextuale între sinonimele propuse mai sus, putem face următoarea observație:

²⁶ Vezi Coseriu (1969-b).

²⁷ Vezi Coteanu (1970) care insistă asupra tendinței contextului spre monosemantism.

distanța contextuală este invers proporțională cu numărul de contexte comune; altfel spus, cu cât două sinonime au în comun un număr mai mare de contexte și mai puține diferențiate, cu atât distanța contextuală între ele este mai mică. Limita este reprezentată de distanța zero, când toate contextele sînt comune.

În concluzie, cu ajutorul relațiilor între mulțimi (pe baza cărora am întreprins analiza semantică) se poate aprecia mai obiectiv și distanța contextuală între sinonime. Aceasta prezintă în primul rînd avantajul unității metodei; în al doilea rînd, posibilitatea de a exprima cît mai exact raportul dintre sinonime sub aspectul distribuției.

Deși nu am întreprins o analiză pentru toate adjectivele descrise semantic în lucrare, se poate afirma că concluziile care se desprind au un caracter de generalitate (cel puțin în ceea ce privește analiza adjectivelor). Faptul este cu atât mai interesant în cazul termenilor identici din punct de vedere semantic (identitate stabilită la nivelul trăsăturilor semantice), dar care diferă distribuțional.

4 Alți factori care condiționează sinonimia

4.0 Am amintit mai sus (vezi la 1.2) complexitatea problemelor pe care le presupune studiul sinonimiei, pusă în evidență, în primul rînd, de cercetările efectuate pînă în prezent și de rezultatele obținute.

Luînd în considerare variatele aspecte pe care le presupune o asemenea investigație, devine necesar ca analiza să se desfășoare în mai multe etape care să releve, la fiecare nivel identitățile și nonidentitățile dintre unitățile considerate sinonime. Una dintre aceste etape a fost reprezentată de îndepărtarea dificultăților pe care le presupune polisemia, adică de dezambiguizare, ceea ce înseamnă implicit, stabilirea unor anumite formule compoziționale, diferite, relevante pentru fiecare sens în parte și verificate cu ajutorul claselor contextuale pe baza cărora au fost organizate seriile și (sub)seriile sinonimice.

Teoretic, analiza ar trebui să se desfășoare în trei etape: stabilirea identităților și diferențelor între termeni din punct, de vede-

re semantic, sub aspectul caracteristicilor combinatorii și sub aspectul caracteristicilor stilistice.

Primele două etape sînt distincte doar teoretic pentru că, după cum s-a putut observa, analiza sensului nu se poate face independent de caracteristicile contextuale, delimitarea și identificarea trăsăturilor de conținut presupunînd în mod necesar apelul la posibilitățile de combinare contextuală. Dealtfel, echivalența la nivel semantic este prima și cea mai importantă condiție a recunoașterii sinonimiei și, în acest sens, servindu-ne de formula compozițională a fiecăruia semem în parte, cît și de posibilitatea apariției acestuia într-un anumit număr de contexte am putut stabili (vezi la 3.3) tipuri de relații semantice între sinonime.

Deși lucrarea de față și-a propus să se limiteze la acest aspect și anume la verificarea identității sau nonidentității sememelor și a distanței semantice dintre sinonime (sinonimia a suferit întotdeauna din cauza impreciziei de delimitare), trebuie semnalat faptul că încă unul din factorii care condiționează existența sinonimiei este cel stilistic. De aici, rezultă obligația de a cerceta sinonimia și sub aspectul posibilităților de apariție în diferite tipuri de mesaje. Manifestarea cea mai generalizată din acest punct de vedere ni se pare repartiția pe anumite stiluri înțelese ca variante funcționale ale limbii¹.

4.1 Se delimitează astfel o a treia posibilitate de verificare a comportamentului elementelor unei clase de sinonime, caracteristica stilistică², determinată, în primul rînd, în cadrul variantelor funcți-

1 Vezi Coteanu (1960-b), (1970).

2 Amintim că această trăsătură a fost de asemenea preconizată pentru analiza sinonimelor întreprinsă de Apresjan (1966) și considerată ca un element al analizei componentiale, cu observația că delimitarea și analiza au fost realizate în alte condiții. S-ar putea reține faptul că Greimas (1966) p.43 consideră lexemul ca o constelație stilistică și îl urmărește și din acest punct de vedere. De menționat, de asemenea că Mignot (1972) p.6 enumeră diverse tipuri de seme printre care seme diferențiatoare (care permit opunerea semnificațiilor în interiorul unui cîmp), seme virtuale sau latente, seme de categorizare gramaticală și seme stilistice.

onale generale ale limbii³ și numai în al doilea rând în funcție de variantele specifice⁴ în cadrul fiecărei variante în parte.

Dat fiind că diferențele între membrii seriei sinonimice nu se limitează la cele semantice și combinatorii, după cum rezultă din informațiile de ordin stilistic furnizate (uneori) de dicționare, se impune, pentru o analiză cât mai completă, un studiu și din acest punct de vedere, nivel la care se pot releva noi identități sau diferențe între termenii componenți ai unei serii.

Dacă ținem seama însă de faptul că analiza în lucrarea de față s-a oprit numai la adjectivele considerate ca aparținând aspectului literar-standard al limbii române (deci o analiză la nivel stilistic nu se impune cu necesitate), ne vom limita, în acest capitol la a oferi câteva sugestii teoretice⁵ privind analiza sub aspectul caracteristicilor stilistice.

3.4.2 Punctul de plecare în analiza stilistică a sinonimelor trebuie să fie, de asemenea, observațiile obținute din comentariul lexicografic al cuvintului-intrare. Punctele de vedere diferite care se găsesc la baza observațiilor cu caracter stilistic din dicționare și, ca urmare, lipsa de omogenitate a categoriilor propuse impun reconsiderarea și reorganizarea acestora pe baza unui criteriu unitar. Diversitatea criteriilor poate fi observată cu ușurință din faptul că alături de indicații ca învechit, ieșit din uz (care presupun factorul diacronic), apar altele ca regional (care utilizează criteriul repartiției teritoriale), rare (criteriul frecvenței), argotic (criteriul stratificării sociale) sau eufemistic, ironic (care presupun atitudinea vorbitorului față de obiectul apreciat).

3 În sensul textelor care reprezintă cele mai concrete și mai variate forme de manifestare a sistemului stilistic al limbii cu a fost reprezentat grafic foarte sugestiv de Coteanu (1970), p.44.

4 Precizarea acestor variante specifice, în funcție de necesități, trebuie să pornească de la delimitarea operată de Coteanu (1970), p.44. În cadrul anumitor variante stilistice sînt utile unele diferențieri după criterii extralingvistice care realizează diferențe între mesajele lingvistice, deci diferențe funcționale exprimate numai de sinonime.

5 Pentru aplicarea practică pe exemple concrete din limba română vezi Forăscu (1975).

Admițind deci variantele stilistice delimitate în general pentru limba română⁶, le putem adapta⁷ informațiilor oferite de dicționare din acest punct de vedere.

4.3.0 În aceste condiții am obținut o serie de caracteristici stilistice⁸ pe care le propunem cu titlu de sugestie și care ar putea permite stabilirea de noi identități și diferențe între termenii seriei sinonimice și din acest punct de vedere.

În stabilirea inventarului de trăsături stilistice am încercat, în limita posibilităților, motivarea acestora și organizarea lor după un criteriu unitar. Dar, având în vedere dificultățile incontestabile pe care le presupune operația de delimitare a diferitelor limbaje cu atât mai mult cu cât între diferitele variante există o interacțiune asigurată, în primul rând, de exprimarea individuală care se manifestă cel puțin în două variante funcționale⁹, considerăm că o asemenea delimitare este, cel puțin pentru moment, aproximativă¹⁰.

Este evident că distincțiile pe care le propunem¹¹, ca orice opoziții binare, reprezintă o aproximare mai mult sau mai puțin exactă a realității lingvistice, întrucât scara valorilor stilistice este o grație continuă și foarte fin nuanțată pe care rigiditatea unei reprezentări schematice nu o poate pune în evidență.

Se mai impune încă precizarea că inventarul de caracteristici stilistice stabilit aici este conceput în așa fel încât să răspundă unor nevoi imediate, legate de analiza sinonimelor, așa încât nu are caracter de generalitate.

⁶ Vezi Coteanu (1970) p.44

⁷ În legătură cu identificarea diverselor texte, vezi Coteanu (1970), p.43.

⁸ Vom propune pentru comoditatea analizei notarea cu simboluri care ne aparțin.

⁹ Vezi Coteanu (1970) p. 45-46.

¹⁰ Un motiv în plus este faptul că pînă la ora actuală nu s-au elaborat încă principii care să asigure distingerea clară a variantelor funcționale ale limbii. Se pot vedea în acest sens precizările făcute de Marcus (1970-a) p.31 care consideră că lista opozițiilor pe care el le propune între limbajul poetic și limbajul științific rămîne deschisă, orice nouă investigație aducînd un punct de vedere original asupra celor două limbaje.

¹¹ Pentru eterogenitatea factorilor care trebuie luați în discuție în stabilirea caracteristicilor stilistice, vezi Schogt (1972), p.19; tot aici se discută posibilitatea ca valorile expresive de gen literar sau de registru social să facă parte din semnul lingvistic.

4.3.1 Sub aceste rezerve considerăm că inventarul caracteristicilor stilistice poate fi următorul, utilizând, după cum am spus, distincții binare:

-(L) Clasa termenilor literari care se împarte în:

-(L₁) clasa termenilor nonmarcați stilistic

- Clasa termenilor marcați stilistic; aceasta se divide la rândul ei în:

-(L₂) nonfigurativ. În această categorie ar putea fi înglobați termenii întrebuițați cu valoarea lor denotativă, termeni care sînt considerați de obicei ca aparținînd varianțelor științifică și administrativă.

Această distincție ne interesează mai puțin întrucît ea nu este relevantă pentru sinonimie. În același timp, precizăm că termenii înglobați aici se caracterizează prin expresivitate zero¹².

- figurativ, categorie care cuprinde termeni al căror sens analizat se bazează pe o figură de stil (metaforă, metonimie, etc) care sînt deci întrebuițări cu o valoare conotativă. Această distincție permite, în același timp, luarea în considerație a opoziției, sens denotativ/sens conotativ, opoziție fundamentală într-o analiză semantică.

În cadrul categoriei figurativ putem face distincție:

-(L₃) neutru - termenii caracterizați prin această indicație presupun o apreciere obiectivă care este în concordanță cu realitatea; de asemenea ei pot fi, de exemplu, termeni al căror sens se bazează pe o metonimie sau pe o metaforă învechită, care nu mai este simțită ca atare de vorbitori.

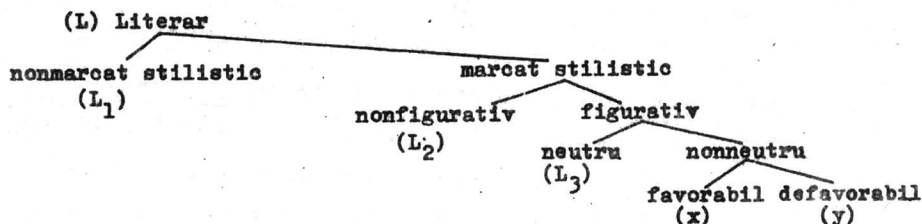
-(L₄) nonneutru - în această categorie se încadrează termeni care presupun o modificare a raporturilor între subiect și obiectul apreciat. În cadrul acestei categorii se face distincția:

¹² Vezi de asemenea Marcus (1970-a) p.32: limbajul științific reprezintă ipostaza rațională în opoziție cu limbajul poetic care reprezintă ipostaza emotivă.

- (x) favorabil - în sensul indicației eufemistic din dicționar.
- (y) defavorabil
- ($\bar{L}$) Clasa termenilor nonliterari care se divide în:
  - ($\bar{L}_1$) nonmarcat stilistic
  - marcat stilistic - această categorie poate fi împărțită la rândul ei în:
    - ($\bar{L}_2$) nonfigurativ
    - figurativ care se subdivide în:
      - ($\bar{L}_3$) neutru
      - ($\bar{L}_4$) nonneutru - categorie în care se disting din nou:
        - (x) favorabil
        - (y) defavorabil - În această categorie sînt cuprinși termeni al căror sens presupune o modificare a raporturilor reale între subiect și situația apreciată, în sensul indicațiilor peiorativ, argotic din dicționare.

Putem încadra aici termeni argotici pătrunși în limba comună (înregistrați din dicționare) deci care depășesc limitele limbajului special, unde nu mai sînt expresivi.

Categoriile stilistice delimitate mai sus vor fi reprezentate grafic astfel:

(L) Nonliterar

nonmarcat stilistic
(L₁)

marcat stilistic
nonfigurativ
(L₂)

figurativ
neutru
(L₃)

nonneutru
(L₄)
favorabil (x) defavorabil (y)

4.3.2 În funcție de apartenența la una sau alta dintre variantele funcționale delimitate mai sus, se pot pune în evidență noi identități și diferențe între termenii seriilor sinonimice¹³, a căror echivalență a fost verificată la nivel semantic și contextual.

Dificultatea principală este aceea de a decide căreia dintre variantele stilistice delimitate mai sus îi aparține fiecare dintre membrii seriei. Faptul că un termen poate fi considerat literar în opoziție cu un altul caracterizat prin marca nonliterar nu exclude posibilitatea ca termenul literar să apară într-o variantă nonliterară a limbii și vice-versa. Dealtfel, trebuie să precizăm că mai mulți factori contribuie la obținerea unei anumite valori stilistice; printre aceștia amintim: modalitatea de organizare a sensurilor la nivelul conținutului semantic al cuvântului (raporturi între sensurile denotative și cele conotative), transferul unui cuvânt dintr-un limbaj într-altul, contextul situațional, intonația etc. Dar acești factori au un caracter subiectiv și rezistă oricărei încercări de clasificare și descriere riguroasă¹⁴.

13 Avem aici în vedere tendința de diferențiere a sinonimelor printr-o anumită valoare apreciativă care apare fie în anumite fraze, fie în contexte mai largi; vezi și Wartburg (1963) p.186 și, de asemenea, câteva remarci în legătură cu variația semantică contextuală a cuvântului la P.Diaconescu (1969) p.241, ș.u.

14 Vezi Schogt (1972) p.26. În legătură cu delimitarea conotației de denotație, vezi Marcus (1970-a) p.41 unde se precizează că această operație este destul de dificil de întreprins, conotația putându-se schimba în denotație ca urmare a unei generalizări. Dealtfel, sensurile sînt contextuale. În anumite contexte se pot realiza conotații invizibile numai la un singur autor sau alte conotații proprii unui anumit stil; afirmarea conotației respective ca generală este ilus-

Depășind aceste dificultăți și stabilind căreia dintre variantele stilistice delimitate mai sus îi aparțin membrii unei serii sinonimice, urmează ca în formula compozițională a fiecărui sinonim să fie cuprinsă și una dintre trăsăturile stilistice amintite (L_1 , L_2 , L_3 , x , y ... etc.).

Luarea în considerație și a acestor trăsături oferă noi posibilități de analiză a sinonimelor și de stabilire a distanței (a gradului de echivalență) a acestora.

Urmează că fiecare sinonim reprezintă o mulțime care cuprinde trei tipuri de trăsături (trăsături de conținut, combinatorii și stilistice).

4.4.0 Necesitatea luării în considerație și a aspectului stilistic prezintă importanță și pentru urmărirea situațiilor în care opoziția dintre două cuvinte (parțial sinonime) se neutralizează. În ceea ce privește problema neutralizării opozițiilor semantice, deși a fost discutată teoretic¹⁵ - prin analogie cu celelalte compartimente ale limbii, unde se demonstrează cu ușurință - analize practice s-au efectuat în mai mică măsură avînd în vedere multitudinea factorilor care condiționează acest fenomen.

4.4.1 Dacă în fonologie contextul lingvistic (înțeles ca o succesiune de foneme) este suficient pentru a pune în evidență anularea unei opoziții fonologice, în semantică neutralizarea este condiționată fie de contextul lingvistic imediat, fie de context înțeles în sens mai larg (textul); de asemenea, se poate vorbi de neutralizarea la

trată prin pătrunderea sensului în dicționar.

Pentru dificultățile întîmpinate în formalizarea și delimitarea caracteristicilor stilistice se poate vedea și P.Diaconescu (1969), p. 238 care subliniază că semnificațiile cuvintelor oscilează între accepțiile lor denotative și accepțiile conotative; vezi și Mounin, 1963, p.144-168 și T.Todorov, 1967, p.28-35; cuvintele se opun oricărei încercări și clasificare semantice pentru că orice clasificare are ca efect o fixare și este în contradicție cu caracterul totdeauna schimbător al sugestiilor poetice.

- 15 Pentru această problemă se poate consulta: Ducrot - Todorov (1972) p.78 și p.147 s.u., Ebeling - Schogt 1957, Vashek (1959), p.55, Cantineau (1952) p.11 s.u.; de asemenea, pentru noțiunile de neutralizare și marcă se poate vedea: Troubetzkoy (1949), cap. Diachronique, paragraful 3 și 5, K. Togeby (1951), A.Avram (1967, (1962).

nivelul aceleiași variante stilistice, considerată ca macrocontext sau chiar de neutralizarea care rezultă din interferența a două variante funcționale diferite¹⁶,

În toate aceste cazuri, neutralizarea opozițiilor va trebui să fie verificată pe baza unor anumite contexte și, în limita posibilităților, pe baza unor anumite contexte diagnostice, reprezentative pentru varianta stilistică respectivă.

După cum s-a afirmat adesea¹⁷ sinonimele sînt termeni în opoziție neutralizabilă; această afirmație are însă în vedere situația cînd două unități lexicale invariante (considerate în totalitatea sferelor lor semantice) devin sinonime prin anularea opoziției dintre ele într-un context dat. Or, perspectiva din care este privită sinonimia în lucrarea de față este exact inversă: s-a considerat că ea reprezintă o echivalență la nivelul sememelor, deci a unităților rezultate în urma operației de dezambiguizare; în acest caz, problema neutralizării în sensul curent al cuvîntului nu se mai pune, ea apărînd mai curînd ca o neglijaare conștientă sau neconștientă a unor trăsături.

Pe de altă parte, sinonimia obținută în urma realizării unor efecte stilistice¹⁸ reprezintă, de fapt, o problemă de actualizare (deci de vorbire) și nu de sistem. În cazurile limită, sinonimia poate

¹⁶ Coseriu (1955-56); p.132-133; a dezvoltat teoria contextelor prelînd distincțiile sugerate de M.Bally, K. Bühler, W.M.Urban. A stabilit tipurile de bază ale vecinătăților și subdiviziunile lor: I situație ("spațiu-timp" al vorbirii ordonat în raport cu subiectul): 1) situație imediată (creată pentru momentul vorbirii), 2) situație mediată (creată pentru contextul verbal), II regiunea ("spațiul în ale cărui limite funcționează un semn într-un sistem determinat de semnificații": 1) zona ("regiunea" în care se realizează în mod obșnuit un semn), 2) spațiul ("regiunea" în care obiectul apare ca element al vorbitorilor, în raport cu experiența și cultura), 3) mediul ("regiunea" stabilită social sau cultural), III contextul (întreaga realitate pe care o presupune un semn, un act verbal, un discurs), 1) context idiomatice 2) context verbal (imediat, pozitiv, mediat sau negativ), 3) context extraverbal (context fizic, empiric, context natural, practic ocazional (istoric sau cultural), IV universal discursului (sistemul universal de semnificații la care aparține un discurs și care determină validitatea și înțelegerea sa.

¹⁷ Vezi de exemplu Coseriu (1964-b), p.207.

¹⁸ Vezi P.Diaconescu (1969) p.241-242: " Variația semantică a unui termen determină distribuția sa în mai multe clase diferite, înregistrarea acestei variații relevă gradul de actualizare individuală și artis-

fi privită ca o situație de identitate de sens stabilită între vorbitor și ascultător.

4.4.2 Aspect deosebit de interesant, sinonimia ca rezultat al anulării unor opoziții ar putea fi privită la cel puțin trei nivele: nivelul denotației, al conotației și la nivel socio-lingvistic, stabilindu-se astfel câteva tipuri de neutralizare.

O asemenea investigație ar presupune însă o analiză componentială care să epuizeze conținutul semantic al cuvintelor (efectuată pe baza opozițiilor binare). Ar fi necesară de exemplu cercetarea situațiilor de anulare a opozițiilor la nivel semantic (prin stabilirea unor contexte în care să se realizeze neutralizarea) și la nivel stilistic (neutralizarea care rezultă din interferența a două variante funcționale diferite). În ceea ce privește anularea opozițiilor dintre doi termeni în condiții situaționale, extralingvistice speciale, acesta rămâne un domeniu deschis, fără a putea fi încadrat în câteva situații tip.

4.4.3 Având în vedere faptul că lucrarea noastră s-a limitat la punerea în evidență a mecanismului pe care limba (ca sistem caracterizat prin virtualități de actualizare) îl pune la îndemână vorbitorilor, multitudinea și varietatea aspectelor care s-ar releva în investigarea situațiilor și tipurilor de neutralizare ar depăși limitele lucrării de față negăsindu-și locul în economia ei. Si aceasta, pentru că o cercetare de acest fel presupune, în primul rând, clasificarea tuturor problemelor legate de aspectul stilistic implicând descoperirea unor criterii obiective de delimitare a diferitelor variante funcționale ale limbii; or, neutralizarea opozițiilor semantice antrenează, în mod inevitabil, o modificare a valorilor în plan stilistic, aspect pe care lucrarea de față l-a amintit fără însă a-l detalia.

țioă a diferitelor posibilități de asociere semantică a cuvintelor și gradul de îmbogățire a conținutului lor semantic".

V CONCLUZII

5.0 Analiza pe care am întreprins-o în lucrarea de față a avut drept scop descrierea fenomenului lexic-semantic reprezentat de sinonimie cu ajutorul metodelor puse la îndemână de semantica structurală, stabilirea relațiilor semantice dintre sinonime și exprimarea acestora în termenii semanticii structurale. Date fiind multiple aspecte pe care o asemenea investigație le presupune, cu atât mai mult cu cât problemele diferă de la o parte de vorbire la alta, lucrarea s-a limitat doar la relevarea principalelor aspecte ale sinonimiei adjectivale.

Pe baza exemplurilor analizate putem desprinde câteva concluzii în ceea ce privește contribuția reprezentată de sinonimie în cercetarea fenomenului semantic și, eventual, să relevăm perspectivele unui asemenea studiu pentru cercetarea structurală a lexicului.

5.1 Luînd în considerație faptul că s-a discutat atât de mult în jurul existenței sinonimiei, ea fiind de cele mai multe ori contestată pentru că nu este perfectă, lucrarea de față a pornit de la premisa că tocmai aceste imperfecțiuni fac din sinonimie un obiect interesant al cercetării; considerăm că este interesant de stabilit de unde și pînă unde se poate vorbi de sinonimie, care sînt elementele care fac ca două unități lexicale să nu se suprapună perfect și, în consecință, care sînt factorii care oferă vorbitorului posibilitatea de opțiune între mai mulți termeni cu sens echivalent.

5.2 Avînd în vedere cele de mai sus, analiza s-a concentrat asupra problemelor pe care le ridică sinonimia adjectivală la nivelul limbii române literare, prin urmărirea sensurilor lexicale în cadrul cuvîntului ca articol de dicționar, pe baza metodelor și cu ajutorul tehnicii elaborate de semantica structurală.

5.2.1 Aceasta înseamnă că relevarea relațiilor dintre sinonime s-a bazat pe analiza componentială, tehnică adesea utilizată de semantica modernă.

Cum analiza a fost efectuată pe un număr de adjective arbitrar alese, degajarea trăsăturilor semantice a ridicat probleme speciale;

singura posibilitate de a delimita trăsăturile componențiale de semnificație a fost comentariul lexicografic al cuvintelor - intrare de dicționar completat cu o analiză comparativă a definițiilor date de dicționar și cu informațiile de ordin contextual obținute din aceeași sursă, și din surse suplimentare.

Apelul la dicționar în special într-o investigație privind sinonimia impune însă, în primul rând, rezolvarea ambiguității semantice presupusă de polisemie, care reprezintă principalul inconvenient în descrierea fenomenelor semantice și a sinonimiei în special. De aceea, analiza s-a desfășurat în două etape:

5.2.2 Prima etapă a fost constituită de dezambiguizare; aceasta a avut în vedere, pe de o parte, descompunerea lexemelor polisemantice în unități de sens (sememe - care, pentru a evita ambiguitatea grafică, au fost notate cu majuscule) și, pe de altă parte, descompunerea acestora în unități semantice elementare (trăsături semantice).

Aplicând teoria mulțimilor la studiul vocabularului am considerat unitățile lexicale (polisemantice) ca niște mulțimi de sememe, fiecare semem, la rândul său, fiind considerat ca o mulțime de trăsături semantice.

Dezambiguizarea, etapă preliminară dar obligatorie, presupune că am considerat că studiul sinonimiei (descrierea relațiilor dintre sinonime) trebuie să se concentreze nu asupra unității lexicale polisemantice înțeleasă global, ci asupra sememelor rezultate în urma operației de dezambiguizare, relațiile de sinonimie urmînd să se stabilească la acest nivel.

5.2.3 Cea de a doua etapă (analiza la nivelul macrosistemului) a avut în vedere organizarea de serii sinonimice (ai căror membri sînt sememe) și descrierea principalelor relații semantice dintre membrii componenți ai seriei. Seriile și (sub)seriile sinonimice au fost organizate pe baza tabelelor, ținînd seama de doi factori: identitatea sub aspectul trăsăturilor de semnificație și sub aspectul posibilităților de combinare.

5.3 Ținând cont de multitudinea factorilor care condiționează existența sinonimiei, dar în special de faptul că identitatea de referent este prima și cea mai importantă condiție (cf. I.Coteanu), analiza de față s-a concentrat asupra acestui aspect, fără însă a le ignora pe celelalte. Aceasta înseamnă că lucrarea de față și-a propus în primul rând să demonstreze existența și limitele sinonimiei pe baza analizei semnificativității. Analiza semantică nu poate fi efectuată independent de analiza contextuală, cele două aspecte alcătuind doar teoretic etape distincte, ceea ce conduce, de fapt, la concluzia că analiza sintagmatică și analiza paradigmatică sînt îmbinate organic.

5.4 Prin urmare analiza unităților considerate, în mod curent, sinonime - care, în ultimă instanță, înseamnă stabilirea de identități (variante) și nonidentități (invariante), cu alte cuvinte reducerea variantelor la invariante - trebuie să pună în evidență echivalența sau nonechivalența dintre acestea sub următoarele aspecte: semantic, al posibilităților de combinare și al caracteristicilor stilistice. Altfel spus, fiecare sinonim reprezintă un ansamblu format din aceste trei tipuri de caracteristici.

5.4.1 Intrucît pentru urmărirea comportamentului sintagmatic al sinonimelor nu ne-am putut servi de clasele substantivale mari, delimitate și utilizate în general de semantica sînturală (diferențele de sens foarte fine realizate de sinonime nu pot fi redată prin realizarea claselor substantivale foarte largi), relevarea posibilităților combinatorii ale sinonimelor analizate a fost făcută prin organizarea a seriilor sinonimice în funcție de clase contextuale mai restrinse - uneori pe baza unui context unic (menționat în tabel).

5.4.2 În ceea ce privește verificarea sinonimelor la nivelul caracteristicilor stilistice, lucrarea de față s-a limitat doar la cîteva sugestii privind posibilitățile de alcătuire a unui inventar de asemenea caracteristici, sintetizînd și reconsiderînd informațiile cu caracter stilistic furnizate de dicționare; evident că, deoarece pînă

la ora actuală nu a mai fost alcătuită vreo listă de caracteristici stilistice, cea propusă de noi ar mai putea fi completată introducând puncte de vedere noi, cu atât mai mult cu cât, după cum spuneam mai sus, scara extrem de fin nuanțată de valuri stilistice, scapă unei reprezentări schematice rigide. De aceea, lucrarea de față s-a limitat la a preciza că analiza din punct de vedere stilistic este una din etapele la care ar trebui verificată identitatea sinonimelor fără a întreprinde totuși o analiză concretă din acest punct de vedere.

5.5 În urma analizei efectuate pe un număr mare de adjective din limba română, prin utilizarea metodei analizei componentiale și prin aplicarea la studiul sinonimelor a teoriei mulțimilor din lingvistica matematică am ajuns la stabilirea principalelor tipuri de relații semantice între sinonime, exprimate în termeni cât mai exacti posibil; aceasta ne permite delimitarea unei modalități obiective de apreciere a gradului de echivalență dintre două sinonime și a distanței dintre acestea. Astfel principalele tipuri de relații semantice dintre sinonime sînt:

5.5.1 Două sinonime A și B se află în raport de identitate (opozitie zero) dacă trăsăturile semantice ale sinonimului A sînt comune și sinonimului B și invers.

5.5.2 Două sinonime A și B se află în raport de echipolență (cvasi-identitate) dacă au în comun un număr oarecare de trăsături semantice, dar fiecare dintre ele are și cel puțin o trăsătură specifică, necomună cu sinonimul său.

În cazul raportului de echipolență se pot stabili grade de echipolență (gradul 1,2...) în funcție de numărul elementelor care alcătuiesc mulțimile diferențiale. Gradele de echipolență exprimă, de fapt, distanța semantică dintre sinonime.

5.5.3 Două sinonime A și B se află în raport de incluziune (opozitie privativă) dacă toate elementele (trăsăturile semantice) ale mulțimii A aparțin lui B, dar nu și invers; B are în plus cel puțin un element necomun cu A. Și în această situație se pot stabili grade de incluziune în funcție de numărul elementelor mulțimii diferențiale,

apreciindu-se și în acest caz distanța semantică dintre sinonime.

5.6 Intrucît în organizarea seriilor sinonimice am ținut cont și de comportamentul contextual al termenilor, constatînd că unele se-mene manifestă compatibilitate sintagmatică față de mai multe clase contextuale, iar altele față de o singură clasă (sau chiar de un singur context minimal) putem vorbi și de o distanță contextuală între sinonime. Aceasta este invers proporțională cu numărul de contexte comune a două sinonime. Cu cît două sinonime au în comun mai multe contexte, cu atît distanța contextuală dintre ele este mai mică și invers, dacă unul din sinonime se poate combina cu cinci contexte (clase contextuale) iar celălalt numai cu un singur context, distanța dintre ele este mai mare.

Evident, în practică nu putem face decît un calcul estimativ al extensiunii contextuale a unui termen, dat fiind numărul foarte mare (practic aproape nelimitat) de contexte concrete. O analiză făcută de un calculator¹ ar putea stabili poate cu exactitate extensiunea contextuală a fiecăruia dintre membrii cuplului sinonimic și, în acest fel distanța contextuală exactă, precum și gradul de precizie a sinonimelor exprimabil într-un indice de precizie.

5.7 Sintetizînd cele spuse mai sus considerăm că sinonimia este un fapt de limbă și că unitățile lexicale conțin în ele în mod virtual o serie de trăsături care se actualizează în diferite situații concrete. Prin urmare, sinonimia există - chiar dacă nu este perfectă - și tocmai studiul acestor imperfecțiuni constituie punctul asupra căruia ar trebui să-și concentreze atenția studiile semantice.

De fapt, ceea ce la ora actuală lingvistica numește sinonime perfecte (cazuri rare) nu prezintă interes pentru studiile de semantică singura obligație fiind aceea de a dovedi identitatea sensului (operație foarte simplă mai ales în cazul cuvintelor tehnice), intrucît din punct de vedere stilistic nu există diferențe.

1 Vezi Alinei (1974) care a întreprins o analiză a întregului vocabular al limbii italiene cu calculatorul, ajungîndu-la rezultate concludente privind nivelurile ierarhice ale analizei.

Studiul sinonimiei tecmăi sub aspectul diferențelor de ordin semantic, contextual și stilistic ni se pare interesant și pentru că aceasta pune în evidență bogăția limbii, posibilitățile multiple de exprimare a vorbitorilor în construirea de mesaje concrete, faptul că din utilizarea acestor caracteristici latente, virtuale, ale unității lexicale se pot obține efecte noi, uneori irepetabile (vezi limbajul poetic).

5.8 Referitor la definiția curentă dată sinonimiei și anume că este relația care se stabilește între două unități care au a p r o - x i m a t i v același sens putem preciza, în urma analizei efectuate că prin aproximare se înțelege neglijarea conștientă sau neconștientă de către vorbitori a unor caracteristici semantice² contextuale sau stilistice care, de fapt, creează mici diferențe între sinonime (cît de mai sau de mici sînt aceste diferențe, se poate demonstra pe baza analizei componențiale).

5.9 În concluzie, lucrarea de față a stabilit, pe de o parte, analiza concretă (pe un număr de adjective) a relațiilor lexico-semantice de la microsistem la macrosistem, făcînd apel, în diferite etape și în diferite maniere la teoria mulțimilor pentru un număr de serii sinonimice adjectivale. Pe de altă parte, am putut elabora, pe această bază, cîteva principii metodologice pentru analiza și descrierea sinonimiei în general.

---

2 Același punct de vedere poate fi observat la Coteanu (1975) p. 78

A N B I A

ANEXA

Prezentăm în continuare inventarul termenilor supuși analizei, specificând paragrafele din lucrare unde sînt discutați și seriile sinonimice din care fac parte:

nr. crt.	lexeme adjectivale	paragraful	seriile sinonimice
1	abil	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	123
2	abrupt	3.1.2, 3.2.1.2	38-b
3	absent	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	127
4	absolut	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	150
5	acid	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	80-a
6	acidulat	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	80-b
7	acoperit	3.1.2, 3.2.2.2	99
8	acru	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	80-a
9	acut	2.2.3.1, 3.2.1.2 3.3.1.1	4-b, 8-a
10	acvilin	3.1.2, 3.2.1.2 3.3.1.1	51
11	adecvat	3.1.2, 3.2.2.2 3.3.1.1	148
12	adevărat	2.2.3.1, 2.2.3.2 3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	132-a
13	adînc	3.1.2, 3.2.1.2 3.3.1.1	3-b
14	adus	3.1.2, 3.2.1.2	49-b
15	aerian	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	97-b
16	aerob	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	151
17	aerobiotic	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	151

18	afectuos	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	57
19	afumat	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	70-a
20	agasant	3.1.2, 3.2.3.2, 3.3.1.1	163
21	ager	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	1-b,74
22	agresiv	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1, 3.3.1.2	79-a
23	aiurit	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	69
24	alienat	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	47-b
25 5	amănunțit	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	62
26	amplu	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	62,65-a
27	anaerob	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	152
28	anaerobiotic	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	152
29	angular	3.1.2, 3.2.3.2, 3.3.1.1	160
30	angulos	3.1.2, 3.2.3.2, 3.3.1.1	160
31	antediluvian	3.1.2, 3.2.1.2	63-c
32	aprinș	2.2.3.2, 3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	16-b,23-e,58-c
33	apt	2.2.3.2,3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	153
34	arhaic	3.1.2, 3.2.1.2	63-d,64-c
35	arid	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	81-c
36	arzător	2.2.3.2, 3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	23-e,58-c
37	ascuțit	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	4-a,8-a,74
38	asiduu	2.2.3.1, 3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	78
39	aspriu	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	80-b

40	aspru	3.1.2, 3.2.1.2 3.2.2.2, 3.3.1.1	80-a, 129-a
41	atent	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	128
42	atroce	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	8-b
43	autentic	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1, 3.3.1.3	132-a, 137, 139-a
44	automat	3.1.2, 3.2.3.2, 3.3.1.1	161
45	avar	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	59
46	avut	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	32-a
47	bătăios	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	79-a
48	băut	3.1.2, 3.2.1.2.1	70-b
49	beat	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	69, 70-c
50	bleg	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	2-a
51	bogat	3.1.2, 3.2.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1 3.3.1.3	32-a, 82
52	buimac	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	69
53	buimăcit	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	69
54	cadențat	3.1.2, 3.2.3.2, 3.3.1.1	162
55	cald	22.3.2, 3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1 3.3.2	23-a, 25-a, 27-a, 29
56	calic	2.2.3.2, 3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	31-b, 57, 58-a, 59
57	calicit	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.2	31-e
58	calp	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	136
59	candriu	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	47-a, 70-a
	Cda. 168/1978	Fasc. 14	

60	canicular	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	27-f
61	capabil	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	153
62	capriu	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	69
63	capricios	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	141, 143
64	casabil	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	103-a
65	casant	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	103-a
66	căldicel	2.2.3.2, 3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	23-b, 25-b, 27-b
67	căldişor	2.2.3.2, 3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	23-b, 25-b, 27-b
68	călduros	2.2.3.2, 3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	27-a, 29
69	călduţ	2.2.3.2, 3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	23-b, 25-b, 27-b
70	cărpănos	3.1.2, 3.2.1.2 3.3.1.1	59
71	cheltuitor	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	60
72	cherchelit	2.2.3.1, 3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	70-a
73	chior	3.1.2, 3.2.1.2 3.3.1.1	7-b, 13
74	cînstîit	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	84
75	cioturos	3.1.2, 3.2.3.2, 3.3.1.1	155
76	citeţ	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	130
77	ciung	2.2.3.2, 3.1.2 3.2.3.2, 3.3.1.1	156
78	ciunt	3.1.2, 3.2.3.2, 3.3.1.1	156, 157
79	cîfinesc	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	129-b
80	cîfînos	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	129-b

81	clar	2.2.3.2, 3.1.2 3.2.2.2, 3.3.1.1	95,99,112,121
82	clăpăug	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	2-a,
83	clocotit	2.2.3.2, 3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	25-e
84	clocotitor	2.2.3.2, 3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	25-e
85	cocirjat	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	49-a,51
86	coclit	3.1.2, 3.2.3.2, 3.3.1.1	159
87	cocoșat	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	49-a
88	cojit	3.1.2, 3.2.3.2, 3.3.1.1	158
89	colosal	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	65-c, 67-c
90	comod	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	115, 117, 119
91	complet	2.2.3.1, 3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	150
92	comprehensibil	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	112
93	concentrat ¹	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	6, 61
94	concentrat ²	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	128
95	concis	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	61
96	concludent	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	101-a
97	condescendent	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	125-b
98	confortabil	2.2.3.1, 3.1.2, 3.3.1.1	117, 119
99	confuz	3.1.2,3.2.2.2, 3.3.1.1	111, 122
100	consecvent	3.1.2, 3.2.2.2 3.3.1.1	140
101	constant	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	140, 142

102	convingător	3.1.2, 3.2.2.2 3.3.1.1	101-a
103	corect	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	84
104	coroiat	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	51
105	corespunzător	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	148
106	costeliv	3.2.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	40-b, 42-b
107	coșcovit	3.1.2.3.2.3.2, 3.3.1.1	158
108	cretin	3.1.2, 3.2.1.2 3.3.1.1	2-c
109	debil	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	105
110	deferent	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	125-b
111	dement	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	47-b
112	dens	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	53
113	deplin	2.2.3.1, 3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	150
114	desăvârșit	2.2.3.1, 3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	150
115	dehidratat	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	91
116	deslușit	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	112, 121
117	deștept	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	1-a
118	detaliat	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	62
119	dezvoltat	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	62
120	diafan	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	97-b
121	dibaci	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	123
122	diluat	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	5

123	distrat	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	127
124	dogoritor	2.2.3.2, 3.1.2, 3.2.1.2	23-f, 27-e
125	dolofan	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	41-a
126	drept	3.1.2, 3.2.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	38-c, 50, 52, 84
127	dur	3.1.2, 3.2.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	55-b, 85-b
128	durabil	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	109, 110
129	durduliu	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	41-a
130	efemer	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	147
131	eficace	3.1.2, 3.2.2.2,	113-a
132	elastic	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	86
133	enervant	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	163
134	enorm	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	65-b, 67-b
135	etern	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	144, 146
136	fals	2.2.3.1, 3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	133, 136, 138-a
137	falsificat	3.1.2, 3.2.2.2	138-b
138	fanat	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	75-a
139	fertil	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	82
140	fierbinte	2.2.3.2, 3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.3	23-c, 25-c, 27-c, 50-b
141	firav	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	102-b, 105
142	flexibil	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	86
143	fragil	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	103-c
144	friabil	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.3	103-b

145	friguros	2.2.3.2, 3.1.2 3.2.1.2, 3.3.1.1	28-b, 30-a
146	geros	2.2.3.2, 3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.2	28-c
147	ghebos	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	49-a
148	gheboşat	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	49-a
149	gigantic	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	65-c, 67-c
150	gîrbov	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	49-a
151	gîrbovit	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	49-a
152	gras	3.1.2, 3.2.1.2 3.2.2.2, 3.3.1.1	41-b, 43-b, 45-a, 82
153	grav	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	3-b
154	grăsuliu	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	41-a, 43-a
155	grăsuţ	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	41-a, 43-a
156	greu	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	129-a
157	guraliv	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	72
158	gureş	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	72
159	hăbăuc	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	69
160	idiot	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	2-c
161	igrasios	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	94
162	ilizibil	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	131
163	imbecil	3.1.2, 3.2.1.2	2-b
164	imens	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	65-b, 67-b
165	impertinent	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	126
166	impulsiv	3.1.2, 3.2.1.2	79-b

167	inabil	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	124-a
168	inadecvat	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	149
169	inapt	2.2.3.2, 3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	154
170	incapabil	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	154
171	incomod	2.2.3.1, 3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	116, 118, 120
172	inconsecvent	2.2.3.1, 3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	141, 143
173	incorect	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	83
174	indescifrabil	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	131
175	ineficace	3.1.2, 3.2.2.2	114
176	insistent	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	78
177	insolent	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	126
178	instabil	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	141, 143
179	integru	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	84
180	inteligent	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	1-a
181	intens	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	8-c, 10-b, 12-b, 14, 16-b 18
182	invariabil	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	142
183	iscusit	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	123
184	istet	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	1-b
185	imbogătit	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1, 3.3.1.3	32-b
186	inalt	2.2.3.2, 3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	4-a, 19, 21
187	inavutit	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	32-b

188	incăpător	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	37
189	incins	2.2.3.2, 3.1.2, 3.2.1.2 3.3.1.1, 3.3.1.3	23-d, 25-d, 27-d
190	inclinat	2.2.3.2, 3.1.2, 3.3.1.1	38-a
191	incovoiat	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	49-a, 51
192	indeminatio	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	115, 123
193	indeminos	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	115
194	infierbîntat	2.2.3.2, 3.1.2 3.2.1.2, 3.3.1.1, 3.3.1.3	23-d, 25-d
195	inflăcărat	2.2.3.2, 3.1.2, 3.2.1.2 3.3.1.1	23-e, 28-c
196	infocat	2.2.3.2, 3.1.2, 3.2.1.2 3.3.1.1	23-e, 58-c
197	înghețat	2.2.3.2, 3.1.2, 3.2.1.2	24-c, 26-b
198	înstărit	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	32-a
199	jilav	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	88-b, 90, 93-b, 94
200	jos	3.1.2, 3.2.1.2	3-a
201	laconic	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	61, 73-a
202	lapidar	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	61
203	larg	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	65-a
204	lesnicios	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	115, 119
205	limbuț	3.1.2, 3.2.1.2 3.3.1.1	72
206	lîmpede	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	95, 99, 112, 121
207	lizibil	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	130
208	locvace	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	72
209	lung	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	7-a, 19, 76
210	macră	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	46
211	mare	2.2.3.2, 3.1.2, 3.2.1.2	8-c, 10-b, 12-b, 14, 16, 19, 21, 37, 65-a, 67-a, 76
212	mănos	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	82
213	mărunt	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	20-a, 66, 68-a
214	mecanic	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	161
215	mic	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1 3.3.1.2	9, 11, 13, 15, 20-a, 33, 66, 68-a, 77

216	microscopic	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	68-b, 68-c
217	mincinos	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	133
218	miniatural	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	68-b
219	minuscule	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	68-b
220	moale	3.1.2, 3.2.1.2, 3.2.2.2 3.3.1.1, 3.3.1.2	13, 15, 54, 56, 86, 93-c
221	mut	3.1.2, 3.2.1.2	73-b
222	nătăflet	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	2-a
223	nătarău	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	2-a
224	năting	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	2-a
225	năuc	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	69
226	neadevărat	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	133
227	neatent	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	127
228	nebulos	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	111, 122
229	nebun	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	47-b
230	necinstit	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	83
231	neciteț	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	131
232	neclar	2.2.3.2, 3.1.2, 3.2.2.2 3.3.1.1	111, 122
233	neclintit	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	140
234	neconcludent	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	102-a
235	neconfortabil	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	118, 120
236	neconvîgător	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	102-a
237	necorespunzător	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	149
238	nedeslușit	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	122
239	nefalsificat	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.3	132-b, 139-b
240	nefertil	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	81-a
241	neflexibil	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	85-a
242	neghiob	3.1.2, 3.2.1.2, 3.2.2.2	2-a, 124-b
243	neîncăpător	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	36
244	neîndeminatic	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	124-a
245	nelămurit	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	122

246	neonest	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	83
247	nepieritor	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	146
248	neplauzibil	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	135
249	nepotrivit	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	149
250	nepriceput	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1 3.3.1.3	124-a
251	neputincios	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	154
252	nerezistent	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	103-d, 105, 107
253	nerod	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	2-a
254	neroditor	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	81-a
255	nerușinat	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	126
256	neschimbător	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	142
257	nestatornic	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	141, 143
258	nestrăveziu	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	96, 98
259	neted	3.1.2, 3.2.1.2,	39-b
260	netransparent	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	96, 98
261	neverosimil	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	135
262	nevoiaș	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	31-a
263	noduros	2.2.3.2, 3.1.2, 3.2.3.2 3.3.1.1	155
264	normal	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	48
265	obez	2.2.3.2, 3.1.2, 3.2.1.2	41-c
266	obraznic	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	126
267	ofilit	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	75-a
268	onest	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	84
269	opac	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	96, 98
270	oxidat	3.1.2, 3.2.3.2, 3.3.1.1	159
271	pal	3.1.2, 3.2.1., 3.3.1.1	17
272	parcimonios	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	59
273	pălit	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	75-a
274	pătrunzător	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	74
275	permanent	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	146
276	perpetuu	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	146

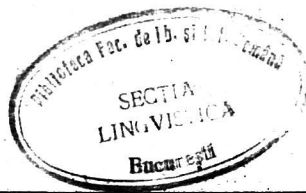
277	perseverent	3.1.2,3.2.1.2,3.3.1.1	78
278	perspicace	3.1.2,3.2.2.2,3.3.1.1	74
279	peritor	3.1.2,3.2.2.2,3.3.1.1	145,147
280	pilit	3.1.2,3.2.1.2,3.3.1.1	70-a
281	pitio	3.1.2,3.2.1.2,3.3.1.1 3.3.1.2	20-b,22-b,66,68-a
282	plat	2.2.3.2,3.1.2,3.2.1.2	39-a
283	plauzibil	3.1.2,3.2.2.2,3.2.1.2	134
284	plăpînd	3.1.2,3.2.2.2,3.3.1.1	105
285	potrivit	3.1.2,3.2.2.2,3.3.1.1	148
286	povîrnit	3.1.2,3.2.1.2,3.3.1.1	38-a
287	priceput	3.1.2, 3.2.2.2,3.3.1.1	112,123
288	prost	3.1.2,3.2.1.2,3.2.2.2 3.3.1.1,3.3.1.3	2-a,124-b
289	prostănac	3.1.2,3.2.1.2,3.3.1.1	2-a
290	puternic	3.1.2,3.2.1.2,3.2.2.2 3.3.1.1	8-c,10-b,12-b,14,16-b 18,33,34,101-b,113-b
291	puternicos	3.1.2,3.2.1.2,3.3.1.1	34
292	putincios	3.1.2,3.2.2.2,3.3.1.1	153
293	răcorit	2.2.3.2,3.1.2,3.2.1.2	24-b
294	răcoros	2.2.3.2,3.1.2,3.2.1.2 3.3.1.2	28-a,30-b
295	real	3.1.2,3.2.2.2,3.3.1.1	132-a
296	reavăn	3.1.2,3.2.2.2	93-b
297	rece	2.2.3.2,3.1.2,3.2.1.2 3.3.1.1	24-a,26-a,28-b,30-a
298	recent	3.1.2, 3.2.1.2	63-a,64-a
299	respectuos	3.1.2, 3.2.2.2	125-a
300	rezistent	3.1.2,3.2.2.2,3.3.1.1	104,106,108,109
301	rigid	3.1.2,3.2.2.2,3.3.1.1	85-b
302	ritmat	3.1.2,3.2.3.2,3.3.1.1	162
303	risipitor	3.1.2,3.2.1.2,3.3.1.1	60
304	robust	3.1.2,3.2.2.2	106
305	roditor	3.1.2,3.2.2.2,3.3.1.1	82

306	rotofei	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	41-a
307	ruinat	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	31-d
308	sărac	2.2.3.1, 3.1.2, 3.2.1.2 3.2.2.2, 3.3.1.1, 3.3.1.3	31-a, 81-a
309	sărăcăcios	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	81-b
310	sărăcit	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1 3.3.1.2	31-d
311	sărit	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	47-a
312	sărman	2.2.3.2, 3.1.2, 3.2.1.2 3.3.1.1	31-a
313	scăpătat	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	31-d
314	schimbăcios	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	141, 143
315	schimbător	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	141, 143
316	scorojit	3.1.2, 3.2.3.2, 3.3.1.1	158
317	scund	2.2.3.2, 3.1.2, 3.2.1.2 3.3.1.1	20-a, 22-a
318	scundac	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	20-a
319	scurt	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	20-a, 61, 77
320	sec	3.1.2, 3.2.1.2, 3.2.2.2 3.3.1.1	44, 81-d, 92-a
321	secetos	3.1.2, 3.2.2.2	89-b
322	senin	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	99
323	sificitor	3.1.2, 3.2.3.2, 3.3.1.1	163
324	slab	3.1.2, 3.2.1.2, 3.2.2.2 3.3.1.1, 3.3.1.3	5, 9, 11, 13, 15, 35, 40-a 42-a, 46, 81-b, 102-b 103-d, 105, 113-c
325	slăbănog	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	35, 40-b, 42-b
326	slăbit	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.3	40-e, 42-d
327	slăbuț	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	40-d, 42-c
328	smintit	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	47-a
329	solid	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	101-b, 104, 106, 109
330	spațios	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	37
331	stabil	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	142
332	statornic	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	140, 142
333	stăruiitor	22.3.1, 3.1.2, 3.2.1.2 3.3.1.1	78

334	steril	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	81-a
335	sterp	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	81-c
336	stins	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	15,17
337	stingaci	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	124-a
338	străveziu	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	95,97-a
339	strîmt	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	36
340	strîmtorat	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.2 3.3.1.3	31-c
341	subțire	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	4-a,5,40-d
342	șchiop	2.2.3.2, 3.1.2, 3.2.3.2 3.3.1.1	157
343	șubred	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	102-b,105,107
344	taciturn	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	73-a
345	tăcut	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	73-a
346	tare	3.1.2, 3.2.1.2, 3.2.2.2 3.3.1.1	6,8-c,10-b,12-b,14, 16-b,34,53,55-a,85-a 101-b,104,113-b
347	teafăr	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	48
348	temporar	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	147
349	tenace	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	78
350	tont	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	2-a
351	total	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	150
352	trainic	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	109,110
353	transparent	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	95, 97-a
354	treaz	3.1.2, 3.2.1.2	71
355	trecător	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	145, 147
356	trecut	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	75-a
357	țăcănit	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	47-a
358	țicnit	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	47-a
359	ud	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.2	88-a, 93-a
360	umed	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1 3.3.1.2	88-b, 90,93-B,94
361	unghiular	3.1.2, 3.2.3.2, 3.3.1.1	160
362	unsuros	3.1.2, 3.2.1.2	45-b

363	urias	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	44,65-c,67-c
364	uscat	3.1.2, 3.2.1.2, 3.2.2.2 3.3.1.1	40-c,75-b,81-d,87-a, 89-a,91,92-a
365	uscățiv	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	40-b
366	variabil	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	143
367	vast	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	65-a
368	vechi	3.1.2, 3.2.1.2	63-b, 64-b
369	veritabil	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	134, 139-a
370	verosimil	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	134
371	versatil	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	141
372	veșnic	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	144, 146
373	veșted	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	75-a
374	veștejit	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	75-a
375	viguros	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	34
376	violent	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1 3.3.1.2	8-b,10-a,12-a,79-c
377	viu	3.1.2, 3.2.1.2, 3.2.2.2 3.3.1.1	8-c,12-b,16-b,18,144
378	vînjos	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	34
379	vîrtos	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	34,53
380	voinic	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	34
381	vorbăreț	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	72
382	vremelnic	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	147
383	zălud	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	47-a
384		3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	69
385	zbicit	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	87-b,92-b
386	zdravăn	3.1.2, 3.2.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	34,48,104,106,108
387	zgîrcit	3.1.2, 3.2.1.2, 3.3.1.1	59
388	zvîntat	3.1.2, 3.2.2.2, 3.3.1.1	87-b,92-b

C-da nr.	168	Anul	1977
Tiraj:	310	Reeditare	-
Numele și Prenumele dactilografei:			
VOINESCU LUCICA			
Desenul:	BUCUR IOANA		
Corectat și bun de tipar:	As. Narcisa Forăscu		
Executat în cadrul Tipografiei Universității din București			

Lei 18,20